This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

5·88

2484

x g. 265.

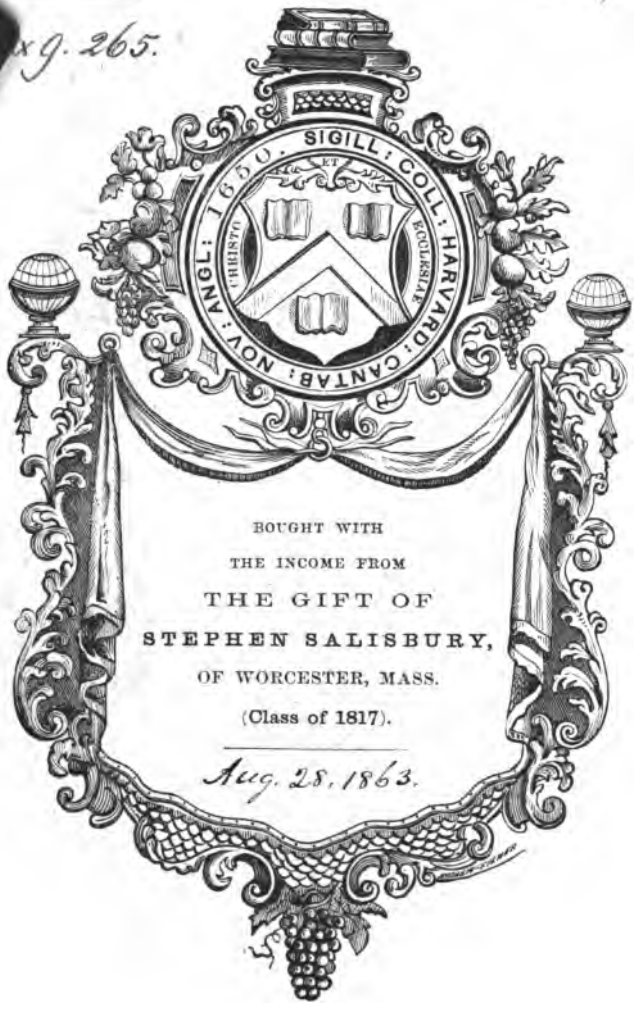

BOUGHT WITH

THE INCOME FROM

THE GIFT OF

STEPHEN SALISBURY,

OF WORCESTER, MASS.

(Class of 1817).

Aug. 28, 1863.

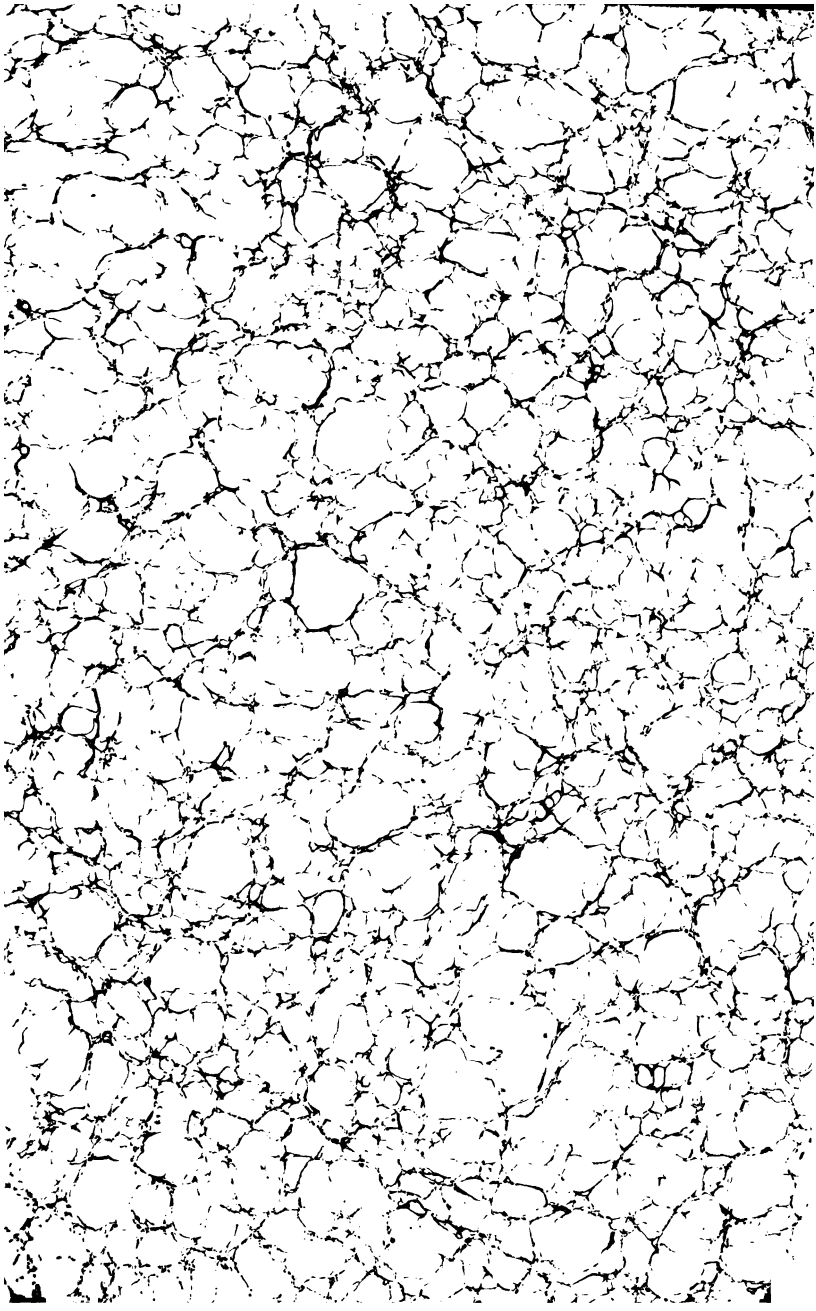

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

XENOPHONTIS

EXPEDITIO CYRI.

IN USUM SCHOLARUM EMENDAVIT

C. G. COBET.

LUGDUNI-BATAVORUM
Apud E. J. BRILL,
MDCCCLIX.

Gx9.265

1863. Aug. 28.
$0.92

Salisbury Fund.

112

PRAEFATIO.

Nihil esse arbitror quod sit simul et verius et evidentius quam Quintiliani praeceptum: INTERPRETATIONEM PRAECEDERE DEBET EMENDATA LECTIO. Nemo potest et ipse intelligere et alteri interpretari id quod non est sanum et integrum. Diligenter igitur videndum, ne quis, dum scripturas aegras et male sanas utcumque explicare nititur, paulatim ingenium obtundat suum iudicioque vim afferat, et quae olim in linguae ratione et usu certa et stabilia fuissent, ea nunc librariorum vitio incerta esse et fluxa et varia videantur. In hac quoque re *maxima debetur pueris reverentia*, qui primis doctrinae elementis imbuuntur recentes, ne quid videant et imbibant quod vitiosum sit ac fal-

sum, nam diu servant errorem et perversae interpretationis consuetudinem non facile dediscunt. Itaque in eorum usum hunc aureolum Xenophontis librum quam potui emendatissimum edidi.

Singularum correctionum rationes in Bibliotheca Philologica Batava, quae MNEMOSYNE inscribitur, reddidi aut propediem σὺν θεῷ reddam.

Sedulo dedi operam ne orationem Xenophonteam a me diligenter emendatam novis mendis typothetae inficerent, et collegae, venerabili seni W. A. VAN HENGEL, qui me in eo labore peramanter adiuvit, magnam habeo gratiam.

Si haec iis, qui Graecas litteras docent et docentur, probari et placere intellexero, in animo est eadem ratione et alios quosdam scriptores Atticos et XENOPHONTIS Historiam Graecam et LYSIAE Orationes edere in lucem.

Lugduni-Batavorum
m. Junio a. 1859.

C. G. COBET.

CHRONOLOGIA.

(Concinnavit Kochius in libro de Anabasi p. 140 et sqq.
Dindorf in Edit. Oxon.)

Sardibus ad Maeandrum	Anabas. I. II. 5	d. 6—9	Martii a. 401. A. C.
Colossas	Anab. I. II. 6.	10—17	Martii.
Celaenas	I. II. 7.	20—19	Aprilis.
Peltas	I. II. 10.	21—24	»
Ceramorum forum	ibid.	24—26	»
Caystri campum	I. II. 11.	29— 4	Maii
Thymbrium	I. II. 13.	6	»
Tyriaeum	I. II. 14.	8—11	»
Iconium	I. II. 19.	14—17	»
per Lycaoniam	ibid.	22	»
Danam	I. II. 20.	26—29	»
in planitie	I. II. 21.	30	»
per fauces Ciliciae	ibid.	3	Junii
Tarsi	I. II. 23.	23	»
Tarso ad Psarum	I. IV. 1.	25	»
ad Pyramum	ibid.	26	»

		a. 401. A. C.
Issos	ibid.	28— 1 Julii
ad Syriae portas	I. IV. 4.	2 »
Myriandum	I. IV. 6.	3—10 »
ad Chalum	I. IV. 9.	14 »
ad Dardetem	I. IV. 10.	19 »
Thapsacum	I. IV. 11.	22—27 »
ad Araxen	I. IV. 19.	5— 8 Augusti
Corsoten	I. V. 4.	13—16 »
Pylas	I. V. 5.	29 »
per Babyloniam	I. VII. 1.	2 Septembris
proelium	I. VIII. 1.	3 »
postridie	II. II. 1.	4 »
iter cum Ariaeo	II. II. 8.	6—29 »
ad murum Mediae	II. IV. 9—12.	2 Octobris
Sittacen	II. IV. 13.	4 »
ad Physcum	II. IV. 25.	8 »
per Mediam	II. IV. 27.	14 »
Caenas	II. IV. 28.	15 »
ad Zapatam	II. V. 1.	19—22 »
in pagos	III. III. 11—III. IV. 1.	23, 24 »
Larisam	III. IV. 7.	25 »
Mespila	III. IV. 10.	26 »
in pagos	III. IV. 13—18.	27, 28 »
per planitiem	III. IV. 18.	29 »
ad regiam	III. IV. 24.	3— 6 Novembris
in pagos	ibid.	7 »
in planitiem	III. IV. 31.	10 »
iter retro	III. V. 13.	11 »
per Carduchos	IV. I—IV. III. 1.	18 »

		a. 401. A. C.
ad Centriten	IV. III. 2.	19 Novembris
ad fontes Tigridis	IV. IV. 3.	22 »
ad Teleboam	ibid.	25 »
per planitiem	IV. IV. 7.	28—30 »
ad Euphratem	IV. V. 2.	4 Decembris
in pagos Armeniae	IV. V. 22, 23.	8—15 »
dux fuga elabitur	IV. VI. 3.	18 »
praeter Phasin	IV. VI. 4.	25 »
ad montes Taochorum	IV. VI. 5.	27, 28 »
transitus	IV. VI. 5—27.	29 »
per Taochos	IV. VII. 1.	3 Januarii
		a. 400 A. C.
per Chalybes	IV. VII. 15.	10 Januarii
trans Harpasum per Scythinos	IV. VII. 18.	15—18 »
ad Gymniadem	IV. VII. 19.	22 »
ad montem Thechen	IV. VII. 21.	27 »
per Macrones	IV. VIII. 1—8.	30 »
per Colchos	IV. VIII. 8.	2 Februarii
proelium cum Colchis	IV. VIII. 9—19.	3 »
mora propter mel	IV. VIII. 20.	6 »
Trapezuntem	IV. VIII. 22.	8 Febr.—10 Martii
Cerasuntem	V. III. 1.	13—23 Martii
ad fines Mossynoecorum	V. IV. 2.	24 »
per Mossynoecos	V. IV. 2—29.	1 Aprilis
per Chalybes	V. V. 1.	3 »
Cotyora	V. V. 3—5.	3 April—18 Mai
Sinopen et Armenen	VI. I. 15.	25 Maii
Heracleam	VI. II. 1.	27 »

		a. 400. A. C.
Byzantium	VII. 1. 7.	initio Octobris
Perinthum	VII. II. 11.	media hyeme
		Decemb. 400, Januar. 399.
		secund. VII. VI. 24.

Thibronis legati duo post duos fere menses (VII. V. 9) veniunt ad exercitum. VII. VIII. 8 . . . . . circa mensem Februarium 399. exercitus Thibroni traditur VII. VIII. 24 . . . . . mense Martio.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο, I.
πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. ἐπεὶ
δ' ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου,
ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι. ὁ μὲν οὖν 2
πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε, Κῦρον δὲ μεταπέμπε-
ται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησεν. Ἀνα-
βαίνει οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον, καὶ
τῶν Ἑλλήνων δ' ἔχων ὁπλίτας ἀνέβη τριακοσίους,
ἄρχοντα δ' αὐτῶν Ξενίαν Παρράσιον. ἐπεὶ δ' ἐτελεύ- 3
τησε Δαρεῖος καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν Ἀρτα-
ξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν
ἀδελφὸν ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. ὁ δὲ πείθεταί τε καὶ
συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἐξαι-
τησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν. ὁ 4
δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς βουλεύε-
ται ὅπως μήποτ' ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ', ἢν
δύνηται, βασιλεύσει ἀντ' ἐκείνου. Παρύσατις μὲν δὴ
ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ

5 τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξην. ὅστις δ' ἀφικνεῖτο τῶν παρὰ βασιλέως πρὸς αὐτὸν πάντας οὕτω διατιθεὶς ἀπεπέμπετο ὥστε αὐτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἴησαν καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν
6 αὐτῷ. τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἤθροιζεν ὡς μάλιστα ἐδύνατο ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευότατον λάβοι βασιλέα. ὧδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογήν. ὁπόσας εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἑκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὡς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι. καὶ γὰρ ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους τὸ ἀρχαῖον ἐκ βασιλέως δεδομέναι, τότε δ' ἀφέεσαν πρὸς Κῦρον πᾶσαι
7 πλὴν Μιλήτου· ἐν Μιλήτῳ δὲ Τισσαφέρνης προαισθόμενός τινας ταὐτὰ βουλευομένους, τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε τοὺς δ' ἐξέβαλεν: ὁ δὲ Κῦρος ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας συλλέξας στράτευμα ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ἐπειρᾶτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας. καὶ αὕτη αὖ ἄλλη
8 πρόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα. πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων ἠξίου ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ δοθῆναι οἱ ταύτας τὰς πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνην ἄρχειν αὐτῶν, καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα· ὥστε βασιλεὺς τὴν μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλὴν οὐκ ᾠσθάνετο, Τισσαφέρνει δ' ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ

τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς ἐκ τῶν πόλεων ὧν Τισσαφέρνους ἐτύγχανεν ἔχων. ἄλλο δὲ στράτευμα αὐτῷ συνελέγετο ἐν Χερρο- 9
νήσῳ τῇ κατ' ἀντιπέρας Ἀβύδου τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρχος Λακεδαιμόνιος φυγὰς ἦν· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος ἠγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς. ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων καὶ ἐπολέμει ἐκ Χερρονήσου ὁρμώμενος τοῖς Θρᾳξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλησπόντου καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις ἑκοῦσαι. τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα.
Ἀρίστιππος δ' ὁ Θετταλὸς ξένος ὢν ἐτύγχανεν αὐτῷ, 10
καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν, ὡς οὕτω περιγενόμενος ἂν τῶν ἀντιστασιωτῶν. ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους καὶ ἓξ μηνῶν μισθόν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλεύσηται. οὕτω δ' αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα. Πρόξενον δὲ 11
τὸν Βοιώτιον ξένον ὄντα ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς εἰς Πισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων τῶν Πισι-

δῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ. Σοφαίνετον δὲ τὸν Στυμφάλιον καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιόν, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὡς πολεμήσων Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τῶν Μιλησίων. καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

II. Ἐπεὶ δ' ἐδόκει ἤδη πορεύεσθαι αὐτῷ ἄνω, τὴν μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο ὡς Πισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς ἐπὶ τούτους τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα. ἐνταῦθα καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ λαβόντι ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα, καὶ τῷ Ἀριστίππῳ συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προειστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἥκειν παραγγέλλει λαβόντα τοὺς ἄνδρας πλὴν ὁπόσοι ἱκανοὶ ἦσαν
2 τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν. ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μιλήτου πολιορκοῦντας, καὶ τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσεσθαι πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε. οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ· καὶ λαβόντες τὰ
3 ὅπλα παρῆσαν εἰς Σάρδεις. Ξενίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις ὁπλίτας εἰς τετρακισχιλίους, Πρόξενος δὲ παρῆν ἔχων ὁπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνῆτας δὲ πεντακοσίους, Σωκράτης δ' ὁ Ἀχαιὸς ὁπλίτας ἔχων ὡς

πεντακοσίους, Πασίων δ' ὁ Μεγαρεὺς τριακοσίους μὲν ὁπλίτας, τριακοσίους δὲ πελταστὰς ἔχων παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων. οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο. 4 Τισσαφέρνης δὲ κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ Πισίδας τὴν παρασκευήν, πορεύεται ὡς βασιλέα ᾗ ἐδύνατο τάχιστα ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ ἐπεὶ ἤκουσε Τισ- 5 σαφέρνους τὸν Κύρου στόλον ἀντιπαρεσκευάζετο.

Κῦρος δ' ἔχων οὓς εἴρηκα ὡρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. τούτου τὸ εὖρος δύο πλέθρα· γέφυρα δ' ἐπῆν ἐζευγμένη πλοίοις ἑπτά. τοῦτον διαβὰς ἐξελαύνει διὰ Φρυ- 6 γίας σταθμὸν ἕνα παρασάγγας ὀκτὼ εἰς Κολοσσάς, πόλιν οἰκουμένην, εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἑπτά· καὶ ἧκε Μένων ὁ Θετταλὸς ὁπλίτας ἔχων χιλίους καὶ πελταστὰς πεντακοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ Ὀλυνθίους. ἐντεῦθεν ἐξε- 7 λαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Κελαινάς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα Κύρου βασίλεια ἦν καὶ παράδεισος μέγας ἀγρίων θηρίων πλήρης, ἃ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀφ' ἵππου, ὁπότε γυμνάσαι βούλοιτο ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἵππους. διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός· αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσιν ἐκ τῶν

8 βασιλείων· ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως. ἔστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασίλεια ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσύου ποταμοῦ ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει· ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον· τοῦ δὲ Μαρσύου τὸ εὖρός ἐστιν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν. ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας.
9 ἐνταῦθα Ξέρξης, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτά τε τὰ βασίλεια καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ἧκε Κλέαρχος ἔχων ὁπλίτας χιλίους καὶ πελταστὰς Θρᾷκας ὀκτακοσίους καὶ τοξότας Κρῆτας διακοσίους. ἅμα δὲ καὶ Σῶσις παρῆν ὁ Συρακόσιος ἔχων ὁπλίτας τριακοσίους, καὶ Σοφαίνετος ὁ Ἀρκὰς ἔχων ὁπλίτας χιλίους. ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες ὁπλῖται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς δισ-
10 χιλίους. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθ' ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς· ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκὰς τὰ Λύκαια ἔθυσε καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δ' ἆθλα ἦσαν στλεγγίδες χρυσαῖ· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κῦρος. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δώδεκα

εἰς Κεράμων ἀγοράν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην πρὸς τῇ Μυσίᾳ χώρᾳ. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς 11
παρασάγγας τριάκοντα εἰς Καΰστρου πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθ' ἔμεινεν ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς πλέον ἢ τριῶν μηνῶν, καὶ πολλάκις ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας ἀπῄτουν. ὁ δ' ἐλπίδας λέγων διῆγε καὶ δῆλος ἦν ἀνιώμενος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι. ἐν- 12
ταῦθα ἀφικνεῖται Ἐπύαξα ἡ Συεννέσιος γυνὴ τοῦ Κιλίκων βασιλέως παρὰ Κῦρον· καὶ ἐλέγετο Κύρῳ δοῦναι χρήματα πολλά. τῇ δ' οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε Κῦρος μισθὸν τεττάρων μηνῶν. εἶχε δ' ἡ Κίλισσα καὶ φύλακας περὶ αὐτὴν Κίλικας καὶ Ἀσπενδίους· ἐλέγετο δὲ καὶ συγγενέσθαι Κῦρον τῇ Κιλίσσῃ. ἐντεῦ- 13
θεν δ' ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Θύμβριον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη Μίδου καλουμένη τοῦ Φρυγῶν βασιλέως, ἐφ' ᾗ λέγεται Μίδας τὸν Σάτυρον θηρεῦσαι οἴνῳ κεράσας αὐτήν. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρα- 14
σάγγας δέκα εἰς Τυριάειον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. καὶ λέγεται δεηθῆναι ἡ Κίλισσα Κύρου ἐπιδεῖξαι τὸ στράτευμα αὐτῇ. βουλόμενος οὖν ἐπιδεῖξαι ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων. ἐκέλευσε δὲ τοὺς Ἕλληνας 15
ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι καὶ στῆναι, συντάξαι δ' ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ. ἐτάχθησαν

οὖν ἐπὶ τεττάρων· εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων, τὸ δ' εὐώνυμον Κλέαρχος, τὸ δὲ μέσον οἱ ἄλλοι στρα-
16 τηγοί. ἐθεώρει οὖν ὁ Κῦρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους· οἱ δὲ παρήλαυνον τεταγμένοι κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις· εἶτα δὲ τοὺς Ἕλληνας, παρελαύνων ἐφ' ἅρματος καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἁρμαμάξης. εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς καὶ κνημῖδας καὶ
17 τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαλυμμένας. ἐπειδὴ δὲ πάντας παρήλασε, στήσας τὸ ἅρμα πρὸ τῆς φάλαγγος μέσης, πέμψας Πίγρητα τὸν ἑρμηνέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν φάλαγγα. οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιξε, προβαλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπῇσαν. ἐκ δὲ τούτου θᾶττον προϊόντων σὺν κραυγῇ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου δρόμος ἐγένετο ἐπὶ τὰς
18 σκηνάς, τῶν δὲ βαρβάρων φόβος πολὺς καὶ ἥ τε Κίλισσα· ἔφυγεν ἐπὶ τῆς ἁρμαμάξης καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς καταλιπόντες τὰ ὤνια ἔφυγον· οἱ δ' Ἕλληνες σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον. ἡ δὲ Κίλισσα ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ στρατεύματος ἐθαύμασε. Κῦρος δὲ ἥσθη τὸν ἐκ τῶν
19 Ἑλλήνων εἰς τοὺς βαρβάρους φόβον ἰδών. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Ἰκόνιον, τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμοὺς πέντε παρασάγγας τριάκοντα. ταύτην τὴν

χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ὡς πολεμίαν
οὖσαν. ἐντεῦθεν Κῦρος τὴν Κίλισσαν εἰς τὴν Κιλι- 20
κίαν ἀποπέμπει τὴν ταχίστην ὁδόν· καὶ συνέπεμ-
ψεν αὐτῇ στρατιώτας οὓς Μένων εἶχε καὶ αὐτόν.
Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππαδο-
κίας σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε
πρὸς Δάνα, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαί-
μονα. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν ᾧ Κῦρος
ἀπέκτεινεν ἄνδρα Πέρσην Μεγαφέρνην, Φοινικιστὴν
βασίλειον, καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων δυνάστην,
αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ. ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο 21
εἰσβάλλειν εἰς τὴν Κιλικίαν· ἡ δ' εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς
ἁμαξιτὸς ὀρθία ἰσχυρῶς καὶ ἀμήχανος εἰσελθεῖν στρα-
τεύματι, εἴ τις ἐκώλυεν. ἐλέγετο δὲ καὶ Συέννεσις
εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων Φυλάττων τὴν εἰσβολήν· δι' ὃ
ἔμειναν ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἧκεν
ἄγγελος λέγων ὅτι λελοιπὼς εἴη Συέννεσις τὰ ἄκρα,
ἐπεὶ ᾔσθετο ὅτι τὸ Μένωνος στράτευμα ἤδη ἐν Κι-
λικίᾳ ἦν εἴσω τῶν ὀρέων, καὶ ὅτι τριήρεις ἥκουε πε-
ριπλεούσας ἀπ' Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν Ταμῶν ἔχοντα
τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. Κῦρος δ' οὖν 22
ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη οὐδενὸς κωλύοντος, καὶ εἶδε τὰς
σκηνὰς οὗ οἱ Κίλικες ἐφύλαττον. ἐντεῦθεν δὲ κατέ-
βαινεν εἰς πεδίον μέγα καὶ καλὸν, ἐπίρρυτον, καὶ
δένδρων παντοδαπῶν ἔμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ
καὶ σήσαμον καὶ μελίνην καὶ κέγχρον καὶ πυροὺς καὶ

κριθὰς φέρει. ὄρος δ' αὐτὸ περιέχει ὀχυρὸν καὶ ὑψη-
23 λὸν πάντῃ ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν. καταβὰς δὲ
διὰ τούτου τοῦ πεδίου ἤλασε σταθμοὺς τέτταρας πα-
ρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν εἰς Ταρσούς, τῆς Κιλι-
κίας πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἦν τὰ
Συεννέσιος βασίλεια τοῦ Κιλίκων βασιλέως· διὰ μέ-
σου δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα, εὖρος
24 δύο πλέθρων. ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοικοῦν-
τες μετὰ Συεννέσιος εἰς χωρίον ὀχυρὸν ἐπὶ τὰ ὄρη
πλὴν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχοντες· ἔμειναν δὲ καὶ οἱ
παρὰ τὴν θάλατταν οἰκοῦντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἰσ-
25 σοῖς. Ἐπύαξα δὲ ἡ Συεννέσιος γυνὴ προτέρα Κύρου
πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο· ἐν δὲ τῇ ὑπερ-
βολῇ τῶν ὀρέων τῇ εἰς τὸ πεδίον δύο λόχοι τοῦ Μέ-
νωνος στρατεύματος ἀπώλοντο· οἱ μὲν ἔφασαν ἁρ-
πάζοντάς τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλίκων, οἱ δὲ
ὑπολειφθέντας καὶ οὐ δυναμένους εὑρεῖν τὸ ἄλλο
στράτευμα οὐδὲ τὰς ὁδοὺς εἶτα πλανωμένους ἀπολέ-
26 σθαι· οἱ δ' ἄλλοι ἐπεὶ ἧκον τήν τε πόλιν διήρπα-
σαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὀργιζόμενοι,
καὶ τὰ βασίλεια τὰ ἐν αὐτῇ. Κῦρος δ' ἐπεὶ εἰσήλα-
σεν εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο τὸν Συέννεσιν
πρὸς ἑαυτόν· ὁ δ' οὔτε πρότερον οὐδενί πω κρείττονι
ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἔφη οὔτε τότε Κύρῳ ἰέναι
ἤθελε, πρὶν ἡ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε καὶ πίστεις ἔλαβε.
27 μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοις, Συέννεσις

μὲν ἔδωκε Κύρῳ χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιάν, Κῦρος δ' ἐκείνῳ δῶρα ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῖ τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν καὶ ψέλια καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν καὶ στολὴν Περσικήν, καὶ τὴν χώραν μηκέτι διαρπάζεσθαι· τὰ δ' ἡρπασμένα ἀνδράποδα, ἤν που ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴ- III.
κοσιν· οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰέναι τοῦ πρόσω· ὑπώπτευον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλέα ἰέναι· μισθωθῆναι δ' οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. πρῶτος δὲ Κλέαρχος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι· οἱ δ' αὐτόν τε ἔβαλλον καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἤρξατο προϊέναι. Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέ- 2
φυγε μὴ καταπετρωθῆναι, ὕστερον δ' ἐπεὶ ἔγνω ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν. καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἑστώς· οἱ δ' ὁρῶντες ἐθαύμαζον καὶ ἐσιώπων· εἶτα δ' ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυ- 3
μάζετε ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. ἐμοὶ γὰρ Κῦρος ξένος ἐγένετο καί με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος τά τε ἄλλα ἐτίμησε καὶ μυρίους ἔδωκε δαρεικούς· οὓς ἐγὼ λαβὼν οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοὶ οὐδὲ καθηδυπάθησα, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων. καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θρᾷκας ἐπολέμησα, καὶ 4
ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ' ὑμῶν, ἐκ τῆς

Χερρονήσου αὐτοὺς ἐξελαύνων βουλομένους ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας Ἕλληνας τὴν γῆν. ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵν' εἴ τι δέοιτο ὠφε-
5 λοίην αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου. ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δή μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευσάμενον μεθ' ὑμῶν ἰέναι. εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα, αἱρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς καὶ σὺν ὑμῖν ὅ,τι ἂν δέῃ πείσομαι. καὶ οὔποτ' ἐρεῖ οὐδεὶς ὡς ἐγὼ Ἕλληνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδοὺς τοὺς Ἕλληνας τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν εἱλόμην,
6 ἀλλ' ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ οὐκ ἐθέλετε πείθεσθαι οὐδὲ ἕπεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἕψομαι καὶ ὅ,τι ἂν δέῃ πείσομαι. νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ συμμάχους, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν οἶμαι εἶναι τίμιος ὅπου ἂν ὦ, ὑμῶν δ' ἔρημος ὢν οὐκ ἂν ἱκανὸς εἶναι οἶμαι οὔτ' ἂν φίλον ὠφελῆσαι οὔτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλέξασθαι. ὡς ἐμοῦ οὖν ἰόντος ὅποι ἂν καὶ
7 ὑμεῖς οὕτω τὴν γνώμην ἔχετε. ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται οἵ τε αὐτοῦ ἐκείνου καὶ οἱ ἄλλοι ταῦτ' ἀκούσαντες ἐπῄνεσαν. παρὰ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνος πλείους ἢ δισχίλιοι λαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκευοφόρα
8 ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλέαρχον. Κῦρος δὲ τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος μετεπέμπετο τὸν Κλέαρχον· ὁ δ' ἰέναι μὲν οὐκ ἤθελε, λάθρᾳ δὲ τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον ἔλεγε θαρρεῖν ὡς κα-

ταστησομένων τούτων εἰς τὸ δέον· μεταπέμπεσθαι δ'
ἐκέλευεν αὐτόν· αὐτὸς δ' οὐκ ἔφη ἰέναι. μετὰ δὲ ταῦ- 9
τα συναγαγὼν τούς θ' ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ τοὺς
προσελθόντας αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον,
ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου
δῆλον ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς ἡμᾶς ὥσπερ τὰ ἡμέ-
τερα πρὸς ἐκεῖνον· οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρα-
τιῶται, ἐπεί γε οὐ συνεπόμεθα αὐτῷ, οὔτ' ἐκεῖνος
ἔτι ἡμῖν μισθοδότης. ὅτι μέντοι ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' 10
ἡμῶν οἶδα· ὥστε καὶ μεταπεμπομένου αὐτοῦ οὐκ
ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον αἰσχυνόμενος ὅτι σύν-
οιδα ἐμαυτῷ πάντα ἐψευσμένος αὐτόν, ἔπειτα καὶ
δεδιὼς μὴ λαβών με δίκην ἐπιθῇ ὧν νομίζει ὑπ'
ἐμοῦ ἠδικῆσθαι. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν 11
καθεύδειν οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βουλεύεσθαι
ὅ,τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. καὶ ἕως τε μένομεν αὐτοῦ
σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι ὅπως ἀσφαλέστατα μενοῦμεν,
εἴ τε ἤδη δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ἀσφαλέστατα ἄπιμεν,
καὶ ὅπως τἀπιτήδεια ἕξομεν· ἄνευ γὰρ τούτων οὔτε
στρατηγοῦ οὔτ' ἰδιώτου ὄφελος οὐδέν. ὁ δ' ἀνὴρ πολ- 12
λοῦ μὲν ἄξιος ᾧ ἂν φίλος ᾖ, χαλεπώτατος δ' ἐχ-
θρὸς ᾧ ἂν πολέμιος ᾖ, ἔχει δὲ δύναμιν καὶ πεζὴν
καὶ ἱππικὴν καὶ ναυτικὴν ἣν πάντες ὁμοίως ὁρῶμέν
τε καὶ ἐπιστάμεθα· καὶ γὰρ οὐδὲ πόρρω δοκοῦμέν μοι
αὐτοῦ καθῆσθαι. ὥστε ὥρα λέγειν ὅ,τι τις γιγνώσκει
ἄριστον. ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύσατο. ἐκ δὲ τούτου ἀνί- 13

σταντο οἱ μὲν ἐκ τοῦ αὐτομάτου, λέξοντες ἃ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι, ἐπιδεικνύντες οἵα εἴη ἡ ἀπορία ἄνευ τῆς Κύρου γνώμης καὶ
14 μένειν καὶ ἀπιέναι. εἷς δὲ δὴ εἶπε προσποιούμενος σπεύδειν ὡς τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα στρατηγοὺς μὲν ἑλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι (ἡ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι) καὶ συσκευάζεσθαι· ἐλθόντας δὲ Κῦρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀποπλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν ὅστις διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει. ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῷ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην, πέμψαι δὲ καὶ προκαταληψομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ φθάσωσι μήτε Κῦρος μήτε οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἡρπακότες. οὗτος μὲν τοιαῦτα εἶπε· μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος εἶπε
15 τοσοῦτον· Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατηγίαν μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω· πολλὰ γὰρ ἑωρῶ δι' ἃ ἐμοὶ τοῦτο οὐ ποιητέον· ὡς δὲ τῷ ἀνδρὶ ὃν ἂν ἕλησθε πείσομαι ᾗ δυνατὸν μάλιστα, ἵν' εἰδῆτε ὅτι
16 καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι ὥς τις καὶ ἄλλος. μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ πλοῖα αἰτεῖν κελεύοντος, ὥσπερ πάλιν τὸν στόλον Κύρου ποιουμένου, ἐπιδεικνὺς δὲ ὡς εὔηθες εἴη ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. εἰ δὲ καὶ τῷ ἡγεμόνι πιστεύσομεν ὃν ἂν Κῦρος δῷ,

τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κῦρον προκαταλαμ-
βάνειν; ἐγὼ γὰρ ὀκνοίην μὲν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαί- 17
νειν ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς αὐταῖς ταῖς τριήρεσι κα-
ταδύσῃ, φοβοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι ᾧ δοίη ἕπεσθαι,
μὴ ἡμᾶς ἀγάγῃ ὅθεν οὐκ ἔσται ἐξελθεῖν· βουλοίμην
δ' ἂν ἄκοντος ἀπιὼν Κύρου λαθεῖν αὐτὸν ἀπελθών· ὃ
οὐ δυνατόν ἐστιν. ἀλλ' ἐγώ φημι ταῦτα μὲν φλυα-
ρίαν εἶναι· δοκεῖ δέ μοι ἄνδρας ἐλθόντας πρὸς Κῦρον 18
οἵτινες ἐπιτήδειοι σὺν Κλεάρχῳ ἐρωτᾶν ἐκεῖνον τί βού-
λεται ἡμῖν χρῆσθαι· καὶ ἐὰν μὲν ἡ πρᾶξις ᾖ παρα-
πλησία οἵαπερ καὶ πρόσθεν ἐχρῆτο τοῖς ξένοις, ἕπε-
σθαι καὶ ἡμᾶς καὶ μὴ κακίους εἶναι τῶν πρόσθεν
τούτῳ συναναβάντων· ἐὰν δὲ μείζων ἡ πρᾶξις τῆς 19
πρόσθεν φαίνηται καὶ ἐπιπονωτέρα καὶ ἐπικινδυνοτέ-
ρα, ἀξιοῦν ἢ πείσαντα ἡμᾶς ἄγειν ἢ πεισθέντα πρὸς
φιλίαν ἀφιέναι· οὕτω γὰρ καὶ ἑπόμενοι ἂν φίλοι
αὐτῷ καὶ πρόθυμοι ἑποίμεθα καὶ ἀπιόντες ἀσφαλῶς
ἂν ἀπίοιμεν· ὅ,τι δ' ἂν πρὸς ταῦτα λέγῃ ἀναγγεῖλαι
δεῦρο· ἡμᾶς δ' ἀκούσαντας πρὸς ταῦτα βουλεύ-
εσθαι. ἔδοξε ταῦτα, καὶ ἄνδρας ἑλόμενοι σὺν Κλεάρχῳ 20
πέμπουσιν οἳ ἠρώτων Κῦρον τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ.
ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι ἀκούοι Ἀβροκόμαν ἐχθρὸν ἄνδρα
ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα
σταθμούς· πρὸς τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν·
κἂν μὲν μένῃ ἐκεῖ, τὴν δίκην ἔφη χρῄζειν ἐπιθεῖ-
ναι αὐτῷ, ἢν δὲ φύγῃ, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βου-

21 λευσόμεθα· ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ αἱρετοὶ ἀναγγέλ-
λουσι τοῖς στρατιώταις· τοῖς δ' ὑποψία μὲν ἦν ὅτι
ἄγοι πρὸς βασιλέα, ὅμως δ' ἐδόκει ἕπεσθαι. προσαι-
τοῦσι δὲ μισθὸν ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι
δώσειν οὗ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ τρία ἡμι-
δαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ· ὅτι δ' ἐπὶ βασιλέα
ἄγοι οὐδ' ἐνταῦθα ἤκουσεν οὐδεὶς ἔν γε τῷ φανερῷ.

IV. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα
ἐπὶ τὸν Ψάρον ποταμόν, οὗ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα.
ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα παρασάγγας πέντε
ἐπὶ τὸν Πύραμον ποταμόν, οὗ τὸ εὖρος στάδιον. ἐν-
τεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας πεντε-
καίδεκα εἰς Ἰσσούς, τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν ἐπὶ
τῇ θαλάττῃ οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐν-
2 ταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ Κύρῳ παρῆσαν αἱ
ἐκ Πελοποννήσου νῆες τριάκοντα καὶ πέντε καὶ ἐπ'
αὐταῖς ναύαρχος Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος. ἡγεῖτο
δ' αὐταῖς Ταμῶς Αἰγύπτιος ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς
ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν, αἷς ἐπολιόρκει Μί-
3 λητον. παρῆν δὲ καὶ Χειρίσοφος Λακεδαιμόνιος ἐπὶ
τῶν νεῶν, μετάπεμπτος ὑπὸ Κύρου, ἑπτακοσίους ἔχων
ὁπλίτας, ὧν ἐστρατήγει παρὰ Κύρῳ. αἱ δὲ νῆες ὥρ-
μουν παρὰ τὴν Κύρου σκηνήν. ἐνταῦθα καὶ οἱ παρ'
Ἀβροκόμα μισθοφόροι Ἕλληνες ἀποστάντες παρὰ Κῦ-
ρον τετρακόσιοι ὁπλῖται συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα.
4 ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα παρασάγγας πέντε

ἐπὶ πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. ἦσαν δὲ
ταῦτα δύο τείχη, καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν τὸ πρὸ τῆς Κι-
λικίας Συέννεσις εἶχε καὶ Κιλίκων φυλακή, τὸ δὲ
ἔξω τὸ πρὸ τῆς Συρίας βασιλέως ἐλέγετο φυλακὴ
φυλάττειν. διὰ μέσου δὲ ῥεῖ τούτων ποταμὸς Κάρσος
ὄνομα, εὖρος πλέθρου. ἅπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν
ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βίᾳ· ἦν
γὰρ ἡ πάροδος στενὴ καὶ τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν
καθήκοντα, ὕπερθεν δ' ἦσαν πέτραι ἠλίβατοι· ἐπὶ δὲ
τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφέσασαν πύλαι. ταύτης 5
ἕνεκα τῆς παρόδου Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο,
ὅπως ὁπλίτας ἀποβιβάσειεν εἴσω καὶ ἔξω τῶν πυλῶν,
βιασόμενος τοὺς πολεμίους εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς
Συρίαις πύλαις, ὅπερ ᾤετο ποιήσειν τὸν Ἀβροκόμαν,
ἔχοντα πολὺ στράτευμα. Ἀβροκόμας δ' οὐ τοῦτ' ἐποίη-
σεν, ἀλλ' ἐπεὶ ἤκουσε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀνα-
στρέψας ἐκ Φοινίκης παρὰ βασιλέα ἀπήλαυνεν, ἔχων,
ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυριάδας στρατιᾶς. ἐντεῦθεν 6
ἐξελαύνει διὰ Συρίας σταθμὸν ἕνα παρασάγγας πέντε
εἰς Μυρίανδον, πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων ἐπὶ τῇ
θαλάττῃ· ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χωρίον καὶ ὥρμουν αὐτόθι
ὁλκάδες πολλαί. ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας ἑπτά· καὶ 7
Ξενίας ὁ Ἀρκὰς καὶ Πασίων ὁ Μεγαρεὺς ἐμβάντες
εἰς πλοῖον καὶ τὰ πλείστου ἄξια ἐνθέμενοι ἀπέπλευ-
σαν, ὡς μὲν τοῖς πλείστοις ἐδόκουν, φιλοτιμηθέντες
ὅτι τοὺς στρατιώτας αὐτῶν τοὺς παρὰ Κλέαρχον

ἀπελθόντας εἶα Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. ἐπεὶ δ' ἦσαν ἀφανεῖς, διῆλθε λόγος ὅτι διώκοι αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι· καὶ οἱ μὲν ηὔχοντο ὡς δειλοὺς ὄντας αὐτοὺς
8 ληφθῆναι, οἱ δ' ᾤκτειρον εἰ ἁλώσοιντο. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς εἶπεν· Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων. ἀλλ' εὖ γε μέντοι ἐπιστάσθων ὅτι οὔτε ἀποδεδράκασιν· οἶδα γὰρ ὅποι οἴχονται· οὔτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις ὥστε ἑλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον· ἀλλὰ μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἔγωγε αὐτοὺς διώξω, οὐδ' ἐρεῖ οὐδεὶς ὡς ἐγὼ ἕως μὲν ἂν παρῇ τις χρῶμαι, ἐπειδὰν δ' ἀπιέναι βούληται, συλλαβὼν καὶ αὐτοὺς κακῶς ποιῶ καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ. ἀλλ' ἰόντων, εἰδότες ὅτι κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς περὶ ἐκείνους. καίτοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ἐν Τράλλεσι φρουρούμενα· ἀλλ' οὐδὲ τούτων στερήσονται, ἀλλ' ἀπολήψονται τῆς πρόσθεν
9 ἕνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς. καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἕλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν, ἀκούοντες τὴν Κύρου ἀρετὴν ἥδιον καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο.

Μετὰ ταῦτα Κῦρος ἐξελαύνει σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσιν ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος πλέθρου, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ πραέων, οὓς οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴων. αἱ δὲ κῶμαι ἐν αἷς ἐσκήνουν Παρυσάτιδος ἦσαν
10 εἰς ζώνην δεδομέναι. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς πέντε

παρασάγγας τριάκοντα ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ Δάρδα-
τος ποταμοῦ, οὗ τὸ εὖρος πλέθρον. ἐνταῦθα ἦν τὰ
Βελέσυος βασίλεια τοῦ Συρίας ἄρξαντος, καὶ παρά-
δεισος πάνυ μέγας καὶ καλός, ἔχων πάντα ὅσα ὧραι
φύουσι. Κῦρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε καὶ τὰ βασίλεια κα-
τέκαυσεν. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρα- 11
σάγγας πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν,
ὄντα τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων· καὶ πόλις αὐτόθι
ᾠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων Θάψακος ὄνομα. ἐν-
ταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε· καὶ Κῦρος μεταπεμ-
ψάμενος τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἔλεγεν ὅτι
ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ
κελεύει αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις καὶ
ἀναπείθειν ἕπεσθαι. οἱ δὲ ποιήσαντες ἐκκλησίαν ἀπήγ- 12
γελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς
στρατηγοῖς καὶ ἔφασαν αὐτοὺς πάλαι ταῦτ' εἰδότας
κρύπτειν, καὶ οὐκ ἔφασαν ἰέναι, ἐὰν μή τις αὐτοῖς
χρήματα διδῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς πρότερον μετὰ Κύρου
ἀναβᾶσι καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ κα-
λοῦντος τοῦ πατρὸς Κῦρον. ταῦτα οἱ στρατηγοὶ Κύρῳ 13
ἀπήγγελλον· ὁ δ' ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἑκάστῳ δώσειν
πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὴν εἰς Βαβυλῶνα ἥκωσι, καὶ
τὸν μισθὸν ἐντελῆ μέχρι ἂν καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας
εἰς Ἰωνίαν πάλιν. τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ
οὕτως ἐπείσθη. Μένων δὲ πρὶν δῆλον εἶναι τί ποιή-
σουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται συνέλεξε τὸ αὐτοῦ στρά-

14 τευμα χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ ἔλεξε τάδε· Ἄνδρες, ἐάν μοι πίθησθε, οὔτε κινδυνεύσαντες οὔτε πονήσαντες τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; νῦν δεῖται Κῦρος ἕπεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα· ἐγὼ οὖν φημι ὑμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν πρὶν δῆλον
15 εἶναι ὅ,τι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρινοῦνται Κύρῳ. ἢν μὲν γὰρ ψηφίσωνται ἕπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν, καὶ ὡς προθυμοτάτοις οὖσιν ὑμῖν χάριν εἴσεται Κῦρος καὶ ἀποδώσει· ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος· ἢν δ' ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἄπιμεν μὲν ἅπαντες εἰς τοὔμπαλιν, ὑμῖν δὲ ὡς μόνοις πειθομένοις πιστοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς
16 φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας, καὶ ἄλλου οὔτινος ἂν δέησθε οἶδα ὅτι ὡς φίλου τεύξεσθε Κύρου. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπίθοντο καὶ διέβησαν πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κῦρος δ' ἐπεὶ ᾔσθετο διαβεβηκότας, ᾔσθη τε καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον
17 νομίζετε. οἱ μὲν δὴ στρατιῶται ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες ηὔχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι, Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς. ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν. καὶ τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς
18 ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν μαστῶν. οἱ δὲ Θαψακηνοὶ ἔλε-

γον ὅτι οὐπώποθ' ὁ ποταμὸς διαβατὸς γένοιτο πεζῇ εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις, ἃ τότε Ἀβροκόμας προϊὼν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ. ἐδόκει δὴ θεῖον εἶναι καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι τὸν ποταμὸν Κύρῳ ὡς βασιλεύσοντι. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας στα- 19
θμοὺς ἐννέα παρασάγγας πεντήκοντα· καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν Ἀράξην ποταμόν. ἐνταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαὶ μεσταὶ σίτου. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας V.
τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων σταθμοὺς ἐρήμους πέντε παρασάγγας τριάκοντα καὶ πέντε. ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ γῆ πεδίον ἅπαν ὁμαλὲς ὥσπερ θάλαττα, ἀψινθίου δὲ πλῆρες· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου, ἅπαντα ἦν εὐώδη ὥσπερ ἀρώματα· δένδρον δ' οὐδὲν ἐνῆν, θηρία δὲ παντοῖα, πλεῖστοι μὲν ὄνοι ἄγριοι, πολλαὶ δὲ στρουθοὶ [αἱ 2
μεγάλαι]· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες· ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἱππῆς ἐνίοτε ἐδίωκον. καὶ οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεί τις διώκοι, προδραμόντες ἂν ἔστασαν· πολὺ γὰρ τῶν ἵππων ἔτρεχον θᾶττον· καὶ πάλιν, ἐπεὶ πλησιάζοιεν οἱ ἵπποι, ταὐτὸν ἐποίουν, καὶ οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες οἱ ἱππῆς θηρῷεν διαδεχόμενοι. τὰ δὲ κρέα τῶν ἁλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἁπαλώτερα δέ. στρουθὸν δ' οὐδεὶς ἔλαβεν· οἱ δὲ διώ- 3
ξαντες τῶν ἱππέων ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπεσπᾶτο φεύγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέ-

ρυξιν ἄρασα, ὥσπερ ἱστίῳ χρωμένη. τὰς δ' ὠτίδας
ἄν τις ταχὺ ἀνιστῇ, ἔστι λαμβάνειν· πέτονται γὰρ
4 βραχὺ ὥσπερ πέρδικες καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι. τὰ δὲ
κρέα αὐτῶν ἥδιστα ἦν. πορευόμενοι δὲ διὰ ταύτης τῆς
χώρας ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Μάσκαν ποταμόν, τὸ εὖ-
ρος πλεθριαῖον. ἐνταῦθα ἦν πόλις ἐρήμη, μεγάλη,
ὄνομα δ' αὐτῇ Κορσωτή· περιερρεῖτο δ' αὕτη ὑπὸ τοῦ
Μάσκα κύκλῳ. ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπε-
5 σιτίσαντο. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς ἐρήμους τρισ-
καίδεκα παρασάγγας ἐνενήκοντα τὸν Εὐφράτην πο-
ταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ Πύλας. ἐν
τούτοις τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυγίων ἀπώλετο
ὑπὸ λιμοῦ· οὐ γὰρ ἦν χόρτος οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν δέν-
δρον, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν ἅπασα ἡ χώρα· οἱ δ' ἐνοικοῦντες
ὄνους ἀλέτας παρὰ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντες καὶ ποι-
οῦντες εἰς Βαβυλῶνα ἦγον καὶ ἐπώλουν καὶ ἀνταγο-
6 ράζοντες σῖτον ἔζων. τὸ δὲ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε.
καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδίᾳ ἀγορᾷ ἐν τῷ
Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἢ ἀλφίτων
τεττάρων σίγλων. ὁ δὲ σίγλος δύναται ἑπτὰ ὀβολοὺς
καὶ ἡμιωβόλιον Ἀττικούς· ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας
Ἀττικὰς ἐχώρει. κρέα οὖν ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται
7 διεγίγνοντο. ἦν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν οὓς πάνυ
μακροὺς ἤλαυνεν, ὁπότε ἢ πρὸς ὕδωρ βούλοιτο διατε-
λέσαι ἢ πρὸς χιλόν. καὶ δή ποτε στενοχωρίας καὶ
πηλοῦ φανέντος ταῖς ἁμάξαις δυσπορεύτου ἐπέστη ὁ

Κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστοις καὶ εὐδαιμονεστάτοις καὶ ἔταξε Γλοῦν καὶ Πίγρητα λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεκβιβάζειν τὰς ἁμάξας. ἐπεὶ 8
δ' ἐδόκουν αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν ὥσπερ ὀργῇ ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρσας τοὺς κρατίστους συνεπισπεῦσαι τὰς ἁμάξας. ἔνθα δὴ μέρος τι τῆς εὐταξίας ἦν θεάσασθαι. ῥίψαντες γὰρ τοὺς πορφυροῦς κάνδυς ὅπου ἔτυχεν ἕκαστος ἐστηκὼς ἵεντο ὥσπερ ἂν δράμοι τις περὶ νίκης καὶ μάλα κατὰ πρανοῦς γηλόφου, ἔχοντες τούτους τε τοὺς πολυτελεῖς χιτῶνας καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας, ἔνιοι δὲ καὶ στρεπτοὺς περὶ τοῖς τραχήλοις καὶ ψέλια περὶ ταῖς χερσίν· εὐθὺς δὲ σὺν τούτοις εἰσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλὸν θᾶττον ἢ ὥς τις ἂν ᾤετο μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἁμάξας. τὸ δὲ 9
σύμπαν δῆλος ἦν Κῦρος σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδὸν καὶ οὐ διατρίβων ὅπου μὴ ἐπισιτισμοῦ ἕνεκα ἤ τινος ἄλλου ἀναγκαίου, νομίζων, ὅσῳ μὲν θᾶττον ἔλθοι, τοσούτῳ ἀπαρασκευοτέρῳ βασιλεῖ μαχεῖσθαι, ὅσῳ δὲ σχολαίτερον, τοσούτῳ πλέον συναγείρεσθαι βασιλεῖ στράτευμα. καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν ἡ βασιλέως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα, τοῖς δὲ μήκεσι τῶν ὁδῶν καὶ τῷ διεσπάρθαι τὰς δυνάμεις ἀσθενής, εἴ τις διὰ ταχέων τὸν πόλεμον ποιοῖτο. πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ 10
κατὰ τοὺς ἐρήμους σταθμοὺς ἦν πόλις εὐδαίμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ Χαρμάνδη· ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶ-

ται ἠγόραζον τἀπιτήδεια, σχεδίαις διαβαίνοντες ὧδε. διφθέρας ἃς εἶχον σκεπάσματα ἐνεπίμπλασαν χόρτου κούφου, εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων, ὡς μὴ ἅπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ· ἐπὶ τούτων διέβαινον καὶ ἐλάμβανον τἀπιτήδεια, οἴνόν τε ἐκ τῆς βαλάνου πεποιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος καὶ σῖτον μελίνης· τοῦτο
11 γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον. ἀμφιλεξάντων δέ τι ἐνταῦθα τῶν τε τοῦ Μένωνος στρατιωτῶν καὶ τῶν τοῦ Κλεάρχου ὁ Κλέαρχος κρίνας ἀδικεῖν τὸν τοῦ Μένωνος πληγὰς ἐνέβαλεν· ὁ δ' ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα ἔλεγεν· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται
12 ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ Κλεάρχῳ. τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκεῖ κατασκεψάμενος τὴν ἀγορὰν ἀφιππεύει ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν· Κῦρος δ' οὔπω ἧκεν, ἀλλ' ἔτι προσήλαυνε· τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα σχίζων τις ὡς εἶδε Κλέαρχον διελαύνοντα, ἵησι τῇ ἀξίνῃ· καὶ οὗτος μὲν αὐτοῦ ἥμαρτεν· ἄλλος δὲ λίθῳ καὶ ἄλλος, εἶτα πολλοί, κραυγῆς γε-
13 νομένης. ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα· καὶ τοὺς μὲν ὁπλίτας αὐτοῦ ἐκέλευσε μεῖναι τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας, αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς Θρᾷκας καὶ τοὺς ἱππέας οἳ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετταράκοντα, τούτων δὲ οἱ πλεῖστοι Θρᾷκες, ἤλαυ-

νεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστ' ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι καὶ αὐτὸν Μένωνα, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα· οἱ δὲ καὶ ἔστασαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. ὁ δὲ Πρόξε- 14
νος, ἔτυχε γὰρ ὕστερος προσιὼν καὶ τάξις αὐτῷ ἑπομένη τῶν ὁπλιτῶν, εὐθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο τὰ ὅπλα καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ' ἐχαλέπαινεν ὅτι αὐτοῦ ὀλίγου δεήσαντος καταλευσθῆναι πρᾴως λέγοι τὸ αὐτοῦ πάθος, ἐκέλευέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι. ἐν τούτῳ 15
δ' ἐπῄει καὶ Κῦρος καὶ ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα· εὐθὺς δ' ἔλαβε τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πιστῶν ᾔκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, καὶ 16
λέγει τάδε· Κλέαρχε καὶ Πρόξενε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες Ἕλληνες, οὐκ ἴστε ὅ,τι ποιεῖτε. εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάψετε, νομίζετε ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατακεκόψεσθαι καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων πάντες οὗτοι οὓς ὁρᾶτε βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος ἐν ἑαυτοῦ 17
ἐγένετο· καὶ παυσάμενοι ἀμφότεροι κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὅπλα.

Ἐντεῦθεν προϊόντων ἐφαίνετο ἴχνη ἵππων καὶ κό- VI.
προς· εἰκάζετο δ' εἶναι ὁ στίβος ὡς δισχιλίων ἵππων. οὗτοι προϊόντες ἕκαον καὶ χιλὸν καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον ἦν. Ὀρόντας δὲ Πέρσης ἀνὴρ γένει τε προσήκων βασιλεῖ καὶ τὰ πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περ-

2 σῶν ἐπιβουλεύει Κύρῳ καὶ πρόσθεν πολεμήσας, καταλλαγεὶς δέ. οὗτος Κύρῳ εἶπεν, εἰ αὐτῷ δοίη ἱππέας χιλίους, ὅτι τοὺς προκατακάοντας ἱππέας ἢ κατακάνοι ἂν ἐνεδρεύσας ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἕλοι καὶ κωλύσειε τοῦ κάειν ἐπιόντας, καὶ ποιήσειεν ὥστε μήποτε δύνασθαι αὐτοὺς ἰδόντας τὸ Κύρου στράτευμα βασιλεῖ διαγγεῖλαι. τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν λαμβά-
3 νειν μέρος παρ' ἑκάστου τῶν ἡγεμόνων. ὁ δ' Ὀρόντας νομίσας ἑτοίμους εἶναι αὐτῷ τοὺς ἱππέας γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα ὅτι ἥξοι ἔχων ἱππέας ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἱππεῦσιν ἐκέλευεν ὡς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. ἐνῆν δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα καὶ πίστεως. ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρί, ὡς
4 ᾤετο· ὁ δὲ λαβὼν Κύρῳ δίδωσιν. ἀναγνοὺς δ' αὐτὴν ὁ Κῦρος συλλαμβάνει Ὀρόνταν, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν Πέρσας τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτά, καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὺς ἐκέλευσεν ὁπλίτας ἀγαγεῖν, τούτους δὲ θέσθαι τὰ ὅπλα περὶ τὴν αὐτοῦ σκηνήν. οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες
5 ὡς τρισχιλίους ὁπλίτας. Κλέαρχον δὲ καὶ εἴσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὅς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ Ὀρόντα ὡς ἐγένετο· οὐ γὰρ ἀπόρρητον ἦν. ἔφη δὲ Κῦρον ἄρ-

χειν τοῦ λόγου ὧδε· Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φί- 6
λοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλευόμενος ὅ,τι δίκαιόν ἐστι
καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω περὶ
Ορόντου τουτουί. τοῦτον γὰρ πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς πα-
τὴρ ἔδωκεν ὑπήκοον εἶναι ἐμοί· ἐπεὶ δὲ ταχθείς, ὡς
ἔφη αὐτός, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ οὗτος ἐπολέμησεν
ἐμοὶ ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν καὶ ἐγὼ αὐτὸν
προσπολεμῶν ἐποίησα ὥστε δόξαι τούτῳ τοῦ πρὸς ἐμὲ
πολέμου παύσασθαι καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα, 7
μετὰ ταῦτα, ἔφη, ὦ Ὀρόντα, ἔστιν ὅ,τι σε ἠδίκησα;
ἀπεκρίνατο ὅτι οὔ. πάλιν δὲ ὁ Κῦρος ἠρώτα· Οὐκοῦν
ὕστερον, ὡς αὐτὸς σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδι-
κούμενος ἀποστὰς εἰς Μυσοὺς κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν
χώραν ὅ,τι ἐδύνω; ἔφη ὁ Ὀρόντας. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ
Κῦρος, ὁπότ' αὖ ἔγνως τὴν σεαυτοῦ δύναμιν, ἐλθὼν
ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν μεταμέλειν τέ σοι ἔφη-
σθα καὶ πείσας ἐμὲ πιστὰ πάλιν ἔδωκάς μοι καὶ ἔλα-
βες παρ' ἐμοῦ; καὶ ταῦθ' ὡμολόγει ὁ Ὀρόντας. Τί 8
οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ νῦν τὸ τρίτον
ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; εἰπόντος δὲ τοῦ
Ὀρόντα ὅτι οὐδὲν ἀδικηθεὶς ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτόν·
Ὁμολογεῖς οὖν περὶ ἐμὲ ἄδικος γεγενῆσθαι; Ἡ γὰρ
ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ὀρόντας. ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν
ὁ Κῦρος· Ἔτι οὖν ἂν γένοιο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέ-
μιος, ἐμοὶ δὲ φίλος καὶ πιστός; ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι
οὐδ' εἰ γενοίμην, ὦ Κῦρε, σοί γ' ἄν ποτ' ἔτι δόξαιμι.

9 πρὸς ταῦτα Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· Ὁ μὲν ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος, ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην ὅ,τι σοι δοκεῖ. Κλέαρχος δ' εἶπε τάδε· Συμβουλεύω ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδὼν ποιεῖσθαι ὡς τάχιστα, ὡς μηκέτι δέῃ τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολὴ ᾖ ἡμῖν τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι τοὺς ἐθελοντὰς φίλους εὖ ποιεῖν.
10 ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέσθαι. μετὰ ταῦτα κελεύοντος Κύρου ἔλαβον τῆς ζώνης τὸν Ὀρόνταν ἐπὶ θανάτῳ ἅπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς· εἶτα δ' ἐξῆγον αὐτὸν οἷς προσετάχθη. ἐπεὶ δ' εἶδον αὐτὸν οἵπερ πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύνησαν, καίπερ εἰδότες ὅτι ἐπὶ θάνατον ἄγοιτο.
11 ἐπεὶ δ' εἰς τὴν Ἀρταπάτου σκηνὴν εἰσήχθη τοῦ πιστοτάτου τῶν Κύρου σκηπτούχων, μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ὀρόνταν οὔτε τεθνηκότα οὐδεὶς εἶδε πώποτε οὐδὲ ὅπως ἀπέθανεν οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν· εἴκαζον δ' ἄλλος ἄλλως· τάφος δ' οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

VII. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας δώδεκα. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κῦρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ περὶ μέσας νύκτας· ἐδόκει γὰρ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἕω ἥξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχούμενον· καὶ ἐκέλευσε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θετταλὸν τοῦ
2 εὐωνύμου, αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταξε. μετὰ δὲ

τὴν ἐξέτασιν ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἥκοντες αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων συνεβουλεύετό τε πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο καὶ αὐτὸς παρήνει θαρρύνων τοιάδε· Ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ ἀν- 3
θρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων ἀμείνους καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε καὶ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. εὖ γὰρ ἴστε ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἐλοίμην ἂν ἀνθ' ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασίων. ὅπως δὲ καὶ εἰδῆτε εἰς οἷον ἔρχεσθε 4
ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς εἰδὼς διδάξω. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος πολὺ καὶ κραυγῇ πολλῇ ἐπίασιν· ἂν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τἄλλα καὶ αἰσχυνεῖσθαί μοι δοκῶ οἵους ἡμῖν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. ὑμῶν δ' ἀνδρῶν ἀγαθῶν γενομένων, ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν, πολλοὺς δ' οἶμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ ἑλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι. ἐνταῦθα Γαυλίτης παρὼν φυγὰς Σά- 5
μιος, πιστὸς δὲ Κύρῳ, εἶπε· Καὶ μήν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινες ὅτι πολλὰ ὑπισχνεῖ νῦν διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἶναι. ἂν δ' εὖ γένηταί τι, οὐ μεμνήσεσθαί σέ φασιν· ἔνιοι δ' οὐδ' εἰ μεμνῇό τε καὶ βούλοιο δύνασθαι ἂν ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνεῖ. ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ 6

Κῦρος· Ἀλλ' ἔστι μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρῴα πρὸς μὲν μεσημβρίαν μέχρι οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι, πρὸς δ' ἄρκτον μέχρι οὗ διὰ χειμῶνα· τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων πάντα σα-
7 τραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. ἢν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς δεῖ τοὺς ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι. ὥστ' οὐ τοῦτο δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω ὅ,τι δῶ ἑκάστῳ τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανοὺς οἷς δῶ. ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ
8 στέφανον ἑκάστῳ χρυσοῦν δώσω. οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες αὐτοί τ' ἦσαν πολὺ προθυμότεροι καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήγγελλον. εἰσῇσαν δὲ παρ' αὐτὸν οἵ τε στρατηγοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς ἀξιοῦντες εἰδέναι τί σφίσιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. ὁ δ' ἐμπιμπλὰς
9 ἁπάντων τὴν γνώμην ἀπέπεμπε. παρεκελεύοντο δ' αὐτῷ πάντες ὅσοιπερ διελέγοντο μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὄπισθεν ἑαυτῶν τάττεσθαι. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ὧδέ πως ἤρετο τὸν Κῦρον· Οἴει γὰρ σύ, ὦ Κῦρε, μαχεῖσθαι τὸν ἀδελφόν; Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδός ἐστι παῖς, ἐμὸς δ' ἀδελφός, οὐκ ἀμαχεὶ ταῦτ' ἐγὼ λήψομαι.
10 ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν μὲν Ἑλλήνων ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία, πελτασταὶ δὲ δισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, τῶν δὲ μετὰ Κύρου βαρβάρων δέκα μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ
11 τὰ εἴκοσι. τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ

εἴκοσι μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα διακόσια. ἄλλοι δ' ἦσαν ἑξακισχίλιοι ἱππῆς, ὧν Ἀρταγέρσης ἦρχεν· οὗτοι δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν, τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες 12
καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες τέτταρες, τριάκοντα μυριάδων ἕκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, Ἀβροκόμας γὰρ ὑστέρησε τῆς μάχης ἡμέραις πέντε, ἐκ Φοινίκης ἐλαύνων. ταῦτα δ' ἤγγελλον 13
πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομολήσαντες παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μάχης, καὶ οἳ ὕστερον ἐλήφθησαν τῶν πολεμίων ταὐτὰ ἔλεγον. ἐντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει 14
σταθμὸν ἕνα παρασάγγας τρεῖς συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι παντὶ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ· ᾤετο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα· κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν τοῦτον τάφρος ἦν δρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς. παρετέτατο δ' ἡ τάφρος ἄνω διὰ 15
τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας μέχρι τοῦ Μηδίας τείχους. ἦν δὲ παρὰ τὸν Εὐφράτην πάροδος στενὴ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου ὡς εἴκοσι ποδῶν τὸ εὖρος· ταύτην δὲ τὴν τάφρον βασιλεὺς μέγας ποιεῖ 16
ἀντ' ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται Κῦρον προσελαύνοντα. ταύτην δὴ τὴν πάροδον Κῦρός τε καὶ ἡ στρατιὰ παρῆλθε καὶ ἐγένοντο εἴσω τῆς τάφρου. ταύτῃ 17

μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεύς, ἀλλ' ὑποχωρούντων φανερὰ ἦν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων
18 ἴχνη πολλά. ἐνταῦθα Κῦρος Σιλανὸν καλέσας τὸν Ἀμβρακιώτην μάντιν ἔδωκεν αὐτῷ δαρεικοὺς τρισχιλίους, ὅτι τῇ ἐνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης ἡμέρᾳ θυόμενος εἶπεν αὐτῷ ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν, Κῦρος δ' εἶπεν· Οὔτἆρα ἔτι μαχεῖται, εἰ ἐν ταύταις οὐ μαχεῖται ταῖς ἡμέραις· ἐὰν δ' ἀληθεύσῃς, ὑπισχνοῦμαί σοι δέκα τάλαντα. τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέ-
19 δωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον αἱ δέκα ἡμέραι. ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκώλυε βασιλεὺς τὸ Κύρου στράτευμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωκέναι τὸ μάχεσθαι· ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος ἐπο-
20 ρεύετο ἠμελημένως μᾶλλον. τῇ δὲ τρίτῃ ἐπί τε τοῦ ἅρματος καθήμενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο καὶ ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ αὐτοῦ, τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο καὶ τῶν ὅπλων τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἁμαξῶν ἤγετο καὶ ὑποζυγίων.

VIII. Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν καὶ πλησίον ἦν ὁ σταθμὸς ἔνθα ἔμελλε καταλύσειν, ἡνίκα Πατηγύας ἀνὴρ Πέρσης τῶν ἀμφὶ Κῦρον πιστῶν προφαίνεται ἐλαύνων ἀνὰ κράτος ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ, καὶ εὐθὺς πᾶσιν οἷς ἐνετύγχανεν ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ ἑλληνικῶς ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένος. ἔνθα δὴ πολὺς
2 τάραχος ἐγένετο· αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες καὶ

πάντες δὲ ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι· Κῦρός τε 3
καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἅρματος τὸν θώρακα ἐνέδυ καὶ
ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας
ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξοπλίζε-
σθαι καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον.
ἔνθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν 4
τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ,
Πρόξενος δὲ ἐχόμενος, οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τοῦτον, Μένων
δὲ τὸ εὐώνυμον κέρας εἶχε τοῦ Ἑλληνικοῦ. τοῦ δὲ βαρ- 5
βαρικοῦ ἱππῆς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ
Κλέαρχον ἔστησαν ἐν τῷ δεξιῷ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν
πελταστικόν, ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀριαῖός τε ὁ Κύρου
ὕπαρχος καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν. Κῦρος δὲ καὶ οἱ 6
ἱππῆς τούτου ὅσον ἑξακόσιοι ὡπλισμένοι θώραξι μὲν
αὐτοὶ καὶ παραμηριδίοις καὶ κράνεσι πάντες πλὴν Κύ-
ρου· Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μά-
χην καθίστατο. οἱ δ' ἵπποι πάντες οἱ μετὰ Κύρου εἶ- 7
χον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ
μαχαίρας οἱ ἱππῆς Ἑλληνικάς. καὶ ἤδη τε ἦν μέσον 8
ἡμέρας καὶ οὔπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἡνίκα
δὲ δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη
λευκή, χρόνῳ δὲ συχνῷ ὕστερον ὥσπερ μελανία τις ἐν
τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολύ. ὅτε δ' ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα
δὴ καὶ χαλκός τις ἤστραπτε καὶ αἱ λόγχαι καὶ αἱ
τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο. καὶ ἦσαν ἱππῆς μὲν 9
λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· Τισ-

σαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ τούτων γερροφόροι, ἐχόμενοι δ' ὁπλῖται σὺν ποδήρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν· Αἰγύπτιοι δ' οὗτοι ἐλέγοντο εἶναι· ἄλλοι δ' ἱππῆς, ἄλλοι τοξόται. πάντες δ' οὗτοι κατ' ἔθνη ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων ἕκαστον τὸ ἔθνος ἐπο-
10 ρεύετο. πρὸ δ' αὐτῶν ἅρματα διαλείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων τὰ δὴ δρεπανηφόρα καλούμενα. εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτειν ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. ἡ δὲ γνώμη ἦν ὡς εἰς τὰς τάξεις
11 τῶν Ἑλλήνων ἐλώντων καὶ διακοψόντων. ὁ μέντοι Κῦρος εἶπεν ὅτε καλέσας παρεκελεύετο τοῖς Ἕλλησι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνέχεσθαι, ἐψεύσθη τοῦτο· οὐ γὰρ κραυγῇ ἀλλὰ σιγῇ ὡς ἀνυστὸν καὶ ἡσυχῇ
12 ἐν ἴσῳ καὶ βραδέως προσῄσαν. καὶ ἐν τούτῳ Κῦρος παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἑρμηνεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη· κἂν τοῦτ', ἔφη, νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πε-
13 ποίηται. ὁρῶν δ' ὁ Κλέαρχος τὸ μέσον στῖφος καὶ ἀκούων Κύρου ἔξω ὄντα τοῦ εὐωνύμου βασιλέα· τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεὺς ὥστε μέσον τὸ ἑαυτοῦ ἔχων τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω ἦν· ἀλλ' ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπάσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος μὴ κυκλωθείη ἑκατέρωθεν, τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο ὅτι αὐτῷ μελήσοι ὅπως

καλῶς ἔχοι. καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρι- 14
κὸν στράτευμα ὁμαλῶς προῄει, τὸ δ' Ἑλληνικὸν ἔτι
ἐν ταὐτῷ μένον συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων.
καὶ ὁ Κῦρος παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρα-
τεύματι κατεθεᾶτο ἑκατέρωσε ἀποβλέπων εἴς τε τοὺς
πολεμίους καὶ τοὺς φιλίους. ἰδὼν δ' αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 15
Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ὡς συναντ-
τῆσαι ἤρετο εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε
καὶ λέγειν ἐκέλευσε πᾶσιν ὅτι καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ
καὶ τὰ σφάγια καλά. ταῦτα δὲ λέγων θροῦ ἤκουσε 16
διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, καὶ ἤρετο τίς ὁ θροῦς εἴη.
ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δεύ-
τερον ἤδη. καὶ ὃς ἐθαύμασε τίς παραγγέλλει καὶ
ἤρετο ὅ,τι εἴη τὸ σύνθημα. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Ζεὺς
σωτὴρ καὶ νίκη. ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας Ἀλλὰ δέ- 17
χομαί τε, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστω. ταῦτα δ' εἰπὼν εἰς
τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπήλαυνε· καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέτ-
ταρα στάδια διειχέτην τὼ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων
ἡνίκα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες καὶ ἤρχοντο ἀντίοι
ἰέναι τοῖς πολεμίοις. ὡς δὲ πορευομένων ἐξεκύμαινέ τι 18
τῆς φάλαγγος, τὸ ὑπολειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν·
καὶ ἅμα ἐφθέγξαντο πάντες οἷόνπερ τῷ Ἐνυαλίῳ ἐλε-
λίζουσι, καὶ πάντες δ' ἔθεον. πρὶν δὲ τόξευμα ἐξικνεῖ- 19
σθαι ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι καὶ φεύγουσι. καὶ ἐν-
ταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν ἀνὰ κράτος οἱ Ἕλληνες, ἐβόων
δ' ἀλλήλοις μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἕπεσθαι.

20 τὰ δ' ἅρματα ἐφέρετο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολε-
μίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων κενὰ ἡνιόχων. οἱ
δ' ἐπεὶ προΐδοιεν, διίσταντο· ἔστι δ' ὅστις καὶ κατε-
λήφθη ὥσπερ ἐν ἱπποδρόμῳ ἐκπλαγείς· οὐδὲν μέντοι
οὐδὲ τοῦτον παθεῖν ἔφασαν, οὐδ' ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων
ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδέν, πλὴν ἐπὶ τῷ
21 εὐωνύμῳ τοξευθῆναί τις ἐλέγετο. Κῦρος δ' ὁρῶν τοὺς
Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ' αὑτοὺς καὶ διώκοντας,
ἡδόμενος καὶ προσκυνούμενος ἤδη ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐ-
τόν, οὐδ' ὡς ἐξήχθη διώκειν, ἀλλὰ συνεσπειραμένην
ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἱππέων τάξιν
ἐπεμελεῖτο ὅ,τι ποιήσει βασιλεύς. καὶ γὰρ ᾔδει αὐτὸν
22 ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος. καὶ πάν-
τες δ' οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ
αὐτῶν ἡγοῦνται, νομίζοντες οὕτω καὶ ἐν ἀσφαλεστά-
τῳ εἶναι, ἢν ᾖ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἑκατέρωθεν, καὶ εἴ τι
παραγγεῖλαι χρήζοιεν, ἐν ἡμίσει ἂν χρόνῳ αἰσθάνε-
23 σθαι τὸ στράτευμα. καὶ βασιλεὺς δὴ τότε μέσον
ἔχων τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ὅμως ἔξω ἐγένετο τοῦ Κύ-
ρου εὐωνύμου κέρατος. ἐπεὶ δ' οὐδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο
ἐκ τοῦ ἀντίου οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἔμπροσθεν,
24 ἐπέκαμπτεν ὡς εἰς κύκλωσιν. ἔνθα δὴ Κῦρος δείσας
μὴ ὄπισθεν γενόμενος κατακόψῃ τὸ Ἑλληνικὸν ἐλαύνει
ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις νικᾷ τοὺς
πρὸ βασιλέως τεταγμένους καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε τοὺς
ἑξακισχιλίους, καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυ-

τοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην τὸν ἄρχοντα αὐτῶν. ὡς δ' ἡ 25
τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ Κύρου ἑξακόσιοι
εἰς τὸ διώκειν ὁρμήσαντες, πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ'
αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλού-
μενοι. σὺν τούτοις δ' ὧν καθορᾷ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' 26
ἐκεῖνον στῖφος· καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπών·
Τὸν ἄνδρα ὁρῶ, ἵετο ἐπ' αὐτὸν καὶ παίει κατὰ τὸ
στέρνον καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι
Κτησίας ὁ ἰατρὸς, ὃς καὶ ἰάσασθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά
φησι. παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῷ ὑπὸ τὸν 27
ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι βασιλεὺς
καὶ Κῦρος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρου, ὁπόσοι
μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον Κτησίας λεγέτω,
παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν· Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ
ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ. Ἀρ- 28
ταπάτης δ' ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν σκηπτούχων λέ-
γεται, ἐπειδὴ πεπτωκότα εἶδε Κῦρον, καταπηδήσας
ἀπὸ τοῦ ἵππου περιπεσεῖν αὐτῷ. καὶ οἱ μέν φασι 29
βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν Κύρῳ, οἱ δ'
ἑαυτὸν ἀποσφάξαι σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε
γὰρ χρυσοῦν· καὶ στρεπτὸν δ' ἐφόρει καὶ ψέλια καὶ
τἄλλα ὥσπερ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν· ἐτετίμητο γὰρ
ὑπὸ Κύρου δι' εὔνοιάν τε καὶ πιστότητα.

Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν Περσῶν IX.
τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτα-
τός τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὡς παρὰ πάντων ὁμο-

λογεῖται τῶν Κύρου δοκούντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι.
2 πρῶτον μὲν γὰρ ἔτι παῖς ὢν ὅτ' ἐπαιδεύετο σὺν τῷ
ἀδελφῷ καὶ τοῖς ἄλλοις παισί, πάντων πάντα κρά-
3 τιστος ἐνομίζετο. πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν
παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται· ἔνθα
πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἄν τις, αἰσχρὸν
4 δ' οὐδὲν οὔτ' ἀκοῦσαι οὔτ' ἰδεῖν ἔστι. θεῶνται δ' οἱ
παῖδες καὶ τοὺς τιμωμένους ὑπὸ βασιλέως καὶ ἀκού-
ουσι, καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους· ὥστε εὐθὺς παῖδες
5 ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. ἔνθα Κῦ-
ρος αἰδημονέστατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει
εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδε-
εστέρων μᾶλλον πείθεσθαι, ἔπειτα δὲ φιλιππότατος
καὶ τοῖς ἵπποις ἄριστα χρῆσθαι· ἔκρινον δ' αὐτὸν καὶ
τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντί-
6 σεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον. ἐπεὶ
δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν καὶ πρὸς
τὰ θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος. καὶ ἄρκτον ποτὲ
ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπά-
σθη ἀπὸ τοῦ ἵππου, καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν. ὧν καὶ τὰς
ὠτειλὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκανε, καὶ τὸν πρῶτον
7 μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστὸν ἐποίησεν. ἐπεὶ
δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης Λυδίας
τε καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππαδοκίας, καὶ
στρατηγὸς δὲ πάντων ἀπεδείχθη οἷς καθήκει εἰς Κα-
στωλοῦ πεδίον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὐ-

τὸν ὅτι περὶ πλείστου ποιοῖτο, εἴ τῳ σπείσαιτο καὶ
εἴ τῳ συνθοῖτο καὶ εἴ τῳ ὑπόσχοιτό τι, μηδὲν ψεύδε-
σθαι. καὶ γὰρ οὖν ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπι- 8
τρεπόμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέ-
μιος ἐγένετο, σπεισαμένου Κύρου ἐπίστευε μηδὲν ἂν
παρὰ τὰς σπονδὰς παθεῖν. τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρ- 9
νει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις ἑκοῦσαι Κῦρον εἵλοντο
ἀντὶ Τισσαφέρνους πλὴν Μιλησίων· οὗτοι δὲ ὅτι οὐκ
ἤθελε τοὺς φεύγοντας προέσθαι ἐφοβοῦντο αὐτόν. καὶ 10
γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυτο καὶ ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἄν ποτε
προοῖτο, ἐπεὶ ἅπαξ φίλος αὐτοῖς ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι
μὲν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ κάκιον πράξειαν. φανερὸς 11
δ' ἦν καὶ εἴ τίς τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτόν,
νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον
ὡς εὔχοιτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν ἔστε νικῴη καὶ τοὺς
εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος. καὶ γὰρ οὖν 12
πλεῖστοι δὴ αὐτῷ ἑνί γε ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐπεθύ-
μησαν καὶ χρήματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώ-
ματα προέσθαι. οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἄν τις εἴποι ὡς 13
τοὺς κακούργους καὶ ἀδίκους εἴα καταγελᾶν, ἀλλ'
ἀφειδέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο. πολλάκις δ' ἦν ἰδεῖν
παρὰ τὰς στειβομένας ὁδοὺς καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν
καὶ ὀφθαλμῶν στερομένους ἀνθρώπους· ὥστ' ἐν τῇ Κύ-
ρου ἀρχῇ ἐγένετο καὶ Ἕλληνι καὶ βαρβάρῳ μηδὲν
ἀδικοῦντι ἀδεῶς πορεύεσθαι ὅποι τις ἤθελεν, ἔχοντι
ὅ,τι προχωροίη. τούς γε μέντοι ἀγαθοὺς εἰς πόλεμον 14

ὡμολόγητο διαφερόντως τιμᾶν. καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πισίδας καὶ Μυσούς· στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας οὓς ἐώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἄρχοντας ἐποίει ἧς κατεστρέφετο χώρας, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλοις δώροις
15 ἐτίμα· ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εὐδαιμονεστάτους, τοὺς δὲ κακοὺς δούλους τούτων ἀξιῶν εἶναι. τοιγαροῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία τῶν ἐθελόντων κινδυ-
16 νεύειν, ὅπου τις οἴοιτο Κῦρον αἰσθήσεσθαι. εἴς γε μὴν δικαιοσύνην εἴ τις αὐτῷ φανερὸς γένοιτο ἐπιδείκνυσθαι βουλόμενος, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τούτους πλουσιω-
17 τέρους ποιεῖν τῶν ἐκ τοῦ ἀδίκου φιλοκερδούντων. καὶ γὰρ οὖν ἄλλα τε πολλὰ δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ ἐχρήσατο. καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ οὐ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἐκεῖνον ἔπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι Κύρῳ καλῶς πειθαρχεῖν ἢ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος. ἀλλὰ
18 μὴν εἴ τίς γέ τι αὐτῷ προστάξαντι καλῶς ὑπηρετήτειεν, οὐδενὶ πώποτε ἀχάριστον εἴασε τὴν προθυμίαν. τοιγαροῦν κράτιστοι δὴ ὑπηρέται παντὸς ἔργου Κύρῳ
19 ἐλέχθησαν γενέσθαι. εἰ δέ τινα ὁρῴη δεινὸν ὄντα οἰκονόμον ἐκ τοῦ δικαίου καὶ κατασκευάζοντά τε ἧς ἄρχοι χώρας καὶ προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα πώποτε ἀφείλετο, ἀλλ' ἀεὶ πλείω προσεδίδου· ὥστε καὶ ἡδέως ἐπόνουν καὶ θαρραλέως ἐκτῶντο καὶ ἃ ἐπέπατό τις ἥκιστα Κῦρον ἔκρυπτεν· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φα-

ρῶς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι
ῖς τῶν ἀποκρυπτομένων χρήμασι. φίλους γε μὴν 20
τους ποιήσαιτο καὶ εὔνους γνοίη ὄντας καὶ ἱκανοὺς
νίνειε συνεργοὺς εἶναι ὅ,τι τυγχάνοι βουλόμενος κα-
εργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κράτιστος δὴ
ενέσθαι θεραπεύειν. καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο οὕπερ αὐτὸς 21
νεκα φίλων ᾤετο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς ἔχοι, καὶ
ὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι
ούτου ὅτου ἕκαστον αἰσθάνοιτο ἐπιθυμοῦντα. δῶρα δὲ 22
τλεῖστα μὲν οἶμαι εἴ γ' ἀνὴρ ἐλάμβανε διὰ πολλά·
ταῦτα δὲ πάντων δὴ μάλιστα τοῖς φίλοις διεδίδου,
τρὸς τοὺς τρόπους ἑκάστου σκοπῶν καὶ ὅτου μάλιστα
ἱρῴη ἕκαστον δεόμενον. καὶ ὅσα τῷ σώματι αὐτοῦ 23
κόσμον πέμποι τις ἢ ὡς εἰς πόλεμον ἢ ὡς εἰς καλ-
λωπισμόν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὅτι
τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἂν δύναιτο τούτοις πᾶσι κοσ-
μηθῆναι, φίλους δὲ καλῶς κεκοσμημένους μέγιστον κόσ-
μον ἀνδρὶ νομίζοι. καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν τοὺς 24
φίλους εὖ ποιοῦντα οὐδὲν θαυμαστόν, ἐπειδή γε καὶ
δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φί-
λων καὶ τῷ προθυμεῖσθαι χαρίζεσθαι, ταῦτα ἔμοιγε
μᾶλλον δοκεῖ ἀγαστὰ εἶναι. Κῦρος γὰρ ἔπεμπε βί- 25
κους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις ὁπότε πάνυ ἡδὺν λάβοι,
λέγων ὅτι οὔπω δὴ πολλοῦ χρόνου τούτου ἡδίονι οἴνῳ
ἐπιτύχοι· τοῦτον οὖν σοὶ ἔπεμψε καὶ δεῖταί σου τή-
μερον τοῦτον ἐκπιεῖν σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς. πολλά· 26

κις δὲ χῆνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε καὶ ἄρτων ἡμίσεα καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα τούτοις ἥσθη Κῦρος· βούλεται οὖν καὶ σὲ τούτων γεύ-
27 σασθαι. ὅπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνυ εἴη, αὐτὸς δ' ἐδύνατο παρασκευάσασθαι διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε τοὺς φίλους τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ἵπποις ἐμβάλλειν τοῦτον τὸν χιλόν, ὡς μὴ πεινῶντες τοὺς ἑαυ-
28 τοῦ φίλους ἄγωσιν. εἰ δὲ δή ποτε πορεύοιτο καὶ πλεῖστοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, προσκαλῶν τοὺς φίλους ἐσπουδαιολογεῖτο, ὡς δηλοίη οὓς τιμᾷ. ὥστ' ἔγωγε
29 ἐξ ὧν ἀκούω οὐδένα κρίνω ὑπὸ πλειόνων πεφιλῆσθαι οὔτε Ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων. τεκμήριον δὲ τούτου καὶ τόδε· παρὰ μὲν γὰρ Κύρου δούλου ὄντος οὐδεὶς ἀπῄει πρὸς βασιλέα, πλὴν Ὀρόντας ἐπεχείρησε· καὶ οὗτος δὴ ὃν ᾤετο πιστόν οἱ εἶναι ταχὺ αὐτὸν εὗρε Κύρῳ φίλτερον ἢ ἑαυτῷ· παρὰ δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπειδὴ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ οὗτοι μέντοι οἱ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες παρὰ Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ ἀξιωτέρας
30 ἂν τιμῆς τυγχάνειν ἢ παρὰ βασιλεῖ. μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ βίου αὐτῷ γενόμενον ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγαθὸς καὶ κρίνειν ὀρθῶς ἐδύνατο
31 τοὺς πιστοὺς καὶ εὔνους καὶ βεβαίους. ἀποθνήσκοντος γὰρ αὐτοῦ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν φίλοι καὶ συντράπεζοι ἀπέθανον μαχόμενοι ὑπερ Κύρου πλὴν Ἀρι-

αἰου· οὗτος δὲ τεταγμένος ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοῦ ἱππικοῦ ἄρχων· ὡς δ' ᾔσθετο Κῦρον πεπτωκότα, ἔφυγεν ἔχων καὶ τὸ στράτευμα πᾶν οὗ ἡγεῖτο.

Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ X.
χεὶρ ἡ δεξιά. βασιλεὺς δὲ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ Κύρειον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετ' Ἀριαίου οὐκέτι ἵστανται ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὐτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμὸν ἔνθεν ὥρμηντο· τέτταρες δ' ἐλέγοντο παρασάγγαι εἶναι τῆς ὁδοῦ. βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν 2
αὐτῷ τά τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι καὶ τὴν Φωκαΐδα τὴν Κύρου παλλακίδα τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην εἶναι. ἡ δὲ Μιλησία ἡ νεωτέρα ληφθεῖσα 3
ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων, οἳ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὅπλα ἔχοντες καὶ ἀντιταχθέντες πολλοὺς μὲν τῶν διαρπαζόντων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· οὐ μὴν ἔφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν καὶ τὰ ἄλλα ὁπόσα ἐντὸς αὐτῶν καὶ χρήματα καὶ ἄνθρωποι ἐγένοντο πάντα ἔσωσαν. ἐνταῦθα διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε 4
καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' αὐτοὺς ὡς πάντας νικῶντες, οἱ δ' ἁρπάζοντες ὡς ἤδη πάντες νικῶντες. ἐπεὶ δ' ᾔσθοντο οἱ 5
μὲν Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς σὺν τῷ στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἴη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρνους ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῷεν τὸ καθ' αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχονται διώκοντες, ἐνταῦθα δὴ βασιλεὺς

μὲν ἀθροίζει τε τοὺς ἑαυτοῦ καὶ συντάττεται, ὁ δὲ
Κλέαρχος ἐβουλεύετο Πρόξενον καλέσας, πλησιαίτα-
τος γὰρ ἦν, εἰ πέμποιέν τινας ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ
6 στρατόπεδον ἀρήξοντες. ἐν τούτῳ καὶ βασιλεὺς δῆλος
ἦν προσιὼν πάλιν ὡς ἐδόκει ὄπισθεν. καὶ οἱ μὲν Ἕλ-
ληνες συστραφέντες παρεσκευάζοντο ὡς ταύτῃ προσ-
ιόντος καὶ δεξόμενοι, ὁ δὲ ταύτῃ μὲν οὐκ ἦγεν, ᾗ δὲ
παρῆλθεν ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος ταύτῃ καὶ ἀπή-
γαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πρὸς τοὺς
Ἕλληνας αὐτομολήσαντας καὶ Τισσαφέρνην καὶ τοὺς
7 σὺν αὐτῷ. ὁ γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ
ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς
Ἕλληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκανε μὲν οὐ-
δένα, διαστάντες δ' οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον
αὐτούς· Ἐπισθένης δὲ Ἀμφιπολίτης ἦρχε τῶν πελ-
8 ταστῶν καὶ ἐλέγετο φρόνιμος γενέσθαι. ὁ δ' οὖν Τισ-
σαφέρνης ὡς μεῖον ἔχων ἀπηλλάγη, πάλιν μὲν οὐκ
ἀναστρέφει, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τὸ
τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ
9 δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ
τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλλη-
νες μὴ προσαγάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ περιπτύξαν-
τες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς κατακόψειαν· καὶ ἐδόκει
αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρας καὶ ποιήσασθαι ὄπισθεν
10 τὸν ποταμόν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο καὶ δὴ βα-
σιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα κατέστη-

ἐν ἀντίαν τὴν φάλαγγα ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχούμε-
ος συνῄει. ὡς δ' εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε ὄντας
καὶ παρατεταγμένους, αὖθις παιανίσαντες ἐπῇσαν
πολὺ ἔτι προθυμότερον ἢ τὸ πρόσθεν, οἱ δ' αὖ βάρβα- 11
ροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλείονος ἢ τὸ πρόσθεν ἔφευ-
γον· οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός· ἐνταῦθα δ'
ἵστησαν οἱ Ἕλληνες· ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος 12
ἦν, ἐφ' οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ
μὲν οὐκέτι, τῶν δ' ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε
τὸ ποιούμενον μὴ γιγνώσκειν. καὶ τὸ βασίλειον ση-
μεῖον ὁρᾶν ἔφασαν ἀετόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης
ἀνατεταμένον. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθ' ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, 13
λείπουσι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἱππῆς· οὐ μὴν ἔτι ἀθρόοι
ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν· ἐψιλοῦτο δ' ὁ λόφος τῶν ἱππέων·
τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. ὁ οὖν Κλέαρχος 14
οὐκ ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ὑπ' αὐτὸν στή-
σας τὸ στράτευμα πέμπει Λύκιον τὸν Συρακόσιον καὶ
ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον καὶ κελεύει κατιδόντας τὰ 15
ὑπὲρ τοῦ λόφου τί ἐστιν ἀπαγγεῖλαι. καὶ ὁ Λύκιος
ἤλασέ τε καὶ κατιδὼν ἀπαγγέλλει ὅτι φεύγουσιν
ἀνὰ κράτος. σχεδὸν δ' ὅτε ταῦτα ἦν καὶ ὁ ἥλιος ἐδύετο.
ἐνταῦθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕλληνες καὶ θέμενοι τὰ ὅπλα 16
ἀνεπαύοντο· καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον ὅτι οὐδαμοῦ Κῦ-
ρος φαίνοιτο οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρείη· οὐ
γὰρ ᾔδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ' εἴκαζον ἢ διώκοντα
οἴχεσθαι ἢ καταληψόμενόν τι προεληλακέναι· καὶ αὖ- 17

μὲν ἀθροίζει τε τοὺς ἑαυτοῦ καὶ συντάττεται, ὁ δὲ
Κλέαρχος ἐβουλεύετο Πρόξενον καλέσας, πλησιαίτα-
τος γὰρ ἦν, εἰ πέμποιέν τινας ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ
6 στρατόπεδον ἀρήξοντες. ἐν τούτῳ καὶ βασιλεὺς δῆλος
ἦν προσιὼν πάλιν ὡς ἐδόκει ὄπισθεν. καὶ οἱ μὲν Ἕλ-
ληνες συστραφέντες παρεσκευάζοντο ὡς ταύτῃ προσ-
ιόντος καὶ δεξόμενοι, ὁ δὲ ταύτῃ μὲν οὐκ ἦγεν, ᾗ δὲ
παρῆλθεν ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος ταύτῃ καὶ ἀπή-
γαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πρὸς τοὺς
Ἕλληνας αὐτομολήσαντας καὶ Τισσαφέρνην καὶ τοὺς
7 σὺν αὐτῷ. ὁ γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ
ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς
Ἕλληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκανε μὲν οὐ-
δένα, διαστάντες δ' οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον
αὐτούς· Ἐπισθένης δὲ Ἀμφιπολίτης ἦρχε τῶν πελ-
8 ταστῶν καὶ ἐλέγετο φρόνιμος γενέσθαι. ὁ δ' οὖν Τισ-
σαφέρνης ὡς μεῖον ἔχων ἀπηλλάγη, πάλιν μὲν οὐκ
ἀναστρέφει, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τὸ
τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ
9 δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ
τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλλη-
νες μὴ προσαγάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ περιπτύξαν-
τες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς κατακόψειαν· καὶ ἐδόκει
αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρας καὶ ποιήσασθαι ὄπισθεν
10 τὸν ποταμόν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο καὶ δὴ βα-
σιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα κατέστη-

·εν ἀντίαν τὴν φάλαγγα ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχούμε-
ος συνῄει. ὡς δ' εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε ὄντας
ιαὶ παρατεταγμένους, αὖθις παιανίσαντες ἐπῇσαν
τολὺ ἔτι προθυμότερον ἢ τὸ πρόσθεν, οἱ δ' αὖ βάρβα- 11
ιοι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλείονος ἢ τὸ πρόσθεν ἔφευ-
νον· οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός· ἐνταῦθα δ'
ἵστησαν οἱ Ἕλληνες· ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος 12
ἦν, ἐφ' οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ
μὲν οὐκέτι, τῶν δ' ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε
τὸ ποιούμενον μὴ γιγνώσκειν. καὶ τὰ βασίλειον ση-
μεῖον ὁρᾶν ἔφασαν ἀετόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης
ἀνατεταμένον. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθ' ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, 13
λείπουσι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἱππῆς· οὐ μὴν ἔτι ἀθρόοι
ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν· ἐψιλοῦτο δ' ὁ λόφος τῶν ἱππέων·
τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. ὁ οὖν Κλέαρχος 14
οὐκ ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ὑπ' αὐτὸν στή-
σας τὸ στράτευμα πέμπει Λύκιον τὸν Συρακόσιον καὶ
ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον καὶ κελεύει κατιδόντας τὰ 15
ὑπὲρ τοῦ λόφου τί ἐστιν ἀπαγγεῖλαι. καὶ ὁ Λύκιος
ἤλασέ τε καὶ κατιδὼν ἀπαγγέλλει ὅτι φεύγουσιν
ἀνὰ κράτος. σχεδὸν δ' ὅτε ταῦτα ἦν καὶ ὁ ἥλιος ἐδύετο.
ἐνταῦθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕλληνες καὶ θέμενοι τὰ ὅπλα 16
ἀνεπαύοντο· καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον ὅτι οὐδαμοῦ Κῦ-
ρος φαίνοιτο οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρείη· οὐ
γὰρ ᾔδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ' εἴκαζον ἢ διώκοντα
οἴχεσθαι ἢ καταληψόμενόν τι προεληλακέναι· καὶ αὖ- 17

τοὶ ἐβουλεύοντο εἰ αὐτοῦ μείναντες τὰ σκευοφόρα ἐν-
ταῦθα ἄγοιντο ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. ἔδοξεν
οὖν αὐτοῖς ἀπιέναι· καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δορπηστὸν
18 ἐπὶ τὰς σκηνάς. ταύτης μὲν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ
τέλος ἐγένετο. καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρη-
μάτων τὰ πλεῖστα διηρπασμένα καὶ εἴ τι σιτίον ἢ
ποτὸν ἦν, καὶ τὰς ἁμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἴ-
νου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος, ἵνα εἴ ποτε σφοδρὰ
τὸ στράτευμα λάβοι ἔνδεια, διαδοίη τοῖς Ἕλλησιν·
ἦσαν δ' αὗται τετρακόσιαι ὡς ἐλέγοντο ἅμαξαι· καὶ
19 ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήρπασαν. ὥστε ἄδειπνοι
ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀνάρ-
ιστοι· πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς
LIB. ἄριστον βασιλεὺς ἐφάνη. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα
II. οὕτω διεγένοντο. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ
στρατηγοὶ ἐθαύμαζον ὅτι Κῦρος οὔτ' ἄλλον πέμποι
2 σημανοῦντα ὅ,τι χρὴ ποιεῖν οὔτ' αὐτὸς φαίνοιτο. ἔδο-
ξεν οὖν αὐτοῖς συσκευασαμένους ἃ εἶχον καὶ ἐξοπλι-
σαμένους προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν ἕως Κύρῳ συμμίξειαν.
3 ἤδη δ' ἐν ὁρμῇ ὄντων ἅμ' ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἦλθε Προ-
κλῆς ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονὼς ἀπὸ Δαμαράτου
τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ Ταμῶ. οὗτοι ἔλεγον ὅτι
Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ
σταθμῷ εἴη μετὰ τῶν ἄλλων ὅθεν τῇ προτεραίᾳ ὥρ-
μηντο, καὶ λέγοι ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμεί-
νειεν ἂν αὐτούς, εἰ μέλλοιεν ἥκειν, τῇ δ' ἄλλῃ

ἀπιέναι φαίη ἐπ' Ἰωνίας, ὅθεν περ ἦλθε. ταῦτα ἀκού- 4
σαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πυνθανό-
μενοι βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· Ἀλλ'
ὤφελε μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγ-
γέλλετε Ἀριαίῳ ὅτι ἡμεῖς γε νικῶμεν καὶ ὡς ὁρᾶτε
οὐδεὶς ἔτι ἡμῖν μάχεται, καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε,
ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγελλόμεθα δ' Ἀρι-
αίῳ, ἐὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασίλειον
καθιεῖν αὐτόν· τῶν γὰρ μάχῃ νικώντων καὶ τὸ ἄρχειν
ἐστί. ταῦτ' εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους καὶ σὺν 5
αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα καὶ Μένωνα τὸν Θετ-
ταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φί-
λος καὶ ξένος Ἀριαίου. οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ 6
περιέμενε. τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῖτον ὅπως ἐδύ-
νατο ἐκ τῶν ὑποζυγίων κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ
ὄνους· ξύλοις δ' ἐχρῶντο μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φά-
λαγγος οὗ ἡ μάχη ἐγένετο τοῖς τ' οἰστοῖς πολλοῖς
οὖσιν, οὓς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐ-
τομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς γέρροις καὶ ταῖς
ἀσπίσι ταῖς ξυλίναις ταῖς Αἰγυπτίαις· πολλαὶ δὲ καὶ
πέλται καὶ ἄμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι
χρώμενοι κρέα ἕψοντες ἤσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν. καὶ 7
ἤδη τε ἦν περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ
βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες οἱ μὲν ἄλλοι
βάρβαροι, ἦν δ' αὐτῶν εἷς Ἕλλην Φαλῖνος, ὃς ἐτύγ-
χανε παρὰ Τισσαφέρνει ὢν καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ

γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν ἀμφὶ τάξεις
8 τε καὶ ὁπλομαχίαν. οὗτοι δὲ προσελθόντες καὶ καλέ-
σαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας λέγουσιν ὅτι
βασιλεὺς κελεύει τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχά-
νει καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα ἰόντας
ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας εὑρίσκεσθαι ἐάν τι δύνωνται
9 ἀγαθόν. ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ
Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν, ὅμως δὲ Κλέαρχος το-
σοῦτον εἶπεν ὅτι οὐ τῶν νικώντων εἴη τὰ ὅπλα πα-
ραδιδόναι· ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μέν, ὦ ἄνδρες στρατη-
γοί, τούτοις ἀποκρίνασθε ὅ,τι κάλλιστόν τε καὶ ἄρι-
στον ἔχετε· ἐγὼ δ' αὐτίκα ἥξω. ἐκάλεσε γάρ τις
αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξῃρημένα·
10 ἔτυχε γὰρ θυόμενος. ἔνθα δὴ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ
μὲν ὁ Ἀρκὰς πρεσβύτατος ὢν ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθά-
νοιεν ἢ τὰ ὅπλα παραδοῖεν· Πρόξενος δ' ὁ Θηβαῖος,
Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ὦ Φαλῖνε, θαυμάζω πότερα ὡς
κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὅπλα ἢ ὡς διὰ φιλίαν
δῶρα. εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν καὶ
οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν,
λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα
11 χαρίσωνται. πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε· Βασιλεὺς νι-
κᾶν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. τίς γὰρ αὐτῷ ἔτι
τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ἑαυτοῦ
εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ καὶ ποταμῶν
ἐντὸς ἀδιαβάτων καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυ-

νάμενος ἀγαγεῖν ὅσον οὐδ' εἰ παρέχοι ὑμῖν δύναισθ' ἂν ἀποκτεῖναι. μετὰ τοῦτον Θεόπομπος Ἀθηναῖος εἶ- 12
πεν· Ὦ Φαλῖνε, νῦν, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο εἰ μὴ ὅπλα καὶ ἀρετή. ὅπλα μὲν οὖν ἔχοντες οἰόμεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, παραδόντες δ' ἂν ταῦτα καὶ τῶν σωμάτων στερηθῆναι. μὴ οὖν οἴου τὰ μόνα ἀγαθὰ ἡμῖν ὄντα ἡμᾶς παραδώσειν, ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχούμεθα. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε καὶ εἶπεν· Ἀλλὰ 13
φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριτα· ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὤν, εἰ οἴει τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι ἂν τῆς βασιλέως δυνάμεως. ἄλλους 14
δέ τινας ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακιζομένους ὡς καὶ Κύρῳ πιστοὶ ἐγένοντο καὶ βασιλεῖ ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένοιντο, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴτ' ἄλλο τι ἐθέλοι χρῆσθαι εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ' ἂν αὐτῷ. ἐν τούτῳ Κλέαρχος ἧκε, καὶ 15
ἠρώτησεν εἰ ἤδη ἀποκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δ' ὑπολαβὼν εἶπεν· Οὗτοι μέν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγουσι· σὺ δ' ἡμῖν εἰπὲ τί λέγεις. ὁ δ' εἶπεν· Ἐγώ 16
σε, ὦ Φαλῖνε, ἄσμενος ἑώρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες· σύ τε γὰρ Ἕλλην εἶ καὶ ἡμεῖς τοσοῦτοι ὄντες ὅσους σὺ ὁρᾷς· ἐν τοιούτοις δ' ὄντες πράγμασι συμβουλευόμεθά σοι τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις. σὺ οὖν πρὸς θεῶν συμβούλευσον ἡμῖν ὅ,τι σοι τιμὴν 17
οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον λεγόμενον, ὅτι Φαλῖνός

ποτε πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως κελεύσων τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι συμβουλευομένοις συνεβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. οἶσθα δ' ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι ἐν
18 τῇ Ἑλλάδι ἃ ἂν συμβουλεύσῃς. ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσβεύοντα συμβουλεῦσαι μὴ παραδοῦναι τὰ ὅπλα, ὅπως εὐέλπιδες μᾶλλον εἶεν οἱ Ἕλληνες. Φαλῖνος δ'
19 ὑποστρέψας παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν· Ἐγώ, εἰ μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ δέ τοι μηδεμία σωτηρίας ἐστὶν ἐλπὶς
20 ἄκοντος βασιλέως, συμβουλεύω σώζεσθαι ὑμῖν ὅπῃ δυνατόν. Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δ' ἀπάγγελλε τάδε ὅτι ἡμεῖς οἰόμεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ παραδόντες ἄλλῳ, εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν
21 ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ ἄλλῳ παραδόντες. ὁ δὲ Φαλῖνος εἶπε· Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν εἰπεῖν ἐκέλευσε βασιλεὺς ὅτι μένουσι μὲν αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προϊοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι πόλεμος. εἴκατε οὖν καὶ περὶ τούτου πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί εἰσιν ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ.
22 Κλέαρχος δ' ἔλεξεν· Ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τούτου ὅτι καὶ ἡμῖν ταὐτὰ δοκεῖ ἅπερ καὶ βασιλεῖ. Τί οὖν ταῦτά ἐστιν; ἔφη ὁ Φαλῖνος. ἀπεκρίνατο Κλέαρ-

χος· Ἢν μὲν μένωμεν, σπονδαί, ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊ-
οῦσι πόλεμος. ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· Σπονδὰς ἢ πό- 23
λεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταὐτὰ πάλιν ἀπεκρί-
νατο· Σπονδαὶ μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ ἢ προϊοῦσι
πόλεμος. ὅ,τι δὲ ποιήσοι οὐ διεσήμηνεν.

Φαλῖνος μὲν δὴ ᾤχετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ παρ' II.
Ἀριαίου ἧκον Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μένων δ' αὐ-
τοῦ ἔμενεν· οὗτοι δ' ἔλεγον ὅτι πολλοὺς φαίη Ἀριαῖος
εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι
αὐτοῦ βασιλεύοντος· ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἥκειν
ἤδη κελεύει τῆς νυκτός. εἰ δὲ μή, αὔριον πρῷ ἀπιέναι
φησίν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· Ἀλλ' οὕτω χρὴ ποιεῖν· 2
ἐὰν μὲν ἥκωμεν, ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, πράττετε
ὁποῖον ἄν τι ὑμῖν οἴησθε μάλιστα συμφέρειν. ὅ,τι δὲ
ποιήσοι οὐδὲ τούτοις εἶπε. μετὰ ταῦτα ἤδη ἡλίου δύ- 3
νοντος συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς
ἔλεξε τοιάδε· Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βα-
σιλέα οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ εἰκότως ἄρα οὐκ
ἐγίγνετο· ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν
καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος, ὃν
οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δ'
ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. οὐ μὲν δὴ αὐτοῦ γε μένειν οἷόν τε·
τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν ἔχειν· ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς
Κύρου φίλους πάνυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερὰ ἦν. ὧδε οὖν 4
χρὴ ποιεῖν· ἀπιόντας δειπνεῖν ὅ,τι τις ἔχει· ἐπειδὰν
δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε·

ἐπειδὰν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ τὰ μὲν ὑποζύγια
5 ἔχοντες πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ δ' ὅπλα ἔξω. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀπῆλθον καὶ ἐποίουν οὕτω. καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δ' ἐπείθοντο, οὐχ ἑλόμενοι, ἀλλ' ὁρῶντες ὅτι μόνος ἐφρόνει
6 οἷα δεῖ τὸν ἄρχοντα, οἱ δ' ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν. ἐντεῦθεν ἐπεὶ σκότος ἐγένετο Μιλτοκύθης μὲν ὁ Θρᾷξ ἔχων τούς τε ἱππέας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετταράκοντα καὶ τῶν πεζῶν Θρᾳκῶν ὡς τριακοσίους ηὐτομό-
7 λησε πρὸς βασιλέα. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖτο κατὰ τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ' εἵποντο· καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν παρ' Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν ἀμφὶ μέσας νύκτας· καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὅπλα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρ' Ἀριαῖον· καὶ ὤμοσαν οἵ τε Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀριαῖος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι μήτε προδώσειν ἀλλήλους σύμμαχοί τ' ἔσεσθαι· οἱ δὲ βάρ-
8 βαροι πρὸς ὤμοσαν καὶ ἡγήσεσθαι ἀδόλως. ταῦτα δ' ὤμοσαν, σφάξαντες ταῦρον καὶ κάπρον καὶ κριὸν εἰς ἀσπίδα, οἱ μὲν Ἕλληνες βάπτοντες ξίφος, οἱ δὲ βάρ-
9 βαροι λόγχην. ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· Ἄγε δή, ὦ Ἀριαῖε, ἐπείπερ ὁ αὐτὸς ὑμῖν στόλος ἐστὶ καὶ ἡμῖν, εἰπὲ τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας, πότερον ἄπιμεν ἥνπερ ἤλθομεν ἢ ἄλλην
10 τινὰ ἐννενοηκέναι δοκεῖς κρείττω. ὁ δ' εἶπεν· Ἣν μὲν

ἤλθομεν ἀπιόντες παντελῶς ἂν ὑπὸ λιμοῦ ἀπολοίμεθα· ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων. ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτω οὐδὲ δεῦρο ἰόντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἴχομεν λαμβάνειν· ἔνθα δέ τι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδαπανήσαμεν. νῦν δὲ μακροτέραν μὲν ἐπινοοῦμεν πορεύεσθαι, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορήσομεν. πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς 11
πρώτους σταθμοὺς ὡς ἂν δυνώμεθα μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος· ἢν γὰρ ἅπαξ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δυνήσεται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. ὀλίγῳ μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέπεσθαι· πολὺν δ' ἔχων στόλον οὐ δυνήσεται ταχέως πορεύεσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. ταύτην, ἔφη, τὴν γνώμην ἔχω ἔγωγε.

Ἦν δ' αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη ἢ 12
ἀποδρᾶναι ἢ φυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς Βαβυλωνίας χώρας· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν. ἔτι δ' ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν πο- 13
λεμίους ὁρᾶν ἱππέας· καὶ τῶν τε Ἑλλήνων οἳ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες εἰς τὰς τάξεις ἔθεον, καὶ Ἀριαῖος· ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἁμάξης πορευόμενος διότι ἐτέτρωτο· καταβὰς ἐθωρακίζετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. ἐν 14
ᾧ δ' ὡπλίζοντο ἧκον λέγοντες οἱ προπεμφθέντες σκο-

ποὶ ὅτι οὐχ ἱππῆς εἶεν ἀλλ' ὑποζύγια νέμοιτο. καὶ εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγύς που ἐστρατοπέδευτο βασιλεύς· καὶ γὰρ καὶ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις
15 οὐ πρόσω. Κλέαρχος δ' ἐπὶ μὲν τοὺς πολεμίους οὐκ ἦγεν· ᾔδει γὰρ καὶ ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας καὶ ἀσίτους ὄντας· ἤδη δὲ καὶ ὀψὲ ἦν· οὐ μέντοι οὐδὲ ἀπέκλινε, φυλαττόμενος μὴ δοκοίη φεύγειν, ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς πρώτους ἔχων κατεσκήνωσεν, ἐξ ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος καὶ
16 αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα. οἱ μὲν οὖν πρῶτοι ὅμως τρόπῳ τινὶ ἐστρατοπεδεύσαντο, οἱ δ' ὕστεροι σκοταῖοι προσιόντες ὡς ἐτύγχανεν ἕκαστος ηὐλίζοντο, καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν· ὥστε οἱ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολεμίων καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων.
17 δῆλον δὲ τοῦτο τῇ ὑστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποζύγιον ἔτ' οὐδὲν ἐφάνη οὔτε στρατόπεδον οὔτε καπνὸς οὐδαμοῦ πλησίον. ἐξεπλάγη δέ, ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ τοῦ στρατεύματος. ἐδήλωσε δὲ
18 τοῦτο οἷς τῇ ὑστεραίᾳ ἔπραττε. προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης καὶ τοῖς Ἕλλησι φόβος ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος καὶ δοῦπος ἦν οἷον εἰκὸς φόβου ἐμπεσόντος
19 γίγνεσθαι. Κλέαρχος δὲ Τολμίδην Ἠλεῖον, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα ἄριστον τῶν τότε, ἀνειπεῖν ἐκέλευσε σιγὴν κηρύξαντα ὅτι, ὃς ἂν τὸν

φένται τὸν ὄνον εἰς τὰ ὅπλα μηνύσῃ, λήψεται μισθὸν
ἑλαντον ἀργυρίου. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν 20
στρατιῶται ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη καὶ οἱ ἄρχον-
ες σῷ. ἅμα δ' ὄρθρῳ παρήγγειλεν ὁ Κλέαρχος εἰς
ἄξιν τὰ ὅπλα τίθεσθαι τοὺς Ἕλληνας ᾗπερ εἶχον ὅτε
ν ἡ μάχη. ὁ δὲ δὴ ἔγραψα ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη III.
ῇ ἐφόδῳ, τῷδε δῆλον ἦν. τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέ-
ᾳ πέμπων τὰ ὅπλα παραδιδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ
ἕμα ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας ἔπεμψε περὶ σπονδῶν.
οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύλακας, ἐζήτουν τοὺς 2
ἄρχοντας. ἐπειδὴ δ' ἀπήγγειλαν οἱ προφύλακες, Κλέ-
αρχος τυχὼν τότε τὰς τάξεις ἐπισκοπῶν εἶπε τοῖς
προφύλαξι κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμένειν ἄχρι ἂν
σχολάσῃ. ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα ὥστε ὁρᾶσθαι 3
πάντῃ φάλαγγα πυκνήν, τῶν δ' ὁπλων μηδένα κα-
ταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτός τε
προῆλθε τοὺς εὐοπλοτάτους ἔχων καὶ εὐειδεστάτους
τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς
ταὐτὰ ἔφρασεν. ἐπεὶ δ' ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέλοις, ἀνη- 4
ρώτα τί βούλοιντο. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι περὶ σπονδῶν
ἥκοιεν ἄνδρες οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται τά τε παρὰ βασι-
λέως τοῖς Ἕλλησιν ἀπαγγεῖλαι καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἑλ-
λήνων βασιλεῖ. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Ἀπαγγέλλετε τοίνυν 5
αὐτῷ ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον· ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν
οὐδ' ὁ τολμήσων περὶ σπονδῶν λέγειν τοῖς Ἕλλησι μὴ
πορίσας ἄριστον. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπή- 6

λαυνον, καὶ ἥκον ταχύ· ᾧ καὶ δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς
που βασιλεὺς ἦν ἢ ἄλλος τις ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα
πράττειν· ἔλεγον δ' ὅτι εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασι-
λεῖ, καὶ ἥκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες οἳ αὐτούς, ἐὰν σπον-
7 δαὶ γένωνται, ἄξουσιν ἔνθεν ἕξουσι τἀπιτήδεια. ὁ δ'
ἠρώτα εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο ἰοῦσι καὶ ἀπι-
οῦσιν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσοιντο σπονδαί. οἱ δέ·
Ἅπασιν, ἔφασαν, μέχρι ἂν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν
8 διαγγελθῇ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μεταστησάμενος αὐ-
τοὺς ὁ Κλέαρχος ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει τὰς σπονδὰς
ποιεῖσθαι ταχὺ καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τἀ-
9 πιτήδεια καὶ λαβεῖν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· Δοκεῖ μὲν
κἀμοὶ ταῦτα· οὐ μέντοι ταχύ γ' ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ
διατρίψω ἔστ' ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι μὴ ἀποδόξῃ
ἡμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι· οἶμαί γε μέντοι, ἔφη,
καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρ-
έσεσθαι. ἐπεὶ δ' ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν ὅτι
σπένδοιτο, καὶ εὐθὺς ἡγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τἀπιτή-
10 δεια. καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο, Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο
τὰς μὲν σπονδὰς ποιησάμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων
ἐν τάξει, καὶ αὐτὸς ὠπισθοφυλάκει. καὶ ἐνετύγχανον
τάφροις καὶ αὐλῶσιν ὕδατος πλήρεσιν ὡς μὴ δύνασθαι
διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιοῦντο ἐκ τῶν φοι-
νίκων οἳ ἦσαν ἐκπεπτωκότες, τοὺς δὲ καὶ ἐξέκοπτον.
11 καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν ὡς ἐπεστάτει.
ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ εἶχεν, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ

κκτηρίαν, καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τοῦτο
ταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον
ταιεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν
ηλὸν ἐμβαίνων· ὥστε πᾶσιν αἰσχύνην εἶναι μὴ οὐ
υσπουδάζειν. καὶ ἐτάχθησαν μὲν πρὸς αὐτὸ οἱ τρι- 12
κοντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἑώρων
πουδάζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι.
·ολὺ δὲ μᾶλλον ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑποπτεύων μὴ 13
ἐεὶ οὕτω πλήρεις εἶναι τὰς τάφρους ὕδατος· οὐ γὰρ
ἦν ὥρα οἵα τὸ πεδίον ἄρδειν· ἀλλ' ἵνα ἤδη πολλὰ
τροφαίνοιτο τοῖς Ἕλλησι δεινὰ εἰς τὴν πορείαν, τού-
του ἕνεκα βασιλέα ὑπώπτευεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ
ἀφεικέναι. πορευόμενοι δ' ἀφίκοντο εἰς κώμας ὅθεν 14
ἀπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τἀπιτήδεια. ἐνῆν
δὲ σῖτος πολὺς καὶ οἶνος φοινίκων καὶ ὄξος ἐψητὸν ἀπὸ
τῶν αὐτῶν. αὐταὶ δ' αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων οἷας 15
μὲν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἔστιν ἰδεῖν τοῖς οἰκέταις ἀπέκειν-
το, αἱ δὲ τοῖς δεσπόταις ἀποκείμεναι ἦσαν ἀπόλεκτοι,
θαυμάσιαι τοῦ κάλλους καὶ τοῦ μεγέθους, ἡ δ' ὄψις
ἠλέκτρου οὐδὲν διέφερε· τὰς δέ τινας ξηραίνοντες
τραγήματα ἀπετίθεσαν. καὶ ἦν καὶ παρὰ πότον ἡδὺ
μέν, κεφαλαλγὲς δέ. ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ 16
φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ
ἐθαύμαζον τό τε εἶδος καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ἡδονῆς.
ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγές. ὁ δὲ φοίνιξ ὅθεν
ἐξαιρεθείη ὁ ἐγκέφαλος ὅλος ἐξαυαίνετο.

17 Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου βασιλέως ἧκε Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἵποντο. ἐπεὶ δ' ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί, ἔλεγε πρῶτος Τισσαφέρνης δι'
18 ἑρμηνέως τοιάδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ κἀμήχανα ἐμπεπτωκότας, εὕρημα ἐποιησάμην εἴπως δυναίμην παρὰ βασιλέως αἰτήσασθαι δοῦναι ἐμοὶ ἀποσῶσαι ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. οἶμαι γὰρ ἂν οὐκ ἀχαρίστως μοι ἔχειν οὔτε πρὸς ὑμῶν οὔτε πρὸς τῆς
19 πάσης Ἑλλάδος. ταῦτα δὲ γνοὺς ᾐτούμην βασιλέα, λέγων αὐτῷ ὅτι δικαίως ἄν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦρόν τε ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἤγγειλα καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην, καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον, ἀλλὰ διήλασα καὶ συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ, καὶ τοὺς σὺν Κύρῳ βαρβάρους ἐδίωξα σὺν τοῖσδε τοῖς παροῦσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσι πιστό-
20 τατοι. καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι βουλεύσεσθαι· ἐρέσθαι δέ με ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἐλθόντα τίνος ἕνεκεν ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. καὶ συμβουλεύω ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὐπρακτότερον ᾖ ἐάν τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι.
21 πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο· καὶ ἀπεκρίναντο, Κλέαρχος δ' ἔλεγεν· Ἡμεῖς οὔτε

συνήλθομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες οὔτ' ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα, ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος εὕρισκεν, ὡς καὶ σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκεύους λάβοι καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε ἀναγάγοι. ἐπεὶ μέντοι 22
ἤδη ἑωρῶμεν ἐν δεινῷ ὄντα, ᾐσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτόν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρασχόντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέ- 23
θνηκεν, οὔτε βασιλεῖ ἀντιποιούμεθα τῆς ἀρχῆς οὔτ' ἔστιν ὅτου ἕνεκα βουλοίμεθ' ἂν τὴν βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν, οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν, πορευοίμεθα δ' ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίη· ἀδικοῦντα μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς ἀμύνασθαι· ἐὰν μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχῃ, καὶ τούτου εἴς γε δύναμιν οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ἀκούσας δ' ὁ Τισσαφέρνης 24
ἔφη· Ταῦτ' ἐγὼ ἀπαγγελῶ βασιλεῖ καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου· μέχρι δ' ἂν ἐγὼ ἥκω αἱ σπονδαὶ μενόντων· ἀγορὰν δ' ἡμεῖς παρέξομεν. καὶ εἰς μὲν 25
τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἧκεν· ὥσθ' οἱ Ἕλληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἥκων ἔλεγεν ὅτι διαπεπραγμένος ἥκοι παρὰ βασιλέως δοθῆναι αὐτῷ σώζειν τοὺς Ἕλληνας, καίπερ πάνυ πολλῶν ἀντιλεγόντων ὡς οὐκ ἄξιον εἴη βασιλεῖ ἀφεῖναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμένους. τέλος δ' εἶπε· Καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ 26
λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἢ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀγορὰν παρ-

ἔχοντας· ὅπου δ' ἂν μὴ ᾖ πρίασθαι, λαμβάνειν ὑμᾶς
27 ἐκ τῆς χώρας ἐάσομεν τἀπιτήδεια. ὑμᾶς δ' αὖ ἡμῖν
δεήσει ὀμόσαι ἢ μὴν πορεύσεσθαι ὡς διὰ φιλίας ἀσ-
νῶς σῖτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας ὁπόταν μὴ ἀγορὰ
παρέχωμεν· ἣν δὲ παρέχωμεν ἀγοράν, ὠνουμένου
28 ἕξειν τἀπιτήδεια. ταῦτα ἔδοξε, καὶ ὤμοσαν καὶ δεξιὰς
ἔδοσαν Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς
ἀδελφὸς τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς
29 καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων. μετὰ δὲ ταῦτα Τισσα-
φέρνης εἶπε· Νῦν μὲν δὴ ἄπειμι ὡς βασιλέα. ἐπεὶν
δὲ διαπράξωμαι ἃ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενος
ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὸς ἀπιὼν
ἐπὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀρχήν.

IV. Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρνην οἵ τε Ἕλλη-
νες καὶ ὁ Ἀριαῖος ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι
ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦν-
ται πρὸς Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγ-
καῖοι καὶ πρὸς τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν τινες, παρα-
θαρρύνοντες καὶ δεξιὰς ἐνίοις παρὰ βασιλέως φέροντες
μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπι-
στρατείας μηδ' ἄλλου μηδενὸς τῶν παροιχομένων.
2 τούτων δὲ γιγνομένων ἔνδηλοι ἦσαν οἱ περὶ Ἀριαῖον
ἧττον προσέχοντες τοῖς Ἕλλησι τὸν νοῦν· ὥστε καὶ
διὰ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκον,
ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις
3 στρατηγοῖς· Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα ὅτι βασι-

εὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιτο, ἵνα
καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φόβος ᾖ ἐπὶ βασιλέα μέγαν
στρατεύειν; καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μένειν διὰ
τὸ διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ στράτευμα· ἐπὴν δὲ πάλιν
ἁλισθῇ αὐτῷ ἡ στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθή-
σεται ἡμῖν. ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτει- 4
χίζει, ὡς ἄπορος εἴη ἡ ὁδός. οὐ γάρ ποτε ἑκών γε
βουλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγ-
γεῖλαι ὡς ἡμεῖς τοσοίδε ὄντες ἐνικῶμεν βασιλέα ἐπὶ
ταῖς θύραις αὐτοῦ καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν.
Κλέαρχος δ' ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· Ἐγὼ 5
ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ αὐτὸς ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δ' ὅτι
εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι καὶ παρὰ
τὰς σπονδὰς ποιεῖν, ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς
παρέξει ἡμῖν οὐδ' ὁπόθεν ἐπισιτιούμεθα· αὖθις δ' ὁ
ἡγησόμενος οὐδεὶς ἔσται· καὶ ἅμα ταῦτα ποιούντων
ἡμῶν εὐθὺς Ἀριαῖος ἀφεστήξει· ὥστε φίλος ἡμῖν οὐ-
δεὶς λελείψεται, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν ὄντες πολέμιοι
ἡμῖν ἔσονται. ποταμὸς δ' εἰ μέν τις καὶ ἄλλος ἄρα 6
ἡμῖν ἐστι διαβατέος οὐκ οἶδα· τὸν δ' οὖν Εὐφράτην
ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι κωλυόντων πολεμίων.
οὐ μὲν δὴ ἂν μάχεσθαί γε δέῃ ἱππῆς εἰσιν ἡμῖν σύμ-
μαχοι, τῶν δὲ πολεμίων ἱππῆς εἰσιν οἱ πλεῖστοι καὶ
πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτεί-
ναιμεν; ἡττωμένων δ' οὐδένα οἷόν τε σωθῆναι. ἐγὼ 7
μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ οὕτω πολλά ἐστι τὰ σύμμαχα,

εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ,τι δεῖ αὐτὸν ὀμόσαι καὶ δεξιὰν δοῦναι καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις. τοιαῦτα πολλὰ ἔλεγεν.

8 Ἐν δὲ τούτῳ ἧκε Τισσαφέρνης ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ὡς εἰς οἶκον ἀπιὼν καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἄγων· ἦγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τὴν βασιλέως
9 ἐπὶ γάμῳ. ἐντεῦθεν δ' ἤδη Τισσαφέρνους ἡγουμένου καὶ ἀγορὰν παρέχοντος ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος τὸ Κύρου βαρβαρικὸν ἔχων στράτευμα ἅμα Τισσαφέρνει καὶ Ὀρόντᾳ καὶ συνεστρατοπεδεύετο
10 ἐκείνοις. οἱ δ' Ἕλληνες ὑφορῶντες τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμόνας ἔχοντες. ἐστρατοπεδεύοντο δ' ἑκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην καὶ μεῖον· ἐφυλάττοντο δ' ἀμφότεροι ὥσπερ πολεμίους
11 ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν. ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλή-
12 λοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε. διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηδίας καλούμενον τεῖχος, καὶ παρῆλθον εἴσω αὐτοῦ. ἦν δ' ᾠκοδομημένον πλίνθοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δ' ἑκατόν· μῆκος δ' ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν· ἀπέχει δὲ Βαβυ-
13 λῶνος οὐ πολύ. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο παρασάγγας ὀκτώ· καὶ διέβησαν διώρυχας δύο,

τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δ' ἐζευγμένην πλοίοις ἑπτά· αὗται δ' ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· κατετέτμηντο δ' ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται μεγάλαι, ἔπειτα δ' ἐλάττους· τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὀχετοί, ὥσπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας· καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν· πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος ᾗ ὄνομα Σιττάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ σταδίους πεντεκαίδεκα. οἱ 14
μὲν οὖν Ἕλληνες παρ' αὐτὴν ἐσκήνησαν ἐγγὺς παραδείσου μεγάλου καὶ καλοῦ καὶ δασέος παντοίων δένδρων· οἱ δὲ βάρβαροι διαβεβηκότες τὸν Τίγρητα οὐ μέντοι καταφανεῖς ἦσαν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον 15
ἐν περιπάτῳ ὄντες πρὸ τῶν ὅπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἄνθρωπός τις ἠρώτησε τοὺς προφύλακας ποῦ ἂν ἴδοι Πρόξενον ἢ Κλέαρχον· Μένωνα δ' οὐκ ἐζήτει, καὶ ταῦτα παρ' Ἀριαίου ὢν τοῦ Μένωνος ξένου. ἐπεὶ δὲ Πρόξενος εἶπεν ὅτι αὐτός 16
εἰμι ὃν ζητεῖς, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τάδε· Ἔπεμψάν με Ἀριαῖος καὶ Ἀρτάοζος, πιστοὶ ὄντες Κύρῳ καὶ ὑμῖν εὔνοι, καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι μὴ ὑμῖν ἐπιθῶνται τῆς νυκτὸς οἱ βάρβαροι· ἔστι δὲ στράτευμα πολὺ ἐν τῷ πλησίον παραδείσῳ· καὶ ἐπὶ τὴν γέφυ- 17
ραν τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ πέμψαι κελεύουσι φυλακήν, ὅτι διανοεῖται αὐτὴν λῦσαι Τισσαφέρνης τῆς νυκτός, ἐὰν δύνηται, ὡς μὴ διαβῆτε ἀλλ' ἐν μέσῳ ἀπολημφθῆτε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος. ἀκού- 18

σαντες ταῦτα ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸν Κλέαρχον καὶ
φράζουσιν ἃ λέγει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἀκούσας ἐταρά-
19 χθη σφόδρα. νεανίσκος δέ τις τῶν παρόντων ἐννοήσας
εἶπεν ὡς οὐκ ἀκόλουθα εἴη τό τε ἐπιθήσεσθαι καὶ τὸ
λύσειν τὴν γέφυραν. δῆλον γὰρ ὅτι ἐπιτιθεμένους ἢ
νικᾶν δεήσει ἢ ἡττᾶσθαι. ἐὰν μὲν οὖν νικῶσι, τί δεῖ
αὐτοὺς λύειν τὴν γέφυραν; οὐδὲ γὰρ ἂν πολλαὶ
γέφυραι ὦσιν ἔχοιμεν ἂν ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σω-
20 θῶμεν. ἐὰν δ' ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύ-
ρας οὐχ ἕξουσιν ἐκεῖνοι ὅποι φύγωσιν· οὐδὲ μὴν
βοηθῆσαι πολλῶν ὄντων πέραν οὐδεὶς αὐτοῖς δυνήσεται
21 λελυμένης τῆς γεφύρας. ἀκούσας δ' ὁ Κλέαρχος ταῦτα
ἤρετο τὸν ἄγγελον πόση τις εἴη χώρα ἡ ἐν μέσῳ
τοῦ Τίγρητος καὶ τῆς διώρυχος. ὁ δ' εἶπεν ὅτι πολλὴ
καὶ κῶμαι ἔνεισι καὶ πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι.
22 τότε δὴ καὶ ἐγνώσθη ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον
ὑποπέμψειαν, ὀκνοῦντες μὴ οἱ Ἕλληνες διελόντες τὴν
γέφυραν μείνειαν ἐν τῇ νήσῳ ἐρύματα ἔχοντες ἔνθεν
μὲν τὸν Τίγρητα, ἔνθεν δὲ τὴν διώρυχα· τὰ δ' ἐπι-
τήδεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας πολλῆς καὶ
ἀγαθῆς οὔσης καὶ τῶν ἐργασομένων ἐνόντων· εἶτα δὲ
καὶ ἀποστροφὴ γένοιτο εἴ τις βούλοιτο βασιλέα κα-
23 κῶς ποιεῖν. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεπαύοντο· ἐπὶ μέντοι
τὴν γέφυραν ὅμως φυλακὴν ἔπεμψαν· καὶ οὔτ' ἐπέ-
θετο οὐδεὶς οὐδαμόθεν οὔτε πρὸς τὴν γέφυραν οὐδεὶς
ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελλον.

πειδὴ δ' ἕως ἐγένετο, διέβαινον τὴν γέφυραν ἐζευγ- 24
μένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ὡς οἷόν τε μάλιστα
πεφυλαγμένως· ἐξήγγελλον γάρ τινες τῶν παρὰ Τισ-
σαφέρνους Ἑλλήνων ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπι-
θήσεσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν· διαβαινόντων
μέντοι ὁ Γλοῦς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων σκοπῶν εἰ δια-
βαίνοιεν τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ δ' εἶδεν, ᾤχετο ἀπε-
λαύνων.

Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτ- 25
ταρας παρασάγγας εἴκοσιν ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμόν,
τὸ εὖρος πλέθρου· ἐπῆν δὲ γέφυρα. καὶ ἐνταῦθα ᾠκεῖτο
πόλις μεγάλη ᾗ ὄνομα Ὦπις· πρὸς ἣν ἀπήντησε τοῖς
Ἕλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφὸς ἀπὸ
Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων ὡς
βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ ἐπιστήσας τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα
παριόντας τοὺς Ἕλληνας ἐθεώρει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἡγεῖτο 26
μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιστά-
μενος. ὅσον δὲ χρόνον τὸ ἡγούμενον τοῦ στρατεύματος
ἐπισαίη, τοσοῦτον ἦν ἀνάγκη δι' ὅλου τοῦ στρατεύ-
ματος γίγνεσθαι τὴν ἐπίστασιν· ὥστε τὸ στράτευμα
καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι δόξαι πάμπολυ εἶναι, καὶ τὸν
Πέρσην ἐκπεπλῆχθαι θεωροῦντα. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύ- 27
θησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἓξ παρα-
σάγγας τριάκοντα εἰς τὰς Παρυσάτιδος κώμας τῆς
Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. ταύτας Τισσαφέρνης
Κύρῳ ἐπεγγελῶν διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ἐπέτρεψε

πλὴν ἀνδραπόδων. ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς καὶ πρόβατα
28 καὶ ἄλλα χρήματα. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ᾠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων ὄνομα Καιναί, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διῆγον ἐν σχεδίαις διφθερίναις ἄρτους, τυρούς, οἶνον.

V. Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζαπάταν ποταμόν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων. καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαι μὲν ἦσαν,
2 φανερὰ δὲ οὐδεμία ἐπιβουλή. ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγγενέσθαι τῷ Τισσαφέρνει, εἴπως δύναιτο παῦσαι τὰς ὑποψίας πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι· καὶ ἔπεμψέ τινα ἐροῦντα ὅτι συγγενέσθαι αὐτῷ χρῄζοι.
3 ὁ δ' ἑτοίμως ἐκέλευσεν ἥκειν. ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε· Ἐγώ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὅρκους γεγενημένους καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυλαττόμενον δέ σε ὁρῶ ὡς πολεμίους ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες ταῦτα ἀντιφυλατ-
4 τόμεθα. ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐ δύναμαι οὔτε σὲ αἰσθέσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν ἐγώ τε σαφῶς οἶδα ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἐπινοοῦμεν τοιοῦτον οὐδέν, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, εἴπως δυναίμεθα ἐξε-
5 λεῖν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα ἀνθρώπους ἤδη τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας οἳ φοβηθέντες ἀλλήλους φθάσαι βουλόμενοι πρὶν πα-

λεῖν ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας
οὔτ' αὖ βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. τὰς οὖν τοιαύτας 6
ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστ' ἂν παύεσθαι
ἥκω καὶ διδάσκειν σε βούλομαι ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς
ἀπιστεῖς. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον οἱ θεῶν ἡμᾶς 7
ὅρκοι κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ
τούτων σύνοιδεν αὐτῷ παρημελημκώς, τοῦτον ἐγὼ οὔ-
ποτ' ἂν εὐδαιμονίσαιμι. τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ
οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἂν τάχους φεύγων τις ἀποφύγοι
οὔτ' εἰς ποῖον ἂν σκότος ἀποδραίη οὔθ' ὅπως ἂν εἰς
ἐχυρὸν χωρίον ἀποσταίη. πάντῃ γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς
ὕποχα καὶ πανταχῇ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι.
περὶ μὲν δὴ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν ὅρκων οὕτω γιγνώ- 8
σκω, παρ' οἷς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέ-
μεθα· τῶν δ' ἀνθρωπίνων σὲ ἐγὼ ἐν τῷ παρόντι νο-
μίζω μέγιστον εἶναι ἡμῖν ἀγαθόν. σὺν μὲν γὰρ σοὶ
πᾶσα μὲν ἡμῖν ὁδὸς εὔπορος, πᾶς δὲ ποταμὸς δια- 9
βατός, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορία· ἄνευ δὲ σοῦ
πᾶσα μὲν διὰ σκότους ἡ ὁδός, πᾶς δὲ ποταμὸς δύσ-
πορος, πᾶς δ' ὄχλος φοβερός, φοβερώτατον δ' ἐρη-
μία· μεστὴ γὰρ πολλῆς ἀπορίας ἐστίν. εἰ δὲ δὴ καὶ 10
μανέντες σε ἀποκτείναιμεν, ἄλλο τι ἂν ἢ τὸν εὐερ-
γέτην ἀποκτείναντες πρὸς βασιλέα τὸν μέγιστον ἔφε-
δρον ἀγωνιζοίμεθα; ὅσων δὲ δὴ καὶ οἵων ἂν ἐλπίδων
ἐμαυτὸν στερήσαιμι, εἴ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι
ποιεῖν, ταῦτα λέξω. ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι 11

φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τότε ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν ὃν βούλοιτο· σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τήν τε Κύρου δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα καὶ τὴν σαυτοῦ σώζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ᾗ Κῦρος πολεμίᾳ ἐχρῆτο,
12 σοὶ ταύτην σύμμαχον οὖσαν. τούτων δὲ τοιούτων ὄντων τίς οὕτω μαίνεται ὅστις οὐ βούλεται σοὶ φίλος εἶναι; ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γε καὶ ταῦτα ἐξ ὧν ἔχω ἐλπί-
13 δας καὶ σὲ βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς νομίζω ἂν σὺν τῇ παρούσῃ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα δὲ καὶ Πισίδας· ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δέ, οἷς μάλιστα ὑμᾶς νῦν γιγνώσκω τεθυμωμένους, οὐχ ὁρῶ ποίᾳ δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον κολάσεσθε τῆς νῦν σὺν
14 ἐμοὶ οὔσης. ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς πέριξ σύ, εἰ μὲν βούλοιό τῳ φίλος εἶναι, ὡς μέγιστος ἂν εἴης, εἰ δέ τίς σε λυποίη, ὡς δεσπότης ἂν ἀναστρέφοιο ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας, οἵ σοι οὐκ ἂν τοῦ μισθοῦ ἕνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος ἣν σωθέντες
15 ὑπὸ σοῦ σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως. ἐμοὶ μὲν ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν ὥστε καὶ ἥδιστ' ἂν ἀκούσαιμι τοὔνομα τίς οὕτως ἐστὶ δεινὸς ὥστε σε πεῖσαι λέγων ὡς ἡμεῖς σοι ἐπιβουλεύομεν. Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρνης δ' ὧδε ἀπημείφθη·

Ἀλλ' ἥδομαι μέν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρο- 16
ίμους λόγους· ταῦτα γὰρ γιγνώσκων εἴ τι ἐμοὶ κα-
λὸν βουλεύοις, ἅμα ἄν μοι δοκεῖς καὶ σαυτῷ κακό-
ους εἶναι. ὡς δ' ἂν μάθῃς ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως
ὔτε βασιλεῖ οὔτ' ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον. εἰ 17
νὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότερά σοι δοκοῦ-
ιεν ἱππέων πλήθους ἀπορεῖν ἢ πεζῶν ἢ ὁπλίσεως ἐν
ᾗ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ εἴημεν ἄν, ἀντιπάσχειν
δ' οὐδεὶς κίνδυνος; ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπι- 18
τίθεσθαι ἀπορεῖν σοι δοκοῦμεν; οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία,
ἃ ὑμεῖς φίλια ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε,
τοσαῦτα δ' ὄρη ὑμῖν ὁρᾶτε ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν
ἔξεστι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν, το-
σοῦτοι δ' εἰσὶ ποταμοὶ ἐφ' ὧν ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύε-
σθαι ὁπόσοις ἂν ὑμῶν βουλώμεθα μάχεσθαι; εἰσὶ δ'
αὐτῶν οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς
ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. εἰ δ' ἐν πᾶσι τούτοις ἡττῴμεθα, 19
ἀλλὰ τό γέ τοι πῦρ κρεῖττον τοῦ καρποῦ ἐστιν, ὃν
ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντι-
τάξαι, ᾧ ὑμεῖς οὐδ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε μάχεσθαι
ἂν δύναισθε. πῶς ἂν οὖν ἔχοντες τοσούτους πόρους 20
πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπι-
κίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἂν τὸν τρό-
πον ἐξελοίμεθα ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβής, μό-
νος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρός; παντάπασι δ' ἀπόρων 21
ἐστὶ καὶ ἀμηχάνων καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐχομένων, καὶ τού-

τῶν πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιορκίας τε πρὸς θεοὺς καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους πράττειν τι. οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε, οὔτ' ἀλόγιστοι οὔτ' ἠλίθιοί
22 ἐσμεν. ἀλλὰ τί δὴ ὑμᾶς ἐξὸν ἀπολέσαι οὐκ ἐπὶ τοῦτ' ἤλθομεν; εὖ ἴσθ' ὅτι ὁ ἐμὸς ἔρως τούτου αἴτιος τοῦ τοῖς Ἕλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ ᾧ Κῦρος ἀνέβη ξενικῷ διὰ μισθοδοσίας πιστεύων τούτῳ ἐμὲ
23 καταβῆναι δι' εὐεργεσίας ἰσχυρόν. ὅσα δ' ἐμοὶ χρήσιμοι ὑμεῖς ἐστε τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπας, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα· τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων καὶ ἕτερος εὐπετῶς ἔχοι.
24 Ταῦτα εἰπὼν. ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ εἶπεν· Οὔκουν, ἔφη, οἵτινες τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν ὑπαρχόντων πειρῶνται διαβάλλοντες ποιῆσαι
25 πολεμίους ἡμᾶς ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; Καὶ ἐγὼ μέν γε, ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι οἵ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐλθεῖν ἐν τῷ ἐμφανεῖ, λέξω τοὺς πρὸς ἐμὲ λέγοντας ὡς σὺ ἐμοὶ ἐπιβουλεύεις
26 καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ στρατιᾷ. Ἐγὼ δέ, ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας, καὶ σοὶ αὖ δηλώσω ὅθεν ἐγὼ περὶ σοῦ
27 ἀκούω. ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέλευσε καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον δῆλός τ' ἦν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει καὶ ἃ ἔλεγεν ἐκεῖ-

νος ἀπήγγελλεν, ἔφη τε χρῆναι ἰέναι παρὰ Τισσα-
φέρνην οὓς ἐκέλευσε, καὶ ἐὰν ἐξελεγχθῶσι διαβάλ-
λοντες, ὡς προδότας αὐτοὺς καὶ κακόνους τοῖς Ἕλλη-
σιν ὄντας τιμωρηθῆναι. ὑπώπτευε δ' εἶναι τὸν δια- 28
βάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν καὶ συγγεγενημένον
ΤισσαΦέρνει μετ' Ἀριαίου καὶ στασιάζοντα αὐτῷ καὶ
ἐπιβουλεύοντα, ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς ἑαυ-
τὸν λαβὼν φίλος ᾖ ΤισσαΦέρνει. ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ 29
Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν
γνώμην καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδὼν εἶναι. τῶν
δὲ στρατιωτῶν ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ μὴ ἰέναι πάντας
τοὺς λοχαγοὺς καὶ στρατηγοὺς μηδὲ πιστεύειν Τισ-
σαΦέρνει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἔστε 30
διεπράξατο πέντε μὲν στρατηγοὺς ἰέναι, εἴκοσι δὲ λο-
χαγούς· συνηκολούθησαν δὲ ὡς εἰς ἀγορὰν καὶ τῶν
ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.

Ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις ταῖς ΤισσαΦέρνους, 31
οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἴσω, Πρόξενος Βοι-
ώτιος, Μένων Θετταλός, Ἀγίας Ἀρκάς, Κλέαρχος
Λάκων, Σωκράτης Ἀχαιός· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ ταῖς
θύραις ἔμενον. οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ 32
σημείου οἵ τ' ἔνδον συνελαμβάνοντο καὶ οἱ ἔξω κατε-
κόπτησαν. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς ἱππέων
διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες ᾧτινι ἐντυγχάνοιεν Ἕλληνι
ἢ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ πάντας ἔκτεινον. οἱ δὲ Ἕλληνες 33
τήν τε ἱππασίαν αὐτῶν ἐθαύμαζον ἐκ τοῦ στρατο-

πέδου ὁρῶντες καὶ ὅ,τι ἐποίουν ἠμφεγνόουν, πρὶν Νί-
καρχος Ἀρκὰς ἧκε φεύγων τετρωμένος εἰς τὴν γα-
στέρα καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε
34 πάντα τὰ γεγενημένα. ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἕλληνες ἔθεσαν
ἐπὶ τὰ ὅπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι καὶ νομίζοντες
35 αὐτίκα ἥξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. οἱ δὲ πάν-
τες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρτάοζος καὶ Μι-
θριδάτης, οἳ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι· ὁ δὲ τῶν Ἑλλή-
νων ἑρμηνεὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν
σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν καὶ γιγνώσκειν· συνηκολούθουν δὲ
καὶ ἄλλοι Περσῶν τεθωρακισμένοι εἰς τριακοσίους. οὗ-
36 τοι ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευον εἴ τις εἴη
τῶν Ἑλλήνων ἢ στρατηγὸς ἢ λοχαγός, ἵν' ἀπαγγεί-
37 λωσι τὰ παρὰ βασιλέως. μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον φυλατ-
τόμενοι τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ μὲν Κλεάνωρ Ὀρχο-
μένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, σὺν αὐτοῖς δὲ
Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προξένου.
Χειρίσοφος δ' ἐτύγχανεν ἀπὼν ἐν κώμῃ τινὶ σὺν ἄλ-
38 λοις ἐπισιτιζόμενος. ἐπεὶ δ' ἔστησαν εἰς ἐπήκοον, εἶ-
πεν Ἀριαῖος τάδε· Κλέαρχος μέν, ὦ ἄνδρες Ἕλλη-
νες, ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων,
ἔχει τὴν δίκην, Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγ-
γειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν.
ὑμᾶς δὲ βασιλεὺς τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ· ἑαυτοῦ γὰρ εἶ-
ναί φησιν, ἐπείπερ Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου.
39 πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληνες, ἔλεγε δὲ Κλεά-

ωρ ὁ Ὀρχομένιος· Ὦ κάκιστε ἀνθρώπων Ἀριαῖε καὶ
ἄλλοι ὅσοι ἥτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε οὔτε
εοὺς οὔτ' ἀνθρώπους, οἵτινες ὀμόσαντες ἡμῖν τοὺς
ὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς
ὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ
ούς τ' ἄνδρας αὐτοὺς οἷς ὤμνυτε ἀπολωλέκατε καὶ
ούς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες σὺν τοῖς πολεμίοις
φ' ἡμᾶς ἔρχεσθε; ὁ δ' Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος γὰρ 40
τρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει τε
αὶ Ὀρόντᾳ, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς σὺν τούτοις. ἐπὶ 41
τούτοις Ξενοφῶν τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν τοίνυν
εἰ παρὰ τοὺς ὅρκους ἔλυε τὰς σπονδάς, τὴν δίκην
ἔχει, Πρόξενος δὲ καὶ Μένων ἐπείπερ εἰσὶν ὑμέτεροι
μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ στρατηγοί, πέμψατε αὐ-
τοὺς δεῦρο· δῆλον γὰρ ὅτι φίλοι γε ὄντες ἀμφοτέ-
ροις πειράσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα
συμβουλεύειν. πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν χρό- 42
νον διαλεχθέντες ἀλλήλοις ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκρινά-
μενοι.

Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες ἀνήχθησαν VI.
ὡς βασιλέα καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύ-
τησαν, εἷς μὲν αὐτῶν Κλέαρχος ὁμολογουμένως ἐκ
πάντων τῶν ἐμπείρως αὐτοῦ ἐχόντων δόξας γενέσθαι
ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως. καὶ 2
γὰρ δὴ ἕως μὲν πόλεμος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους παρέμενεν, ἐπεὶ δ' εἰρήνη ἐγένετο,

πείσας τὴν αὐτοῦ πόλιν ὡς οἱ Θρᾷκες ἀδικοῦσι τοὺς
Ἕλληνας καὶ διαπραξάμενος ὡς ἐδύνατο παρὰ τῶν
ἐφόρων ἐξέπλει ὡς πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χερρονή-
3 σου καὶ Περίνθου Θρᾳξίν. ἐπεὶ δὲ μεταγνόντες πάλι
οἱ ἔφοροι ἤδη ἔξω ὄντος ἀποστρέφειν αὐτὸν ἐπειρῶντο
ἐξ Ἰσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ' ᾤχετο
4 ἀποπλέων εἰς Ἑλλήσποντον. ἐκ τούτου καὶ ἐθανατώθη
ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ τελῶν ὡς ἀπειθῶν. ἤδη δὲ
φυγὰς ὢν ἔρχεται πρὸς Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λό-
γοις ἔπεισε Κῦρον ἀλλαχοῦ γέγραπται, δίδωσι δ' αὐτῷ
5 Κῦρος μυρίους δαρεικούς· ὁ δὲ λαβὼν οὐκ ἐπὶ ῥᾳθυ-
μίαν ἐτράπετο, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων συλ-
λέξας στράτευμα ἐπολέμει τοῖς Θρᾳξί, καὶ μάχῃ
τε ἐνίκησε καὶ ἀπὸ τούτου δὴ ἔφερε καὶ ἦγε τούτους
καὶ πολεμῶν διεγένετο μέχρι οὗ Κῦρος ἐδεήθη τοῦ
στρατεύματος· τότε δ' ἀπῆλθεν ὡς σὺν ἐκείνῳ αὖ
6 πολεμήσων. ταῦτα οὖν Φιλοπολέμου μοι δοκεῖ ἀνδρὸς
ἔργα εἶναι, ὅστις ἑξὸν μὲν εἰρήνην ἄγειν ἄνευ αἰ-
σχύνης καὶ βλάβης αἱρεῖται πολεμεῖν, ἑξὸν δὲ ῥᾳθυ-
μεῖν βούλεται πονεῖν ὥστε πολεμεῖν, ἑξὸν δὲ χρήματα
ἔχειν ἀκινδύνως αἱρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποι-
εῖν· ἐκεῖνος δὲ ὥσπερ εἰς παιδικὰ ἢ εἰς ἄλλην τινὰ
ἡδονὴν ἤθελε δαπανᾶν εἰς πόλεμον. οὕτω μὲν Φιλο-
7 πόλεμος ἦν· πολεμικὸς δ' αὖ ταύτῃ ἐδόκει εἶναι ὅτι
Φιλοκίνδυνός τε ἦν καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ
τοὺς πολεμίους καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς φρόνιμος, ὡς οἱ

ταρόντες πανταχοῦ πάντες ὡμολόγουν. καὶ ἀρχικὸς 8
δ' ἐλέγετο εἶναι ὡς δυνατὸν ἐκ τοῦ τοιούτου τρόπου
οἷον ἐκεῖνος εἶχεν. ἱκανὸς μὲν γὰρ εἴ τις καὶ ἄλλος
φροντίζειν ἦν ὅπως ἔχοι ἡ στρατιὰ αὐτῷ τἀπιτήδεια
καὶ παρασκευάζειν ταῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐμποιῆσαι
τοῖς παροῦσιν ὡς πειστέον εἴη Κλεάρχῳ. τοῦτο δ' ἐποίει 9
ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι· καὶ γὰρ ὁρᾶν στυγνὸς ἦν καὶ
τῇ φωνῇ τραχύς, ἐκόλαζέ τε ἀεὶ ἰσχυρῶς, καὶ ὀργῇ
ἐνίοτε, ὥςε καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ' ὅτε. καὶ γνώμῃ
δ' ἐκόλαζεν· ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἡγεῖ-
το ὄφελος εἶναι, ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς 10
δέοι τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα
ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι ἢ φυλακὰς φυλάξειν ἢ
φίλων ἀφέξεσθαι ἢ ἀπροφασίστως ἰέναι ἐπὶ τοὺς πο-
λεμίους. ἐν μὲν οὖν τοῖς δεινοῖς ἤθελον αὐτοῦ ἀκούειν 11
σφόδρα καὶ οὐκ ἂν ἄλλον ᾑροῦντο οἱ στρατιῶται· καὶ
γὰρ τὸ στυγνὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις τότε φαιδρὸν
ἔφασαν φαίνεσθαι καὶ τὸ χαλεπὸν ἐρρωμένον πρὸς
τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι, ὥστε σωτήριον, οὐκέτι
χαλεπὸν ἐφαίνετο· ὅτε δ' ἔξω τοῦ δεινοῦ γένοιντο καὶ 12
ἐξείη πρὸς ἄλλους ἄρχοντας ἀπιέναι, πολλοὶ αὐτὸν
ἀπέλειπον· τὸ γὰρ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ χα-
λεπὸς ἦν καὶ ὠμός· ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ
στρατιῶται ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ 13
οὖν φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἑπομένους οὐδέποτε εἶχεν·
οἵτινες δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι ἢ ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι

ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι παρείησαν αὐτῷ,
14 σφόδρα πειθομένοις ἐχρῆτο. ἐπεὶ δ' ἤρξαντο νικᾶν σὺν
αὐτῷ τοὺς πολεμίους, ἤδη μεγάλα ἦν τὰ χρησίμους
ποιοῦντα εἶναι τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας· τό τε γὰρ
πρὸς τοὺς πολεμίους θαρραλέως ἔχειν παρῆν καὶ τὸ
τὴν παρ' ἐκείνου τιμωρίαν φοβεῖσθαι εὐτάκτους ἐποίει.
15 τοιοῦτος μὲν δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δὲ ὑπ' ἄλλων
οὐ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. ἦν δ' ὅτε ἐτελεύτα ἀμφὶ
τὰ πεντήκοντα ἔτη.

16 Πρόξενος δ' ὁ Βοιώτιος εὐθὺς μὲν μειράκιον ὢν ἐπε-
θύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανός· καὶ
διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργίᾳ ἀργύριον τῷ
17 Λεοντίνῳ. ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἱκανὸς νομίσας
ἤδη εἶναι καὶ ἄρχειν καὶ φίλος ὢν τοῖς πρώτοις μὴ
ἡττᾶσθαι εὐεργετῶν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ
πράξεις· καὶ γὰρ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα
18 καὶ δύναμιν μεγάλην καὶ χρήματα πολλά· τοσούτων
δ' ἐπιθυμῶν σφόδρα ἔνδηλον αὖ καὶ τοῦτο εἶχεν ὅτι
τούτων οὐδὲν ἂν ἐθέλοι κτᾶσθαι μετ' ἀδικίας, ἀλλὰ
σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ᾤετο δεῖν τούτων τυγχά-
19 νειν, ἄνευ δὲ τούτων μή. ἄρχειν δὲ καλῶν μὲν κἀγα-
θῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μέντοι οὔτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώ-
ταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἱκανὸς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ
ᾐσχύνετο μᾶλλον τοὺς στρατιώτας ἢ οἱ ἀρχόμενοι
ἐκεῖνον· καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερὸς τὸ ἀπ-
εχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις ἢ οἱ στρατιῶται τὸ ἀπι-

τεῖν ἐκείνῳ. ᾤετο δ' ἀρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι 20
καὶ δοκεῖν τὸ τὸν μὲν καλῶς ποιοῦντα ἐπαινεῖν, τὸν
δ' ἀδικοῦντα μὴ ἐπαινεῖν. τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν
καλοί τε κἀγαθοὶ τῶν συνόντων εὔνοι ἦσαν, οἱ δ' ἄδι-
κοι ἐπεβούλευον ὡς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι. ὅτε δ' ἀπέ-
θανεν ἦν ἐτῶν ὡς τριάκοντα.

Μένων δ' ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν 21
πλουτεῖν ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω
λαμβάνοι, ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαί-
νοι· φίλος τε ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστον δυνα-
μένοις, ἵν' ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην. ἐπὶ δὲ τὸ κατερ- 22
γάζεσθαι ὧν ἐπιθυμοίη συντομωτάτην ᾤετο ὁδὸν εἶ-
ναι διὰ τοῦ ἐπιορκεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι καὶ ἐξαπα-
τᾶν, τὸ δ' ἁπλοῦν καὶ ἀληθὲς τὸ αὐτὸ τῷ ἠλιθίῳ
εἶναι. στέργων δὲ φανερὸς μὲν ἦν οὐδένα, ὅτῳ δὲ 23
φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἐγίγνετο ἐπιβου-
λεύων. καὶ πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατεγέλα, τῶν δὲ
συνόντων πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο. καὶ 24
τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· χα-
λεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβά-
νειν· τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾤετο εἰδέναι ῥᾷστον ὂν
ἀφύλακτα λαμβάνειν. καὶ ὅσους μὲν αἰσθάνοιτο ἐπι- 25
όρκους καὶ ἀδίκους ὡς εὖ ὡπλισμένους ἐφοβεῖτο, τοῖς
δ' ὁσίοις καὶ ἀλήθειαν ἀσκοῦσιν ὡς ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο
χρῆσθαι. ὥσπερ δέ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ καὶ 26
ἀληθείᾳ καὶ δικαιότητι, οὕτω Μένων ἠγάλλετο τῷ

ἐξαπατᾶν δύνασθαι, τῷ πλάσασθαι ψευδῆ, τῷ φίλους διαγελᾶν· τὸν δὲ μὴ πανοῦργον τῶν ἀπαιδεύτων ἀεὶ ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ παρ' οἷς μὲν ἐπεχείρει πρωτεύειν φιλίᾳ, διαβάλλων τοὺς πρώτους τοῦτ'
27 ᾤετο δεῖν κτήσασθαι. τὸ δὲ πειθομένους τοὺς στρατιώτας παρέχεσθαι ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο. τιμᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἠξίου ἐπιδεικνύμενος ὅτι πλεῖστα δύναιτο καὶ ἐθέλοι ἂν ἀδικεῖν. εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὁπότε τις αὐτοῦ ἀφί-
28 σταιτο, ὅτι χρώμενος αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν. καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι, ἃ δὲ πάντες ἴσασι τάδ' ἐστί. παρ' Ἀριστίππου μὲν ἔτι ὡραῖος ὢν στρατηγεῖν διεπράξατο τῶν ξένων, Ἀριαίῳ δὲ βαρβάρῳ ὄντι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἥδετο, οἰκειότατος ἐγένετο, αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε Θαρύπαν ἀγέ-
29 νειος ὢν γενειῶντα. ἀποθνησκόντων δὲ τῶν συστρατήγων ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα σὺν Κύρῳ, ταὐτὰ πεποιηκὼς οὐκ ἀπέθανε, μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ οἱ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλάς, ὅσπερ τάχιστος θάνατος δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τῆς τελευτῆς τυχεῖν.

30 Ἀγίας δ' ὁ Ἀρκὰς καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιὸς καὶ τούτω ἀπεθανέτην. τούτων δὲ οὔθ' ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν οὐδεὶς κατεγέλα οὔτ' εἰς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμ-

φετο. ἦστην δ' ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

Ἐπεὶ δὲ οἵ τε στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν καὶ Lib.
τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ συνεπισπόμε- III.
νοι ἀπωλώλεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλ-
ληνες, ἐννοούμενοι μὲν ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις
ἦσαν, κύκλῳ δ' αὐτοῖς πάντῃ πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ
πόλεις πολέμιαι ἦσαν, ἀγορὰν δ' οὐδεὶς ἔτι παρ-
έξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐ μεῖον
ἢ μύρια στάδια, ἡγεμὼν δ' οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, πο- 2
ταμοὶ δὲ διεῖργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε
ὁδοῦ, προὐδεδώκεσαν δ' αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ
ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν
οὐδ' ἱππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες, ὥστε εὔδηλον
ἦν ὅτι νικῶντες μὲν οὐδένα ἂν κατακάνοιεν, ἡττη-
θέντων δὲ οὐδεὶς ἂν λειφθείη. ταῦτα ἐννοούμενοι 3
καὶ ἀθύμως ἔχοντες ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέ-
ραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκαυσαν, ἐπὶ
δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτην τὴν νύκτα,
ἀνεπαύοντο δ' ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι
καθεύδειν ὑπὸ λύπης καὶ πόθου πατρίδων, γονέων,
γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔποτ' ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι.
οὕτω μὲν δὴ διακείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο.

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς 4
οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὢν
συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο

οἴκοθεν ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δ' αὐτῷ, εἰ
ἔλθοι, φίλον αὐτὸν Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς ἔφη
5 κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος. ὁ μέντοι Ξενο-
φῶν ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακοινοῦται Σωκράτει
τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. καὶ ὁ Σωκράτης ὑπο-
πτεύσας μή τι πρὸς τῆς πόλεως ἐπαίτιον εἴη Κύρῳ
φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κῦρος προθύμως τοῖς
Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμ-
βουλεύει τῷ Ξενοφῶντι ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς ἀνακοι-
6 νῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν
ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλωνα τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχό-
μενος κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν ἣν ἐπινοεῖ
καὶ καλῶς πράξας σωθείη. καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ
7 Ἀπόλλων οἷς ἔδει θύειν. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει
τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. ὁ δ' ἀκούσας ᾐτιᾶτο αὐ-
τὸν ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα πότερον λῷον εἴη
αὐτῷ πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἰτέον
εἶναι τοῦτ' ἐπυνθάνετο ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθείη.
ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἤρου, ταῦτ', ἔφη, χρὴ ποιεῖν ὅσα
8 ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν οὕτω θυσάμε-
νος οἷς ἀνεῖλεν ὁ θεὸς ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν
Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κῦρον μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν
9 τὴν ἄνω ὁδόν, καὶ συνεστάθη Κύρῳ. προθυμουμέ-
νου δὲ τοῦ Προξένου καὶ ὁ Κῦρος συμπροὐθυμεῖτο μεῖ-
ναι αὐτόν· εἶπε δὲ ὅτι ἐπειδὰν τάχιστα ἡ στρατεία
λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψοι αὐτόν. ἐλέγετο δ' ὁ στόλος

ἶναι εἰς Πισίδας. ἐστρατεύετο μὲν δὴ οὕτως ἐξαπα- 10
τηθείς, οὐχ ὑπὸ Προξένου· οὐ γὰρ ᾔδει τὴν ἐπὶ βασιλέα
ὁρμὴν οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων πλὴν Κλεάρ-
χου· ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν
ἤδη ἐδόκει εἶναι ὅτι ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα. φοβού-
μενοι δὲ τὴν ὁδὸν καὶ ἄκοντες ὅμως οἱ πολλοὶ δι' αἰ-
σχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρου συνηκολούθησαν· ὧν
εἷς καὶ Ξενοφῶν ἦν. ἐπεὶ δ' ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν 11
οὐν τοῖς ἄλλοις καὶ οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν· μικρὸν
δ' ὕπνου λαχὼν εἶδεν ὄναρ. ἔδοξεν αὐτῷ βροντῆς γε-
νομένης σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρῴαν οἰκίαν, καὶ
ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσα. περίφοβος δ' εὐθὺς ἀνη- 12
γέρθη, καὶ τὸ ὄναρ πῇ μὲν ἔκρινεν ἀγαθόν, ὅτι ἐν
πόνοις ὢν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε·
πῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως
τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δὲ λάμπεσθαι τὸ
πῦρ, μὴ οὐ δύναιτο ἐκ τῆς χώρας ἐξελθεῖν τῆς βα-
σιλέως, ἀλλ' εἴργοιτο πάντοθεν ὑπό τινων ἀποριῶν.
ὁποῖόν τι μέντοι ἐστὶ τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν ἔξεστι 13
σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάντων μετὰ τὸ ὄναρ. γίγνεται
γὰρ τάδε. εὐθὺς ἐπειδὴ ἀνηγέρθη πρῶτον μὲν ἔννοια
αὐτῷ ἐμπίπτει· τί κατάκειμαι; ἡ δὲ νὺξ προβαίνει·
ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους ἥξειν. εἰ δὲ
γενησόμεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν μὴ οὐχὶ πάντα
μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδόντας, πάντα δὲ τὰ δει- 14
νότατα παθόντας ἀποθανεῖν· ὅπως δ' ἀμυνούμεθα οὐ-

δεὶς παρασκευάζεται οὐδ' ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατα-
κείμεθα ὥσπερ ἐξὸν ἡσυχίαν ἄγειν. ἐγὼ οὖν τὸν
ἐκ ποίας πόλεως στρατηγὸν προσδοκῶ ταῦτα πρά-
ξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ
γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι, ἐὰν τήμερον
15 προδῶ ἐμαυτὸν τοῖς πολεμίοις. ἐκ τούτου ἀνίσταται
καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου πρῶτον λοχαγούς. ἐπεὶ
δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες λοχαγοί, οὔτε
καθεύδειν δύναμαι, ὥσπερ οἶμαι οὐδ' ὑμεῖς, οὔτε κα-
16 τακεῖσθαι ἔτι, ὁρῶν ἐν οἵοις ἐσμέν. οἱ μὲν γὰρ πο-
λέμιοι δῆλον ὅτι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον
ἐξέφηναν πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευά-
σθαι, ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται ὅπως ὡς
17 κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. καὶ μὴν εἰ ὑφησόμεθα καὶ
ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι; ὃς
καὶ τοῦ ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ καὶ
τεθνηκότος ἤδη ἀποτεμὼν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα
ἀνεσταύρωσεν· ἡμᾶς δέ, οἷς κηδεμὼν μὲν οὐδεὶς πάρ-
εστιν, ἐστρατεύσαμεν δ' ἐπ' αὐτὸν ὡς δοῦλον ἀντὶ
βασιλέως ποιήσοντες καὶ ἀποκτενοῦντες εἰ δυναίμεθα,
18 τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; ἆρ' οὐκ ἂν ἐπὶ πᾶν ἔλθοι ὡς
ἡμᾶς τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος πᾶσιν ἀνθρώποις φό-
βον παράσχοι τοῦ στρατεῦσαί ποτε ἐπ' αὐτόν; ἀλλ'
ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα πάντα ποιητέον.
19 ἐγὼ μὲν οὖν ἔστε μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν οὔποτε
ἐπαυόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς

·ὺν αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν ὅσην μὲν
χώραν καὶ οἵαν ἔχοιεν, ὡς δ' ἄφθονα τἀπιτήδεια,
ἵσους δὲ θεράποντας, ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δέ, ἐσθῆ-
τα δέ· τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην, 20
ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν τούτων οὐδενὸς ἡμῖν μετείη, εἰ
μὴ πριαίμεθα, ὅτου δ' ὠνησόμεθα ᾔδειν ἔτι ὀλίγους
ἔχοντας, ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τἀπιτήδεια ὅρκους
ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ' οὖν λογιζόμενος ἐνίοτε
τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ νῦν τὸν πόλεμον.
ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδάς, λελύσθαι 21
μοι δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία.
ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τἀγαθὰ ἆθλα ὁπότε-
ροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὦσιν, ἀγωνοθέται δ' οἱ
θεοί εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκός, ἔσονται. οὗτοι 22
μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήκασιν, ἡμεῖς δὲ πολλὰ ὁρῶν-
τες ἀγαθὰ στερρῶς αὐτῶν ἀπειχόμεθα διὰ τοὺς τῶν
θεῶν ὅρκους· ὥστε ἐξεῖναί μοι δοκεῖ ἰέναι ἐπὶ τὸν
ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι μείζονι ἢ τούτοις. ἔτι δ' 23
ἔχομεν σώματα ἱκανώτερα τούτων καὶ ψυχὴ καὶ
θάλπη καὶ πόνους φέρειν· ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν
τοῖς θεοῖς ἀμείνονας· οἱ δ' ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ
θνητοὶ μᾶλλον ἡμῶν, ἢν οἱ θεοὶ ὥσπερ τὸ πρόσθεν
νίκην ἡμῖν διδῶσιν. ἀλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτ' 24
ἐνθυμοῦνται, πρὸς τῶν θεῶν μὴ ἀναμένωμεν ἄλ-
λους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν παρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλ-
λιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν τοῦ ἐξορμῆσαι καὶ

τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετήν. φάνητε τῶν λοχαγῶν
25 ἄριστοι καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. κἀγὼ δέ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα, ἕπεσθαι ὑμῖν βούλομαι, εἰ δ' ἐμὲ τάττετε ἡγεῖσθαι, οὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγοῦμαι ἐρύκειν ἀπ' ἐμαυτοῦ τὰ κακά.

26 Ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεξεν, οἱ δ' ἀκούσαντες ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ἅπαντες, πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν βοιωτιάζων τῇ φωνῇ· οὗτος δ' εἶπεν ὅτι Φλυαροίη ὅστις λέγοι ἄλλως πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναιτο, καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπο-
27 ρίας. ὁ μέντοι Ξενοφῶν μεταξὺ ὑπολαβὼν ἔλεξεν ὧδε· Ὦ θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σὺ δέ γε οὐδ' ὁρῶν γιγνώσκεις οὐδ' ἀκούων μέμνησαι. ἐν ταὐτῷ γε μέντοι ἦσθα τούτοις ὅτε βασιλεύς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ πέμπων ἐκέλευε παραδιδό-
28 ναι τὰ ὅπλα. ἐπεὶ δ' ἡμεῖς οὐ παραδόντες, ἀλλ' ἐξωπλισμένοι ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων καὶ σπονδὰς αἰτῶν καὶ παρ-
29 έχων τἀπιτήδεια, ἔστε σπονδῶν ἔτυχεν; ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὥσπερ δὴ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὅπλων ἦλθον πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι, οὐδ' ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται, καὶ μάλ' οἶμαι ἐρῶντες τούτου; ἃ σὺ πάντα εἰδὼς τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύοντας Φλυαρεῖν φῄς, πείθειν δὲ

ἄλιν κελεύεις ἰόντας; ἐμοὶ δέ, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ τὸν 30
νθρωπον τοῦτον μήτε προσίεσθαι εἰς ταὐτὸν ἡμῖν αὐ-
τῖς ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν σκεύη ἀναθέντας
ς τοιούτῳ χρῆσθαι. οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα κατ-
ισχύνει καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι Ἕλλην ὢν
οιοῦτός ἐστιν. ἐντεῦθεν ὑπολαβὼν Ἀγασίας Στυμφά- 31
ιος εἶπεν· Ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσ-
κει οὐδὲν οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν, ἐπεὶ ἐγὼ
ὐτὸν εἶδον ὥσπερ Λυδὸν ἀμφότερα τὰ ὦτα τετρυπη-
μένον. καὶ εἶχεν οὕτως. τοῦτον μὲν οὖν ἀπήλασαν· οἱ 32
' ἄλλοι παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες ὅπου μὲν στρατηγὸς
ῶς εἴη τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν, ὁπόθεν δ' οἴχοιτο
ὸν ὑποστράτηγον, ὅπου δ' αὖ λοχαγὸς σῶς εἴη τὸν
οχαγόν. ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τὸ πρόσθεν 33
ῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο, καὶ ἐγένοντο οἱ συνελθόντες
τρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. ὅτε δὲ
αῦτα ἦν σχεδὸν μέσαι ἦσαν νύκτες. ἐνταῦθα Ἱερώνυ- 34
ιος Ἠλεῖος πρεσβύτατος ὢν τῶν Προξένου λοχαγῶν
ἤρχετο λέγειν ὧδε· Ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ
λοχαγοί, ὁρῶσι τὰ παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοὺς συνελ-
θεῖν καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσαίμεθα εἴ
τι δυναίμεθα ἀγαθόν. λέξον δ', ἔφη, σύ, ὦ Ξενοφῶν,
ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς. ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν· 35
Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ πάντες ἐπιστάμεθα ὅτι βασι-
λεὺς καὶ Τισσαφέρνης οὓς μὲν ἐδυνήθησαν συνειλήφα-
σιν ἡμῶν, τοῖς δ' ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν,

ὡς ἢν δύνωνται ἀπολέσωσιν. ἡμῖν δέ γε οἶμαι πάντα
ποιητέα ὡς μήποτ' ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ
36 μᾶλλον, ἢν δυνώμεθα, ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν. εὖ τοίνυν ἐπί-
στασθε ὅτι ὑμεῖς τοσοῦτοι ὄντες ὅσοι νῦν συνεληλύ-
θατε μέγιστον ἔχετε καιρόν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὔτε
πάντες εἰς ὑμᾶς ἀποβλέπουσι, κἂν μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθυ-
μοῦντας, πάντες κακοὶ ἔσονται, ἐὰν δ' ὑμεῖς αὐτοί τε
παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ
τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ ἴστε ὅτι ἕψονται ὑμῖν
37 καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι. ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν
ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. ὑμεῖς γάρ ἐστε στρα-
τηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε εἰρήνη
ἦν ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονε-
κτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν ἀξιοῦν δεῖ
ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι καὶ προ-
38 βουλεύειν τούτων καὶ προπονεῖν, ἤν που δέῃ. καὶ νῦν
πρῶταν μὲν οἶμαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὀνῆσαι τὸ στρά-
τευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων
ὡς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀντικατασταθῶ-
σιν. ἄνευ γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτ'
ἀγαθὸν γένοιτο ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν οὐδαμοῦ, ἐν
δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς παντάπασιν. ἡ μὲν γὰρ εὐταξία
σώζειν δοκεῖ, ἡ δ' ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν.
39 ἐπειδὰν δὲ καταστήσησθε τοὺς ἄρχοντας ὅσους δεῖ,
ἢν καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε καὶ παρα-
40 θαρρύνητε, οἶμαι ἂν ὑμᾶς πάνυ ἐν καιρῷ ποιῆσαι. νῦν

ἐν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε ὡς ἀθύμως μὲν ἦλθον
τὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς· ὥστε
ἵτω γ' ἐχόντων οὐκ οἶδα ὅ,τι ἄν τις χρήσαιτο αὐτοῖς
τε νυκτὸς δέοι τι εἴτε καὶ ἡμέρας. ἢν δέ τις αὐτῶν 41
ὀέψῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο μόνον ἐννοῶνται τί
εἰσονται ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ εὐθυμότεροι
τονται. ἐπίστασθε γὰρ δήπου ὅτι οὔτε πλῆθός ἐστιν οὔτ' 42
ρχὺς ἡ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα, ἀλλ' ὁπό-
εροι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς τὰς ψυχὰς ἐρρωμενέστεροι ἴω-
ιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ
ντίοι οὐ δέχονται. ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, 43
αὶ τοῦτο ὅτι ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς
ρόπου ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὗτοι μὲν κακῶς τε καὶ
ἰσχρῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποθνήσκουσιν, ὁπόσοι δὲ τὸν
ὲν θάνατον ἐγνώκασι πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγ-
αῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγω-
ίζονται, τούτους δ' ὁρῶ μᾶλλόν πως εἰς τὸ γῆρας
ἐφικνουμένους καὶ ἕως ἂν ζῶσιν εὐδαιμονέστερον διά-
νοντας. ἃ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόντας, ἐν τοιού- 44
τῳ γάρ ἐσμεν, αὐτούς τε ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι καὶ
τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύ- 45
ατο. μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος· Ἀλλὰ πρόσθεν
μέν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον ὅσον
ἤκουον Ἀθηναῖον εἶναι, νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς
λέγεις τε καὶ πράττεις καὶ βουλοίμην ἂν ὅτι πλείσ-
τους εἶναι τοιούτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τἀγαθόν. καὶ 46

νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες. ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἱρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἑλόμενοι ἥκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου καὶ τοὺς αἱρεθέντας ἄγετε· ἔπειτ' ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας. παρέστω δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κήρυξ
47 καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. ἐκ τούτου ἠρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιός, ἀντὶ δ' Ἀγίου Κλεάνωρ Ὀρχομένιος, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

II. Ἐπεὶ δ' ἤρηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε καὶ εἰς τὸ μέσον ἧκον οἱ ἄρχοντες, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς προφύλακας καταστήσαντας συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται συνῆλθον, ἀνέστη πρῶτος μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ ἔλεξεν
2 ὧδε· Ὦ ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε ἀνδρῶν στρατηγῶν τοιούτων στερόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν, πρὸς δ' ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες προδεδώκασιν ἡμᾶς·
3 ὅμως δὲ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθούς τε εἶναι καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ὅπως ἢν μὲν δυνώμεθα νικῶντες σωζώμεθα, εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μηδέποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν. ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ Ὀρχο-

νιος ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' ὁρᾶτε μέν, ὦ
δρες, τὴν βασιλέως ἐπιορκίαν καὶ ἀσέβειαν, ὁρᾶτε
τὴν Τισσαφέρνους ἀπιστίαν, ὅστις λέγων ὡς γεί-
ν τε εἴη τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ πλείστου ἂν ποιή-
ιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὀμόσας
ιῖν, αὐτὸς δεξιὰς δοὺς, αὐτὸς ἐξαπατήσας συνέλαβε
ὺς στρατηγούς, καὶ οὐδὲ Δία ξένιον ᾠδέσθη, ἀλλὰ
λεάρχῳ καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος αὐτοῖς τούτοις
ἐξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. Ἀριαῖος δέ, ὃν 5
κεῖς ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ
ἀβομεν πιστὰ μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος
ίτε τοὺς θεοὺς δείσας οὔτε Κῦρον τεθνηκότα αἰδε-
θείς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος νῦν
ρὸς τοὺς ἐκείνου ἐχθίστους ἀποστὰς ἡμᾶς τοὺς Κύ-
ου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται. ἀλλὰ τούτους μὲν 6
ἱ θεοὶ ἀποτίσαιντο, ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα ὁρῶντας μή-
ποτε ἐξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους
ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα τοῦτο ὅ,τι ἂν δοκῇ τοῖς
εοῖς πάσχειν.

Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται ἐσταλμένος εἰς πό- 7
λεμον ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, νομίζων, εἴτε νίκην δι-
δοῖεν οἱ θεοί, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικῶντι πρέ-
πειν, εἴτε τελευτᾶν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν τῶν καλλίστων
ἑαυτὸν ἀξιώσαντα ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν·
τοῦ λόγου δ' ἤρχετο ὧδε· Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων 8
ἐπιορκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει μὲν Κλεάνωρ, ἐπί-

στασθε δ', οἶμαι, καὶ ὑμεῖς. εἰ μὲν οὖν βουλόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἰέναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας καὶ τοὺς στρατηγούς, οἳ δι' πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν· εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις ὧν τε πεποιήκασι δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς θεοῖς πολλαὶ ἡμῖν καὶ
9 καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας. τοῦτο δὲ λέγοντος αὐτοῦ πτάρνυταί τις· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται πάντες μιᾷ ὁρμῇ προσεκύνησαν τὸν θεόν, καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος ἐφάνη, εὔξασθαι τῷ θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια ὅπου ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα, συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. ἐκ τούτου ηὔξαντο καὶ ἐπαιάνισαν. ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν
10 θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε· Ἐτύγχανον λέγων ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήκασί τε καὶ τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. οὕτω δ' ἐχόντων εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεούς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοί εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν καὶ τοὺς μικροὺς κἂν ἐν δεινοτάτοις ὦσι σώζειν εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται.

γειτα δ' ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγό- 11
νων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵν' εἰδῆτε ὡς ἀγαθοῖς
ὑμῖν προσήκει εἶναι σώζονταί τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ
πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί. ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν
καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ ὡς ἀφανιούν-
των τὰς Ἀθήνας, ὑποστῆναι αὐτοὺς Ἀθηναῖοι τολμή-
αντες ἐνίκησαν. καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι ὁπόσους 12
ατακάνοιεν τῶν πολεμίων τοσαύτας χιμαίρας καταυ-
σειν, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἱκανὰς εὑρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς 13
ατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν, καὶ ἔτι καὶ νῦν ἀπο-
ύουσιν. ἔπειτα δ' ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀνα-
ίθμητον στρατιὰν ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε
νίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους καὶ
ατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὧν ἔστι μὲν τεκμήρια
ρᾶν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία
τῶν πόλεων ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε·
ὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσ-
κυνεῖτε. τοιούτων μέν ἐστε προγόνων. οὐ μὲν δὴ τοῦτό 14
γ' ἐρῶ ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὔπω
πολλαὶ ἡμέραι ἀφ' οὗ ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκεί-
νων ἐκγόνοις πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικᾶτε σὺν
τοῖς θεοῖς. καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας 15
ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί· νῦν δ' ὁπότε περὶ τῆς ὑμετέρας
αὐτῶν σωτηρίας ὁ ἀγών ἐστι πολὺ δήπου ὑμᾶς προσ-
ήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι. ἀλλὰ 16
μὴν καὶ θαρραλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς

πολεμίους. τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν τό τε πλῆθος ἄμετρον ὁρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῇ πατρίῳ φρονήματι ἰέναι ἐπ' αὐτούς· νῦν δὲ ὁπότε καὶ πεῖραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν ὅτι ἐθέλουσι καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες μὴ δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ἔτι ὑμῖν προσήκει τούτους
17 φοβεῖσθαι; μηδὲ μέντοι τοῦτο μεῖον δόξητε ἔχειν εἰ οἱ Κύρειοι πρόσθεν σὺν ἡμῖν ταττόμενοι νῦν ἀφεστήκασιν. ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονές εἰσι τῶν ὑφ' ἡμῶν ἡττημένων· ἔφυγον γοῦν ἐκείνους καταλιπόντες ἡμᾶς, τοὺς δ' ἐθέλοντας φυγῆς ἄρχειν πολὺ κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις ταττομένους ἢ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τάξει
18 ὁρᾶν. εἰ δέ τις αὖ ὑμῶν ἀθυμεῖ ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἵππῃς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, ἐνθυμηθήτω ὅτι οἱ μύριοι ἱππῆς οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοί εἰσιν ἄνθρωποι· ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε δηχθεὶς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν, οἱ δ' ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦντες ὅ,τι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται.
19 οὐκοῦν τῶν ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρου ὀχήματός ἐσμεν· οἱ μὲν γὰρ ἀφ' ἵππων κρέμανται φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ γῆς βεβηκότες πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν, ἤν τις προσίῃ, πολὺ δὲ μᾶλλον ὅτου ἂν ἐθέλωμεν τευξόμεθα. ἓν μόνον προέχουσιν οἱ ἱππῆς
20 ἡμῶν· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἐστιν ἢ ἡμῖν. εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαρρεῖτε, ὅτι δὲ οὐκέτι ἡμῖν Τισσαφέρνης ἡγήσεται, οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει,

ῦτο ἄχθεσθε, σκέψασθε πότερον κρεῖττον Τισσαφέρνην
νεμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν,
οὓς ἂν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν,
εἴσονται ὅτι ἤν τι περὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, περὶ
ὲς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ σώματα ἁμαρτάνουσι. τὰ δ' 21
γιτήδεια πότερον ὠνεῖσθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἧς
ὄτοι παρεῖχον μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ
ῦτο ἔτι ἔχοντας, ἢ αὐτοὺς λαμβάνειν, ἤνπερ κρα-
ῶμεν, μέτρῳ χρωμένους ὁπόσῳ ἂν ἕκαστος βούληται.
δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε ὅτι κρείττονα, τοὺς δὲ 22
ὀταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι καὶ μεγάλως ἡγεῖσθε
ξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε εἰ ἄρα τοῦτο καὶ
ωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. πάντες γὰρ οἱ πο-
αμοί, εἰ καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροί εἰσι, προϊοῦσι
ρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίγνονται οὐδὲ τὸ γόνυ
βρέχοντες. εἰ δὲ μήθ' οἱ ποταμοὶ διήσουσιν ἡγεμών τε 23
κηδεὶς ἡμῖν φανεῖται, οὐδ' ὡς ἡμῖν γε ἀθυμητέον.
πιστάμεθα μὲν γὰρ Μυσοὺς, οὓς οὐκ ἂν ἡμῶν φαίημεν
βελτίους εἶναι, ὅτι ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ πολλάς τε
καὶ μεγάλας καὶ εὐδαίμονας πόλεις οἰκοῦσιν, ἐπιστά-
μεθα δὲ Πισίδας ὡσαύτως, Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ
εἴδομεν ὅτι ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἐρυμνὰ καταλαβόντες
τὴν τούτων χώραν καρποῦνται· καὶ ἡμᾶς δ' ἂν ἔφην 24
ἔγωγε χρῆναι μήπω φανεροὺς εἶναι οἴκαδε ὡρμημέ-
νους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι ὡς αὐτοῦ που οἰκήσοντ-
τας. οἶδα γὰρ ὅτι καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλοὺς μὲν

ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλοὺς δ' ἂν ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν, καὶ ὁδοποιήσειέ γ' ἂν αὐτοῖς καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλοιντο ἀπιέναι. καὶ ἡμῖν γ' ἂν οἶδ' ὅτι τρισάσμενος ταῦτ' ἐποίει, εἰ ἐώρα ἡμᾶς μένειν
25 παρασκευαζομένους. ἀλλὰ γὰρ δέδοικα, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, καὶ Μήδων δὲ καὶ Περσῶν καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώ-
26 μεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι καὶ ἐπιδεῖξαι τοῖς Ἕλλησιν ὅτι ἑκόντες πένονται, ἐξὸν αὐτοῖς τοὺς νῦν οἴκοι σκληρῶς βιοτεύοντας ἐνθάδε κομισαμένους πλουσίους ὁρᾶν· ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦτα τἀγαθὰ
27 δῆλον ὅτι τῶν κρατούντων ἐστί, τοῦτο δὴ δεῖ λέγειν πῶς ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα καὶ εἰ μάχεσθαι δέοι ὡς κράτιστα μαχοίμεθα. πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁμάξας ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῇ, ἀλλὰ πορευώμεθα ὅπῃ ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ· ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι. αὗται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δ' οὐδὲν οὔτ' εἰς τὸ
28 μάχεσθαι οὔτ' εἰς τὸ τἀπιτήδεια ἔχειν. ἔτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν πλὴν ὅσα πολέμου ἕνεκεν ἢ σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν, ἵν' ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ

γκευοφορῶσι. κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάν-
τα ἀλλότρια, ἢν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους
ἰεῖ σκευοφόρους ἡμετέρους νομίζειν. λοιπόν μοι εἰπεῖν 29
ἅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. ὁρᾶτε γὰρ καὶ τοὺς
πολεμίους ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς
ἡμᾶς πόλεμον πρὶν τοὺς στρατηγοὺς ἡμῶν συνέλαβον,
νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθο-
μένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ,
λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας ἀναρχίᾳ ἂν καὶ ἀταξίᾳ
ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι. δεῖ οὖν πολὺ μὲν τοὺς ἄρ- 30
χοντας ἐπιμελεστέρους γενέσθαι τοὺς νῦν τῶν πρόσθεν,
πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέρους καὶ πειθο-
μένους μᾶλλον τοῖς ἄρχουσι νῦν ἢ πρόσθεν. ἢν δέ τις 31
ἀπειθῇ ψηφίσασθε τὸν ἀεὶ ὑμῶν ἐντυγχάνοντα σὺν
τῷ ἄρχοντι κολάζειν, καὶ οὕτως οἱ πολέμιοι πλεῖστον
ἐψευσμένοι ἔσονται· τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους
ὄψονται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάρχους τοὺς οὐδενὶ ἐπιτρέψοντας 32
κακῷ εἶναι. ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα· ἴσως
γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. ὅτῳ οὖν ταῦτα
δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρωσάτω ὡς τάχιστα, ἵν' ἔρ-
γῳ περαίνηται. εἰ δέ τι ἄλλο βέλτιον ἢ ταύτῃ, τολ-
μάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῇ σω-
τηρίας δεόμεθα.

Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μέν τινος 33
ἄλλου δεῖ πρὸς τούτοις οἷς λέγει Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα
ἐξέσται ποιεῖν, ἃ δὲ νῦν εἴρηκε δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα

ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι· καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνα-
34 τεινάτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν ἅπαντες. ἀναστὰς δὲ
πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· Ὦ ἄνδρες, ἀκούσατε ὧν προσ-
δεῖν δοκεῖ μοι. δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅπου
ἕξομεν τἀπιτήδεια· ἀκούω δὲ κώμας εἶναι καλὰς οὐ
35 πλέον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας· οὐκ ἂν οὖν θαυμά-
ζοιμι εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν
παριόντας διώκουσί τε καὶ δάκνουσιν, ἢν δύνωνται,
τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἡμῖν
36 ἀπιοῦσιν ἐπακολουθοῖεν. ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν
πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ
σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ ᾖ. εἰ
οὖν νῦν ἀποδειχθείη τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου
καὶ τἄμπροσθεν κοσμεῖν καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν
ἑκατέρων εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἂν ὁπότε
οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν βουλεύεσθαι ἡμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρώ-
37 μεθ' ἂν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις. εἰ μὲν οὖν ἄλλο τις
βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μή, Χειρίσοφος μὲν
ἡγοῖτο, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευ-
ρῶν ἑκατέρων δύο τὼ πρεσβυτάτω στρατηγὼ ἐπιμε-
λοίσθην, ὀπισθοφυλακοῖμεν δ' ἡμεῖς οἱ νεώτατοι ἐγώ
38 τε καὶ Τιμασίων τὸ νῦν εἶναι. τὸ δὲ λοιπὸν πειρώ-
μενοι ταύτης τῆς τάξεως βουλευσόμεθα ὅ,τι ἂν ἀεὶ
κράτιστον δοκῇ εἶναι. εἰ δέ τις ἄλλο ὁρᾷ βέλτιον,
λεξάτω. ἐπεὶ δ' οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν· Ὅτῳ δοκεῖ
39 ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. ἔδοξε ταῦτα. Νῦν

νυν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα. καὶ
ις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω
ι ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τούτου τυ-
· ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν· τῶν
γὰρ νικώντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δ' ἡττημένων
τοθνήσκειν ἐστί· καὶ εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυ-
κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικώντων ἐστὶ καὶ
ιυτῶν σώζειν καὶ τὰ τῶν ἡττημένων λαμβάνειν.
τῶν λεχθέντων ἀνέστησαν καὶ ἀπελθόντες κατ- III.
τὰς ἁμάξας καὶ τὰς σκηνάς, τῶν δὲ περιτ-
ου μὲν δέοιτό τις μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δ'
εἰς τὸ πῦρ ἐρρίπτουν. ταῦτα ποιήσαντες ἠρι-
ὄντο. ἀριστοποιουμένων δ' ἔρχεται Μιθριδάτης
τεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς
οὺς εἰς ἐπήκοον λέγει ὧδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες 2
·, καὶ Κύρῳ πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε,
ὑμῖν εὔνους· καὶ ἐνθάδε δ' εἰμὶ σὺν πολλῷ
ίγων. εἰ οὖν ὁρῴην ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευο-
ἔλθοιμ' ἂν πρὸς ὑμᾶς καὶ τοὺς θεράποντας
ζων. λέξατε οὖν πρός με τί ἐν νῷ ἔχετε
φίλον τε καὶ εὔνουν καὶ βουλόμενον κοινῇ
·ὸν στόλον ποιεῖσθαι. βουλευομένοις τοῖς στρα- 3
ξεν ἀποκρίνασθαι τάδε· καὶ ἔλεγε Χειρίσο-
ι δοκεῖ, εἰ μέν τις ἐᾷ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴ-
ορεύεσθαι τὴν χώραν ὡς ἂν δυνώμεθα ἀσι-
ν δέ τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύῃ, δια-

4 πολεμεῖν τούτῳ ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα. ἐκ τοῦ
του ἐπειρᾶτο Μιθριδάτης διδάσκειν ὡς ἄπορον ἐ
βασιλέως ἄκοντος σωθῆναι. ἔνθα δὴ ἐγιγνώσκετο ὅ
ὑπόπεμπτος εἴη· καὶ γὰρ τῶν Τισσαφέρνους τις
5 κείων παρηκολούθει πίστεως ἕνεκα. καὶ ἐκ τούτου ἐδ
κει τοῖς στρατηγοῖς βέλτιον εἶναι δόγμα ποιήσασθ
τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι ἔστ' ἐν τῇ πολεμίᾳ εἰέ
διέφθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἔν
γε λοχαγὸν διέφθειραν Νίκαρχον Ἀρκάδα, καὶ ᾤχετ
ἀπιὼν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι.

6 Μετὰ ταῦτα ἀριστήσαντες καὶ διαβάντες τὸν Ζα-
πάταν ποταμὸν ἐπορεύοντο τεταγμένοι τὰ ὑποζύγια
καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. οὐ πολὺ δὲ προελη-
λυθότων ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθριδάτης, ἱππέας
ἔχων ὡς διακοσίους καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ὡς
7 τετρακοσίους μάλα ἐλαφροὺς καὶ εὐζώνους. καὶ προσ-
ῄει μὲν ὡς φίλος ὢν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ δ'
ἐγγὺς ἐγένετο, ἐξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον καὶ
ἱππῆς καὶ πεζοί, οἱ δ' ἐσφενδόνων καὶ ἐτίτρωσκον. οἱ
δ' ὀπισθοφύλακες τῶν Ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς,
ἀντεποίουν δ' οὐδέν· οἵ τε γὰρ Κρῆτες βραχύτερον τῶν
Περσῶν ἐτόξευον καὶ ἅμα ψιλοὶ ὄντες εἴσω τῶν ὅπλων
κατεκέκλῃντο, οἵ τε ἀκοντισταὶ βραχύτερον ἠκόντιζον
8 ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν. ἐκ τούτου Ξενο-
φῶντι ἐδόκει διωκτέον εἶναι· καὶ ἐδίωκον τῶν τε ὁπλι-
τῶν καὶ τῶν πελταστῶν οἳ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθο-

λακοῦντες· διώκοντες δὲ οὐδένα κατελάμβανον τῶν
λεμίων. οὔτε γὰρ ἱππῆς ἦσαν τοῖς Ἕλλησιν οὔτε 9
πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο
καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ· πολὺ γὰρ οὐχ οἷόν
τε ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν. οἱ δὲ 10
βαροι ἱππῆς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον εἰς
πισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων, ὁπόσον δὲ διώ-
ν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτον πάλιν ἐπαναχωρεῖν μα-
ένους ἔδει. ὥστε τῆς ἡμέρας ὅλης διῆλθον οὐ πλέον 11
τε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ δείλης ἀφίκοντο εἰς
κώμας. ἔνθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν. καὶ Χειρίσο-
καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα
ντο ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος καὶ αὐτός τ'
ύνευε καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο
ττειν. ἀκούσας δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι ὀρθῶς αἰ- 12
το καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη. ἀλλ'
ἔφη, ἠναγκάσθην διώκειν, ἐπειδὴ ἑώρων ἡμᾶς
ῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δ'
δυναμένους. ἐπειδὴ δ' ἐδιώκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, 13
λέγετε· κακῶς μὲν γὰρ ποιεῖν οὐδὲν μᾶλλον ἐδυ-
θα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ παγχαλέ-
τοῖς οὖν θεοῖς χάρις ὅτι οὐ σὺν πολλῇ ῥώμῃ 14
σὺν ὀλίγοις ἦλθον, ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα,
ται δὲ ὧν δεόμεθα. νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι 15
ουσι καὶ σφενδονῶσιν ὅσον οὔτε οἱ Κρῆτες ἀν-
εύειν δύνανται οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξι-

κνεῖσθαι· ὅταν δ' αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ
οἷόν τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ἐν
ὀλίγῳ δὲ οὐδ' εἰ ταχὺς εἴη πεζὸς πεζὸν ἂν διώκειν
16 καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. εἰ οὖν μέλλομεν τούτους
εἴργειν ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομέ-
νους, σφενδονητῶν τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἱππέων.
ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ῥοδίους, ὧν
τοὺς πολλοὺς ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος
αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφεν-
17 δονῶν. ἐκεῖναι γὰρ διὰ τὸ χειροπληθέσι τοῖς λίθοις
σφενδονᾶν ἐπὶ βραχὺ ἐξικνοῦνται, οἱ δὲ Ῥόδιοι καὶ
18 ταῖς μολυβδίσιν ἐπίστανται χρῆσθαι. ἢν οὖν αὐτῶν
ἐπισκεψώμεθα τίνες πέπανται σφενδόνας, καὶ τούτοις
μὲν δῶμεν ἀργύριον, τῷ δ' ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι
ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾶν ἐντεταγ-
μένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὑρίσκωμεν, ἴσως
19 τινὲς φανοῦνται ἱκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν. ὁρῶ δὲ καὶ
ἵππους ὄντας ἐν τῷ στρατεύματι, τοὺς μέν τινας παρ'
ἐμοί, τοὺς δὲ τῶν Κλεάρχου καταλελειμμένους, πολ-
λοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφοροῦντας. ἂν
οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες σκευοφόρα μὲν ἀντι-
δῶμεν, τοὺς δ' ἵππους εἰς ἱππείαν κατασκευάσωμεν,
20 ἴσως καὶ οὗτοί τι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσουσιν. ἔδοξε
ταῦτα. καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς
διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἱππῆς ἐδοκιμάσθη-
σαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ σπολάδες καὶ

ἱρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν, καὶ ἵππαρχος δ' ἐπεστά-
Λύκιος ὁ Πολυστράτου Ἀθηναῖος.

Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν τῇ ἄλλῃ ἐπορεύ- IV.
το πρωαίτερον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ αὐτοὺς
ει διαβῆναι ἐφ' ᾗ ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιθοῖντο αὐτοῖς δια-
ίνουσιν· οἱ πολέμιοι. διαβεβηκόσι δ' αὐτοῖς πάλιν 2
ιφαίνεται ὁ Μιθριδάτης, ἔχων ἱππέας χιλίους, το-
ας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους· το-
ίτους γὰρ ᾔτησε Τισσαφέρνην ὑποσχόμενος, ἂν
ίτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς Ἕλληνας, κα-
φρονήσας, ὅτι ἐν τῇ πρόσθεν προσβολῇ ὀλίγους ἔχων
θε μὲν οὐδέν, πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμιζε ποιῆσαι.
ὶ δ' οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπεῖχον τῆς χαρά- 3
ς ὅσον ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθριδάτης
ν τὴν δύναμιν. παρήγγελτο δὲ τῶν τε πελταστῶν
ἔδει διώκειν καὶ τῶν ὁπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν
το θαρροῦσι διώκειν ὡς ἐφεψομένης ἱκανῆς δυνά-
ς. ἐπεὶ δ' ὁ Μιθριδάτης κατειλήφει, καὶ ἤδη σφεν- 4
ι καὶ τοξεύματα ἐξικνοῦντο, ἐσήμηνε τοῖς Ἕλλησι
σάλπιγγι, καὶ εὐθὺς ἔθεον ὁμόσε οἷς εἴρητο καὶ
τπῆς ἤλαυνον· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἔφυγον
τὴν χαράδραν. ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις 5
τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ καὶ τῶν ἱππέων ἐν
χαράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν εἰς ὀκτωκαίδεκα. τοὺς δ'
ανόντας αὐτοκέλευστοι οἱ Ἕλληνες ᾠκίσαντο, ὡς
οβερώτατοι τοῖς πολεμίοις εἴησαν ὁρᾶν. καὶ οἱ μὲν 6

πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον, οἱ δ' Ἕλληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀφίκοντο
7 ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν. ἐνταῦθα πόλις ἦν ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν Λάρισα· ᾤκουν δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι. τοῦ δὲ τείχους αὐτῆς ἦν τὸ εὖρος πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ' ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος δύο παρασάγγαι· ᾠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμεαῖς· κρηπὶς δ' ὑπῆν λιθίνη τὸ ὕψος εἴκοσι
8 ποδῶν. ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν ὅτε παρὰ Μήδων τὴν ἀρχὴν ἐλάμβανον Πέρσαι πολιορκῶν οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἑλεῖν· ἥλιον δὲ νεφέλη προκαλύψασα ἠφάνισε
9 μέχρι ἐξέλιπον οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὕτως ἑάλω. παρὰ ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἑνὸς πλέθρου, τὸ δ' ὕψος δύο πλέθρων. ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν
10 καταπεφευγότες. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα παρασάγγας ἓξ πρὸς τεῖχος ἔρημον μέγα· ὄνομα δ' ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα· Μῆδοι δ' αὐτήν ποτε ᾤκουν. ἦν δ' ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξεστοῦ κογχυλιάτου, τὸ
11 εὖρος πεντήκοντα ποδῶν καὶ τὸ ὕψος πεντήκοντα. ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπῳκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος, τὸ μὲν εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, τὸ δ' ὕψος ἑκατόν, τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος ἓξ παρασάγγαι. ἐνταῦθα λέγεται Μήδεια γυνὴ βασιλέως καταφυγεῖν ὅτε ἀπώλεσαν τὴν ἀρχὴν
12 ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι. ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς οὐκ ἐδύνατο οὔτε χρόνῳ ἑλεῖν οὔτε

Ζεὺς δ' ἐμβροντήτους ποιεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, καὶ
ἐάλω.

τεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα παρασάγγας 13
ας. κατὰ τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρνης
νη, τούς τε ἑαυτοῦ ἱππέας ἔχων καὶ τὴν Ὀρόν-
κμιν τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος καὶ
ιος ἔχων ἀνέβη βαρβάρους καὶ οὓς ὁ βασιλέως
ἔχων βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τούτοις
ασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ, ὥστε τὸ στράτευμα
ἐφάνη. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένετο, τὰς μὲν τῶν 14
ὄπισθεν καταστήσας, τὰς δ' εἰς τὰ πλάγια
ὧν ἐμβάλλειν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν οὐδ' ἐβού-
κινδυνεύειν, σφενδονᾶν δὲ παρήγγειλε καὶ
ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ῥόδιοι ἐσφενδόνη- 15
οἱ Σκύθαι [τοξόται] ἐτόξευσαν καὶ οὐδεὶς
ἀνδρός, οὐδὲ γὰρ εἰ πάνυ προὐθυμεῖτό τις
καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα ταχέως ἔξω βελῶν
καὶ αἱ ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν. καὶ τὸ 16
ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δ' εἵποντο·
ἐσίνοντο οἱ βάρβαροι· μακρότερον γὰρ οἱ
τε Περσῶν ἐσφενδόνων καὶ τῶν πλείστων
γάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστιν· 17
ια ἦν ὁπόσα ἁλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων
καὶ διετέλουν χρώμενοι τοῖς τῶν πολεμίων
καὶ ἐμελέτων τοξεύειν ἄνω ἱέντες μακράν.
καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κώμαις καὶ

ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι· καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνα-
34 τεινάτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν ἅπαντες. ἀναστὰς δὲ
πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· Ὦ ἄνδρες, ἀκούσατε ὧν προσ-
δεῖν δοκεῖ μοι. δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅπου
ἕξομεν τἀπιτήδεια· ἀκούω δὲ κώμας εἶναι καλὰς οὐ
35 πλέον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας· οὐκ ἂν οὖν θαυμά-
ζοιμι εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν
παριόντας διώκουσί τε καὶ δάκνουσιν, ἢν δύνωνται,
τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἡμῖν
36 ἀπιοῦσιν ἐπακολουθοῖεν. ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν
πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ
σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ ᾖ. εἰ
οὖν νῦν ἀποδειχθείη τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου
καὶ τἄμπροσθεν κοσμεῖν καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν
ἑκατέρων εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἂν ὁπότε
οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν βουλεύεσθαι ἡμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρώ-
37 μεθ' ἂν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις. εἰ μὲν οὖν ἄλλο τις
βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μή, Χειρίσοφος μὲν
ἡγοῖτο, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευ-
ρῶν ἑκατέρων δύο τὼ πρεσβυτάτω στρατηγὼ ἐπιμε-
λοίσθην, ὀπισθοφυλακοῖμεν δ' ἡμεῖς οἱ νεώτατοι ἐγώ
38 τε καὶ Τιμασίων τὸ νῦν εἶναι. τὸ δὲ λοιπὸν πειρώ-
μενοι ταύτης τῆς τάξεως βουλευσόμεθα ὅ,τι ἂν ἀεὶ
κράτιστον δοκῇ εἶναι. εἰ δέ τις ἄλλο ὁρᾷ βέλτιον,
λεξάτω. ἐπεὶ δ' οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν· Ὅτῳ δοκεῖ
39 ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. ἔδοξε ταῦτα. Νῦν

τοίνυν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα. καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τούτου τυχεῖν· ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν· τῶν μὲν γὰρ νικώντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δ' ἡττημένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί· καὶ εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικώντων ἐστὶ καὶ τὰ ἑαυτῶν σώζειν καὶ τὰ τῶν ἡττημένων λαμβάνειν.

Τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν καὶ ἀπελθόντες κατ- III.
έκαον τὰς ἁμάξας καὶ τὰς σκηνάς, τῶν δὲ περιττῶν ὅτου μὲν δέοιτό τις μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δ' ἄλλα εἰς τὸ πῦρ ἐρρίπτουν. ταῦτα ποιήσαντες ἠριστοποιοῦντο. ἀριστοποιουμένων δ' ἔρχεται Μιθριδάτης σὺν ἱππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς στρατηγοὺς εἰς ἐπήκοον λέγει ὧδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες 2
Ἕλληνες, καὶ Κύρῳ πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ νῦν ὑμῖν εὔνους· καὶ ἐνθάδε δ' εἰμὶ σὺν πολλῷ φόβῳ διάγων. εἰ οὖν ὁρῴην ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευομένους, ἔλθοιμ' ἂν πρὸς ὑμᾶς καὶ τοὺς θεράποντας πάντας ἔχων. λέξατε οὖν πρός με τί ἐν νῷ ἔχετε ὡς πρὸς φίλον τε καὶ εὔνουν καὶ βουλόμενον κοινῇ σὺν ὑμῖν τὸν στόλον ποιεῖσθαι. βουλευομένοις τοῖς στρα- 3
τηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τάδε· καὶ ἔλεγε Χειρίσοφος· Ἡμῖν δοκεῖ, εἰ μέν τις ἐᾷ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε, διαπορεύεσθαι τὴν χώραν ὡς ἂν δυνώμεθα ἀσινέστατα· ἢν δέ τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύῃ, δια-

4 πολεμεῖν τούτῳ ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα. ἐκ τούτου ἐπειρᾶτο Μιθριδάτης διδάσκειν ὡς ἄπορον εἴη βασιλέως ἄκοντος σωθῆναι. ἔνθα δὴ ἐγιγνώσκετο ὅτι ὑπόπεμπτος εἴη· καὶ γὰρ τῶν Τισσαφέρνους τις οἰ-
5 κείων παρηκολούθει πίστεως ἕνεκα. καὶ ἐκ τούτου ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖς βέλτιον εἶναι δόγμα ποιήσασθαι τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι· ἔστ' ἐν τῇ πολεμίᾳ εἶεν· διέφθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἕνα γε λοχαγὸν διέφθειραν Νίκαρχον Ἀρκάδα, καὶ ᾤχετο ἀπιὼν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι.

6 Μετὰ ταῦτα ἀριστήσαντες καὶ διαβάντες τὸν Ζαπάταν ποταμὸν ἐπορεύοντο τεταγμένοι τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. οὐ πολὺ δὲ προελη-λυθότων ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθριδάτης, ἱππέας ἔχων ὡς διακοσίους καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ὡς
7 τετρακοσίους μάλα ἐλαφροὺς καὶ εὐζώνους. καὶ προσῄει μὲν ὡς φίλος ὢν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένετο, ἐξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον καὶ ἱππῆς καὶ πεζοί, οἱ δ' ἐσφενδόνων καὶ ἐτίτρωσκον. οἱ δ' ὀπισθοφύλακες τῶν Ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποίουν δ' οὐδέν· οἵ τε γὰρ Κρῆτες βραχύτερον τῶν Περσῶν ἐτόξευον καὶ ἅμα ψιλοὶ ὄντες εἴσω τῶν ὅπλων κατεκέκλῃντο, οἵ τε ἀκοντισταὶ βραχύτερον ἠκόντιζον
8 ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν. ἐκ τούτου Ξενοφῶντι ἐδόκει διωκτέον εἶναι· καὶ ἐδίωκον τῶν τε ὁπλιτῶν καὶ τῶν πελταστῶν οἳ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθο-

φυλακοῦντες· διώκοντες δὲ οὐδένα κατελάμβανον τῶν πολεμίων. οὔτε γὰρ ἱππῆς ἦσαν τοῖς Ἕλλησιν οὔτε 9
οἱ πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ· πολὺ γὰρ οὐχ οἷόν τ' ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν. οἱ δὲ 10
βάρβαροι ἱππῆς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον εἰς τοὔπισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων, ὁπόσον δὲ διώξειαν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτον πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχομένους ἔδει. ὥστε τῆς ἡμέρας ὅλης διῆλθον οὐ πλέον 11
πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ δείλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. ἔνθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν. καὶ Χειρίσοφος καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα ᾐτιῶντο ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος καὶ αὐτός τ' ἐκινδύνευε καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο βλάπτειν. ἀκούσας δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι ὀρθῶς αἰ- 12
τιῷντο καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη. ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἠναγκάσθην διώκειν, ἐπειδὴ ἑώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δ' οὐδὲν δυναμένους. ἐπειδὴ δ' ἐδιώκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, 13
ὑμεῖς λέγετε· κακῶς μὲν γὰρ ποιεῖν οὐδὲν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ παγχαλέπως. τοῖς οὖν θεοῖς χάρις ὅτι οὐ σὺν πολλῇ ῥώμῃ 14
ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον, ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δὲ ὧν δεόμεθα. νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι 15
τοξεύουσι καὶ σφενδονῶσιν ὅσον οὔτε οἱ Κρῆτες ἀντιτοξεύειν δύνανται οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξι-

κνεῖσθαι· ὅταν δ' αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ
οἷόν τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ἐν
ὀλίγῳ δὲ οὐδ' εἰ ταχὺς εἴη πεζὸς πεζὸν ἂν διώκων
16 καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. εἰ οὖν μέλλομεν τούτους
εἴργειν ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομέ-
νους, σφενδονητῶν τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἱππέων.
ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ῥοδίους, ὧν
τοὺς πολλοὺς ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος
αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφεν-
17 δονῶν. ἐκεῖναι γὰρ διὰ τὸ χειροπληθέσι τοῖς λίθοις
σφενδονᾶν ἐπὶ βραχὺ ἐξικνοῦνται, οἱ δὲ Ῥόδιοι καὶ
18 ταῖς μολυβδίσιν ἐπίστανται χρῆσθαι. ἢν οὖν αὐτῶν
ἐπισκεψώμεθα τίνες πέπανται σφενδόνας, καὶ τούτοις
μὲν δῶμεν ἀργύριον, τῷ δ' ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι
ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾶν ἐντεταγ-
μένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὑρίσκωμεν, ἴσως
19 τινὲς φανοῦνται ἱκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν. ὁρῶ δὲ καὶ
ἵππους ὄντας ἐν τῷ στρατεύματι, τοὺς μέν τινας παρ'
ἐμοί, τοὺς δὲ τῶν Κλεάρχου καταλελειμμένους, πολ-
λοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφοροῦντας. ἂν
οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες σκευοφόρα μὲν ἀντι-
δῶμεν, τοὺς δ' ἵππους εἰς ἱππείαν κατασκευάσωμεν,
20 ἴσως καὶ οὗτοί τι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσουσιν. ἔδοξε
ταῦτα. καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς
διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἱππῆς ἐδοκιμάσθη-
σαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ σπολάδες καὶ

θώρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν, καὶ ἵππαρχος δ' ἐπεστάθη Λύκιος ὁ Πολυστράτου Ἀθηναῖος.

Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν τῇ ἄλλῃ ἐπορεύ- IV.
 οντο πρῳαίτερον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ αὐτοὺς
ἔδει διαβῆναι ἐφ' ᾗ ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιθοῖντο αὐτοῖς δια-
βαίνουσιν οἱ πολέμιοι. διαβεβηκόσι δ' αὐτοῖς πάλιν 2
ἐπιφαίνεται ὁ Μιθριδάτης, ἔχων ἱππέας χιλίους, το-
ξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους· το-
σούτους γὰρ ᾔτησε Τισσαφέρνην ὑποσχόμενος, ἂν
τούτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς Ἕλληνας, κα-
ταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ πρόσθεν προσβολῇ ὀλίγους ἔχων
ἔπαθε μὲν οὐδέν, πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμιζε ποιῆσαι.
ἐπεὶ δ' οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπεῖχον τῆς χαρά- 3
δρας ὅσον ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθριδάτης
ἔχων τὴν δύναμιν. παρήγγελτο δὲ τῶν τε πελταστῶν
οὓς ἔδει διώκειν καὶ τῶν ὁπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν
εἴρητο θαρροῦσι διώκειν ὡς ἐφεψομένης ἱκανῆς δυνά-
μεως. ἐπεὶ δ' ὁ Μιθριδάτης κατειλήφει, καὶ ἤδη σφεν- 4
δόναι καὶ τοξεύματα ἐξικνοῦντο, ἐσήμηνε τοῖς Ἕλλησι
τῇ σάλπιγγι, καὶ εὐθὺς ἔθεον ὁμόσε οἷς εἴρητο καὶ
οἱ ἱππῆς ἤλαυνον· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἔφυγον
ἐπὶ τὴν χαράδραν. ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις 5
τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ καὶ τῶν ἱππέων ἐν
τῇ χαράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν εἰς ὀκτωκαίδεκα. τοὺς δ'
ἀποθανόντας αὐτοκέλευστοι οἱ Ἕλληνες ᾠκίσαντο, ὡς
ὅτι φοβερώτατοι τοῖς πολεμίοις εἴησαν ὁρᾶν. καὶ οἱ μὲν 6

πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον, οἱ δ' Ἕλληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀφίκοντο
7 ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν. ἐνταῦθα πόλις ἦν ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν Λάρισα· ᾤκουν δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι. τοῦ δὲ τείχους αὐτῆς ἦν τὸ εὖρος πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ' ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος δύο παρασάγγαι· ᾠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμεαῖς· κρηπὶς δ' ὑπῆν λιθίνη τὸ ὕψος εἴκοσι
8 ποδῶν. ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν ὅτε παρὰ Μήδων τὴν ἀρχὴν ἐλάμβανον Πέρσαι πολιορκῶν οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἑλεῖν· ἥλιον δὲ νεφέλη προκαλύψασα ἠφάνισε
9 μέχρι ἐξέλιπον οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὕτως ἑάλω. παρὰ ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἑνὸς πλέθρου, τὸ δ' ὕψος δύο πλέθρων. ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν
10 καταπεφευγότες. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα παρασάγγας ἓξ πρὸς τεῖχος ἔρημον μέγα· ὄνομα δ' ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα· Μῆδοι δ' αὐτήν ποτε ᾤκουν. ἦν δ' ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξεστοῦ κογχυλιάτου, τὸ
11 εὖρος πεντήκοντα ποδῶν καὶ τὸ ὕψος πεντήκοντα. ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπῳκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος, τὸ μὲν εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, τὸ δ' ὕψος ἑκατόν, τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος ἓξ παρασάγγαι. ἐνταῦθα λέγεται Μήδεια γυνὴ βασιλέως καταφυγεῖν ὅτε ἀπώλεσαν τὴν ἀρχὴν
12 ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι. ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς οὐκ ἐδύνατο οὔτε χρόνῳ ἑλεῖν οὔτε

βίᾳ· Ζεὺς δ' ἐμβροντήτους ποιεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, καὶ οὕτως ἑάλω.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα παρασάγγας 13
τέτταρας. κατὰ τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρνης ἐπεφάνη, τούς τε ἑαυτοῦ ἱππέας ἔχων καὶ τὴν Ὀρόντα δύναμιν τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος καὶ οὓς Κῦρος ἔχων ἀνέβη βαρβάρους καὶ οὓς ὁ βασιλέως ἀδελφὸς ἔχων βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τούτοις ὅσους βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ, ὥστε τὸ στράτευμα πάμπολυ ἐφάνη. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένετο, τὰς μὲν τῶν 14
τάξεων ὄπισθεν καταστήσας, τὰς δ' εἰς τὰ πλάγια παραγαγὼν ἐμβάλλειν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν οὐδ' ἐβούλετο διακινδυνεύειν, σφενδονᾶν δὲ παρήγγειλε καὶ τοξεύειν. ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ῥόδιοι ἐσφενδόνη- 15
σαν καὶ οἱ Σκύθαι [τοξόται] ἐτόξευσαν καὶ οὐδεὶς ἡμάρτανεν ἀνδρός, οὐδὲ γὰρ εἰ πάνυ προὐθυμεῖτό τις ῥᾴδιον ἦν, καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα ταχέως ἔξω βελῶν ἀπεχώρει καὶ αἱ ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν. καὶ τὸ 16
λοιπὸν τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δ' εἵποντο· καὶ οὐκέτι ἐσίνοντο οἱ βάρβαροι· μακρότερον γὰρ οἱ Ῥόδιοι τῶν τε Περσῶν ἐσφενδόνων καὶ τῶν πλείστων τοξοτῶν. μεγάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστιν· 17
ὥστε χρήσιμα ἦν ὁπόσα ἁλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων τοῖς Κρησί, καὶ διετέλουν χρώμενοι τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι, καὶ ἐμελέτων τοξεύειν ἄνω ἱέντες μακράν. εὑρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κώμαις καὶ

18 μόλυβδος, ὥστε χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας. καὶ
ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατεστρατοπεδεύοντο οἱ
Ἕλληνες κώμαις ἐπιτυχόντες, ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι
μεῖον ἔχοντες ἐν τῇ ἀκροβολίσει· τὴν δ' ἐπιοῦσαν
ἡμέραν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐπεσιτίσαντο· ἦν γὰρ
πολὺς σῖτος ἐν ταῖς κώμαις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπορεύ-
οντο διὰ τοῦ πεδίου, καὶ Τισσαφέρνης εἵπετο ἀκρο-
19 βολιζόμενος. ἔνθα δὴ οἱ Ἕλληνες ἔγνωσαν πλαίσιον
ἰσόπλευρον ὅτι πονηρὰ τάξις εἴη πολεμίων ἑπομένων.
ἀνάγκη γάρ ἐστιν, ἢν μὲν συγκύπτῃ τὰ κέρατα τοῦ
πλαισίου ἢ ὁδοῦ στενωτέρας οὔσης ἢ ὀρέων ἀναγκα-
ζόντων ἢ γεφύρας, ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὁπλίτας καὶ πο-
ρεύεσθαι πονήρως ἅμα μὲν πιεζομένους, ἅμα δὲ καὶ
ταραττομένους, ὥστε δυσχρήστους εἶναι ἀτάκτους
20 ὄντας. ὅταν δ' αὖ διάσχῃ τὰ κέρατα, ἀνάγκη δια-
σπᾶσθαι τοὺς τότε ἐκθλιβομένους καὶ κενὸν γίγνεσθαι
τὸ μέσον τῶν κεράτων, καὶ ἀθυμεῖν τοὺς ταῦτα πά-
σχοντας πολεμίων ἑπομένων. καὶ ὁπότε δέοι γέφυραν
διαβαίνειν ἢ ἄλλην τινὰ διάβασιν, ἔσπευδεν ἕκαστος
βουλόμενος φθάσαι πρῶτος· καὶ εὐεπίθετον ἦν ἐνταῦθα
21 τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔγνωσαν οἱ στρατηγοί,
ἐποίησαν ἓξ λόχους ἀνὰ ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ λοχαγοὺς
ἐπέστησαν καὶ ἄλλους πεντηκοντῆρας καὶ ἄλλους ἐνω-
μοτάρχους. οὗτοι δὲ πορευόμενοι ὁπότε μὲν συγκύπτοι
τὰ κέρατα ὑπέμενον ὕστεροι, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς
22 κέρασι, τότε δὲ παρῆγον ἔξωθεν τῶν κεράτων. ὁπότε

δὲ διάσχοιεν αἱ πλευραὶ τοῦ πλαισίου, τὸ μέσον ἂν
ἐξεπίμπλασαν, εἰ μὲν στενώτερον εἴη τὸ διέχον,
κατὰ λόχους, εἰ δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντηκοστῦς,
εἰ δὲ πάνυ πλατύ, κατ' ἐνωμοτίας· ὥστ' ἀεὶ ἔκ-
πλεων εἶναι τὸ μέσον. εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι 23
διάβασιν ἢ γέφυραν, οὐκ ἐταράττοντο, ἀλλ' ἐν τῷ
μέρει διέβαινον· καὶ εἴ που δέοι τι τῆς φάλαγγος,
ἐπιπαρῆσαν οὗτοι. τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν στα-
θμοὺς τέτταρας. ἡνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο, 24
εἶδον βασίλειόν τι καὶ περὶ αὐτὸ κώμας πολλάς, τὴν
δ' ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν
γιγνομένην, οἳ καθῆκον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὑφ' ᾧ ἦν κώμη.
καὶ εἶδον μὲν τοὺς γηλόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες,
ὡς εἰκὸς τῶν πολεμίων ὄντων ἱππέων· ἐπεὶ δὲ πορευό- 25
μενοι ἐκ τοῦ πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γήλο-
φον καὶ κατέβαινον ὡς ἐπὶ τὸν ἕτερον, ἐνταῦθα ἐπι-
γίγνονται οἱ βάρβαροι καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ εἰς τὸ
πρανὲς ἔβαλλον, ἐσφενδόνων, ἐτόξευον ὑπὸ μαστί-
γων, καὶ πολλοὺς ἐτίτρωσκον καὶ ἐκράτησαν τῶν 26
Ἑλλήνων γυμνήτων καὶ κατέκλησαν αὐτοὺς εἴσω τῶν
ὅπλων· ὥστε παντάπασι ταύτην τὴν ἡμέραν ἄχρη-
στοι ἦσαν ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ
οἱ τοξόται. ἐπεὶ δὲ πιεζόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρη- 27
σαν διώκειν, σχολῇ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦνται
ὁπλῖται ὄντες, οἱ δὲ πολέμιοι ταχὺ ἀπεπήδων. πά- 28
λιν δ' ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα ταὐτὰ

ἐγίγνετο, ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου γηλόφου ἔδοξεν αὐ-
τοῖς μὴ κινεῖν τοὺς στρατιώτας πρὶν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς
πλευρᾶς τοῦ πλαισίου ἀνήγαγον πελταστὰς πρὸς τὸ
29 ὄρος. ἐπεὶ δ' οὗτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἑπομένων πο-
λεμίων, οὐκέτι ἐπετίθεντο οἱ πολέμιοι τοῖς καταβαί-
νουσι, δεδοικότες μὴ ἀποτμηθείησαν καὶ ἀμφοτέρω-
30 θεν αὐτῶν γένοιντο οἱ πολέμιοι. οὕτω τὸ λοιπὸν τῆς
ἡμέρας πορευόμενοι, οἱ μὲν ἐν τῇ ὁδῷ κατὰ τοὺς γη-
λόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπιπαριόντες, ἀφίκοντο
εἰς τὰς κώμας καὶ ἰατροὺς κατέστησαν ὀκτώ· πολλοὶ
31 γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς
καὶ τῶν τετρωμένων ἕνεκα καὶ ἅμα ἐπιτήδεια πολλὰ
εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας
πολλάς. ταῦτα δὲ συνενηνεγμένα ἦν τῷ σατραπεύ-
οντι τῆς χώρας. τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ καταβαίνουσιν εἰς
32 τὸ πεδίον. ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρνης
σὺν τῇ δυνάμει, ἐδίδαξεν αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη κατα-
σκηνῆσαι οὗ πρῶτον εἶδον κώμην καὶ μὴ πορεύεσθαι
ἔτι μαχομένους· πολλοὶ γὰρ ἦσαν ἀπόμαχοι οἵ τε
τετρωμένοι καὶ οἱ ἐκείνους φέροντες καὶ οἱ τῶν φε-
33 ρόντων τὰ ὅπλα δεξάμενοι. ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν καὶ
ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι οἱ βάρβαροι πρὸς
τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Ἕλληνες·
πολὺ γὰρ διέφερεν ἐκ χώρας ὁρμῶντας ἀλέξασθαι ἢ
34 πορευομένους ἐπιοῦσι τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. ἡνίκα δ'
ἦν ἤδη δείλη, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις· οὔποτε

γὰρ μεῖον ἀπεστρατοπεδεύοντο οἱ βάρβαροι τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ ἑξήκοντα σταδίων, φοβούμενοι μὴ τῆς νυκτὸς
ἐπιθῶνται αὐτοῖς. πονηρὸν γὰρ νυκτός ἐστι στράτευ- 35
μα Περσικόν. οἵ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται καὶ
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πεποδισμένοι εἰσὶ τοῦ μὴ φεύγειν
ἕνεκα εἰ λυθείησαν. ἐάν τέ τις θόρυβος γίγνηται, δεῖ
ἐπισάξαι τὸν ἵππον Πέρσῃ ἀνδρὶ καὶ χαλινῶσαι δεῖ
καὶ θωρακισθέντα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον. ταῦτα δὲ
πάντα χαλεπὰ νύκτωρ καὶ θορύβου ὄντος. τούτου
ἕνεκα πόρρω ἀπεσκήνουν τῶν Ἑλλήνων. ἐπεὶ δ' ἐγί- 36
γνωσκον αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες βουλομένους ἀπιέναι καὶ
διαγγελλομένους, ἐκήρυξε τοῖς Ἕλλησι συσκευάζεσθαι
ἀκουόντων τῶν πολεμίων. καὶ χρόνον μέν τινα ἐπέ-
σχον τῆς πορείας οἱ βάρβαροι, ἐπειδὴ δ' ὀψὲ ἐγίγνετο,
ἀπῇσαν· οὐ γὰρ ἐδόκει λύειν αὐτοὺς νυκτὸς πορεύε-
σθαι καὶ κατάγεσθαι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. ἐπειδὴ δὲ 37
σαφῶς ἀπιόντας ἤδη ἑώρων οἱ Ἕλληνες, ἐπορεύοντο
καὶ αὐτοὶ ἀναζεύξαντες καὶ διῆλθον ὅσον ἑξήκοντα
σταδίους. καὶ γίγνεται τοσοῦτον τὸ μεταξὺ τῶν στρα-
τευμάτων ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφάνησαν οἱ πολέμιοι
οὐδὲ τῇ τρίτῃ, τῇ δὲ τετάρτῃ νυκτὸς προελθόντες κα-
ταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον οἱ βάρβαροι, ᾧ ἔμελ-
λον οἱ Ἕλληνες παριέναι, ἀκρωνυχίαν ὄρους, ὑφ' ἣν
ἡ κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον. ἐπειδὴ δ' ἑώρα Χειρί- 38
σοφος προκατειλημμένην τὴν ἀκρωνυχίαν, καλεῖ Ξενο-
φῶντα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς καὶ κελεύει λαβόντα τοὺς πελ-

39 ταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν. ὁ δὲ Ξενοφῶν τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἦγεν· ἐπιφαινόμενον γὰρ ἑώρα Τισσαφέρνην καὶ τὸ στράτευμα πᾶν· αὐτὸς δὲ προσελάσας ἠρώτα Τί καλεῖς; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ, Ἔξεστιν ὁρᾶν· προκατείληπται γὰρ ἡμῖν ὁ ὑπὲρ τῆς καταβάσεως λόφος, καὶ οὐκ ἔστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τού-
40 τους ἀποκόψομεν. ἀλλὰ τί οὐκ ἦγες τοὺς πελταστάς; ὁ δὲ λέγει ὅτι οὐκ ἐδόκει αὐτῷ ἔρημα καταλιπεῖν τὰ ὄπισθεν πολεμίων ἐπιφαινομένων. Ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλεύεσθαι πῶς τις τοὺς ἄνδρας ἀπελᾷ ἀπὸ
41 τοῦ λόφου. ἐνταῦθα Ξενοφῶν ὁρᾷ τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ἑαυτῶν στρατεύματος οὖσαν, καὶ ἀπὸ ταύτης ἔφοδον ἐπὶ τὸν λόφον ἔνθα ἦσαν οἱ πολέμιοι, καὶ λέγει· Κράτιστον, ὦ Χειρίσοφε, ἡμῖν ἵεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἄκρον· ἢν γὰρ τοῦτο λάβωμεν, οὐ δυνήσονται μένειν οἱ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. ἀλλ', εἰ βούλει, μένε ἐπὶ τῷ στρατεύματι, ἐγὼ δ' ἐθέλω πορεύεσθαι· εἰ δὲ χρῄζεις, πορεύου σὺ ἐπὶ τὸ ὄρος,
42 ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ δίδωμί σοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ὁπότερον βούλει ἑλέσθαι. εἰπὼν ὁ Ξενοφῶν ὅτι νεώτερός ἐστιν αἱρεῖται πορεύεσθαι, κελεύει δέ οἱ συμπέμψαι ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνδρας· μακρὸν γὰρ ἦν
43 ἀπὸ τῆς οὐρᾶς λαβεῖν. καὶ ὁ Χειρίσοφος συμπέμπει τοὺς ἀπὸ τοῦ στόματος πελταστάς· ἔλαβε δὲ τοὺς κατὰ μέσον τοῦ πλαισίου. συνέπεσθαι δ' ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς τριακοσίους οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπι-

λέκτων ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ πλαισίου. ἐντεῦθεν ἐπορεύ-
οντο ὡς ἐδύναντο τάχιστα. οἱ δ' ἐπὶ τοῦ λόφου πολέ- 44
μιοι ὡς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν πορείαν, εὐθὺς καὶ αὐτοὶ
ὥρμησαν ἁμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον. καὶ ἐνταῦθα πολλὴ 45
μὲν κραυγὴ ἦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος διακε-
λευομένων τοῖς ἑαυτῶν, πολλὴ δὲ κραυγὴ τῶν ἀμφὶ
Τισσαφέρνην τοῖς ἑαυτῶν διακελευομένων. Ξενοφῶν 46
δὲ παρελαύνων ἐπὶ τοῦ ἵππου παρεκελεύετο· Ἄνδρες,
νῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἁμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς
τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, νῦν ὀλίγον πονήσαντ-
ες χρόνον ἁμαχεὶ τὴν λοιπὴν πορευσόμεθα. Σωτηρί- 47
δας δ' ὁ Σικυώνιος εἶπεν· Οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν,
ἐσμέν, σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχεῖ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς
κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων. καὶ ὃς ἀκούσας ταῦτα κα- 48
ταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου ὠθεῖται αὐτὸν ἐκ τῆς τά-
ξεως καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος ὡς ἐδύνατο τάχιστα
ἔχων ἐπορεύετο· ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων τὸν
ἱππικόν, ὥστ' ἐπιέζετο. καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπά-
γειν παρεκελεύετο, τοῖς δ' ὄπισθεν παριέναι μόλις
ἑπομένοις. οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται παίουσι καὶ βάλ- 49
λουσι καὶ λοιδοροῦσι τὸν Σωτηρίδαν, ἔστ' ἠνάγκασαν
ἀναλαβόντα τὴν ἀσπίδα πορεύεσθαι. ὁ δ' ἀναβάς,
ἕως μὲν βάσιμα ἦν ἐπὶ τοῦ ἵππου ἤγεν, ἐπεὶ δ' ἄβα-
τα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον ἔσπευδε πεζῇ. καὶ φθά-
νουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γενόμενοι τοὺς πολεμίους. ἔνθα V.
δὴ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφευγον ᾗ ἕκαστος

ἐδύνατο, οἱ δ' Ἕλληνες εἶχον τὸ ἄκρον. οἱ δ' ἀμφὶ Τισσαφέρνην καὶ Ἀριαῖον ἀποτραπόμενοι ἄλλην ὁδὸν ᾤχοντο. οἱ δ' ἀμφὶ Χειρίσοφον καταβάντες εἰς τὸ πεδίον ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν κώμῃ μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι πολλαὶ πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν
2 ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν. ἡνίκα δ' ἦν δείλη ἐξαπίνης οἱ πολέμιοι ἐπιφαίνονται, καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέκοψάν τινας τῶν ἐσκεδασμένων ἐν τῷ πεδίῳ καθ' ἁρπαγήν· καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσκημάτων διαβιβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ
3 κατελήφθησαν. ἐνταῦθα Τισσαφέρνης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ κάειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. καὶ τῶν Ἑλλήνων μάλα ἠθύμησάν τινες, ἐννορούμενοι μὴ τἀπιτή-
4 δεια, εἰ κάοιεν, οὐκ ἔχοιεν ὁπόθεν λαμβάνοιεν. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀπῇσαν ἐκ τῆς βοηθείας· ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐπεὶ κατέβη, παρελαύνων τὰς τάξεις ἡνίκα ἀπὸ τῆς βοηθείας ἀπήντησαν οἱ Ἕλληνες ἔλε-
5 γεν· Ὁρᾶτε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ὑφιέντας τὴν χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι; ἦν γὰρ ὅτε ἐσπένδοντο διεπράττοντο μὴ κάειν, νῦν αὐτοὶ κάουσιν ὡς ἀλλοτρίαν. ἀλλ' ἐάν που καταλίπωσιν ἑαυτοῖς τἀπιτήδεια,
6 ὄψονται καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα πορευομένους. ἀλλ', ὦ Χειρίσοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς κάοντας ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπεν· Οὔκουν ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, κάωμεν, καὶ οὕτω θᾶττον παύσονται.

Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ 7
τἀπιτήδεια ἦσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συν-
ῆλθον. καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. ἔνθεν μὲν
γὰρ ὄρη ἦν ὑπερύψηλα, ἔνθεν δὲ ποταμὸς τοσοῦτος
τὸ βάθος ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρωμένοις
τοῦ βάθους. ἀπορουμένοις δ' αὐτοῖς προσελθών τις 8
ἀνὴρ Ῥόδιος εἶπεν· Ἐγὼ ἐθέλω, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι
ὑμᾶς κατὰ τετρακισχιλίους ὁπλίτας, ἤν μοι ὧν δέο-
μαι ὑπηρετήσητε καὶ τάλαντον μισθὸν πορίσητε. ἐρω- 9
τώμενος δ' ὅτου δεήσοιτο Ἀσκῶν, ἔφη, δισχιλίων δεή-
σομαι· πολλὰ δ' ὁρῶ πρόβατα καὶ αἶγας καὶ βοῦς καὶ
ὄνους, ἃ ἀποδαρέντα καὶ φυσηθέντα ῥᾳδίως ἂν παρέ-
χοι τὴν διάβασιν. δεήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν οἷς 10
χρῆσθε περὶ τὰ ὑποζύγια· τούτοις ζεύξας τοὺς ἀσκοὺς
πρὸς ἀλλήλους, ὁρμίσας ἕκαστον ἀσκὸν λίθους ἀρτή-
σας καὶ ἀφεὶς ὥσπερ ἀγκύρας εἰς τὸ ὕδωρ, διαγα-
γὼν καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας ἐπιβαλῶ ὕλην καὶ γῆν
ἐπιφορήσω· ὅτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε αὐτίκα μάλα 11
εἴσεσθε· πᾶς γὰρ ἀσκὸς δύο ἄνδρας ἕξει τὸ μὴ καταδῦναι· ὥστε δὲ μὴ ὀλισθάνειν ἡ ὕλη καὶ ἡ γῆ σχήσει.
ἀκούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα 12
χαρίεν ἐδόκει εἶναι, τὸ δ' ἔργον ἀδύνατον· ἦσαν γὰρ
οἱ κωλύσοντες πέραν πολλοὶ ἱππῆς, οἳ εὐθὺς τοῖς πρώ-
τοις οὐδὲν ἂν ἐπέτρεπον τούτων ποιεῖν. ἐνταῦθα τὴν 13
μὲν ὑστεραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τοὔμπαλιν πρὸς Βα-
βυλῶνα εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύσαντες

τὰς ἔνθεν ἐξῇσαν. ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλαυνον, ἀλλ' ἐθεῶντο καὶ ὅμοιοι ἦσαν θαυμάζουσιν ὅποι ποτὲ
14 τρέψονται οἱ Ἕλληνες καὶ τί ἐν νῷ ἔχοιεν. ἐνταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τἀπιτήδεια ἦσαν, οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ πάλιν συνῆλθον, καὶ συναγαγόντες τοὺς ἑαλωκότας ἤλεγχον τὴν κύκλῳ πᾶσαν
15 χώραν τίς ἑκάστη εἴη. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐπὶ Βαβυλῶνα εἴη καὶ Μηδίαν, δι' ἥσπερ ἥκοιεν, ἡ δὲ πρὸς ἕω ἐπὶ Σοῦσά τε καὶ Ἐκβάτανα φέροι, ἔνθα θερίζειν καὶ ἐαρίζειν λέγεται βασιλεύς, ἡ δὲ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν ἐπὶ Λυδίαν καὶ Ἰωνίαν φέροι, ἡ δὲ διὰ τῶν ὀρέων καὶ
16 πρὸς ἄρκτον τετραμμένη ὅτι εἰς Καρδούχους ἄγοι. τούτους δ' ἔφασαν οἰκεῖν ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ πολεμικοὺς εἶναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν ποτε εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν δώδεκα μυριάδας· τούτων δ' οὐδένα ἀπονοστῆσαι διὰ τὴν δυσχωρίαν. ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν σατράπην τὸν ἐν τῷ πεδίῳ σπείσαιντο, καὶ ἐπιμιγνύναι σφῶν τε πρὸς ἐκεί-
17 νους καὶ ἐκείνων πρὸς ἑαυτούς. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἐκάθισαν χωρὶς τοὺς ἑκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, οὐδὲν δῆλον ποιήσαντες ὅποι πορεύεσθαι ἔμελλον. ἐδόκει δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τῶν ὀρέων εἰς Καρδούχους ἐμβάλλειν· τούτους γὰρ διελθόντας εἰς Ἀρμενίαν ἥξειν, ἧς Ὀρόντας ἦρχε πολλῆς καὶ εὐδαίμονος. ἐντεῦθεν δ' εὔπορον εἶναι ὅποι

τις ἐθέλοι πορεύεσθαι. ἐπὶ τούτοις ἐθύσαντο, ὅπως 18
ὁπηνίκα δοκοίη τὴν πορείαν ποιοῖντο· τὴν γὰρ ὑπερ-
βολὴν τῶν ὀρέων ἐδεδοίκεσαν μὴ προκαταληφθείη· καὶ
παρήγγειλαν, ἐπειδὴ δειπνήσειαν, συσκευασαμένους
πάντας ἀναπαύεσθαι, καὶ ἕπεσθαι ἡνίκ' ἄν τις παρ-
αγγέλλῃ.

Ἡνίκα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν καὶ Lib.
ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, IV.
τηνικαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμε-
νοι ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. ἔνθα δὴ 2
Χειρίσοφος μὲν ἡγεῖτο τοῦ στρατεύματος λαβὼν τὸ
ἀμφ' αὐτὸν καὶ τοὺς γυμνῆτας πάντας, Ξενοφῶν δὲ
σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξιν ὁπλίταις εἵπετο οὐδένα ἔχων
γυμνῆτα· οὐδεὶς γὰρ κίνδυνος ἐδόκει εἶναι μή τις
ἄνω πορευομένων ἐκ τοὔπισθεν ἐπίσποιτο. καὶ ἐπὶ μὲν 3
τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος πρίν τινα αἴσθεσθαι
τῶν πολεμίων· ἔπειτα δ' ὑφηγεῖτο· ἐφείπετο δ' ἀεὶ
τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κώμας τὰς
ἐν τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων. ἔνθα δὴ οἱ 4
μὲν Καρδοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας ἔχοντες καὶ γυ-
ναῖκας καὶ παῖδας ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη. τὰ δ' ἐπιτήδεια
πολλὰ ἦν λαμβάνειν, ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι
παμπόλλοις κατεσκευασμέναι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφε-
ρον οἱ Ἕλληνες, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑπο-
φειδόμενοι, εἴπως ἐθελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι διιέναι
αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, ἐπείπερ βασιλεῖ

5 πολέμιοι ἦσαν· τὰ μέντοι ἐπιτήδεια ὅτῳ τις ἐπιτυγχάνοι ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν. οἱ δὲ Καρδοῦχοι οὔτε καλούντων ὑπήκουον οὔτε ἄλλο φιλικὸν οὐδὲν
6 ἐποίουν. ἐπεὶ δ' οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι, διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ ἡ κατάβασις εἰς τὰς κώμας, τότε δὴ συλλεγέντες τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπέθεντο, καὶ ἀπέκτεινάν τινας καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὀλίγοι ὄντες· ἐξ
7 ἀπροσδοκήτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν. εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφθαρῆναι πολὺ τοῦ στρατεύματος. καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα οὕτως ἐν ταῖς κώμαις ηὐλίσθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι πυρὰ πολλὰ ἔκαον κύκλῳ ἐπὶ τῶν ὀρέων
8 καὶ συνεώρων ἀλλήλους. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε τῶν τε ὑποζυγίων τὰ ἀναγκαῖα καὶ δυνατώτατα ἔχοντας πορεύεσθαι, καταλιπόντας τἄλλα, καὶ ὁπόσα ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ πάντα
9 ἀφεῖναι. σχολαίαν γὰρ ἐποίουν τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα, πολλοὶ δ' οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες ἀπόμαχοι ἦσαν, διπλάσιά τε ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. δόξαν δὲ τοῦτο ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν.

10 Ἐπεὶ δ' ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν

στενῷ οἱ στρατηγοί, εἴ τι εὑρίσκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ ἀφειμένον, ἀφῃροῦντο, οἱ δ' ἐπείθοντο, πλὴν εἴ τίς τι ἔκλεψεν, οἷον ἢ παιδὸς ἐπιθυμήσας ἢ γυναικὸς τῶν εὐπρεπῶν. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μέν τι μαχόμενοι τὰ δὲ καὶ ἀναπαυόμενοι. εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν γίγνεται χειμὼν πολύς, ἀναγ- 11
καῖον δ' ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τἀπιτήδεια. καὶ ἡγεῖτο μὲν Χειρίσοφος, ὠπισθοφυλάκει δὲ Ξενο-
φῶν. καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ στενῶν 12
ὄντων τῶν χωρίων ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόνων· ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες ἐπιδιώκοντες καὶ πάλιν ἀναχάζοντες σχολῇ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγελλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πο-
λέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέοιντο. ἔνθα ὁ Χειρίσοφος ἄλλοτε 13
μὲν ὅτε παρεγγυῷτο ὑπέμενε, τότε δ' οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἦγε ταχέως καὶ παρηγγύα ἕπεσθαι, ὥστε δῆλον ἦν ὅτι πρᾶγμά τι εἴη· σχολὴ δ' οὐκ ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία
ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι. καὶ ἐνταῦθα 14
ἀποθνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος τοξευθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς σπολάδος εἰς τὰς πλευ-
ράς, καὶ Βασίας Ἀρκὰς διαμπερὲς τὴν κεφαλήν. ἐπεὶ 15
δ' ἀφίκοντο ἐπὶ σταθμόν, εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον ᾐτιᾶτο αὐτὸν ὅτι οὐχ ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. καὶ νῦν δύο καλώ τε κἀγαθὼ ἄνδρε τέθνα-

16 τον καὶ οὔτ' ἀνελέσθαι οὔτε θάψαι ἐδυνάμεθα. ἀπο-
κρίνεται ὁ Χειρίσοφος· Βλέψον, ἔφη, εἰς τὰ ὄρη καὶ
ἰδὲ ὡς ἄβατα πάντα ἐστί· μία δ' αὕτη ὁδὸς ἣν
ὁρᾷς ὀρθία, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀνθρώπων ὁρᾶν ἔξεστί σοι
ὄχλον τοσοῦτον, οἳ κατειληφότες φυλάττουσι τὴν ἔκ-
17 βασιν. ταῦτ' ἐγὼ ἔσπευδον καί σε οὐχ ὑπέμενον, εἴ
πως δυναίμην φθάσαι πρὶν κατειλῆφθαι τὴν ὑπερβο-
λήν· οἱ δ' ἡγεμόνες οὓς ἔχομεν οὔ φασιν εἶναι ἄλλην
18 ὁδόν. ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας.
ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν,
ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείνα-
μέν τινας αὐτῶν, καὶ ζῶντας προὐθυμήθημεν λαβεῖν
αὐτοῦ τούτου ἕνεκεν ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν
χρησαίμεθα.

19 Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους ἤλεγχον δια-
λαβόντες εἴ τινα εἰδεῖεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανεράν.
ὁ μὲν οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη μάλα πολλῶν φόβων προσ-
αγομένων· ἐπεὶ δ' οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὁρῶντος
20 τοῦ ἑτέρου ἀπεσφάγη. ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν ὅτι οὗτος
μὲν οὐ φαίη εἰδέναι ὅτι αὐτῷ ἐτύγχανε θυγάτηρ
ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ' ἔφη ἡγήσεσθαι
21 δυνατὴν καὶ ὑποζυγίοις πορεύεσθαι ὁδόν. ἐρωτώμενος
δ' εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δυσπάριτον χωρίον, ἔφη εἶναι
ἄκρον ὃ εἰ μή τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον ἔσεσθαι
22 παρελθεῖν. ἐνταῦθα δ' ἐδόκει συγκαλέσαντας λοχα-
γοὺς καὶ ταξιάρχους τῶν πελταστῶν καὶ τῶν ὁπλι-

τῶν λέγειν τε τὰ παρόντα καὶ ἐρωτᾶν εἴ τις αὐτῶν
ἔστιν ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλοι ἂν γενέσθαι καὶ ὑποστὰς
ἐθελοντὴς πορεύεσθαι. ὑφίστανται τῶν μὲν ὁπλιτῶν 23
Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος,
ἀντιστασιάζων δ' αὐτοῖς Καλλίμαχος Παρράσιος ἔφη
ἐθέλειν πορεύεσθαι προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τοῦ
στρατεύματος. ἐγὼ γάρ, ἔφη, οἶδα ὅτι ἕψονται πολ-
λοὶ τῶν νέων ἐμοῦ ἡγουμένου. ἐκ τούτου ἐρωτῶσιν εἴ 24
τις καὶ τῶν γυμνήτων ταξιάρχων ἐθέλοι συμπορεύε-
σθαι. ὑφίσταται Ἀριστέας Χῖος, ὃς πολλαχοῦ πολ-
λοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

Καὶ ἦν μὲν δείλη ἤδη, οἱ δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἐμ- II.
φαγόντας πορεύεσθαι. καὶ τὸν ἡγεμόνα δήσαντες πα-
ραδιδόασιν αὐτοῖς, καὶ συντίθενται τὴν μὲν νύκτα,
ἣν λάβωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν, ἅμα δὲ τῇ
ἡμέρᾳ τῇ σάλπιγγι σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὄν-
τας ἰέναι ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν φανερὰν ἔκβασιν,
αὐτοὶ δὲ συμβοηθήσειν ἐκβαίνοντες ὡς ἂν δύνωνται
τάχιστα. ταῦτα συνθέμενοι οἱ μὲν ἐπορεύοντο πλῆθος 2
ὡς δισχίλιοι· καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐρανοῦ· Ξενοφῶν
δ' ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας ἡγεῖτο πρὸς τὴν φανε-
ρὰν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέμιοι προσέ-
χοιεν τὸν νοῦν καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ περιιόντες.
ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ χαράδρᾳ ἣν ἔδει διαβάντας πρὸς τὸ 3
ὄρθιον ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκύλινδον οἱ βάρβαροι
ὁλοιτρόχους ἁμαξιαίους καὶ μείζους καὶ ἐλάττους, οἳ

φερόμενοι πρὸς τὰς πέτρας πταίοντες διεσφενδονῶντο·
4 καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἷόν τ' ἦν τῇ εἰσόδῳ.
ἔνιοι δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύτῃ δύναιντο, ἄλλῃ
ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποίουν μέχρι σκότος ἐγένετο·
ἐπεὶ δ' ᾤοντο ἀφανεῖς ἂν εἶναι ἀπιόντες, τότε ἀπῆλ-
θον ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἐτύγχανον δὲ καὶ ἀνάριστοι ὄν-
τες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες. οἱ μέντοι πολέμιοι
οὐδὲν ἐπαύσαντο δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κυλίνδοντες τοὺς
5 λίθους· τεκμαίρεσθαι δ' ἦν τῷ ψόφῳ. οἱ δ' ἔχοντες
τὸν ἡγεμόνα κύκλῳ περιιόντες καταλαμβάνουσι τοὺς
φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους· καὶ τοὺς μὲν κατα-
κανόντες τοὺς δὲ καταδιώξαντες αὐτοὶ ἐνταῦθ' ἔμενον
6 ὡς τὸ ἄκρον κατέχοντες. οἱ δ' ἄρα οὐ κατεῖχον, ἀλλὰ
μαστὸς ἦν ὑπὲρ αὐτῶν παρ' ὃν ἦν ἡ στενὴ αὕτη ὁδὸς
ἐφ' ᾗ ἐκάθηντο οἱ φύλακες. ἔφοδος μέντοι αὐτόθεν
ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἦν οἷ ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ ἐκά-
7 θηντο. καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον· ἐπεὶ
δ' ἡμέρα ὑπέφαινεν, ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι
ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο, ὥστ'
ἔλαθον ἐγγὺς προσελθόντες. ἐπεὶ δ' εἶδον ἀλλήλους,
ἥ τε σάλπιγξ ἐφθέγξατο καὶ ἀλαλάξαντες ἵεντο ἐπὶ
τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ καταλι-
πόντες τὴν ὁδὸν φεύγοντες ὀλίγοι ἀπέθνησκον. εὔζω-
8 νοι γὰρ ἦσαν. οἱ δ' ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀκούσαντες τῆς
σάλπιγγος εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ τὴν φανερὰν ὁδόν·
ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν κατ' ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπο-

ρεύοντο ᾗ ἔτυχεν ἕκαστος, καὶ ἀναβάντες ὡς ἐδύ-
ναντο ἀνίμων ἀλλήλους τοῖς δόρασι. καὶ οὗτοι μὲν 9
πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλαβοῦσι τὸ χωρίον,
Ξενοφῶν δ' ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς ἡμίσεις
ἐπορεύετο ᾗπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες· εὐοδωτάτη
γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις· τοὺς δ' ἡμίσεις ὄπισθεν τῶν
ὑποζυγίων ἔταξε. πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι λόφῳ 10
ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς
ἢ ἀποκόψαι ἀνάγκη ἦν ἢ διεζεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων
Ἑλλήνων. καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπορεύθησαν ᾗπερ οἱ ἄλ-
λοι, τὰ δ' ὑποζύγια οὐκ ἦν ἄλλῃ ἢ ταύτῃ ἐκβῆναι.
ἔνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις προσβάλλουσι 11
πρὸς τὸν λόφον ὀρθίοις τοῖς λόχοις, οὐ κύκλῳ ἀλλὰ
καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς πολεμίοις, εἰ βούλοιντο
φεύγειν. καὶ τέως μὲν αὐτοὺς ἀναβαίνοντας ὅπῃ ἐδύ- 12
νατο ἕκαστος οἱ βάρβαροι ἐτόξευον καὶ ἔβαλλον, ἐγ-
γὺς δ' οὐ προσίεντο, ἀλλὰ φυγῇ λείπουσι τὸ χωρίον.
καὶ τοῦτόν τε παρεληλύθεσαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἕτερον
ὁρῶσιν ἔμπροσθεν λόφον κατεχόμενον ἐπὶ τοῦτον αὖ-
θις ἐδόκει πορεύεσθαι. ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν μὴ εἰ 13
ἔρημον καταλίποι τὸν ἑαλωκότα λόφον, πάλιν λαβόν-
τες οἱ πολέμιοι ἐπιθοῖντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν,
ἐπὶ πολὺ δ' ἦν τὰ ὑποζύγια ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ
πορευόμενα, καταλείπει ἐπὶ τοῦ λόφου λοχαγοὺς
Κηφισόδωρον Κηφισοφῶντος Ἀθηναῖον καὶ Ἀμφικρά-
την Ἀμφιδήμου Ἀθηναῖον καὶ Ἀρχαγόραν Ἀργεῖον

φυγάδα, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοῦτον
14 αἱροῦσιν. ἔτι δ' αὐτοῖς τρίτος μαστὸς λοιπὸς ἦν πολὺ ὀρθιώτατος ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης
15 φυλακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἐθελοντῶν. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο οἱ Ἕλληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχεὶ τὸν μαστόν, ὥστε θαυμαστὸν πᾶσι γενέσθαι καὶ ὑπώπτευον δείσαντας αὐτοὺς μὴ κυκλωθέντες πολιορκοῖντο ἀπολιπεῖν. οἱ δ' ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶντες τὰ ὄπισθεν γιγνόμενα πάντες ἐπὶ τοὺς
16 ὀπισθοφύλακας ἐχώρουν. καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λόχοι προσμίξειαν, καὶ προελθόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὁμαλῷ
17 θέσθαι τὰ ὅπλα. καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος πεφευγὼς καὶ λέγει ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου λόφου καὶ ὅτι τεθνᾶσι Κηφισόδωρος καὶ Ἀμφικράτης καὶ ἄλλοι ὅσοι μὴ ἁλάμενοι κατὰ τῆς πέτρας πρὸς τοὺς ὀπισθοφύλακας
18 ἀφίκοντο. ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι οἱ βάρβαροι ἧκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαστῷ· καὶ Ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς δι' ἑρμηνέως περὶ σπονδῶν καὶ τοὺς νε-
19 κροὺς ἀπῄτει. οἱ δ' ἔφασαν ἀποδώσειν ἐφ' ᾧ τε μὴ κάειν τὰς οἰκίας. συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα παρῄει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνερρύησαν,

ἔνθα ἵσταντο οἱ πολέμιοι. καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαί- 20
νειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἔνθα τὰ ὅπλα
ἔκειτο, ἵεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῷ πλήθει καὶ θορύ-
βῳ· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαστοῦ
ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινεν, ἐκύλινδον πέτρους· καὶ
ἑνὸς μὲν κατέαξαν τὸ σκέλος, Ξενοφῶντα δ' ὁ ὑπα-
σπιστὴς ἔχων τὴν ἀσπίδα ἀπέλιπεν· Εὐρύλοχος δὲ 21
Λουσιεὺς προσέδραμεν αὐτῷ ὁπλίτης, καὶ πρὸ ἀμ-
φοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοὺς
συντεταγμένους ἀπῆλθον. ἐκ δὲ τούτου πᾶν ὁμοῦ ἐγέ- 22
νετο τὸ Ἑλληνικόν, καὶ ἐσκήνησαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς
καὶ καλαῖς οἰκίαις καὶ ἐπιτηδείοις δαψιλέσι· καὶ γὰρ
οἶνος πολὺς ἦν, ὃν ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἶχον. Ξενοφῶν 23
δὲ καὶ Χειρίσοφος διεπράξαντο ὥστε λαβόντες τοὺς
νεκροὺς ἀπέδοσαν τὸν ἡγεμόνα· καὶ πάντα ἐποίησαν
τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐκ τῶν δυνατῶν ὥσπερ νομίζεται ἀν-
δράσιν ἀγαθοῖς. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄνευ ἡγεμόνος ἐπο- 24
ρεύοντο· μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι καὶ ὅπῃ εἴη στενὸν
χωρίον προκαταλαμβάνοντες ἐκώλυον τὰς παρόδους.
ὁπότε μὲν οὖν τοὺς πρώτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὄπι- 25
σθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς
παρόδου τοῖς πρώτοις ἀνωτέρω πειρώμενος γίγνεσθαι
τῶν κωλυόντων, ὁπότε δὲ τοῖς ὄπισθεν ἐπιθοῖντο, Χει- 26
ρίσοφος ἐκβαίνων καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίγνεσθαι
τῶν κωλυόντων ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς
ὄπισθεν· καὶ ἀεὶ οὕτως ἐβοήθουν ἀλλήλοις καὶ ἰσχυ-

27 ρῶς ἀλλήλων ἐπεμέλοντο. ἦν δὲ καὶ ὅτε αὐτοῖς τοῖς ἀναβᾶσι πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν· ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν· οὐδὲν γὰρ εἶχον ἄλλο
28 ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. ἄριστοι δὲ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλέον ἢ διπήχη· εἷλκον δὲ τὰς νευρὰς ὁπότε τοξεύοιεν πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προσβαίνοντες. τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων. ἐχρῶντο δ' αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπεὶ λάβοιεν, ἀκοντίοις ἐναγκυλῶντες. ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ Κρῆτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο. ἦρχε δ' αὐτῶν Στρατοκλῆς Κρής.

III. Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ηὐλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν, εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν, καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο ἄσμενοι ἰδόντες πεδίον· ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς ἓξ ἢ ἑπτὰ στάδια τῶν Καρ-
2 δούχων. τότε μὲν οὖν ηὐλίσθησαν μάλα ἡδέως καὶ τἀπιτήδεια ἔχοντες καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας ὅσασπερ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους. ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τούτων ἡδέως ἐκοιμήθησαν.

Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας πέραν τοῦ πο- 3
ταμοῦ ἐξωπλισμένους ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν, πε-
ζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν
ἱππέων ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν.
ἦσαν δ' οὗτοι Ὀρόντα καὶ Ἀρτούχα Ἀρμένιοι καὶ 4
Μάρδοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. ἐλέγοντο δ' οἱ Χαλ-
δαῖοι ἐλεύθεροί τε καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὅπλα δ' εἶχον
γέρρα μακρὰ καὶ λόγχας· αἱ δ' ὄχθαι αὗται ἐφ' ὧν 5
παρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν τρία ἢ τέτταρα πλέθρα
ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον· ὁδὸς δὲ μία ἡ ὁρωμένη ἦν
ἄγουσα ἄνω ὥσπερ χειροποίητος· ταύτῃ ἐπειρῶντο
διαβαίνειν οἱ Ἕλληνες, ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό τε ὕδωρ 6
ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποτα-
μὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὔτ' ἐν τῷ
ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἥρπαζεν ὁ ποτα-
μός· ἐπί τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὅπλα εἴ τις φέροι,
γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τἄλλα βέ-
λη· ἀνεχώρησαν καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ
τὸν ποταμόν. ἔνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν 7
ἐπὶ τοῦ ὄρους ἑώρων πολλοὺς συνειλεγμένους ἐν τοῖς
ὅπλοις. ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν,
ὁρῶσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς
διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνουσιν
ἐπικεισομένους ὄπισθεν. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν 8
καὶ τὴν νύκτα ἔμειναν ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες. Ξενο-
φῶν δ' ὄναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὗται

δ' αὐτῷ αὐτόμαται περιρρυῆναι, ὥστε λυθῆναι καὶ διαβαίνειν ὁπόσον ἐβούλετο. ἐπεὶ δ' ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον καὶ λέγει ὅτι ἐλπίδας ἔχει
9 καλῶς ἔσεσθαι, καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ. ὁ δὲ ἥδετό τε καὶ ὡς τάχιστα ἕως ὑπέφαινεν ἐθύοντο πάντες παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθὺς ἐπὶ τοῦ πρώτου. καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ
10 ἀριστοποιεῖσθαι. καὶ ἀριστῶντι τῷ Ξενοφῶντι προστρέχετον δύο νεανίσκω· ᾔδεσαν γὰρ πάντες ὅτι ἐξείη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι προσελθεῖν καὶ εἰ καθεύδοι ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ τίς τι ἔχοι τῶν πρὸς
11 τὸν πόλεμον. καὶ τότε ἔλεγον ὅτι τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ, κἄπειτ' ἴδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν πέτραις καθηκούσαις ἐπ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν γέροντά τε καὶ γυναῖκα καὶ παιδίσκας ὥσπερ μαρσίπους ἱματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀντρώδει.
12 ἰδοῦσι δὲ σφίσι δόξαι ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἱππεῦσι προσβατὸν εἶναι κατὰ τοῦτο. ἐκδύντες δ' ἔφασαν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνοὶ ὡς νευσόμενοι ἐμβαίνειν· πορευόμενοι δὲ πρόσθεν διαβῆναι πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα· καὶ διαβάντες καὶ λα-
13 βόντες τὰ ἱμάτια πάλιν ἥκειν. εὐθὺς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευε καὶ εὔχεσθαι τοῖς φήνασι θεοῖς τά τε ὀνείρατα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. σπείσας δ'

εὐθὺς ἦγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χειρίσοφον, καὶ
διηγοῦνται ταὐτά. ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπον- 14
δὰς ἐποίει. σπείσαντες δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγ-
γελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς
στρατηγοὺς ἐβουλεύοντο ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαῖεν
καὶ τούς τε ἔμπροσθεν νικῷεν καὶ ὑπὸ τῶν ὄπισθεν
μηδὲν πάσχοιεν κακόν. καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς Χειρίσοφον 15
μὲν ἡγεῖσθαι καὶ διαβαίνειν ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ
στρατεύματος, τὸ δ' ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Ξενο-
φῶντι, τὰ δ' ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τού-
των διαβαίνειν. ἐπεὶ δὲ καλῶς πάντα εἶχεν ἐπορεύ- 16
οντο· ἡγοῦντο δ' οἱ νεανίσκοι ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν
ποταμόν· ὁδὸς δ' ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρες
στάδιοι. πορευομένων δ' αὐτῶν ἀντιπαρῆσαν αἱ τά- 17
ξεις τῶν ἱππέων. ἐπειδὴ δ' ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν
καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὅπλα, καὶ
αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανωσάμενος καὶ ἀποδὺς
ἐλάμβανε τὰ ὅπλα καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγ-
γελλε, καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λό-
χους ὀρθίους, τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ τοὺς δ' ἐν δεξιᾷ
ἑαυτοῦ. καὶ οἱ μὲν μάντεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν πο- 18
ταμόν· οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξευόν τε καὶ ἐσφενδόνων·
ἀλλ' οὔπω ἐξικνοῦντο· ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, 19
ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηλάλαζον, συν-
ωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι. πολλαὶ γὰρ
ἦσαν ἑταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι. καὶ Χειρίσοφος μὲν 20

ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ· ὁ δὲ Ξενοφῶν τῶν ὀπι-
σθοφυλάκων λαβὼν τοὺς εὐζωνοτάτους ἔθει ἀνὰ κρά-
τος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τῆ
εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προσποιούμενος ταύτῃ δια-
21 βὰς ἀποκλήσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμὸν ἱππέας. οἱ
δ' ὁρῶντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ
ὕδωρ περῶντας, ὁρῶντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα
θέοντας εἰς τοὔμπαλιν, δείσαντες μὴ ἀποκλησθείησαν
φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ
ἔκβασιν. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω
22 πρὸς τὸ ὄρος. Λύκιος δ' ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἱπ-
πέων καὶ Αἰσχίνης ὁ τὴν τῶν πελταστῶν τῶν ἀμφὶ
Χειρίσοφον ἐπεὶ ἑώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας, εἵ-
ποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλ-
23 λὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. Χειρίσοφος δ' αὖ ἐπεὶ
διέβη, τοὺς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθὺς δὲ κατὰ
τὰς προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαινεν
ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους. οἱ δ' ἄνω, ὁρῶντες μὲν τοὺς
ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας, ὁρῶντες δ' ὁπλίτας σφί-
σιν ἐπιόντας, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.
24 Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπε-
χώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στράτευμα·
καὶ γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον
25 καταβαίνοντες ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις. καὶ
Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλί-
γοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιῶξαι ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ

ὑπολειπόμενα καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ
ἐκπώματα. καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ 26
ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε, Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς
τοὺς Καρδούχους ἀντία τὰ ὅπλα ἔθετο, καὶ παρήγ-
γειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκα-
στον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, παρ' ἀσπίδα παραγαγόντας
τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν λοχα-
γοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχους πρὸς τῶν Καρδούχων εἶ-
ναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ.
οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὡς ἑώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ 27
ὄχλου ἐψιλωμένους καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θᾶτ-
τον δὴ ἐπῇσαν ᾠδάς τινας ᾄδοντες. ὁ δὲ Χειρίσοφος,
ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῆς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξε-
νοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξό-
τας καὶ κελεύει ποιεῖν ὅ,τι ἂν παραγγέλλῃ. ἰδὼν δ' αὐ- 28
τοὺς διαβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν πέμψας ἄγγελον κελεύει
αὐτοῦ μεῖναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μὴ διαβάντας, ὅταν
δ' ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν
σφῶν ἐμβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλωμένους
τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ
πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ προβαίνειν. τοῖς δὲ παρ' ἑαυ- 29
τῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὰν σφενδόνη ἐξικνῆται καὶ
ἀσπὶς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους·
ἐπειδὰν δ' ἀναστρέψωσιν οἱ πολέμιοι καὶ ἐκ τοῦ ποτα-
μοῦ σημήνῃ τὸ πολεμικόν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ
ἡγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγούς, θεῖν δὲ πάντας καὶ δια-

βαίνειν ὅτι τάχιστα ᾗ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς
μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλους· καὶ ὅτι οὗτος ἄριστος ἔσοιτο
30 ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται. οἱ δὲ Καρδοῦχοι
ὁρῶντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιποὺς, πολλοὶ γὰρ καὶ
τῶν μένειν τεταγμένων ᾤχοντο ἐπιμελησόμενοι οἱ μὲν
ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευῶν, οἱ δ' ἑταιρῶν, ἐνταῦθα δὴ
ἐπέκειντο θρασέως καὶ ἤρχοντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύ-
31 ειν. οἱ δ' Ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ'
αὐτούς· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὡπλισμέ-
νοι ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν
καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ
32 ἱκανῶς. ἐν τούτῳ σημαίνει· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφυ-
γον πολὺ ἔτι θᾶττον, οἱ δ' Ἕλληνες εἰς τἀναντία
στρέψαντες ἔφυγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα.
33 τῶν δὲ πολεμίων οἱ μέν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδρα-
μον ἐπὶ τὸν ποταμὸν καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρω-
σαν, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων ἔτι
34 φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. οἱ δ' ὑπαντήσαντες ἀνδρι-
ζόμενοι καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες ὕστερον
τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτράθησάν
τινες καὶ τούτων.

IV. Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, συνταξάμενοι ἀμφὶ μέσον ἡμέ-
ρας ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἅπαν καὶ
λείους γηλόφους οὐ μεῖον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ
γὰρ ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ κῶμαι διὰ τοὺς πολέ-
2 μους τοὺς πρὸς τοὺς Καρδούχους. εἰς δ' ἦν ἀφίκοντο

κώμην μεγάλη τε ἦν καὶ βασίλειον εἶχε τῷ σατράπῃ καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν· ἐπιτήδεια δ' ἦν δαψιλῆ. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα μέχρι ὑπερῆλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. οὗτος δ' ἦν μέγας μὲν οὔ, καλὸς δέ. κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμὸν ἦσαν. ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς ἑσπέραν. ὕπαρχος δ' ἦν αὐτῆς Τιρίβαζος. ὁ καὶ βασιλεῖ φίλος γενόμενος, καὶ ὁπότε παρείη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν, οὗτος προσήλασεν ἱππέας ἔχων, καὶ προπέμψας ἑρμηνέα εἶπεν ὅτι βούλοιτο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον ἠρώτων τί ἐθέλοι. ὁ δ' εἶπεν ὅτι σπείσασθαι βούλοιτο ἐφ' ᾧ τε μήτ' αὐτὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδικεῖν μήτ' ἐκείνους κάειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν τε τἀπιτήδεια ὅσων δέοιντο. ἔδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς διὰ πεδίου παρασάγγας πεντεκαίδεκα· καὶ Τιρίβαζος παρηκολούθει ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀπέχων ὡς δέκα σταδίους· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασίλεια καὶ κώμας πέριξ πολλὰς πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεστάς. στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν γίγνεται τῆς νυκτὸς χιὼν πολ-

3 4 5 6 7 8

λή· καὶ ἕωθεν ἔδοξε διασκηνῆσαι τὰς τάξεις καὶ τοὺς
στρατηγοὺς κατὰ τὰς κώμας· οὐ γὰρ ἐώρων πολέμιον
οὐδένα καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῆς
9 χιόνος. ἐνταῦθα εἶχον πάντα τἀπιτήδεια ὅσα ἐστὶν
ἀγαθά, ἱερεῖα, σῖτον, οἴνους παλαιοὺς εὐώδεις, ἀστα-
φίδας, ὄσπρια παντοδαπά. τῶν δ' ἀποσκεδαννυμένων
τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον ὅτι κατίδοιεν νύκ-
10 τωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοντα. ἐδόκει δὴ τοῖς στρατη-
γοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ συνάγειν
τὸ στράτευμα πάλιν. ἐντεῦθεν συνῆλθον· καὶ γὰρ
11 ἐδόκει διαιθριάζειν. νυκτερευόντων δ' αὐτῶν ἐνταῦθ'
ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ
ὅπλα καὶ τοὺς κατακειμένους· καὶ τὰ ὑποζύγια συν-
επόδισεν ἡ χιών· καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι·
κατακειμένων γὰρ ἀλεεινὸν ἦν ἡ χιὼν ἐπιπεπτωκυῖα
12 ὅτῳ μὴ περιρρυείη. ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε γυμ-
νὸς ἀναστὰς σχίζειν ξύλα, τάχ' ἀναστάς τις καὶ
ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχιζεν, ἐκ δὲ τούτου καὶ
13 οἱ ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαον καὶ ἐχρίοντο· πολὺ
γὰρ ἐνταῦθα εὑρίσκετο χρῖμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίου,
σύειον καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον ἐκ τῶν πικρῶν
καὶ τερμίνθινον. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον
εὑρίσκετο.

14 Μετὰ ταῦτα ἐδόκει πάλιν διασκηνητέον εἶναι κατὰ
τὰς κώμας εἰς στέγας. ἔνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν
πολλῇ κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ἦσαν ἐπὶ τὰς στέγας καὶ

τἀπιτήδεια· ὅσοι δὲ ὅτε τὸ πρότερον ἀπῇσαν τὰς
οἰκίας ἐνέπρησαν ὑπ' ἀτασθαλίας δίκην ἔδοσαν κακῶς
σκηνοῦντες. ἐντεῦθεν ἔπεμψαν τῆς νυκτὸς Δημοκρά- 15
την Τημνίτην ἄνδρας δόντες ἐπὶ τὰ ὄρη ἔνθα ἔφασαν
οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν τὰ πυρά· οὗτος γὰρ ἐδό-
κει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ
ὄντα τε ὡς ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα. πορευ- 16
θεὶς δὲ τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, ἄνδρα δὲ συλλα-
βὼν ἧκεν ἄγων ἔχοντα τόξον Περσικὸν καὶ φαρέτραν
καὶ σάγαριν οἵανπερ καὶ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν. ἐρω- 17
τώμενος δ' ὁποδαπὸς εἴη Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πο-
ρεύεσθαι δ' ἀπὸ τοῦ Τιριβάζου στρατεύματος, ὅπως
ἐπιτήδεια λάβοι. οἱ δ' ἠρώτων αὐτὸν τὸ στράτευμα
ὁπόσον τε εἴη καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. ὁ δ' εἶπεν ὅτι 18
Τιρίβαζος εἴη ἔχων τήν τε ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ μισθο-
φόρους Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δ' αὐτὸν
ἔφη ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς ἧπερ
μοναχῇ εἴη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς Ἕλλη-
σιν. ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στρά- 19
τευμα συναγαγεῖν· καὶ εὐθὺς φύλακας καταλιπόντες
καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφά-
λιον ἐπορεύοντο ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἁλόντα ἄνθρω-
πον. ἐπειδὴ δ' ὑπερέβαλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προϊ- 20
όντες καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον οὐκ ἔμειναν τοὺς
ὁπλίτας, ἀλλ' ἀνὰ κράτος ἔθεον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.
οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον οὐχ ὑπέμει- 21

ναν, ἀλλ' ἔφυγον· ὅμως δ' ἀπέθανόν τινες τῶν βαρβάρων καὶ ἵπποι ἥλωσαν εἰς εἴκοσι καὶ ἡ σκηνὴ ἡ Τιριβάζου ἑάλω καὶ ἐν αὐτῇ κλῖναι ἀργυρόποδες καὶ ἐκπώματα καὶ οἱ ἀρτοκόποι καὶ οἰνοχόοι φάσκοντες
22 εἶναι. ἐπειδὴ δ' ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῶν ὁπλιτῶν στρατηγοί, ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μή τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς καταλελειμμένοις. καὶ εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπῇσαν, καὶ ἀφίκοντο αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

V. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐδόκει πορευτέον εἶναι ὅπῃ δύναιντο τάχιστα πρὶν συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν καὶ καταλαβεῖν τὰ στενά. συσκευασάμενοι δ' εὐθὺς ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς· καὶ αὐθημερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον ἐφ' ᾧ ἔμελλεν
2 ἐπιτίθεσθαι Τιρίβαζος κατεστρατοπεδεύσαντο. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. ἐλέγοντο
3 δ' αὐτοῦ αἱ πηγαὶ οὐ πρόσω εἶναι. ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας πέντε. ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς καὶ ἄνεμος βορρᾶς ἐναντίος ἔπνει παντάπασιν ἀποκάων
4 πάντα καὶ πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους. ἔνθα δὴ τῶν μάντεών τις εἶπε σφαγιάσασθαι τῷ ἀνέμῳ, καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι δὴ περιφανῶς ἔδοξε λωφῆσαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. ἦν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος

ὀργυιά· ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ κάοντες· ξύλα δ' ἦν ἐν 5
τῷ σταθμῷ πολλά· οἱ δ' ὀψὲ προσιόντες ξύλα οὐκ εἶχον. οἱ οὖν πάλαι ἥκοντες καὶ πῦρ κάοντες οὐ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυροὺς ἢ ἄλλο εἴτι ἔχοιεν βρωτόν. ἔνθα δὴ 6
μετεδίδοσαν ἀλλήλοις ὧν εἶχον ἕκαστοι. ἔνθα δὲ τὸ πῦρ ἐκάετο διατηκομένης τῆς χιόνος βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι ἔστε ἐπὶ τὸ δάπεδον· οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος. ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν 7
ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξενοφῶν δ' ὀπισθοφυλακῶν καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας τῶν ἀνθρώπων ἠγνόει ὅ,τι τὸ πάθος εἴη. ἐπειδὴ δ' εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπεί- 8
ρων ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι κἂν τι φάγωσιν ἀναστήσονται, περιιὼν περὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ τί που ὁρῴη βρωτόν, διεδίδου καὶ διέπεμπε διδόντας τοὺς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν. ἐπειδὴ δ' ἐμφάγοιεν, 9
ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο. πορευομένων δὲ Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται, καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης γυναῖκας καὶ κόρας καταλαμβάνει πρὸς τῇ κρήνῃ ἔμπροσθεν τοῦ ἐρύματος. αὗται 10
ἠρώτων αὐτοὺς τίνες εἶεν. ὁ δ' ἑρμηνεὺς εἶπε περσιστὶ ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύοιντο πρὸς τὸν σατράπην. αἱ δ' ἀπεκρίναντο ὅτι οὐκ ἐκταῦθα εἴη, ἀλλ' ἀπέχοι

ὅσον παρασάγγην. οἱ δ', ἐπεὶ ὀψὲ ἦν, πρὸς τὸν κα
μάρχην συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρυμα σὺν ταῖς ὑδρ
11 φόροις. Χειρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τι
στρατεύματος ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο, τῶν
ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι τὴ
ὁδὸν ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός, καὶ ἐ
12 ταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν. ἐφείποντο δ
τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινὲς καὶ τὰ μὴ δυνάμεν
πορεύεσθαι τῶν ὑποζυγίων ἥρπαζον καὶ ἀλλήλοις ἐμά
χοντο περὶ αὐτῶν. ἐλείποντο δὲ τῶν στρατιωτῶν ο
τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὀφθαλμοὺς οἵ τ
ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσεση
13 πότες. ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς χιό
νος εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πορεύοι
το, τῶν δὲ ποδῶν εἴ τις κινοῖτο καὶ μηδέποτε ἡσυ-
14 χίαν ἔχοι καὶ εἰ τὴν νύκτα ὑπολύοιτο· ὅσοι δ' ὑποδεδε-
μένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάντες
καὶ τὰ ὑποδήματα περιεπήγνυτο· καὶ γὰρ ἦσαν,
ἐπειδὴ ἐπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβατίνας
15 πεποιημένοι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν. διὰ τὰς τοιαύ-
τας οὖν ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν στρατιωτῶν·
καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐ-
τόθι τὴν χιόνα εἴκαζον τετηκέναι, καὶ ἐτετήκει διὰ
κρήνην τινὰ ἢ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπῃ. ἐνταῦθ'
ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύσεσθαι.
16 ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔχων ὀπισθοφύλακας ὡς ἥσθετο, ἐδεῖτο

αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολείπεσθαι, λέγων ὅτι ἕπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι, καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαινεν. οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον, οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι. ἐνταῦθα ἔδοξε κράτιστον 17
εἶναι τοὺς ἑπομένους πολεμίους φοβῆσαι, εἴ τις δύ-
ναιτο, μὴ ἐπίοιεν τοῖς κάμνουσι. καὶ ἦν μὲν σκότος
ἤδη, οἱ δὲ προσῇσαν πολλῷ θορύβῳ ἀμφὶ ὧν εἶλον
διαφερόμενοι. ἔνθα δὴ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες ἅτε ὑγιαί- 18
νοντες ἐξαναστάντες ἔδραμον ἐπὶ τοὺς πολεμίους· οἱ
δὲ κάμνοντες ἀνακραγόντες ὅσον ἐδύναντο μέγιστον
τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. οἱ δὲ πολέ-
μιοι δείσαντες ἧκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν
νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο. καὶ Ξενο- 19
φῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰπόντες τοῖς ἀσθενοῦσιν ὅτι
τῇ ὑστεραίᾳ ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτούς, πορευόμενοι
πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ
ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις
ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμία καθειστή-
κει· καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι οἱ ἔμπρο-
σθεν οὐχ ὑποχωροῖεν. ὁ δὲ παριὼν καὶ προπέμπων 20
τῶν πελταστῶν τοὺς ἰσχυροτάτους ἐκέλευε σκέψασθαι
τί εἴη τὸ κωλῦον. οἱ δ' ἀπήγγελλον ὅτι ὅλον οὕτως
ἀναπαύοιτο τὸ στράτευμα. ἐνταῦθα καὶ οἱ ἀμφὶ Ξε- 21
νοφῶντα ηὐλίσθησαν αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἄδειπνοι,
φυλακὰς οἵας ἐδύναντο καταστησάμενοι. ἐπεὶ δὲ πρὸς
ἡμέρᾳ ἦν, ὁ μὲν Ξενοφῶν πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθε-

νοῦντας τοὺς νεωτάτους ἀναστήσαντας ἐκέλευσεν ἀναγ-
22 κάζειν προϊέναι. ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει
τῶν ἐκ τῆς κώμης σκεψομένους πῶς ἔχοιεν οἱ τελευ-
ταῖοι. οἱ δ' ἄσμενοι ἰδόντες τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας
τούτοις παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ
δ' ἐπορεύοντο, καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι
23 ἦσαν πρὸς τῇ κώμῃ ἔνθα Χειρίσοφος ηὐλίζετο. ἐπεὶ
δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφα-
λὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐ-
τοῦ ἔμενεν, οἱ δ' ἄλλοι διαλαχόντες ἃς ἑώρων κώμας
24 ἐπορεύοντο ἕκαστοι τοὺς ἑαυτῶν ἔχοντες. ἔνθα δὴ Πο-
λυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευσεν ἀφιέναι ἑαυ-
τόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους, θέων ἐπὶ τὴν κώμην
ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν καταλαμβάνει πάντας ἔνδον τοὺς
κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην, καὶ πώλους εἰς δασμὸν
βασιλεῖ τρεφομένους ἑπτακαίδεκα, καὶ τὴν θυγατέρα
τοῦ κωμάρχου ἐνάτην ἡμέραν γεγαμημένην· ὁ δ' ἀνὴρ
αὐτῆς λαγὼς ᾤχετο θηράσων καὶ οὐχ ἥλω ἐν ταῖς
25 κώμαις. αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα
ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι· αἱ δ' εἴσοδοι τοῖς μὲν
ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δ' ἄνθρωποι κατέβαινον κατὰ
κλίμακος. ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, οἶες, βόες,
ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα
26 χιλῷ ἔνδον ἐτρέφετο. ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ
καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος κρίθινος ἐν κρατῆρσιν. ἐνῆσαν
δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς, καὶ κάλαμοι ἐν-

ἐνέκειντο, οἱ μὲν μείζους οἱ δ' ἐλάττους, γόνατα οὐκ
ἔχοντες· τούτους δ' ἔδει ὁπότε τις διψῴη λαβόντα εἰς 27
τὸ στόμα μυζεῖν. καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μή τις
ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ πάνυ ἡδὺ συμμαθόντι τὸ πῶμα ἦν.
ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύν- 28
δειπνον ἐποιήσατο καὶ θαρρεῖν ἐκέλευε λέγων ὅτι οὔτε
τῶν τέκνων στερήσοιτο τήν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμ-
πλήσαντες ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἣν ἀγαθόν τι τῷ
στρατεύματι ἐξηγησάμενος φαίνηται ἔστ' ἂν ἐν ἄλλῳ
ἔθνει γένωνται. ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο, καὶ φιλοφρο- 29
νούμενος οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. ταύ-
την μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμή-
θησαν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν
φυλακῇ ἔχοντες τὸν κωμάρχην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ
ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς. τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν 30
λαβὼν τὸν κωμάρχην πρὸς Χειρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου
δὲ παρίοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις
καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχουμένους καὶ εὐθυ-
μουμένους, καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν πρὶν παραθεῖεν
αὐτοῖς ἄριστον· οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ 31
τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνεια, ἐρίφεια, χοίρεια,
μόσχεια, ὀρνίθεια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις τοῖς μὲν πυρί-
νοις τοῖς δὲ κριθίνοις. ὁπότε δέ τις φιλοφρονούμενός 32
τῳ βούλοιτο προπιεῖν, εἷλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα, ἔνθεν
ἐπικύψαντα ἔδει ῥοφοῦντα πίνειν ὥσπερ βοῦν. καὶ
τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν ὅ,τι βούλοιτο. ὁ δὲ

ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο, ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν
33 ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ ἐλάμβανεν. ἐπεὶ δ' ἦλθον πρὸς
Χειρίσοφον, κατελάμβανον κἀκείνους σκηνοῦντας ἐστε-
φανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις, καὶ διακο-
νοῦντας Ἀρμενίους παῖδας ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς στο-
λαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν ὥσπερ ἐνεοῖς ὅ,τι
34 δέοι ποιεῖν. ἐπεὶ δ' ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χει-
ρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρ-
χην διὰ τοῦ περσίζοντος ἑρμηνέως τίς εἴη ἡ χώρα.
ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι Ἀρμενία. καὶ πάλιν ἠρώτων τίνι οἱ
ἵπποι τρέφοιντο. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι βασιλεῖ δασμός·
τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν
35 ὁδὸν ἔφραζεν ᾗ εἴη. καὶ αὐτὸν τότε μὲν ᾤχετο ἄγων
Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον ὃν εἰλή-
φει παλαίτερον δίδωσι τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι κα-
ταθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἡλίου,
δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ· ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας·
αὐτὸς δὲ τῶν πώλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων στρα-
36 τηγῶν καὶ λοχαγῶν ἔδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. ἦσαν δ'
οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέ-
στεροι δὲ πολύ. ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης
περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακία
περιίλλειν, ὅτὰν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ
τῶν σακίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστρός.

VI. Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παρα-
δίδωσι Χειρισόφῳ, τοὺς δ' οἰκέτας καταλείπει τῷ κω-

μάρχῃ, πλὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἄρτι ἡβάσκοντος· τοῦτον δ' Ἐπισθένει Ἀμφιπολίτῃ δίδωσι φυλάττειν, ὅπως εἰ καλῶς ἡγήσαιτο, ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο. ἡγεῖτο δ' αὐτοῖς ὁ κω- 2
μάρχης λελυμένος διὰ χιόνος· καὶ ἤδη τε ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ, καὶ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη ὅτι οὐκ εἰς κώμας ἦγεν. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἔπαισε μέν, ἔδησε δ' οὔ. ἐκ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς ἀποδρὰς ᾤχετο 3
καταλιπὼν τὸν υἱόν. τοῦτό γε δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλεια. Ἐπισθένης δ' ἠράσθη τοῦ παιδὸς καὶ οἴκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχρῆτο. μετὰ τοῦτο ἐπορεύθησαν ἑπτὰ σταθμοὺς ἀνὰ πέντε 4
παρασάγγας τῆς ἡμέρας παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμόν, εὖρος πλεθριαῖον. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο 5
παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ κατεῖδε τοὺς πολεμίους ἐπὶ 6
τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων εἰς τριάκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στράτευμα. ἐπεὶ δ' ἦλθον οἱ ὀπισθοφύλακες, συν- 7
εκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς, καὶ ἔλεξεν

ὧδε· Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὥρα δὲ βουλεύεσθαι ὅπως ὡς
8 κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ παραγγέλλειν μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλεύεσθαι εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλ-
9 λειν τὸ ὄρος. Ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐπὰν τάχιστα ἀριστήσωμεν ἐξοπλισαμένους ὡς τάχιστα ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἵ τε νῦν ἡμᾶς ὁρῶντες πολέμιοι θαρραλεώτεροι ἔσονται καὶ ἄλλους εἰκὸς τούτων θαρ-
10 ρούντων πλείους προσγενέσθαι. μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐγὼ δ' οὕτω γιγνώσκω. εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι ὅπως ὡς κράτιστα μαχούμεθα, εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾷστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι ὅπως ὡς ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβωμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ
11 σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλωμεν. τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὁρώμενον πλέον ἢ ἐφ' ἑξήκοντα στάδια, ἄνδρες δ' οὐδαμοῦ φυλάττοντες ἡμᾶς φανεροί εἰσιν ἀλλ' ἢ κατ' αὐτὴν τὴν ὁδόν· πολὺ οὖν κρεῖττον τοῦ ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόντας καὶ ἁρπάσαι φθάσαντας, εἰ δυναίμεθα, μᾶλλον ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χω-
12 ρία καὶ ἄνδρας παρεσκευασμένους μάχεσθαι. πολὺ γὰρ ῥᾷον ὄρθιον ἀμαχεὶ ἰέναι ἢ ὁμαλὲς ἔνθεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων, καὶ νύκτωρ ἀμαχεὶ μᾶλλον ἂν τὰ πρὸ ποδῶν ὁρῴη τις ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος, καὶ ἡ

τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀμαχεὶ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα ἢ ἡ
ὁμαλὴ τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις. καὶ κλέψαι δ' οὐκ 13
ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι, ὡς
μὴ ὁρᾶσθαι, ἐξὸν δὲ ἀπελθεῖν τοσοῦτον ὡς μὴ αἴσθη-
σιν παρέχειν. δοκοῦμεν δ' ἄν μοι ταύτῃ προσποιούμε-
νοι προσβαλεῖν ἐρημοτέρῳ ἂν τῷ ἄλλῳ ὄρει χρῆσθαι·
μένοιεν γὰρ ἂν αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέμιοι.
ἀτὰρ τί ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; ὑμᾶς γὰρ 14
ἔγωγε, ὦ Χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς Λακεδαιμονίους ὅσοι
ἐστὲ τῶν ὁμοίων εὐθὺς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν,
καὶ οὐκ αἰσχρὸν εἶναι ἀλλὰ καλὸν κλέπτειν ὅσα μὴ
κωλύει νόμος. ὅπως δ' ὡς κράτιστα κλέπτητε καὶ πει- 15
ρᾶσθε λανθάνειν, νόμιμον ἄρα ὑμῖν ἐστιν, ἐὰν ληφθῆ-
τε κλέπτοντες, μαστιγοῦσθαι. νῦν οὖν μάλα σοι και-
ρός ἐστιν ἐπιδείξασθαι τὴν παιδείαν καὶ φυλάξασθαι
μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες τοῦ ὄρους, ὡς μὴ πληγὰς
λάβωμεν. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, κἀγὼ 16
ὑμᾶς τοὺς Ἀθηναίους ἀκούω δεινοὺς εἶναι κλέπτειν
τὰ δημόσια, καὶ μάλα ὄντος δεινοῦ τοῦ κινδύνου τῷ
κλέπτοντι, καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι μάλιστα, εἴ-
περ παρ' ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται· ὥστε
ὥρα καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παιδείαν. Ἐγὼ μὲν 17
τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἕτοιμός εἰμι τοὺς ὀπισθοφύ-
λακας ἔχων, ἐπειδὰν δειπνήσωμεν, ἰέναι καταληψό-
μενος τὸ ὄρος. ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας· οἱ γὰρ γυμνῆ-
τες τῶν ἑφεπομένων ἡμῖν κλωπῶν ἔλαβόν τινας ἐνε-

δρεύσαντες· τούτων καὶ πυνθάνομαι ὅτι οὐκ ἄβατόν
ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται αἰξὶ καὶ βουσίν· ὥστε
ἐάνπερ ἅπαξ λάβωμέν τι τοῦ ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς
18 ὑποζυγίοις ἔσται. ἐλπίζω δ' οὐδὲ τοὺς πολεμίους με-
νεῖν ἔτι, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ ὁμοίῳ· οὐδὲ γὰρ
19 νῦν ἐθέλουσι καταβαίνειν ἡμῖν εἰς τὸ ἴσον. ὁ δὲ Χει-
ρίσοφος εἶπε· Καὶ τί δεῖ σὲ ἰέναι καὶ καταλείπειν
τὴν ὀπισθοφυλακίαν; ἀλλ' ἄλλους πέμψον, ἂν μή
20 τινες ἐθελούσιοι φαίνωνται. ἐκ τούτου Ἀριστώνυμος
Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὁπλίτας ἔχων καὶ Ἀριστέας Χῖος
γυμνῆτας καὶ Νικόμαχος Οἰταῖος γυμνῆτας· καὶ
σύνθημα ἐποιήσαντο, ὁπότε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ
21 κάειν πολλά. ταῦτα συνθέμενοι ἠρίστων· ἐκ δὲ τοῦ
ἀρίστου προήγαγεν ὁ Χειρίσοφος τὸ στράτευμα πᾶν
ὡς δέκα σταδίους πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς μά-
λιστα δοκοίη ταύτῃ προσάξειν.

22 Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν καὶ νὺξ ἐγένετο, οἱ μὲν τα-
χθέντες ᾤχοντο, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος, οἱ δὲ
ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. οἱ δὲ πολέμιοι ἐπεὶ ᾔσθον-
το ἐχόμενον τὸ ὄρος, ἐγρηγόρεσαν καὶ ἔκαον πυρὰ
23 πολλὰ διὰ νυκτός. ἐπειδὴ δ' ἡμέρα ἐγένετο Χειρίσο-
φος μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδόν, οἱ δὲ τὸ ὄρος
24 καταλαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἐπῆσαν. τῶν δ' αὖ πο-
λεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ
ὄρους, μέρος δ' αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ τὰ ἄκρα.
πρὶν δὲ ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀλλήλοις συμμιγνύα-

σιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα, καὶ νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ
διώκουσιν. ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν 25
πελτασταὶ τῶν Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς πα-
ρατεταγμένους, Χειρίσοφος δὲ θᾶττον ἢ βάδην ἐφεί-
πετο σὺν τοῖς ὁπλίταις. οἱ δὲ πολέμιοι οἱ ἐπὶ τῇ ὁδῷ 26
ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἑώρων ἡττώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέ-
θανον μὲν οὐ πολλοὶ αὐτῶν, γέρρα δὲ πάμπολλα
ἐλήφθη, ἃ οἱ Ἕλληνες ταῖς μαχαίραις κόπτοντες
ἀχρεῖα ἐποίουν. ὡς δ' ἀνέβησαν, θύσαντες καὶ τρό- 27
παιον στησάμενοι κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον, καὶ εἰς
κώμας πολλῶν κἀγαθῶν γεμούσας ἦλθον.

Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους σταθμοὺς VII.
πέντε παρασάγγας τριάκοντα· καὶ τἀπιτήδεια ἐπέ-
λιπε· χωρία γὰρ ᾤκουν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς
καὶ τἀπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. ἐπεὶ δ' 2
ἀφίκοντο πρὸς χωρίον ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν οὐδ'
οἰκίας, συνεληλυθότες δ' ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ
γυναῖκες καὶ κτήνη πολλά, Χειρίσοφος μὲν πρὸς τοῦτο
προσέβαλλεν εὐθὺς ἥκων· ἐπειδὴ δ' ἡ πρώτη τάξις
ἀπέκαμνεν, ἄλλη προσῄει καὶ αὖθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν
ἀθρόοις περιστῆναι, ἀλλ' ἀπότομον ἦν κύκλῳ. ἐπειδὴ 3
δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτα-
σταῖς καὶ ὁπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει Χειρίσοφος· Εἰς
καλὸν ἥκετε· τὸ γὰρ χωρίον αἱρετέον· τῇ γὰρ στρα-
τιᾷ οὐκ ἔσται τἀπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον.
ἐνταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλεύοντο· καὶ τοῦ Ξενοφῶντος 4

ἐρωτῶντος τί τὸ κωλῦον εἴη εἰσελθεῖν εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· Μία αὕτη πάροδός ἐστιν ἣν ὁρᾷς· ὅταν δέ τις ταύτῃ πειρᾶται παριέναι, κυλίνδουσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας· ὃς δ' ἂν καταληφθῇ, οὕτω διατίθεται. ἅμα δ' ἔδειξε συντετριμ-
5 μένους ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευράς. Ἦν δὲ τοὺς λίθους ἀναλώσωσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύσει παριέναι; οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρῶμεν εἰ μὴ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τούτων
6 δύ' ἢ τρεῖς ὡπλισμένους. τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὁρᾷς, σχεδὸν τρία ἡμίπλεθρά ἐστιν ὃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν. τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις μεγάλαις, ἀνθ' ὧν ἑστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδομένων; τὸ λοιπὸν οὖν ἤδη γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι παραδραμεῖν.
7 Ἀλλ' εὐθύς, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὰν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ προϊέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί. Αὐτὸ ἄν, ἔφη, τὸ δέον εἴη· θᾶττον γὰρ ἀναλώσουσι τοὺς λίθους. ἀλλὰ πορευώμεθα ἔνθεν ἡμῖν μικρόν τι παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥᾴδιον, ἢν βουλώμεθα.

8 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ Καλλίμαχος Παρράσιος λοχαγός· τούτου γὰρ ἡ ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δ' ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. μετὰ τοῦτο

ὑπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι ὡς ἑβδομήκοντα, οὐκ
ἀθρόοι ἀλλὰ καθ' ἕνα, ἕκαστος φυλαττόμενος ὡς ἐδύ-
νατο. Ἀγασίας δὲ Στυμφάλιος καὶ Ἀριστώνυμος 9
Μεθυδριεὺς καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄν-
τες, καὶ ἄλλοι δέ, ἐφέστασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ
γὰρ ἦν ἀσφαλὲς ἐν τοῖς δένδροις ἑστάναι πλέον ἢ
τὸν ἕνα λόχον. ἔνθα δὴ Καλλίμαχος μηχανᾶταί τι· 10
προὔτρεχεν ἀπὸ τοῦ δένδρου ὑφ' ᾧ ἦν αὐτὸς δύ' ἢ
τρία βήματα· ἐπεὶ δ' οἱ λίθοι φέροιντο, ἀνέχαζεν
εὐπετῶς· ἐφ' ἑκάστης δὲ τῆς προδρομῆς πλέον ἢ δέκα
ἅμαξαι πέτρων ἀνηλίσκοντο. ὁ δ' Ἀγασίας ὡς ὁρᾷ 11
τὸν Καλλίμαχον ἃ ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν θεώ-
μενον, δείσας μὴ οὐ πρῶτος παραδράμοι εἰς τὸ χω-
ρίον, οὔτε τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέ-
σας οὔτε Εὐρύλοχον τὸν Λουσιᾶ ἑταίρους ὄντας οὔτε
ἄλλον οὐδένα χωρεῖ αὐτός, καὶ παρέρχεται πάντας.
ὁ δὲ Καλλίμαχος ὡς ὁρᾷ αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβά- 12
νεται αὐτοῦ τῆς ἴτυος· ἐν δὲ τούτῳ παραθεῖ αὐτοὺς
Ἀριστώνυμος Μεθυδριεύς, καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλο-
χος Λουσιεύς· πάντες γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρε-
τῆς καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἐρί-
ζοντες αἱροῦσι τὸ χωρίον. ὡς γὰρ ἅπαξ εἰσέδραμον,
οὐδεὶς ἔτι πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη. ἐνταῦθα δὴ δεινὸν 13
ἦν θέαμα. αἱ γὰρ γυναῖκες ῥιπτοῦσαι τὰ παιδία εἶτα
καὶ ἑαυτὰς ἐπικατερρίπτουν, καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως.
ἔνθα δὴ καὶ Αἰνέας Στυμφάλιος λοχαγὸς ἰδών τινα

25 ἵπποι. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐν
ταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγοὺς κα
λοχαγοὺς δακρύοντες. καὶ ἐξαπίνης ὅτου δὴ παρεγ
γυήσαντος οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους καὶ ποιοῦσ
26 κολωνὸν μέγαν: ἐνταῦθα ἀνετίθεσαν δερμάτων πλῆθο
ὠμοβοείων καὶ βακτηρίας καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέρρα
καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέρρα καὶ τοῖ
27 ἄλλοις διεκελεύετο. μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα ἀποπέμ
πουσι δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶ
καὶ σκευὴν Περσικὴν καὶ δαρεικοὺς δέκα· ᾔτει δὲ μά
λιστα τοὺς δακτυλίους, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶ
στρατιωτῶν. κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς οὗ σκηνήσουσι
καὶ τὴν ὁδὸν ἣν πορεύσονται εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ
ἑσπέρα ἐγένετο, ᾤχετο ἀπιών.

VIII. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ Μα-
κρώνων σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας δέκα. τῇ πρώτῃ
δ' ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν ὃς ὥριζε τὴν τῶν
2 Μακρώνων καὶ τὴν τῶν Σκυθηνῶν. εἶχον δ' ὑπερδέ-
ξιον χωρίον οἷον χαλεπώτατον καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλ-
λον ποταμόν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὁρίζων δι' οὗ ἔδει
διαβῆναι. ἦν δ' οὗτος δασὺς δένδρεσι παχέσι μὲν οὔ,
πυκνοῖς δέ. ταῦτα ἐπεὶ προσῆλθον οἱ Ἕλληνες ἔκο-
πτον, σπεύδοντες ἐκ τοῦ χωρίου ὡς τάχιστα ἐξελθεῖν.
3 οἱ δὲ Μάκρωνες ἔχοντες γέρρα καὶ λόγχας καὶ τριχί-
νους χιτῶνας κατ' ἀντιπέρας τῆς διαβάσεως παρατε-
ταγμένοι ἦσαν καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο καὶ λίθους

εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίπτουν· ἐξικνοῦντο δ' οὐ οὐδ' ἔβλαπτον οὐδέν.

Ἔνθα δὴ προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ἀνὴρ Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι, λέγων ὅτι γιγνώσκοι τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μή τι κωλύει ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη, ἀλλὰ διαλέγου καὶ μάθε πρῶτον τίνες εἰσίν. οἱ δ' εἶπον ἐρωτήσαντος ὅτι Μάκρωνες. Ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτοὺς τί ἀντιτετάχαται καὶ χρήζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο· Ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν χώραν ἔρχεσθε. λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοὶ ὅτι οὐ κακῶς γε ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ πολεμήσαντες ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι. ἠρώτων ἐκεῖνοι εἰ δοῖεν ἂν τούτων τὰ πιστά. οἱ δ' ἔφασαν καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ μὲν Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγχην τοῖς Ἕλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικήν· ταῦτα γὰρ ἔφασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δ' ἐπεμαρτύραντο ἀμφότεροι.

Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τά τε δένδρα συνεξέκοπτον τήν τε ὁδὸν ὡδοποίουν ὡς διαβιβῶντες ἀναμεμιγμένοι τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδύναντο παρεῖχον, καὶ παρήγαγον ἐν τρισὶν ἡμέραις ἔστε ἐπὶ τὰ Κόλχων ὅρια κατέστησαν τοὺς Ἕλληνας. ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα, προσβατὸν δέ· καὶ ἐπὶ

τούτου οἱ Κόλχοι παρατεταγμένοι ἦσαν. καὶ τὸ μὲ
πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἀντιπαρετάξαντο Φάλαγγα, ὡ
οὕτως ἄξοντες πρὸς τὸ ὄρος· ἔπειτα δ' ἔδοξε τοῖ
στρατηγοῖς συλλεγεῖσι βουλεύσασθαι ὅπως ὡς κάλ
10 λιστα ἀγωνιοῦνται. ἔλεξεν οὖν Ξενοφῶν ὅτι δοκε
παύσαντας τὴν Φάλαγγα λόχους ὀρθίους ποιῆσαι· ι
μὲν γὰρ Φάλαγξ διασπασθήσεται εὐθύς· τῇ μὲν γὰ
ἄνοδον τῇ δὲ εὔοδον εὑρήσομεν τὸ ὄρος· καὶ εὐθὺ
τοῦτο ἀθυμίαν ποιήσει ὅταν τεταγμένοι εἰς Φάλαγγα
11 ταύτην διεσπασμένην ὁρῶσιν. ἔπειτ' ἐὰν μὲν ἐπὶ πολ
λῶν τεταγμένοι προσάγωμεν, περιττεύσουσιν ἡμῶν οἱ
πολέμιοι καὶ τοῖς περιττοῖς χρήσονται ὅ,τι ἂν βού-
λωνται· ἐὰν δ' ἐπ' ὀλίγων, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν
εἰ διακοπείη ἡμῶν ἡ Φάλαγξ ὑπ' ἀθρόων καὶ βελῶν
καὶ ἀνθρώπων πολλῶν ἐμπεσόντων· εἰ δέ πῃ τοῦτο
12 ἔσται, τῇ ὅλῃ Φάλαγγι κακὸν ἔσται. ἀλλά μοι δοκεῖ
ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησαμένους τοσοῦτον χωρίον κα-
τασχεῖν διαλιπόντας τοῖς λόχοις ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχά-
τους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων· καὶ
οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων Φάλαγγος ἔξω,
καὶ ὀρθίους ἄγοντες οἱ κράτιστοι ἡμῶν πρῶτοι προσ-
ίασιν, ᾗ τε ἂν εὔοδον ᾗ ταύτῃ ἕκαστος ἄξει ὁ λόχος.
13 καὶ εἴς τε τὸ διαλεῖπον οὐ ῥᾴδιον ἔσται τοῖς πολε-
μίοις εἰσελθεῖν ἔνθεν καὶ ἔνθεν λόχων ὄντων, διακόψαι
τε οὐ ῥᾴδιον ἔσται λόχον ὄρθιον προσιόντα. ἐάν τέ τις
πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσει. ἤν τε εἷς

τῇ δυνηθῇ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβῆναι, οὐδεὶς μηκέτι μείνῃ τῶν πολεμίων. ταῦτ' ἔδοξε, καὶ ἐποίουν 14
ὀρθίους τοὺς λόχους. Ξενοφῶν δ' ἀπιὼν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ἔλεγε τοῖς στρατιώταις· Ἄνδρες, οὗτοί εἰσιν οὓς ὁρᾶτε μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδὼν τὸ μὴ ἤδη εἶναι ἔνθα πάλαι σπεύδομεν· τούτους, ἤν πως δυνώμεθα, καὶ ὠμοὺς δεῖ καταφαγεῖν.

Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο καὶ τοὺς 15
λόχους ὀρθίους ἐποιήσαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὁπλιτῶν ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκατόν· τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς τοξότας τριχῇ ἐποιήσαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἔξω, τοὺς δὲ τοῦ δεξιοῦ, τοὺς δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίους ἑκάστους. ἐκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρα- 16
τηγοὶ εὔχεσθαι· εὐξάμενοι δὲ καὶ παιανίσαντες ἐπορεύοντο. καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασταὶ τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω γενόμενοι ἐπορεύοντο· οἱ δὲ πολέμιοι ὡς εἶδον αὐτούς, 17
ἀντιπαραθέοντες οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν οἱ δ' ἐπὶ τὸ εὐώνυμον διεσπάσθησαν, καὶ πολὺ τῆς αὐτῶν φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ κενὸν ἐποίησαν. ἰδόντες δ' αὐ- 18
τοὺς διαχάζοντας οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελτασταί, ὧν ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνάν, νομίσαντες φεύγειν ἀνὰ κράτος ἔθεον· καὶ οὗτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνουσι· συνεφείπετο δ' αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὁπλιτικόν, ὧν ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. οἱ δὲ 19

πολέμιοι, ἐπεὶ ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλῃ ἐτράποντο. οἱ δ' Ἕλληνες ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς κώμαις καὶ τἀπιτή-
20 δεια πολλὰ ἐχούσαις. καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ὅ,τι καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν πάντες ἄφρονές τε ἐγίγνοντο καὶ ἤμουν καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἐδύνατο ἵστασθαι, ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες σφόδρα μεθύουσιν ἐῴκεσαν, οἱ δὲ
21 πολὺ μαινομένοις, οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. ἔκειντο δ' οὕτω πολλοὶ ὥσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἀθυμία. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέθανε μὲν οὐδείς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτήν που ὥραν ἀνεφρόνουν· τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο ὥσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.

22 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς παρασάγγας ἑπτά, καὶ ἦλθον ἐπὶ θάλατταν εἰς Τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα οἰκουμένην ἐν τῷ Εὐξείνῳ Ποντῳ Σινωπέων ἀποικίαν ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα ἐν ταῖς τῶν Κόλ-
23 χων κώμαις· κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι ἐλῄζοντο τὴν Κολχίδα. ἀγορὰν δὲ παρεῖχον τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἕλληνας καὶ ξένια
24 ἔδοσαν βοῦς καὶ ἄλφιτα καὶ οἶνον. συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον Κόλχων τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων, καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον
25 βόες. μετὰ τοῦτο τὴν θυσίαν ἣν ηὔξαντο παρεσκευά-

ντο· ἦλθον δ' αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες ἀποθῦσαι τῷ Διὶ
ὰ σωτήρια καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμώσυνα καὶ τοῖς
λλοις θεοῖς ἃ ηὔξαντο. ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυ-
νικὸν ἐν τῷ ὄρει ἔνθαπερ ἐσκήνουν. εἵλοντο δὲ Δρα-
όντιον Σπαρτιάτην, ὃς ἔφυγε παῖς ἔτι ὢν οἴκοθεν,
αῖδα ἄκων κατακανὼν ξυήλῃ πατάξας, δρόμου τ'
πιμεληθῆναι καὶ τοῦ ἀγῶνος προστατῆσαι. ἐπειδὴ δ' 26
θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακον-
ίῳ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκὼς
ἴη. ὁ δὲ δείξας ὅπουπερ ἑστηκότες ἐτύγχανον Οὗτος
λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν ὅπου ἄν τις βούλη-
ται. Πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκλη-
ῷ καὶ δασεῖ οὕτως; ὁ δ' εἶπε· Μᾶλλόν τι ἀνιάσεται
καταπεσών. ἠγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν στάδιον τῶν 27
ιχμαλώτων οἱ πλεῖστοι, δόλιχον δὲ Κρῆτες πλείους ἢ
ξήκοντα ἔθεον, πάλην δὲ καὶ πυγμὴν καὶ παγκρά-
τιον [ἕτεροι. καὶ] καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ κατ-
βησαν καὶ ἅτε θεωμένων τῶν ἑταιρῶν πολλὴ φιλο-
νικία ἐγίγνετο. ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι καὶ ἔδει αὐτοὺς 28
κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐλάσαντας ἐν τῇ θαλάττῃ ἀναστρέ-
ψαντας πάλιν ἄνω πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. καὶ κάτω
μὲν οἱ πολλοὶ ἐκαλινδοῦντο, ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς
θιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι· ἔνθα πολλὴ
φαυγὴ καὶ γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο.

Ἐκ δὲ τούτου συνελθόντες ἐβουλεύοντο περὶ τῆς LIB.
ιπῆς πορείας· ἀνέστη δὲ πρῶτος Ἀντιλέων Θούριος V.

2 καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες ἀπείρηκα ἤδη συσκευαζόμενος καὶ βαδίζων καὶ τρέχων καὶ τὰ ὅπλα φέρων καὶ ἐν τάξει ἰὼν καὶ φυλακὰς φυλάττων καὶ μαχόμενος, ἐπιθυμῶ δ' ἤδη παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν πλεῖν τὸ λοιπὸν καὶ ἐκταθεὶς ὥσπερ Ὀδυσσεὺς ἀφι-
3 κέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται ἀνεθορύβησαν ὡς εὖ λέγοι· καὶ ἄλλος ταὐτὰ
4 ἔλεγε, καὶ πάντες οἱ παρόντες. ἔπειτα δὲ Χειρίσοφος ἀνέστη καὶ εἶπεν ὧδε· Φίλος μοί ἐστιν, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ὃς νῦν ναυαρχῶν τυγχάνει. ἢν οὖν πέμψητέ με, οἶμαι ἂν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων καὶ πλοῖα τὰ ἡμᾶς ἄξοντα· ὑμεῖς δ' ἐπείπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω· ἥξω δὲ ταχέως. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται ἥσθησάν τε καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα.

5 Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε· Χειρίσοφος μὲν δὴ ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν. ὅσα οὖν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν
6 τῇ μονῇ, ταῦτ' ἐρῶ. πρῶτον μὲν τἀπιτήδεια δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολεμίας· οὔτε γὰρ ἀγορὰ ἔστιν ἱκανὴ οὔτε ὅτου ὠνησόμεθα εὐπορία εἰ μὴ ὀλίγοις τισίν· ἡ δὲ χώρα πολεμία· κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ἢν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορεύησθε ἐπὶ
7 τἀπιτήδεια. ἀλλά μοι δοκεῖ σὺν προνομαῖς λαμβάνειν τἀπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι, ὡς σώ-

ᾖσθε, ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμελεῖσθαι. ἔδοξε ταῦτα.
Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ τάδε. ἐπὶ λείαν γὰρ ὑμῶν 8
ἐκπορεύσονταί τινες. οἶμαι οὖν βέλτιστον εἶναι ἡμῖν
εἰπεῖν τὸν μέλλοντα ἐξιέναι, φράζειν δὲ καὶ ὅποι, ἵνα
καὶ τὸ πλῆθος εἰδῶμεν τῶν ἐξιόντων καὶ τῶν μενόν-
των καὶ συμπαρασκευάζωμεν, ἐάν τι δέῃ, κἂν βοηθῆ-
σαί τισι καιρὸς ᾖ, εἰδῶμεν ὅποι δεήσει βοηθεῖν, καὶ
ἐάν τις τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ ποι, συμβουλεύωμεν
πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν ἐφ' οὓς ἂν ἴωσιν. ἔδοξε
καὶ ταῦτα. Ἐννοεῖτε δὲ καὶ τόδε, ἔφη. σχολὴ τοῖς 9
πολεμίοις λῄζεσθαι, καὶ δικαίως ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν·
ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων· ὑπερκάθηνται δ' ἡμῶν. Φυ-
λακὰς δή μοι δοκεῖ δεῖν περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι·
ἐὰν οὖν κατὰ μέρος φυλάττωμεν καὶ σκοπῶμεν, ἧτ-
τον ἂν δύναιντο ἡμᾶς θηρᾶν οἱ πολέμιοι. ἔτι τοίνυν
τάδε ὁρᾶτε. εἰ μὲν ἠπιστάμεθα σαφῶς ὅτι ἥξει πλοῖα 10
Χειρίσοφος ἄγων ἱκανά, οὐδὲν ἂν ἔδει ὧν μέλλω λέ-
γειν· νῦν δ' ἐπεὶ τοῦτ' ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι
πλοῖα συμπαρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. ἢν μὲν γὰρ ἔλ-
θῃ, ὑπαρχόντων καὶ ἐνθάδε ἐν ἀφθονωτέροις πλευσό-
μεθα· ἢν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. ὁρῶ δ' 11
ἐγὼ πλοῖα πολλάκις παραπλέοντα· εἰ οὖν αἰτησάμε-
νοι παρὰ Τραπεζουντίων μακρὰ πλοῖα κατάγοιμεν καὶ
φυλάττοιμεν τὰ πηδάλια παραλυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ
τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν οὐκ ἀπορήσαιμεν κομιδῆς
οἵας δεόμεθα. ἔδοξε καὶ ταῦτα. Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ 12

εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινοῦ οὓς ἂν καταγάγωμεν ὅσον ἂν χρόνον ἡμῶν ἕνεκεν μένωσι, καὶ ναῦλον συνθέσθαι, ὅπως ὠφελοῦντες καὶ ὠφελῶνται. ἔδοξε καὶ ταῦτα.
13 Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, ἢν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεραίνηται ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδοὺς ἃς δυσπόρους ἀκούομεν εἶναι ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκούσαις πόλεσιν ἐντείλασθαι ὁδοποιεῖν· πείσονται γὰρ καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι ἡμῶν ἀπαλλαγῆναι.
14 Ἐνταῦθα δ' ἀνέκραγον ὡς οὐ δέοι ὁδοιπορεῖν. ὁ δ' ὡς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπεψήφισε μὲν οὐδέν, τὰς δὲ πόλεις ἑκούσας ἔπεισεν ὁδοποιεῖν, λέγων ὅτι θᾶττον ἀπαλλάξονται, ἢν εὔποροι γένωνται αἱ ὁδοί.
15 ἔλαβον δὲ καὶ πεντηκόντορον παρὰ τῶν Τραπεζουντίων, ᾗ ἐπέστησαν Δέξιππον Λάκωνα περίοικον. οὗτος ἀμελήσας τοῦ συλλέγειν πλοῖα ἀποδρὰς ᾤχετο ἔξω τοῦ Πόντου ἔχων τὴν ναῦν. οὗτος μὲν οὖν δίκαια ἔπαθεν ὕστερον· ἐν Θρᾴκῃ γὰρ παρὰ Σεύθῃ πολυπραγμονῶν τι ἀπέθανεν ὑπὸ Νικάνδρου τοῦ Λάκω-
16 νος. ἔλαβον δὲ καὶ τριακόντορον, ᾗ ἐπεστάθη Πολυκράτης Ἀθηναῖος, ὃς ὁπόσα λαμβάνοι πλοῖα κατῆγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τὰ μὲν ἀγώγιμα εἴ τι ἦγον ἐξαιρούμενοι φύλακας καθίστασαν, ὅπως σᾶ εἴη, τοῖς
17 δὲ πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγήν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἦν ἐπὶ λείαν ἐξῇσαν οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ μὲν ἐλάμβανον οἱ δὲ καὶ οὔ. Κλεαίνετος δ' ἐξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλον λόχον πρὸς χωρίον χαλεπὸν

αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Ἐπεὶ δὲ τἀπιτήδεια οὐκέτι ἦν λαμβάνειν ὥστε II.
ἀπαυθημερίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἐκ τούτου λαβὼν
Ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν Τραπεζουντίων ἐξάγει εἰς Δρί-
λας τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δ' ἥμισυ κατέ-
λιπε φυλάττειν τὸ στρατόπεδον· οἱ γὰρ Κόλχοι, ἅτε
ἐκπεπτωκότες τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι καὶ
ὑπερεκάθηντο ἐπὶ τῶν ἄκρων. οἱ δὲ Τραπεζούντιοι ὁπό- 2
θεν μὲν τἀπιτήδεια ῥᾴδιον ἦν λαβεῖν οὐκ ἦγον· φί-
λοι γὰρ αὐτοῖς ἦσαν· εἰς δὲ τοὺς Δρίλας προθύμως
ἦγον, ὑφ' ὧν κακῶς ἔπασχον, εἰς χωρία τε ὀρεινὰ
καὶ δύσβατα καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτάτους τῶν ἐν
τῷ Πόντῳ.

Ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐν τῇ ἄνω χώρᾳ οἱ Ἕλληνες, ὁποῖα 3
τῶν χωρίων τοῖς Δρίλαις ἁλώσιμα εἶναι ἐδόκει ἐμπιμ-
πράντες ἀπῇσαν· καὶ οὐδὲν ἦν λαμβάνειν εἰ μὴ ὗς
ἢ βοῦς ἢ ἄλλο τι κτῆνος τὸ πῦρ διεπεφευγός. ἓν δ'
ἦν χωρίον μητρόπολις αὐτῶν· εἰς τοῦτο πάντες συν-
ερρυήκεσαν. περὶ δὲ τοῦτο ἦν χαράδρα ἰσχυρῶς βα-
θεῖα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον. οἱ δὲ 4
πελτασταὶ προδραμόντες στάδια πέντε ἢ ἓξ τῶν ὁπλι-
τῶν, διαβάντες τὴν χαράδραν, ὁρῶντες πρόβατα πολ-
λὰ καὶ ἄλλα χρήματα προσέβαλλον πρὸς τὸ χωρίον·
συνείποντο δὲ καὶ δορυφόροι πολλοὶ οἱ ἐπὶ τἀπιτήδεια
ἐξωρμημένοι· ὥστε ἐγένοντο οἱ διαβάντες πλείους ἢ
εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύ- 5

ναντο λαβεῖν τὸ χωρίον, καὶ γὰρ τάφρος ἦν περ
αὐτὸ εὐρεῖα ἀναβεβλημένη καὶ σκόλοπες ἐπὶ τῆς ἀνα-
βολῆς καὶ τύρσεις πυκναὶ ξύλιναι πεποιημέναι, ἀπιέ-
6 ναι δὴ ἐπεχείρουν· οἱ δ' ἐπέκειντο αὐτοῖς. ὡς δ' οὐκ
ἐδύναντο ἀποτρέχειν, ἦν γὰρ ἐφ' ἑνὸς ἡ κατάβασις
ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν χαράδραν, πέμπουσι πρὸς Ξε-
7 νοφῶντα· ὁ δ' ἡγεῖτο τοῖς ὁπλίταις. ὁ δ' ἐλθὼν λέγει
ὅτι ἔστι χωρίον χρημάτων πολλῶν μεστόν· τοῦτο οὔτε
λαβεῖν δυνάμεθα· ἰσχυρὸν γάρ ἐστιν· οὔτ' ἀπελθεῖν
ῥᾴδιον· μάχονται γὰρ ἐπεξεληλυθότες καὶ ἡ ἄφοδος
8 χαλεπή. ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν προσαγαγὼν
πρὸς τὴν χαράδραν τοὺς μὲν ὁπλίτας θέσθαι ἐκέλευσε
τὰ ὅπλα, αὐτὸς δὲ διαβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς ἐσκο-
πεῖτο πότερον εἴη κρεῖττον ἀπάγειν καὶ τοὺς διαβε-
βηκότας ἢ καὶ τοὺς ὁπλίτας διαβιβάζειν, ὡς ἀλόντος
9 ἂν τοῦ χωρίου. ἐδόκει γὰρ τὸ μὲν ἀπάγειν οὐκ εἶναι
ἄνευ πολλῶν νεκρῶν, ἑλεῖν δ' ἂν ᾤοντο καὶ οἱ λοχα-
γοὶ τὸ χωρίον. καὶ ὁ Ξενοφῶν συνεχώρησε τοῖς ἱεροῖς
πιστεύσας· οἱ γὰρ μάντεις ἀποδεδειγμένοι ἦσαν ὅτι
10 μάχη μὲν ἔσται, τὸ δὲ τέλος καλὸν τῆς ἐξόδου. καὶ
τοὺς μὲν λοχαγοὺς ἔπεμπε διαβιβῶντας τοὺς ὁπλί-
τας, αὐτὸς δ' ἔμενεν ἀναχωρίσας ἅπαντας τοὺς πελ-
11 ταστάς, καὶ οὐδένα εἴα ἀκροβολίζεσθαι. ἐπεὶ δ' ἧκον
οἱ ὁπλῖται, ἐκέλευσε τὸν λόχον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν
λοχαγῶν ὡς ἂν κράτιστα οἴηται ἀγωνιεῖσθαι· ἦσαν
γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων οἳ πάντα τὸν χρό-

νον ἀλλήλοις περὶ ἀνδραγαθίας ἀντεποιοῦντο. καὶ οἱ 12
μὲν ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δὲ τοῖς πελτασταῖς πᾶσι παρ-
ήγγελλε διηγκυλωμένους ἰέναι, ὡς ὁπόταν σημήνῃ
ἀκοντίζειν, καὶ τοὺς τοξότας ἐπιβεβλῆσθαι ἐπὶ ταῖς
νευραῖς, ὡς ὁπόταν σημήνῃ τοξεύειν δεῆσον, καὶ τοὺς
γυμνῆτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διφθέρας· καὶ τοὺς
ἐπιτηδείους ἔπεμψε τούτων ἐπιμεληθῆναι. ἐπεὶ δὲ 13
πάντα παρεσκεύαστο καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ὑπολόχα-
γοι καὶ οἱ ἀξιοῦντες τούτων μὴ χείρους εἶναι πάντες
παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλους μὲν δὴ συνεώ-
ρων· μηνοειδὴς γὰρ διὰ τὸ χωρίον ἡ τάξις ἦν· ἐπεὶ 14
δ' ἐπαιάνισαν καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, ἅμα τε τῷ
Ἐνυαλίῳ ἠλέλιξαν καὶ ἔθεον δρόμῳ οἱ ὁπλῖται, καὶ
τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφεν-
δόναι, πλεῖστοι δ' ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι, ἦσαν δ' οἳ καὶ
πῦρ προσέφερον. ὑπὸ δὲ τοῦ πλήθους τῶν βελῶν ἔλι- 15
πον οἱ πολέμιοι τά τε σταυρώματα καὶ τὰς τύρσεις·
ὥστε Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ Φιλόξενος Πελληνεὺς
καταθέμενοι τὰ ὅπλα ἐν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ
ἄλλος ἄλλον εἷλκε, καὶ ἄλλος ἀνεβεβήκει, καὶ ἡλώ-
κει τὸ χωρίον, ὡς ἐδόκει. καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ καὶ 16
οἱ ψιλοὶ εἰσδραμόντες ἥρπαζον ὅ,τι ἕκαστος ἐδύνατο·
ὁ δὲ Ξενοφῶν στὰς κατὰ τὰς πύλας ὁπόσους ἐδύνατο
κατεκώλυε τῶν ὁπλιτῶν ἔξω· πολέμιοι γὰρ ἄλλοι
ἐφαίνοντο ἐπ' ἄκροις τισὶν ἰσχυροῖς. οὐ πολλοῦ δὲ χρό- 17
νου μεταξὺ γενομένου κραυγή τ' ἐγένετο ἔνδον καὶ

ἔφευγον οἱ μὲν καὶ ἔχοντες ἃ ἔλαβον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος, καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα. καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες ἔλεγον ὅτι ἄκρα τέ ἐστιν ἔνδον καὶ οἱ πολέμιοι πολλοί, οἳ παίουσιν
18 ἐκδεδραμηκότες τοὺς ἔνδον ἀνθρώπους. ἐνταῦθα ἀνειπεῖν ἐκέλευσε Τολμίδην τὸν κήρυκα ἰέναι εἴσω τὸν βουλόμενόν τι λαμβάνειν. καὶ ἵεντο πολλοὶ εἴσω, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντας οἱ εἴσω ὠθούμενοι καὶ κατα-
19 κλήουσι τοὺς πολεμίους πάλιν εἰς τὴν ἄκραν. καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἄκρας πάντα διηρπάσθη καὶ ἐξεκομίσαντο οἱ Ἕλληνες· οἱ δ' ὁπλῖται ἔθεντο τὰ ὅπλα, οἱ μὲν περὶ τὰ σταυρώματα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν
20 ἐπὶ τὴν ἄκραν φέρουσαν. ὁ δὲ Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπουν εἰ οἷόν τε εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν· ἦν γὰρ οὕτω σωτηρία ἀσφαλής, ἄλλως δὲ παγχάλεπον ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν· σκοπουμένοις δ' αὐτοῖς ἔδοξε
21 παντάπασιν ἀνάλωτον εἶναι τὸ χωρίον. ἐνταῦθα παρεσκευάζοντο τὴν ἄφοδον, καὶ τοὺς μὲν σταυροὺς ἕκαστοι τοὺς καθ' αὑτοὺς διήρουν, καὶ τοὺς ἀχρείους καὶ φορτία ἔχοντας ἐξεπέμποντο καὶ τῶν ὁπλιτῶν τὸ πλῆθος καταλιπόντες οἱ λοχαγοὶ οἷς ἕκαστος ἐπίστευεν.
22 ἐπεὶ δ' ἤρξαντο ἀποχωρεῖν, ἐπεξέθεον ἔνδοθεν πολλοὶ γέρρα καὶ λόγχας ἔχοντες καὶ κνημῖδας καὶ κράνη Παφλαγονικά, καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς οἰκίας ἀνέβαινον τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν φερούσης ὁδοῦ·
23 ὥστε οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν κατὰ τὰς πύλας τὰς

εἰς τὴν ἄκραν φερούσας. καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπερ-
ρίπτουν ἄνωθεν, ὥστε χαλεπὸν ἦν καὶ μένειν καὶ
ἀπιέναι· καὶ ἡ νὺξ φοβερὰ ἦν ἐπιοῦσα. μαχομένων 24
δ' αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων θεῶν τις μηχανὴν σωτη-
ρίας δίδωσιν. ἐξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν
ἐν δεξιᾷ ὅτου δὴ ἐνάψαντος. ὡς δ' αὕτη συνέπιπτεν,
ἔφυγον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. ὡς δ' ἔμαθεν ὁ 25
Ξενοφῶν τοῦτο παρὰ τῆς τύχης, ἐνάπτειν ἐκέλευσε
καὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ οἰκίας, αἳ ξύλιναι ἦσαν, ὥστε
καὶ ταχὺ ἐκάοντο. ἔφυγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων
τῶν οἰκιῶν. οἱ δὲ κατὰ στόμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύ- 26
πουν καὶ δῆλοι ἦσαν ὅτι ἐπικείσονται ἐν τῇ ἐξόδῳ τε
καὶ καταβάσει. ἐνταῦθα παραγγέλλει φέρειν ξύλα
ὅσοι ἐτύγχανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν εἰς τὸ μέσον
ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δ' ἱκανὰ ἤδη ἦν, ἐνῆ-
ψαν· ἐνῆπτον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτὸ τὸ χαράκωμα
οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. οὕτω 27
μόλις ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, πῦρ ἐν μέσῳ ἑαυτῶν
καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. καὶ κατεκαύθη πᾶσα
ἡ πόλις καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ τύρσεις καὶ τὰ σταυρώ-
ματα καὶ τἄλλα πάντα πλὴν τῆς ἄκρας.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπῆσαν οἱ Ἕλληνες ἔχοντες τἀπι- 28
τήδεια. ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς
Τραπεζοῦντα, πρανὴς γὰρ ἦν καὶ στενή, ψευδενέδραν
ἐποιήσαντο· καὶ ἀνὴρ Μυσὸς καὶ τοὔνομα τοῦτ' ἔχων 29
τῶν Κρητῶν λαβὼν δέκα ἔμενεν ἐν λασίῳ χωρίῳ καὶ

προσεποιεῖτο τοὺς πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε διεφαίνοντο χαλ-
30 καῖ οὖσαι. οἱ μὲν οὖν πολέμιοι ταῦτα διορῶντες ἐφοβοῦντο ὡς ἐνέδραν οὖσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινεν. ἐπεὶ δ' ἐδόκει ἤδη ἱκανὸν ὑπεληλυθέναι, τῷ Μυσῷ ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος· καὶ ὃς ἐξα-
31 ναστὰς φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρῆτες, ἁλίσκεσθαι γὰρ ἂν ἔφασαν τῷ δρόμῳ, ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας κα-
32 λινδούμενοι ἐσώθησαν, ὁ Μυσὸς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων ἐβόα βοηθεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον. καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες καὶ ἀντιτοξεύοντές τινες τῶν Κρητῶν. οὕτως ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πάντες σῷ ὄντες.

III. Ἐπεὶ δ' οὔτε Χειρίσοφος ἧκεν οὔτε πλοῖα ἱκανὰ ἦν οὔτε τἀπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτέον εἶναι. καὶ εἰς μὲν τὰ πλοῖα τούς τε ἀσθενοῦντας ἐνεβίβασαν καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν. καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν εἰσβιβάσαντες τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο· ἡ δ' ὁδὸς ὡδοποιημένη
2 ἦν. καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι εἰς Κερασοῦντα τριτάοι πόλιν Ἑλληνίδα ἐπὶ θαλάττῃ Σινωπέων ἄποικον
3 ἐν τῇ Κολχίδι χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα·

αὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγίγνετο καὶ ἀριθμός, καὶ
ένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. τοσοῦτοι ἐσώθη-
ν [ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους]. οἱ δ' ἄλλοι ἀπώ-
ντο ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ χιόνος καὶ εἴτις νόσῳ.
Ἐνταῦθα καὶ διαλαμβάνουσι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμα- 4
ων ἀργύριον γενόμενον. καὶ τὴν δεκάτην ἣν τῷ
ὁλλωνι ἐξεῖλον καὶ τῇ Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι διέλαβον
τρατηγοὶ τὸ μέρος ἕκαστος φυλάττειν τοῖς θεοῖς·
δὲ Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσιναῖος ἔλαβε. Ξενοφῶν 5
τὸ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάθημα ποιησάμενος
θησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θησαυ-
αὶ ἐπέγραψε τό τε αὐτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Προξέ-
ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε· ξένος γὰρ ἦν αὐτοῦ.
τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας, ὅτ' ἀπῄει σὺν 6
λάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδόν, κατ-
παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ,
τὸς κινδυνεύσων ἐδόκει ἰέναι, καὶ ἐπέστειλεν,
αὐτὸς σωθῇ, αὐτῷ ἀποδοῦναι· ἢν δέ τι πάθῃ,
αι ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι ὅ,τι οἴοιτο κα-
τῇ θεῷ. ἐπεὶ δ' ἔφευγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοι- 7
ἤδη αὐτοῦ ἐν Σκιλλοῦντι παρὰ τὴν Ὀλυμ-
ικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν θεωρήσων
δίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ
χωρίον ὠνεῖται τῇ θεῷ ὅπου ἀνεῖλεν ὁ θεός.
διαρρέων διὰ τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελινοῦς. 8
φέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεὼν Σε-

λινοῦς ποταμὸς παραρρεῖ, καὶ ἰχθύες τε ἐν ἀμφοτέροις ἔνεισι καὶ κόγχαι· ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆραι πάντων ὁπόσα ἐστὶν ἀγρευόμενα θηρία.
9 ἐποίησε δὲ καὶ βωμὸν καὶ ναὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου, καὶ τὸ λοιπὸν δ' ἀεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ὡραῖα θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ, καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετεῖχον τῆς ἑορτῆς. παρεῖχε δ' ἡ θεὸς τοῖς σκηνοῦσιν ἄλφιτα, ἄρτους, οἶνον, τραγήματα, καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος, καὶ τῶν θηρευομένων
10 δέ. καὶ γὰρ θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἑορτὴν οἵ τε Ξενοφῶντος παῖδες καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν, οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες συνεθήρων· καὶ ἡλίσκετο τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χώρου, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς
11 Φολόης, σύες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι. ἔστι δ' ἡ χώρα ᾗ ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται ὡς εἴκοσι στάδιοι ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. ἔνι δ' ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ καὶ λειμὼν καὶ ὄρη δένδρων μεστά, ἱκανὰ σῦς καὶ αἶγας καὶ βοῦς τρέφειν καὶ ἵππους, ὥστε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια
12 εὐωχεῖσθαι. περὶ δ' αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δένδρων ἐφυτεύθη ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ ὡραῖα. ὁ δὲ ναὸς ὡς μικρὸς μεγάλῳ τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασται, καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν ὡς κυπαρίττινον χρυσῷ ὄντι τῷ ἐν Ἐφέ-
13 σῳ. καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν ναὸν γράμματα ἔχουσα τάδε· ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙ-

ΟΣ. ΤΟΝ ΕΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥΜΕΝΟΝ
ΗΝ ΜΕΝ ΔΕΚΑΤΗΝ ΚΑΤΑΘΥΕΙΝ ΕΚΑΣΤΟΥ
ΟΥΣ. ΕΚ ΔΕ ΤΟΥ ΠΕΡΙΤΤΟΥ ΤΟΝ ΝΑΟΝ
ΙΣΕΚΕΤΑΖΕΙΝ. ΕΑΝ ΔΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΟΙΗΙ
ΤΤΑ ΤΗΙ ΘΕΩΙ ΜΕΛΗΣΕΙ.

Ἐκ Κερασοῦντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο IV.
ι καὶ πρόσθεν, οἱ δ' ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο.
δ' ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσσυνοίκων ὁρίοις, πέμπουσιν 2
κύτοὺς Τιμησίθεον τὸν Τραπεζούντιον πρόξενον
τῶν Μοσσυνοίκων, ἐρωτῶντες πότερον ὡς διὰ φι-
ἢ ὡς διὰ πολεμίας πορεύσονται τῆς χώρας. οἱ
ον ὅτι οὐ διήσοιεν· ἐπίστευον γὰρ τοῖς χωρίοις.
εν λέγει ὁ Τιμησίθεος ὅτι πολέμιοι τούτοις εἰσὶν 3
τοῦ ἐπέκεινα. καὶ ἔδόκει καλέσαι ἐκείνους, εἰ
ιτο συμμαχίαν ποιήσασθαι· καὶ πεμφθεὶς ὁ
θεος ἧκεν ἄγων τοὺς ἄρχοντας. ἐπεὶ δ' ἀφίκον- 4
νῆλθον οἵ τε τῶν Μοσσυνοίκων ἄρχοντες καὶ οἱ
νοὶ τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἔλεγε μὲν Ξενοφῶν,
ε δὲ Τιμησίθεος· Ὦ ἄνδρες Μοσσύνοικοι, ἡμεῖς 5
θα διασωθῆναι εἰς τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα
ἔχομεν· κωλύουσι δὲ οὗτοι ἡμᾶς οὓς ἀκούο-
ν πολεμίους εἶναι. εἰ οὖν βούλεσθε, ἔξεστιν 6
ᾶς λαβεῖν συμμάχους καὶ τιμωρήσασθαι εἴ
ὑμᾶς οὗτοι ἠδικήκασι, καὶ τὸ λοιπὸν ὑμῶν
εἶναι τούτους. εἰ δ' ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέ- 7
ὁθεν αὖ ἂν τοσαύτην δύναμιν λάβοιτε σύμ-

8 μαχον. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσσυν-
οίκων ὅτι καὶ βούλοιντο ταῦτα καὶ δέχοιντο τὴν συμ-
9 μαχίαν. Ἄγετε δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεή-
σεσθε χρήσασθαι, ἂν σύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα, κα-
ὑμεῖς τί οἷοί τ' ἔσεσθε ἡμῖν συμπρᾶξαι περὶ τῆ-
10 διόδου; οἱ δ' εἶπον ὅτι ἱκανοί ἐσμεν εἰς τὴν χώρα-
εἰσβάλλειν ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα τὴν τῶν ὑμῖν τε κα-
ἡμῖν πολεμίων, καὶ δεῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε κα-
ἄνδρας οἵτινες ὑμῖν συμμαχοῦνταί τε καὶ τὴν ὁδὸ-
ἡγήσονται.

11 Ἐπὶ τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες ᾤχοντο-
καὶ ἧκον τῇ ὑστεραίᾳ ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονό-
ξυλα καὶ ἐν ἑκάστῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο ἐκ-
12 βάντες εἰς τάξιν ἔθεντο τὰ ὅπλα, ὁ δ' εἷς ἔμενε. καὶ
οἱ μὲν λαβόντες τὰ πλοῖα ἀπέπλευσαν, οἱ δὲ μένον-
τες ἐξετάξαντο ὧδε. ἔστησαν ἀν' ἑκατὸν μάλιστα οἷον
χοροὶ ἀντιστοιχοῦντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέρρα πάντες
λευκῶν βοῶν δασέα, εἰκασμένα κιττοῦ πετάλῳ, ἐν δὲ
τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἔξπηχυ, ἔμπροσθεν μὲν λόγχην
13 ἔχον, ὄπισθεν δ' αὐτοῦ τοῦ ξύλου σφαιροειδές. χιτω-
νίσκους δ' ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λι-
νοῦ στρωματοδέσμου, ἐπὶ τῇ κεφαλῇ δὲ κράνη σκύ-
τινα οἷάπερ τὰ Παφλαγονικά, κρωβύλον ἔχοντα κατὰ
μέσον, ἐγγύτατα τιαροειδῆ· εἶχον δὲ καὶ σαγάρεις
14 σιδηρᾶς. ἐντεῦθεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν εἷς, οἱ δ' ἄλλοι
πάντες ἐπορεύοντο ᾄδοντες ἐν ῥυθμῷ, καὶ διελθόντες

διὰ τῶν τάξεων καὶ διὰ τῶν ὅπλων τῶν Ἑλλήνων ἐπο-
ιεύοντο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπὶ χωρίον ὃ ἐδό-
κει ἐπιμαχώτατον εἶναι. ᾠκεῖτο δὲ τοῦτο πρὸ τῆς μη- 15
τροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς καὶ ἐχούσης τὸ ἀκρότα-
τον τῶν Μοσσυνοίκων. καὶ περὶ τούτου ὁ πόλεμος ἦν·
οἱ γὰρ ἀεὶ τοῦτ' ἔχοντες ἐδόκουν ἐγκρατεῖς εἶναι πάν-
των τῶν Μοσσυνοίκων, καὶ ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως
ἔχειν τοῦτο, ἀλλὰ κοινὸν ὂν καταλαβόντας πλεονε-
κτεῖν. εἴποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινές, οὐ 16
κληθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἁρπαγῆς ἕνεκεν.
οἱ δὲ πολέμιοι προσιόντων τέως μὲν ἡσύχαζον, ἐπεὶ
δὲ ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ χωρίου, ἐκδραμόντες τρέπονται
αὐτούς, καὶ ἀπέκτειναν συχνοὺς τῶν βαρβάρων καὶ
τῶν συναναβάντων Ἑλλήνων τινάς, καὶ ἐδίωκον μέχρι
οὗ εἶδον τοὺς Ἕλληνας βοηθοῦντας· εἶτα δ' ἀποτρα- 17
πόμενοι ᾤχοντο, καὶ ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς τῶν
ἀνδρῶν ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἕλλησι καὶ τοῖς ἑαυτῶν
φίλοις, καὶ ἅμα ἐχόρευον ἐν νόμῳ τινὶ ᾄδοντες.
Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο ὅτι τούς τε πολεμίους 18
ἐνοιήκεσαν θρασυτέρους καὶ οἱ ἐξελθόντες Ἕλληνες
αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν μάλα ὄντες συχνοί· ὃ οὔπω
πρότερον ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ στρατείᾳ. Ξενοφῶν δὲ 19
καλέσας τοὺς Ἕλληνας εἶπεν· Ἄνδρες στρατιῶ-
ται, μηδὲν ἀθυμήσητε ἕνεκα τῶν γεγενημένων· ἴστε
ὅτι καὶ ἀγαθόν τι οὐ μεῖον τοῦ κακοῦ γεγένη-
ται. πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι οἱ μέλλοντες 20

ἡμῖν ἡγεῖσθαι τῷ ὄντι πολέμιοί εἰσιν οἵσπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιστήσαντες τῆς σὺν ἡμῖν τάξεως καὶ ἱκανοὶ ἡγησάμενοι εἶναι σὺν τοῖς βαρβάροις ταὐτὰ πράττειν ἅπερ καὶ σὺν ἡμῖν δίκην δεδώκασιν, ὥστε αὖθις ἧττον τῆς
21 ἡμετέρας τάξεως ἀπολείψονται. ἀλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάζεσθαι ὅπως καὶ τοῖς φίλοις οὖσι τῶν βαρβάρων δόξετε κρείττους αὐτῶν εἶναι καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε ὅτι οὐχ ὁμοίοις ἀνδράσι μαχοῦνται νῦν τε καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.

22 Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτως ἔμειναν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ θύσαντες ἐπεὶ ἐκαλλιέρησαν, ἀριστήσαντες, ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησάμενοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κατὰ ταὐτὰ ταξάμενοι ἐπορεύοντο τοὺς τοξότας μεταξὺ τῶν λόχων ἔχοντες, ὑπολειπομένους δὲ μικρὸν τοῦ στόματος τῶν ὁπλιτῶν.
23 ἦσαν γὰρ τῶν πολεμίων οἱ εὔζωνοι κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον. τούτους οὖν ἀνέστελλον οἱ τοξόται καὶ οἱ πελτασταί. οἱ δ' ἄλλοι βάδην ἐπορεύοντο πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον ἀφ' οὗ τῇ προτεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐτρέφθησαν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς· ἐνταῦθα γὰρ
24 οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. τοὺς μὲν οὖν πελταστὰς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι καὶ ἐμάχοντο, ἐπειδὴ δ' ἐγγὺς ἦσαν οἱ ὁπλῖται, ἐτρέποντο. καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ εὐθὺς εἵποντο διώκοντες ἄνω πρὸς τὴν πόλιν,
25 οἱ δ' ὁπλῖται ἐν τάξει εἵποντο. ἐπεὶ δ' ἄνω ἦσαν πρὸς

ταῖς τῆς μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα οἱ πολέμιοι
ἡμοῦ δὴ πάντες γενόμενοι ἐμάχοντο καὶ ἐξηκόντιζον
τοῖς παλτοῖς, καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα μα-
ρά, ὅσα ἀνὴρ ἂν φέροι μόλις, τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύ-
σθαι ἐκ χειρός. ἐπεὶ δ' οὐχ ὑφίεντο οἱ Ἕλληνες, 26
ἀλλ' ὁμόσε ἐχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι καὶ ἐντεῦ-
θεν ἅπαντες λιπόντες τὸ χωρίον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὖ-
τον ὁ ἐν τῷ μόσσυνι τῷ ἐπ' ἄκρου ᾠκοδομημένῳ, ὃν
φουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττου-
, οὐκ ἤθελεν ἐξελθεῖν, οὐδὲ ὁ ἐν τῷ πρότερον αἰ-
ντι χωρίῳ, ἀλλ' αὐτοῖν τοῖν μοσσύνοιν κατεκαύ-
κν. οἱ δ' Ἕλληνες διαρπάζοντες τὰ χωρία εὕρι- 27
θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄρτων νενημένων πα-
ς, ὡς ἔφασαν οἱ Μοσσύνοικοι, τὸν δὲ νέον σῖτον
τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον· ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ πλεῖ-
καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν εὑρίσκε- 28
εταριχευμένα καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελ-
, ᾧ ἐχρῶντο οἱ Μοσσύνοικοι καθάπερ οἱ Ἕλλη-
ῦ ἐλαίῳ· κάρυα δ' ἐπὶ τῶν ἀνώγεων ἦν πολλὰ 29
λατέα οὐκ ἔχοντα διαφυὴν οὐδεμίαν. τούτῳ καὶ
τῳ σίτῳ ἐχρῶντο ἕψοντες καὶ ἄρτους ὀπτῶντες.
ἐ εὑρίσκετο ὃς ἄκρατος μὲν ὀξὺς ἐφαίνετο εἶναι
ῆς αὐστηρότητος, κερασθεὶς δὲ εὐώδης τε καὶ

μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα ἐπο- 30
εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς

συμμαχήσασι τῶν Μοσσυνοίκων. ὁπόσα δὲ καὶ ἄλλα παρῆσαν χωρία τῶν σὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ εὐπροσοδώτατα οἱ μὲν ἔλειπον, οἱ δὲ ἑκόντες προσε-
31 χώρουν. τὰ δὲ πλεῖστα τοιάδε ἦν τῶν χωρίων. ἀπεῖχον αἱ πόλεις ἀπ' ἀλλήλων στάδια ὀγδοήκοντα, αἱ δὲ πλεῖον αἱ δὲ μεῖον· ἀναβοώντων δ' ἀλλήλων ἐξήκουον εἰς τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας πόλεως· οὕτως
32 ὑψηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτευτοὺς καρύοις ἐφθοῖς, ἀπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα καὶ οὐ πολλοῦ δέοντας ἴσους τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος εἶναι, ποικίλους δὲ τὰ νῶτα-
33 καὶ τὰ ἔμπροσθεν πάντα ἐστιγμένους ἀνθέμια. ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις ἃς ἦγον οἱ Ἕλληνες ἐμφανῶς συγγίγνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν οὗτος σφίσι. λευκοὶ δὲ
34 πάντες οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελθεῖν καὶ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους, ἔν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες ἐποίουν ἅπερ ἂν ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἔπραττον ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες, διελέγοντό τε αὐτοῖς καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ ὠρχοῦντο ἐφιστάμενοι ὅπου τύχοιεν ὥσπερ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι.

V. Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες, διά τε τῆς πολεμίας καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμούς, καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας. οὗτοι ὀλίγοι τε ἦσαν

ὶ ὑπήκοοι τῶν Μοσσυνοίκων, καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς
ίστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας. ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται
Τιβαρηνούς. ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν 2
ινωτέρα καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττῃ ἧττον ἐρυ-
. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχρῃζον πρὸς τὰ χωρία προσ-
λειν καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναί τι, καὶ τὰ ξένια
ε παρὰ Τιβαρηνῶν οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμεῖναι
ίσαντες ἔστε βουλεύσαιντο ἐθύοντο. καὶ πολλὰ 3
θυσάντων τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάντες
ην ὅτι οὐδαμῇ προσίοιντο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον.
ίεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὡς διὰ φιλίας
ίμενοι δύο ἡμέρας ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα πόλιν
νίδα, Σινωπέων ἀποικίαν, ὄντας δ' ἐν τῇ Τι-
ῶν χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα 4
ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν,
κπὰς ἐποίησαν κατ' ἔθνος ἕκαστοι τῶν Ἑλλή-
ὶ ἀγῶνας γυμνικούς. τὰ δ' ἐπιτήδεια ἐλάμβα- 5
μὲν ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τὰ δ' ἐκ τῶν χω-
ν Κοτυωριτῶν· οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγοράν, οὐδ'
εῖχος τοὺς ἀσθενοῦντας ἐδέχοντο.
ούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβού- 6
ερὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως, ἦν γὰρ
καὶ φόρον ἐκείνοις ἔφερον, καὶ τῆς χώρας,
ον δῃουμένην. καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπε-
ον· προηγόρει δὲ Ἑκατώνυμος δεινὸς νομιζό-
αι λέγειν· Ἔπεμψεν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες στρα- 7

προσεποιεῖτο τοὺς πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε διεφαίνοντο χαλ-
30 καῖ οὖσαι. οἱ μὲν οὖν πολέμιοι ταῦτα διορῶντες ἐφοβοῦντο ὡς ἐνέδραν οὖσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινεν. ἐπεὶ δ' ἐδόκει ἤδη ἱκανὸν ὑπεληλυθέναι, τῷ Μυσῷ ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος· καὶ ὃς ἐξα-
31 ναστὰς φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρῆτες, ἁλίσκεσθαι γὰρ ἂν ἔφασαν τῷ δρόμῳ, ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας κα-
32 λινδούμενοι ἐσώθησαν, ὁ Μυσὸς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων ἐβόα βοηθεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον. καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες καὶ ἀντιτοξεύοντές τινες τῶν Κρητῶν. οὕτως ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πάντες σῷ ὄντες.

III. Ἐπεὶ δ' οὔτε Χειρίσοφος ἧκεν οὔτε πλοῖα ἱκανὰ ἦν οὔτε τἀπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτέον εἶναι. καὶ εἰς μὲν τὰ πλοῖα τούς τε ἀσθενοῦντας ἐνεβίβασαν καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν. καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν εἰσβιβάσαντες τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο· ἡ δ' ὁδὸς ὡδοποιημένη
2 ἦν. καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι εἰς Κερασοῦντα τριταῖοι πόλιν Ἑλληνίδα ἐπὶ θαλάττῃ Σινωπέων· ἄποικον
3 ἐν τῇ Κολχίδι χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα·

καὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγίγνετο καὶ ἀριθμός, καὶ ἐγένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. τοσοῦτοι ἐσώθησαν [ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους]. οἱ δ' ἄλλοι ἀπώλοντο ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ χιόνος καὶ εἴτις νόσῳ.

Ἐνταῦθα καὶ διαλαμβάνουσι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμα- 4
λώτων ἀργύριον γενόμενον. καὶ τὴν δεκάτην ἣν τῷ Ἀπόλλωνι ἐξεῖλον καὶ τῇ Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι διέλαβον οἱ στρατηγοὶ τὸ μέρος ἕκαστος φυλάττειν τοῖς θεοῖς· ἀντὶ δὲ Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσιναῖος ἔλαβε. Ξενοφῶν 5
οὖν τὸ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάθημα ποιησάμενος ἀνατίθησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θησαυρὸν καὶ ἐπέγραψε τό τε αὐτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Προξένου, ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε· ξένος γὰρ ἦν αὐτοῦ. τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας, ὅτ' ἀπῄει σὺν 6
Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδόν, κατέλιπε παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει ἰέναι, καὶ ἐπέστειλεν, ἢν μὲν αὐτὸς σωθῇ, αὐτῷ ἀποδοῦναι· ἢν δέ τι πάθῃ, ἀναθεῖναι ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι ὅ,τι οἴοιτο χαριεῖσθαι τῇ θεῷ. ἐπεὶ δ' ἔφευγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοι- 7
κοῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐν Σκιλλοῦντι παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν θεωρήσων καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λαβὼν χωρίον ὠνεῖται τῇ θεῷ ὅπου ἀνεῖλεν ὁ θεός. ἔτυχε δὲ διαρρέων διὰ τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελινοῦς. 8
καὶ ἐν Ἐφέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεὼν Σε-

λινοῦς ποταμὸς παραρρεῖ, καὶ ἰχθύες τε ἐν ἀμφοτέροις ἔνεισι καὶ κόγχαι· ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆραι πάντων ὁπόσα ἐστὶν ἀγρευόμενα θηρία.
9 ἐποίησε δὲ καὶ βωμὸν καὶ ναὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου, καὶ τὸ λοιπὸν δ' ἀεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ὡραῖα θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ, καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετεῖχον τῆς ἑορτῆς. παρεῖχε δ' ἡ θεὸς τοῖς σκηνοῦσιν ἄλφιτα, ἄρτους, οἶνον, τραγήματα, καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος, καὶ τῶν θηρευομένων
10 δέ. καὶ γὰρ θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἑορτὴν οἵ τε Ξενοφῶντος παῖδες καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν, οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες συνεθήρων· καὶ ἡλίσκετο τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χώρου, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς
11 Φολόης, σύες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι. ἔστι δ' ἡ χώρα ἣ ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται ὡς εἴκοσι στάδιοι ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. ἔνι δ' ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ καὶ λειμὼν καὶ ὄρη δένδρων μεστά, ἱκανὰ σῦς καὶ αἶγας καὶ βοῦς τρέφειν καὶ ἵππους, ὥστε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια
12 εὐωχεῖσθαι. περὶ δ' αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δένδρων ἐφυτεύθη ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ ὡραῖα. ὁ δὲ ναὸς ὡς μικρὸς μεγάλῳ τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασται, καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν ὡς κυπαρίττινον χρυσῷ ὄντι τῷ ἐν Ἐφέ-
13 σῳ. καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν ναὸν γράμματα ἔχουσα τάδε· ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙ-

ΔΟΣ. ΤΟΝ ΕΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥΜΕΝΟΝ ΤΗΝ ΜΕΝ ΔΕΚΑΤΗΝ ΚΑΤΑΘΥΕΙΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ. ΕΚ ΔΕ ΤΟΥ ΠΕΡΙΤΤΟΥ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΕΠΙΣΚΕΥΑΖΕΙΝ. ΕΑΝ ΔΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΟΙΗΙ ΤΑΥΤΑ ΤΗΙ ΘΕΩΙ ΜΕΛΗΣΕΙ.

Ἐκ Κερασοῦντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο IV.
οἵπερ καὶ πρόσθεν, οἱ δ' ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο.
ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσσυνοίκων ὁρίοις, πέμπουσιν 2
εἰς αὐτοὺς Τιμησίθεον τὸν Τραπεζούντιον πρόξενον
ὄντα τῶν Μοσσυνοίκων, ἐρωτῶντες πότερον ὡς διὰ φι-
λίας ἢ ὡς διὰ πολεμίας πορεύσονται τῆς χώρας. οἱ
δ' εἶπον ὅτι οὐ διήσοιεν· ἐπίστευον γὰρ τοῖς χωρίοις.
ἐντεῦθεν λέγει ὁ Τιμησίθεος ὅτι πολέμιοι τούτοις εἰσὶν 3
οἱ ἐκ τοῦ ἐπέκεινα. καὶ ἔδόκει καλέσαι ἐκείνους, εἰ
βούλοιντο συμμαχίαν ποιήσασθαι· καὶ πεμφθεὶς ὁ
Τιμησίθεος ἧκεν ἄγων τοὺς ἄρχοντας. ἐπεὶ δ' ἀφίκον- 4
το, συνῆλθον οἵ τε τῶν Μοσσυνοίκων ἄρχοντες καὶ οἱ
στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἔλεγε μὲν Ξενοφῶν,
ἡρμήνευε δὲ Τιμησίθεος· Ὦ ἄνδρες Μοσσύνοικοι, ἡμεῖς 5
βουλόμεθα διασωθῆναι εἰς τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα
γὰρ οὐκ ἔχομεν· κωλύουσι δὲ οὗτοι ἡμᾶς οὓς ἀκούο-
μεν ὑμῖν πολεμίους εἶναι. εἰ οὖν βούλεσθε, ἔξεστιν 6
ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν συμμάχους καὶ τιμωρήσασθαι εἴ
τί ποθ' ὑμᾶς οὗτοι ἠδικήκασι, καὶ τὸ λοιπὸν ὑμῶν
ὑπηκόους εἶναι τούτους. εἰ δ' ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέ- 7
ψασθε πόθεν αὖ ἂν τοσαύτην δύναμιν λάβοιτε σύμ-

8 μαχον. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσσυνοίκων ὅτι καὶ βούλοιντο ταῦτα καὶ δέχοιντο τὴν συμ-
9 μαχίαν. Ἄγετε δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι, ἂν σύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα, καὶ ὑμεῖς τί οἷοί τ' ἔσεσθε ἡμῖν συμπράξαι περὶ τῆς
10 ὁδοῦ; οἱ δ' εἶπον ὅτι ἱκανοί ἐσμεν εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλειν ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα τὴν τῶν ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν πολεμίων, καὶ δεῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας οἵτινες ὑμῖν συμμαχοῦνταί τε καὶ τὴν ὁδὸν ἡγήσονται.

11 Ἐπὶ τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες ᾤχοντο. καὶ ἧκον τῇ ὑστεραίᾳ ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονόξυλα καὶ ἐν ἑκάστῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο ἐκ-
12 βάντες εἰς τάξιν ἔθεντο τὰ ὅπλα, ὁ δ' εἷς ἔμενε. καὶ οἱ μὲν λαβόντες τὰ πλοῖα ἀπέπλευσαν, οἱ δὲ μένοντες ἐξετάξαντο ὧδε. ἔστησαν ἀν' ἑκατὸν μάλιστα οἷον χοροὶ ἀντιστοιχοῦντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέρρα πάντες λευκῶν βοῶν δασέα, εἰκασμένα κιττοῦ πετάλῳ, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἕξπηχυ, ἔμπροσθεν μὲν λόγχην
13 ἔχον, ὄπισθεν δ' αὐτοῦ τοῦ ξύλου σφαιροειδές. χιτωνίσκους δ' ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λινοῦ στρωματοδέσμου, ἐπὶ τῇ κεφαλῇ δὲ κράνη σκύτινα οἷάπερ τὰ Παφλαγονικά, κρωβύλον ἔχοντα κατὰ μέσον, ἐγγύτατα τιαροειδῆ· εἶχον δὲ καὶ σαγάρεις
14 σιδηρᾶς. ἐντεῦθεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν εἷς, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐπορεύοντο ᾄδοντες ἐν ῥυθμῷ, καὶ διελθόντες

διὰ τῶν τάξεων καὶ διὰ τῶν ὅπλων τῶν Ἑλλήνων ἐπο-
ρεύοντο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπὶ χωρίον ὃ ἐδό-
κει ἐπιμαχώτατον εἶναι. ὠκεῖτο δὲ τοῦτο πρὸ τῆς μη- 15
τροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς καὶ ἐχούσης τὸ ἀκρότα-
τον τῶν Μοσσυνοίκων. καὶ περὶ τούτου ὁ πόλεμος ἦν·
οἱ γὰρ ἀεὶ τοῦτ' ἔχοντες ἐδόκουν ἐγκρατεῖς εἶναι πάν-
των τῶν Μοσσυνοίκων, καὶ ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως
ἔχειν τοῦτο, ἀλλὰ κοινὸν ὂν καταλαβόντας πλεονε-
κτεῖν. εἵποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινές, οὐ 16
ταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἁρπαγῆς ἕνεκεν.
οἱ δὲ πολέμιοι προσιόντων τέως μὲν ἡσύχαζον, ἐπεὶ
δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ χωρίου, ἐκδραμόντες τρέπονται
αὐτούς, καὶ ἀπέκτειναν συχνοὺς τῶν βαρβάρων καὶ
τῶν συναναβάντων Ἑλλήνων τινάς, καὶ ἐδίωκον μέχρι
οὗ εἶδον τοὺς Ἕλληνας βοηθοῦντας· εἶτα δ' ἀποστρα- 17
πόμενοι ᾤχοντο, καὶ ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς τῶν
νεκρῶν ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἕλλησι καὶ τοῖς ἑαυτῶν
πολεμίοις, καὶ ἅμα ἐχόρευον ἐν νόμῳ τινὶ ᾄδοντες.
οἱ δ' Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο ὅτι τούς τε πολεμίους 18
ἐπεποιήκεσαν θρασυτέρους καὶ οἱ ἐξελθόντες Ἕλληνες
σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν μάλα ὄντες συχνοί· ὃ οὔπω
πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ στρατείᾳ. Ξενοφῶν δὲ 19
συγκαλέσας τοὺς Ἕλληνας εἶπεν· Ἄνδρες στρατιῶ-
ται, μηδὲν ἀθυμήσητε ἕνεκα τῶν γεγενημένων· ἴστε
γὰρ ὅτι καὶ ἀγαθόν τι οὐ μεῖον τοῦ κακοῦ γεγένη-
ται. πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι οἱ μέλλοντες 20

ἡμῖν ἡγεῖσθαι τῷ ὄντι πολέμιοί εἰσιν οἷσπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιστήσαντες τῆς σὺν ἡμῖν τάξεως καὶ ἱκανοὶ ἡγησάμενοι εἶναι σὺν τοῖς βαρβάροις ταὐτὰ πράττειν ἅπερ καὶ σὺν ἡμῖν δίκην δεδώκασιν, ὥστε αὖθις ἧττον τῆς
21 ἡμετέρας τάξεως ἀπολείψονται. ἀλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάζεσθαι ὅπως καὶ τοῖς φίλοις οὖσι τῶν βαρβάρων δόξετε κρείττους αὐτῶν εἶναι καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε ὅτι οὐχ ὁμοίοις ἀνδράσι μαχοῦνται νῦν τε καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.

22 Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτως ἔμειναν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ θύσαντες ἐπεὶ ἐκαλλιέρησαν, ἀριστήσαντες, ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησάμενοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κατὰ ταὐτὰ ταξάμενοι ἐπορεύοντο τοὺς τοξότας μεταξὺ τῶν λόχων ἔχοντες, ὑπολειπομένους δὲ μικρὸν τοῦ στόματος τῶν ὁπλιτῶν.
23 ἦσαν γὰρ τῶν πολεμίων οἱ εὔζωνοι κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον. τούτους οὖν ἀνέστελλον οἱ τοξόται καὶ οἱ πελτασταί. οἱ δ' ἄλλοι βάδην ἐπορεύοντο πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον ἀφ' οὗ τῇ προτεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐτρέφθησαν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς· ἐνταῦθα γὰρ
24 οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. τοὺς μὲν οὖν πελταστὰς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι καὶ ἐμάχοντο, ἐπειδὴ δ' ἐγγὺς ἦσαν οἱ ὁπλῖται, ἐτρέποντο. καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ εὐθὺς εἵποντο διώκοντες ἄνω πρὸς τὴν πόλιν,
25 οἱ δ' ὁπλῖται ἐν τάξει εἵποντο. ἐπεὶ δ' ἄνω ἦσαν πρὸς

ταῖς τῆς μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα οἱ πολέμιοι ὁμοῦ δὴ πάντες γενόμενοι ἐμάχοντο καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς, καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα μακρά, ὅσα ἀνὴρ ἂν φέροι μόλις, τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός. ἐπεὶ δ' οὐχ ὑφίεντο οἱ Ἕλληνες, 26
ἀλλ' ὁμόσε ἐχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι καὶ ἐντεῦθεν ἅπαντες λιπόντες τὸ χωρίον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὁ ἐν τῷ μόσσυνι τῷ ἐπ' ἄκρου ᾠκοδομημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττουσιν, οὐκ ἤθελεν ἐξελθεῖν, οὐδὲ ὁ ἐν τῷ πρότερον αἱρεθέντι χωρίῳ, ἀλλ' αὐτοῖν τοῖν μοσσύνοιν κατεκαύθησαν. οἱ δ' Ἕλληνες διαρπάζοντες τὰ χωρία εὕρι- 27
σκον θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄρτων νενημένων πατρίους, ὡς ἔφασαν οἱ Μοσσύνοικοι, τὸν δὲ νέον σῖτον σὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον· ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ πλεῖσται. καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν εὑρίσκε- 28
το τεταριχευμένα καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ Μοσσύνοικοι καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ· κάρυα δ' ἐπὶ τῶν ἀνώγεων ἦν πολλὰ 29
τὰ πλατέα οὐκ ἔχοντα διαφυὴν οὐδεμίαν. τούτῳ καὶ πλείστῳ σίτῳ ἐχρῶντο ἕψοντες καὶ ἄρτους ὀπτῶντες. οἶνος δ' εὑρίσκετο ὃς ἄκρατος μὲν ὀξὺς ἐφαίνετο εἶναι ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος, κερασθεὶς δὲ εὐώδης τε καὶ ἡδύς.

Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα ἐπο- 30
ρεύοντο εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς

συμμαχήσασι τῶν Μοσσυνοίκων. ὁπόσα δὲ καὶ ἄλλα παρῆσαν χωρία τῶν σὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ εὐπροσοδώτατα οἱ μὲν ἔλειπον, οἱ δὲ ἑκόντες προσε-
31 χώρουν. τὰ δὲ πλεῖστα τοιάδε ἦν τῶν χωρίων. ἀπεῖχον αἱ πόλεις ἀπ' ἀλλήλων στάδια ὀγδοήκοντα, αἱ δὲ πλεῖον αἱ δὲ μεῖον· ἀναβοώντων δ' ἀλλήλων ἐξήκουον εἰς τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας πόλεως· οὕτως
32 ὑψηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτευτοὺς καρύοις ἐφθοῖς, ἀπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα καὶ οὐ πολλοῦ δέοντας ἴσους τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος εἶναι, ποικίλους δὲ τὰ νῶτα
33 καὶ τὰ ἔμπροσθεν πάντα ἐστιγμένους ἀνθέμια. ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις ἃς ἦγον οἱ Ἕλληνες ἐμφανῶς συγγίγνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν οὗτος σφίσι. λευκοὶ δὲ
34 πάντες οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελθεῖν καὶ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους, ἔν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες ἐποίουν ἅπερ ἂν ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἔπραττον ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες, διελέγοντό τε αὐτοῖς καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ ὠρχοῦντο ἐφιστάμενοι ὅπου τύχοιεν ὥσπερ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι.

V. Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες, διά τε τῆς πολεμίας καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμούς, καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας. οὗτοι ὀλίγοι τε ἦσαν

καὶ ὑπήκοοι τῶν Μοσσυνοίκων, καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας. ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνούς. ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν 2 πεδινωτέρα καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττῃ ἧττον ἐρυμνά. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχρῃζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναί τι, καὶ τὰ ξένια ἃ ἧκε παρὰ Τιβαρηνῶν οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμεῖναι κελεύσαντες ἔστε βουλεύσαιντο ἐθύοντο. καὶ πολλὰ 3 καταθυσάντων τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάντες γνώμην ὅτι οὐδαμῇ προσίοιντο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον. ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὡς διὰ φιλίας πορευόμενοι δύο ἡμέρας ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα πόλιν Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἀποικίαν, ὄντας δ' ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα 4 πέντε. ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν, καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατ' ἔθνος ἕκαστοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. τὰ δ' ἐπιτήδεια ἐλάμβα- 5 νον τὰ μὲν ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τὰ δ' ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν· οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγοράν, οὐδ' εἰς τὸ τεῖχος τοὺς ἀσθενοῦντας ἐδέχοντο.

Ἐν τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβού- 6 μενοι περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως, ἣν γὰρ ἐκείνων καὶ φόρον ἐκείνοις ἔφερον, καὶ τῆς χώρας, ὅτι ἤκουον δῃουμένην. καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἔλεγον· προηγόρει δὲ Ἑκατώνυμος δεινὸς νομιζόμενος εἶναι λέγειν· Ἔπεμψεν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες στρα- 7

τιῶται, ἡ τῶν Σινωπέων πόλις ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς ὅτι νικᾶτε Ἕλληνες ὄντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ συνησθησομένους ὅτι διὰ πολλῶν τε καὶ δεινῶν, ὡς
8 ἡμεῖς ἀκούομεν, πραγμάτων σεσωσμένοι πάρεστε. ἀξιοῦμεν δὲ Ἕλληνες ὄντες καὶ αὐτοὶ ὑφ' ὑμῶν ὄντων Ἑλλήνων ἀγαθὸν μέν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποτε ὑπήρξαμεν κακῶς
9 ποιοῦντες. Κοτυωρῖται δὲ οὗτοι εἰσὶ μὲν ἡμέτεροι ἄποικοι, καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώκαμεν βαρβάρους ἀφελόμενοι· διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν οὗτοι τεταγμένον καὶ Κερασούντιοι καὶ Τραπεζούντιοι· ὥστε ὅ,τι ἂν τούτους κακὸν ποιήσητε ἡ
10 Σινωπέων πόλις νομίζει πάσχειν. νῦν δ' ἀκούομεν ὑμᾶς εἴς τε τὴν πόλιν βίᾳ παρεληλυθότας ἐνίους σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ ἐκ τῶν χωρίων λαμ-
11 βάνειν ὧν ἂν δέησθε οὐ πείθοντας. ταῦτ' οὖν οὐκ ἀξιοῦμεν· εἰ δὲ ταῦτα ποιήσετε, ἀνάγκη ἡμῖν Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας καὶ ἄλλον ὅντιν' ἂν δυνώμεθα φίλον ποιεῖσθαι.

12 Πρὸς ταῦτα ἀναστὰς Ξενοφῶν ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν εἶπεν· Ἡμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Σινωπῆς, ἥκομεν ἀγαπῶντες ὅτι τὰ σώματα διεσωσάμεθα καὶ τὰ ὅπλα· οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν ἅμα τε χρήματα ἄγειν καὶ φέ-
13 ρειν καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. καὶ νῦν ἐπεὶ εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἤλθομεν, ἐν Τραπεζοῦντι μέν, παρεῖχον γὰρ ἡμῖν ἀγοράν, ὠνούμενοι εἴχομεν τὰπι-

τήδεια, καὶ ἀνθ' ὧν ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ξένια ἔδωκαν
τῇ στρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν αὐτούς, καὶ εἴ τις αὐτοῖς
φίλος ἦν τῶν βαρβάρων, τούτων ἀπειχόμεθα· τοὺς
δὲ πολεμίους αὐτῶν ἐφ' οὓς αὐτοὶ ἡγοῖντο κακῶς
ἐποιοῦμεν ὅσον ἐδυνάμεθα. ἐρωτᾶτε δ' αὐτοὺς ὁποίων 14
τινῶν ἡμῶν ἔτυχον· πάρεισι γὰρ ἐνθάδε οὓς ἡμῖν
ἡγεμόνας διὰ φιλίαν ἡ πόλις συνέπεμψεν. ὅποι δ' ἂν 15
ἐλθόντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, ἄν τε εἰς βάρβαρον γῆν
ἄν τε εἰς Ἑλληνίδα, οὐχ ὕβρει ἀλλ' ἀνάγκῃ λαμ-
βάνομεν ταπιτήδεια. καὶ Καρδούχους καὶ Ταόχους 16
καὶ Χαλδαίους καίπερ βασιλέως οὐχ ὑπηκόους ὄντας
ὅμως καὶ μάλα φοβεροὺς ὄντας πολεμίους ἐκτησάμεθα
διὰ τὸ ἀνάγκην εἶναι λαμβάνειν ταπιτήδεια, ἐπεὶ
ἀγορὰν οὐ παρεῖχον. Μάκρωνας δὲ καίπερ βαρβάρους 17
ὄντας, ἐπεὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδύναντο παρεῖχον, φίλους
τ' ἐνομίζομεν καὶ βίᾳ οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων.
Κοτυωρίτας δέ, οὓς ὑμετέρους φατὲ εἶναι, εἴ τι αὐ- 18
τῶν εἰλήφαμεν, αὐτοὶ αἴτιοί εἰσιν· οὐ γὰρ ὡς φίλοι
προσεφέροντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλήσαντες τὰς πύλας οὔτ'
εἴσω ἐδέχοντο οὔτ' ἔξω ἀγορὰν ἔπεμπον· ἠτιῶντο δὲ
τὸν παρ' ὑμῶν ἁρμοστὴν τούτων αἴτιον εἶναι. ὃ δὲ 19
λέγεις βίᾳ παρελθόντας σκηνοῦν, ἡμεῖς ἠξιοῦμεν τοὺς
κάμνοντας εἰς τὰς στέγας δέξασθαι· ἐπεὶ δ' οὐκ ἀνέῳ-
γον τὰς πύλας, ᾗ ἡμᾶς ἐδέχετο αὐτὸ τὸ χωρίον
ταύτῃ εἰσελθόντες ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν,
σκηνοῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες τὰ αὐτῶν

δαπανῶντες, καὶ τὰς πύλας φρουροῦμεν, ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἁρμοστῇ ὦσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν,
20 ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν ᾖ κομίσασθαι ὅταν βουλώμεθα. οἱ δ' ἄλλοι, ὡς ὁρᾶτε, σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι ἐν τῇ τάξει, παρεσκευασμένοι, ἂν μέν τις εὖ ποιῇ, ἀντ' εὖ ποιεῖν,
21 ἂν δὲ κακῶς, ἀλέξασθαι. ὃ δ' ἠπείλησας ὡς ἢν ὑμῖν δοκῇ Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας συμμάχους ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ ἢν μὲν ἀνάγκη ᾖ πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις· ἤδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν· ἂν δὲ δοκῇ ἡμῖν καὶ φίλον
22 ποιεῖσθαι τὸν Παφλαγόνα· ἀκούομεν δ' αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς ὑμετέρας πόλεως καὶ χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων· πειρασόμεθα συμπράττοντες αὐτῷ ὧν ἐπιθυμεῖ φίλοι γίγνεσθαι.

23 Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ συμπρέσβεις τῷ Ἑκατωνύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοις, παρελθὼν δ' αὐτῶν ἄλλος εἶπεν ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἥκοιεν ἀλλ' ἐπιδείξοντες ὅτι φίλοι εἰσί. καὶ ξενίοις, ἢν μὲν ἔλθητε πρὸς τὴν Σινωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα, νῦν δὲ τοὺς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι ἃ δύνανται· ὁρῶμεν γὰρ πάντα ἀληθῆ ὄντα ἃ λέγετε.
24 ἐκ τούτου ξένιά τε ἔπεμπον οἱ Κοτυωρῖται καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξένιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις, καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλά τε καὶ φιλικὰ διελέγοντο τά τε ἄλλα καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας ἀνεπυνθάνοντο ὧν ἑκάτεροι ἐδέοντο.

Ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. τῇ VI.
δ' ὑστεραίᾳ συνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας,
καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας παρακαλέ-
σαντας τοὺς Σινωπέας βουλεύεσθαι. εἴτε γὰρ πεζῇ
δέοι πορεύεσθαι, χρήσιμοι ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινω-
πῆς· ἔμπειροι γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας· εἴτε κατὰ
θάλατταν, προσδεῖν ἐδόκει Σινωπέων· μόνοι γὰρ ἂν
ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι πλοῖα παρασχεῖν ἀρκοῦντα τῇ στρα-
τιᾷ. καλέσαντες οὖν τοὺς πρέσβεις συνεβουλεύοντο, 2
καὶ ἠξίουν Ἕλληνας ὄντας Ἕλλησι τούτῳ πρῶτον κα-
λῶς δέχεσθαι τῷ εὔνους τε εἶναι καὶ τὰ βέλτιστα
συμβουλεύειν.

Ἀναστὰς δ' Ἑκατώνυμος πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο 3
περὶ οὗ εἶπεν ὡς τὸν Παφλαγόνα φίλον ποιήσοιντο,
ὅτι οὐχ ὡς τοῖς Ἕλλησι πολεμησόντων σφῶν εἴποι,
ἀλλ' ὅτι ἐξὸν τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι τοὺς Ἕλ-
ληνας αἱρήσονται. ἐπεὶ δὲ συμβουλεύειν ἐκέλευον, ἐπευ-
ξάμενος εἶπεν ὧδε· Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλ- 4
τιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι κἀγαθὰ γένοιτο· εἰ
δὲ μή, τἀναντία. αὐτὴ γὰρ ἡ ἱερὰ συμβουλὴ λεγο-
μένη δοκεῖ μοι παρεῖναι· νῦν γὰρ δὴ ἂν μὲν εὖ συμ-
βουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ ἐπαινοῦντές με,
ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ οἱ καταρώμενοι. πράγματα μὲν 5
οὖν οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω ἕξομεν, ἐὰν κατὰ θάλατταν
κομίζησθε· ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν· ἢν
δὲ κατὰ γῆν στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τοὺς μαχομέ-

6 νους εἶναι. ὅμως δὲ λεκτέα ἃ γιγνώσκω· ἔμπειρος γάρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων καὶ τῆς δυνάμεως. ἔχει γὰρ ἀμφότερα, καὶ πεδία κάλλιστα
7 καὶ ὄρη ὑψηλότατα. καὶ πρῶτον μὲν οἶδα εὐθὺς ᾗ τὴν εἰσβολὴν ἀνάγκη ποιεῖσθαι· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλῃ ἢ ᾗ τὰ κέρατα τοῦ ὄρους τῆς ὁδοῦ καθ' ἑκάτερά ἐστιν ὑψηλά, ἃ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάνυ ὀλίγοι δύναιντ' ἄν· τούτων δὲ κατεχομένων οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἄνθρωποι δύναιντ' ἂν διελθεῖν. ταῦτα δὲ καὶ δείξαιμ'
8 ἄν, εἴ μοί τινα βούλοισθε συμπέμψαι. ἔπειτα δ' οἶδα καὶ πεδία ὄντα καὶ ἱππείαν ἣν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νομίζουσι κρείττω εἶναι ἁπάσης τῆς βασιλέως ἱππείας. καὶ νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι, ἀλλὰ
9 μεῖζον φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν. εἰ δὲ καὶ δυνηθείητε τά τε ὄρη κλέψαι ἢ φθάσαι λαβόντες καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆσαι μαχόμενοι τούς τε ἱππέας τούτων καὶ πεζῶν μυριάδας πλεῖν ἢ δώδεκα, ἥξετε ἐπὶ τοὺς ποταμούς, πρῶτον μὲν τὸν Θερμώδοντα, εὖρος τριῶν πλέθρων, ὃν χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν ἄλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν μὲν ἔμπροσθεν ὄντων, πολλῶν δ' ὄπισθεν ἑπομένων· δεύτερον δ' Ἴριν, τρίπλεθρον ὡσαύτως· τρίτον δ' Ἅλυν, οὐ μεῖον δυοῖν σταδίοιν, ὃν οὐκ ἂν δύναισθε ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέχων; ὡς δ' αὔτως καὶ ὁ Παρθένιος ἀδιάβατος·
10 ἐφ' ὃν ἔλθοιτε ἄν, εἰ τὸν Ἅλυν διαβαίητε. ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν ἀλλὰ

παντάπασιν ἀδύνατον. ἂν δὲ πλέητε, ἔστιν ἐνθένδε μὲν εἰς Σινώπην παραπλεῦσαι, ἐκ Σινώπης δ' εἰς Ἡράκλειαν· ἐξ Ἡρακλείας δὲ οὔτε πεζῇ οὔτε κατὰ θάλατταν ἀπορία· πολλὰ γὰρ καὶ πλοῖά ἐστιν ἐν Ἡρακλείᾳ.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτευον Φιλίας 11
ἕνεκα τῆς Κορύλα λέγειν· καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ· οἱ δὲ καὶ ὡς δῶρα λῃψόμενον διὰ τὴν συμβουλὴν ταύτην· οἱ δὲ καὶ ὡς μὴ πεζῇ ἰόντες τὴν Σινωπέων χώραν κακόν τι ἐργάζοιντο. οἱ δ' οὖν Ἕλληνες ἐψηφίσαντο κατὰ θάλατταν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι. μετὰ 12
ταῦτα Ξενοφῶν εἶπεν· Ὦ Σινωπῆς, οἱ μὲν ἄνδρες ἤρηνται τὴν πορείαν ἣν ὑμεῖς συμβουλεύετε· οὕτω δ' ἔχει· εἰ μὲν πλοῖα ἔσεσθαι μέλλει ἱκανὰ ὡς μηδένα καταλείπεσθαι ἐνθάδε, ἡμεῖς ἂν πλέοιμεν· εἰ δὲ μέλλοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι οἱ δὲ πλεύσεσθαι, οὐκ ἂν ἐμβαίημεν εἰς τὰ πλοῖα. γιγνώσκομεν γὰρ ὅτι 13
ὅπου μὲν ἂν κρατῶμεν, δυναίμεθ' ἂν καὶ σώζεσθαι καὶ τἀπιτήδεια ἔχειν, εἰ δέ που ἥττους τῶν πολεμίων ληφθησόμεθα, εὔδηλον δὴ ὅτι ἐν ἀνδραπόδων χώρᾳ ἐσόμεθα. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Σινωπῆς ἐκέ- 14
λευον πέμπειν πρέσβεις. καὶ πέμπουσι Καλλίμαχον Ἀρκάδα καὶ Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον καὶ Σαμόλαν Ἀχαιόν.

Καὶ οἱ μὲν ᾤχοντο. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Ξενοφῶντι 15
ὁρῶντι μὲν ὁπλίτας πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων, ὁρῶντι δὲ

καὶ πελταστὰς πολλοὺς καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ἱππέας δὲ καὶ μάλα ἤδη διὰ τὴν τριβὴν ἱκανούς, ὄντας δ' ἐν τῷ Πόντῳ, ἔνθα οὐκ ἂν ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθη, καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι καὶ χώραν καὶ δύναμιν τῇ Ἑλλάδι
16 προσκτήσασθαι πόλιν κατοικίσαντας. καὶ γενέσθαι ἂν αὐτῷ ἐδόκει μεγάλη, καταλογιζομένῳ τό τε αὐτῶν πλῆθος καὶ τοὺς περιοικοῦντας τὸν Πόντον. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο πρίν τινι εἰπεῖν τῶν στρατιωτῶν Σιλανὸν παρακαλέσας τὸν Κύρου μάντιν γενόμενον τὸν
17 Ἀμβρακιώτην. ὁ δὲ Σιλανὸς δεδιὼς μὴ γένηται ταῦτα καὶ καταμείνῃ που ἡ στρατιά, ἐκφέρει εἰς τὸ στράτευμα λόγον ὅτι Ξενοφῶν βούλεται καταμεῖναι τὴν στρατιὰν καὶ πόλιν οἰκίσαι καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ δύ-
18 ναμιν περιποιήσασθαι. αὐτὸς δ' ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικέσθαι· οὗς γὰρ παρὰ Κύρου ἔλαβε τρισχιλίους δαρεικοὺς ὅτε τὰς δέκα
19 ἡμέρας ἠλήθευσε θυόμενος Κύρῳ, διεσεσώκει. τῶν δὲ στρατιωτῶν, ἐπεὶ ἤκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι καταμεῖναι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὔ. Τιμασίων δ' ὁ Δαρδανεὺς καὶ Θώραξ ὁ Βοιώτιος πρὸς ἐμπόρους τινὰς παρόντας τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ Σινωπέων λέγουσιν ὅτι εἰ μὴ ἐκποριοῦσι τῇ στρατιᾷ μισθὸν ὥστε ἔχειν τἀπιτήδεια ἐκπλέοντας, κινδυνεύσει μεῖναι τοσαύτη δύναμις ἐν τῷ Πόντῳ· βούλεται γὰρ Ξενοφῶν καὶ ἡμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὰν ἔλθῃ τὰ πλοῖα,

τότε εἰπεῖν ἐξαίφνης τῇ στρατιᾷ· Ἄνδρες, νῦν μὲν 20
ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀπόρους ὄντας καὶ ἐν τῷ ἀπόπλῳ
ἔχειν τἀπιτήδεια καὶ οἴκαδε ἀπελθόντας ὀνῆσαί τι
τοὺς οἴκοι· εἰ δὲ βούλεσθε ἕξεσι τῆς κύκλῳ χώρας περὶ
τὸν Πόντον οἰκουμένης ἐκλεξαμένους ὁποίαν ἂν βού-
λησθε κατασχεῖν, καὶ τὸν μὲν μὴ ἐθέλοντα ἀπιέναι
οἴκαδε, τὸν δ' ἐθέλοντα μένειν αὐτοῦ, πλοῖα δ' ὑμῖν
πάρεστιν, ὥστε ὅποι ἂν βούλησθε ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέ-
σοιτε. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγγελλον ταῖς 21
πόλεσι· συνέπεμψε δ' αὐτοῖς Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς
Εὐρύμαχόν τε τὸν Δαρδανέα καὶ Θώρακα τὸν Βοιώ-
τιον ταὐτὰ ἐροῦντας. Σινωπῆς δὲ καὶ Ἡρακλεῶται
ἀκούσαντες πέμπουσι πρὸς τὸν Τιμασίωνα καὶ κελεύουσι
προστατεῦσαι λαβόντα χρήματα ὅπως ἐκπλεύσῃ ἡ
στρατιά. ὁ δ' ἄσμενος ἀκούσας ἐν συλλόγῳ τῶν στρα- 22
τιωτῶν ὄντων λέγει τάδε· Οὐ δεῖ προσέχειν μονῇ, ὦ
ἄνδρες, οὐδὲ τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν περὶ πλείονος ποιεῖ-
σθαι. ἀκούω δέ τινας θύεσθαι ἐπὶ τούτῳ οὐδ' ὑμῖν λέ-
γοντας. ὑπισχνοῦμαι δ' ὑμῖν, ἂν ἐκπλέητε, ἀπὸ νου- 23
μηνίας μισθοφορὰν παρέξειν κυζικηνὸν ἑκάστῳ τοῦ
μηνός· καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν Τρῳάδα, ἔνθεν καί εἰμι
φυγάς, καὶ ὑπάρξει ὑμῖν ἡ ἐμὴ πόλις· ἑκόντες γάρ
με δέξονται. ἡγήσομαι δ' αὐτὸς ἐγὼ ἔνθεν πολλὰ χρή- 24
ματα λήψεσθε. ἔμπειρος δ' εἰμὶ τῆς Αἰολίδος καὶ τῆς
Φρυγίας καὶ τῆς Τρῳάδος καὶ τῆς Φαρναβάζου ἀρχῆς
πάσης, τῆς μὲν διὰ τὸ ἐκεῖθεν εἶναι, τῆς δὲ διὰ τὸ

25 συνεστρατεῦσθαι ἐν αὐτῇ Κλεάρχῳ τε καὶ Δερκυλίδᾳ. ἀναστὰς αὖθις Θώραξ ὁ Βοιώτιος, ὃς ἀεὶ περὶ στρατηγίας Ξενοφῶντι ἐμάχετο, ἔφη, εἰ ἐξέλθοιεν ἐκ τοῦ Πόντου, ἔσεσθαι αὐτοῖς Χερρόνησον χώραν καλὴν καὶ εὐδαίμονα ὥστε ἐξεῖναι τῷ μὲν βουλομένῳ ἐνοικεῖν, τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ ἀπιέναι οἴκαδε. γελοῖον δ' εἶναι ἐν τῇ Ἑλλάδι οὔσης χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου ἐν
26 τῇ βαρβάρων μαστεύειν. ἔστε δ' ἄν, ἔφη, ἐκεῖ γένησθε, κἀγὼ καθάπερ Τιμασίων ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τὴν μισθοφοράν. ταῦτα δ' ἔλεγεν εἰδὼς ἃ Τιμασίωνι οἱ Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Σινωπῆς ὑπισχνοῦντο ὥστε ἐκπλεῖν.
27 ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐν τούτῳ ἐσίγα. ἀναστὰς δὲ Φιλήσιος καὶ Λύκων οἱ Ἀχαιοὶ ἔλεγον ὡς δεινὸν εἴη ἰδίᾳ μὲν Ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν καὶ θύεσθαι ὑπὲρ τῆς μονῆς, εἰς δὲ τὸ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων. ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Ξενοφῶν ἀναστῆναι καὶ εἰ-
28 πεῖν τάδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν ὡς ὁρᾶτε ὁπόσα δύναμαι καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ ὅπως ταῦτα τυγχάνω καὶ λέγων καὶ νοῶν καὶ πράττων ὁποῖα μέλλει ὑμῖν τε κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι καὶ ἐμοί. καὶ νῦν ἐθυόμην περὶ αὐτοῦ τούτου εἰ ἄμεινον εἴη ἄρχεσθαι λέγειν εἰς ὑμᾶς καὶ πράττειν περὶ τούτων ἢ παντάπασι μηδὲ ἅπτεσθαι τοῦ πράγματος.
29 Σιλανὸς δέ μοι ὁ μάντις ἀπεκρίνατο τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι· ᾔδει γὰρ καὶ ἐμὲ οὐκ ἄπειρον ὄντα διὰ τὸ ἀεὶ παρεῖναι τοῖς ἱεροῖς· ἔλεξε δὲ ὅτι ἐν

τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτό τις δόλος καὶ ἐπιβουλὴ ἐμοί, εἰ-
δὼς ἄρα ὅτι αὐτὸς ἐπεβούλευε διαβάλλειν με πρὸς
ὑμᾶς. ἐξήνεγκε γὰρ τὸν λόγον ὡς ἐγὼ πράττειν ταῦ-
τα διανοοίμην ἤδη οὐ πείσας ὑμᾶς. ἐγὼ δὲ εἰ μὲν 30
ἐώρων ἀποροῦντας ὑμᾶς, τοῦτ' ἂν ἐσκόπουν ἀφ' οὗ
ἂν γένοιτο ὥστε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν τὸν μὲν βου-
λόμενον ἀποπλεῖν ἤδη, τὸν δὲ μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ
κτήσαιτο ἱκανὰ ὥστε καὶ τοὺς ἑαυτοῦ οἰκείους ὠφελῆ-
σαί τι. ἐπεὶ δ' ὁρῶ ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμποντας 31
Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπέας ὥστε ἐκπλεῖν, καὶ μισθὸν
ὑπισχνουμένους ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νουμηνίας, καλόν
μοι δοκεῖ εἶναι σωζομένους ἔνθα βουλόμεθα μισθὸν τῇ
σωτηρίᾳ προσλαμβάνειν, καὶ αὐτός τε παύομαι ἐκεί-
νης τῆς διανοίας, καὶ ὁπόσοι πρὸς ἐμὲ προσῇσαν λέ-
γοντες ὡς χρὴ ταῦτα πράττειν, παύεσθαί φημι χρῆ-
ναι. οὕτω γὰρ γιγνώσκω· ὁμοῦ μὲν ὄντες ὥσπερ νυνὶ 32
δοκεῖτε ἄν μοι καὶ ἔντιμοι εἶναι καὶ ἔχειν τἀπιτήδεια·
ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν ἔστι καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ τῶν
ἡττόνων, διασπασθέντες δ' ἂν καὶ κατὰ μικρὰ γενο-
μένης τῆς δυνάμεως οὔτ' ἂν τροφὴν δύνασθαι λαμβά-
νειν οὔτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξαι. δοκεῖ οὖν μοι ἅπερ 33
ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐάν τις μέν-
τοι ἀπολιπὼν ληφθῇ πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ
στράτευμα, κρίνεσθαι αὐτὸν ὡς ἀδικοῦντα. καὶ ὅτῳ
δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, ἀράτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν
ἅπαντες. ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα, καὶ ἐπεχείρει λέγειν 34

ὡς δίκαιον εἴη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. οἱ δὲ στρα-
τιῶται οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἠπείλουν αὐτῷ εἰ λήψον-
35 ται ἀποδιδράσκοντα, ὅτι τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν. ἐντεῦ-
θεν ἐπεὶ ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται ὅτι ἐκπλεῖν δεδογ-
μένον εἴη καὶ Ξενοφῶν αὐτὸς ἐπεψηφικὼς εἴη, τὰ
μὲν πλοῖα πέμπουσι, τὰ δὲ χρήματα ἃ ὑπέσχοντο
Τιμασίωνι καὶ Θώρακι ἐψευσμένοι ἦσαν τῆς μισθο-
36 φορᾶς. ἐνταῦθα δ' ἐκπεπληγμένοι ἦσαν καὶ ἐδέδισαν
τὴν στρατιὰν οἱ τὴν μισθοφορὰν ὑπεσχημένοι. παρα-
λαβόντες οὖν οὗτοι καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς οἷς
ἀνεκεκοίνωντο ἃ πρόσθεν ἔπραττον, πάντες δ' ἦσαν
πλὴν Νέωνος τοῦ Ἀσιναίου, ὃς Χειρισόφῳ ὑπεστρατή-
γει, Χειρίσοφος δ' οὔπω παρῆν, ἔρχονται πρὸς Ξε-
νοφῶντα, καὶ λέγουσιν ὅτι μεταμέλοι αὐτοῖς, καὶ
δοκοίη κράτιστον εἶναι πλεῖν εἰς Φᾶσιν, ἐπεὶ πλοῖα
37 ἔστι, καὶ κατασχεῖν τὴν Φασιανῶν χώραν. Αἰήτου
δ' ὑιδοῦς ἐτύγχανε βασιλεύων αὐτῶν. Ξενοφῶν δ'
ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρα-
τιάν· ὑμεῖς δὲ συλλέξαντες, ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέ-
γετε. ἐνταῦθα ἀποδείκνυται Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς
γνώμην οὐκ ἐκκλησιάζειν ἀλλὰ τοὺς αὐτοῦ ἕκαστον
λοχαγοὺς πρῶτον πειρᾶσθαι πείθειν. καὶ ἀπελθόντες
ταῦτ' ἐποίουν.

VII. Ταῦτα οὖν οἱ στρατιῶται ἀνεπύθοντο ταραττόμενα.
καὶ ὁ Νέων λέγει ὡς Ξενοφῶν ἀναπεπεικὼς τοὺς ἄλ-
λους στρατηγοὺς διανοεῖται ἄγειν τοὺς στρατιώτας

ἐξαπατήσας πάλιν εἰς Φᾶσιν. ἀκούσαντες δ' οἱ στρα- 2
τιῶται χαλεπῶς ἔφερον, καὶ σύλλογοι ἐγίγνοντο καὶ
κύκλοι συνίσταντο, καὶ μάλα φοβεροὶ ἦσαν μὴ ποιή-
σειαν οἷα καὶ τοὺς τῶν Κόλχων κήρυκας ἐποίησαν καὶ
τοὺς ἀγορανόμους· ὅσοι γὰρ μὴ εἰς τὴν θάλατταν
κατέφυγον κατελεύσθησαν. ἐπεὶ δ' ᾐσθάνετο Ξενοφῶν, 3
ἔδοξεν αὐτῷ ὡς τάχιστα συναγαγεῖν αὐτῶν ἀγοράν,
καὶ μὴ ἐᾶσαι συλλεγῆναι αὐτομάτους· καὶ ἐκέλευσε
τὸν κήρυκα συλλέγειν ἀγοράν. οἱ δ' ἐπεὶ τοῦ κήρυ- 4
κος ἤκουσαν, συνέδραμον καὶ μάλα ἑτοίμως. ἐνταῦθα
Ξενοφῶν τῶν μὲν στρατηγῶν οὐ κατηγόρει, ὅτι ἦλθον
πρὸς αὐτόν, λέγει δὲ ὧδε·

Ἀκούω τινὰς διαβάλλειν, ὦ ἄνδρες, ἐμὲ ὡς ἐγὼ 5
ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν. ἀκού-
σατε οὖν μου πρὸς θεῶν. καὶ ἐὰν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι
ἀδικῶν, οὐ χρή με ἐνθένδε ἀπελθεῖν πρὶν ἂν δῶ δί-
κην· ἐὰν δ' οἱ ἐμὲ διαβάλλοντες, οὕτως αὐτοῖς χρῆσθε
ὥσπερ ἄξιον. ὑμεῖς δ', ἔφη, ἴστε δήπου ὁπόθεν ὁ ἥλιος 6
ἀνίσχει καὶ ὅποι δύεται, καὶ ὅτι ἐὰν μέν τις εἰς
τὴν Ἑλλάδα μέλλῃ ἰέναι, πρὸς ἑσπέραν δεῖ πορεύε-
σθαι· ἢν δέ τις βούληται εἰς τοὺς βαρβάρους, τοὔμ-
παλιν πρὸς ἕω. ἔστιν οὖν ὅστις τοῦτ' ἂν δύναιτο
ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι ὡς ὁ ἥλιος ἔνθεν μὲν ἀνίσχει δύεται,
ἔνθα δὲ δύεται ἀνίσχει; ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γ' 7
ἐπίστασθε ὅτι βορρᾶς μὲν ἔξω τοῦ Πόντου εἰς τὴν
Ἑλλάδα φέρει, νότος δὲ εἴσω εἰς Φᾶσιν, καὶ λέγετε,

ὅταν βορρᾶς πνέῃ, ὡς καλοὶ πλοῖ εἰσιν εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα. τοῦτ' οὖν ἔστιν ὅπως τις ἂν ὑμᾶς ἐξαπατή-
σαι ὥστ' ἐμβαίνειν ὁπόταν νότος πνέῃ; ἀλλὰ γὰρ
8 ὁπόταν γαλήνη ᾖ ἐμβιβῶ. οὐκοῦν ἐγὼ μὲν ἐν ἑνὶ
πλοίῳ πλεύσομαι, ὑμεῖς δὲ τοὐλάχιστον ἐν ἑκατόν.
πῶς ἂν οὖν ἐγὼ ἢ βιασαίμην ὑμᾶς σὺν ἐμοὶ πλεῖν μὴ
9 βουλομένους ἢ ἐξαπατήσας ἀγάγοιμι; ποιῶ δ' ὑμᾶς
ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἥκειν
εἰς Φᾶσιν· καὶ δὴ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν χώραν· γνώ-
σεσθε δήπου ὅτι οὐκ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐστέ· καὶ ἐγὼ
μὲν ἔσομαι ὁ ἐξηπατηκὼς εἷς, ὑμεῖς δὲ οἱ ἐξηπατη-
μένοι ἐγγὺς μυρίων ἔχοντες ὅπλα. πῶς ἂν οὖν εἷς
ἀνὴρ μᾶλλον δοίη δίκην ἢ οὕτω περὶ αὐτοῦ τε καὶ
10 ὑμῶν βουλευόμενος; ἀλλ' οὗτοί εἰσι λόγοι ἀνδρῶν καὶ
ἡλιθίων κἀμοὶ φθονούντων, ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν τιμῶ-
μαι. καίτοι οὐ δικαίως γ' ἄν μοι φθονοῖεν· τίνα γὰρ
αὐτῶν ἐγὼ κωλύω ἢ λέγειν εἴ τίς τι ἀγαθὸν δύναται
ἐν ὑμῖν, ἢ μάχεσθαι εἴ τις ἐθέλει ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ
ἑαυτοῦ, ἢ ἐγρηγορέναι περὶ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας
ἐπιμελόμενον; τί γάρ, ἄρχοντας αἱρουμένων ὑμῶν ἐγὼ
τίνι ἐμποδών εἰμι; παρίημι, ἀρχέτω· μόνον ἀγαθόν
11 τι ποιῶν ὑμᾶς φαινέσθω. ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ
περὶ τούτων τὰ εἰρημένα· εἰ δέ τις ὑμῶν ἢ αὐτὸς
ἐξαπατηθῆναι ἂν οἴεται ταῦτα ἢ ἄλλον ἐξαπατῆσαι,
12 λέγων διδασκέτω. ὅταν δὲ τούτων ἅλις ἔχητε, μὴ
ἀπέλθητε πρὶν ἂν ἀκούσητε οἷον ὁρῶ ἐν τῇ στρατιᾷ

ἀρχόμενον πρᾶγμα· ὃ εἰ ἔπεισι καὶ ἔσται οἷον ὑποδείκνυσιν, ὥρα ἡμῖν βουλεύεσθαι ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν μὴ κάκιστοί τε καὶ αἴσχιστοι ἄνδρες ἀποφαινώμεθα καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων καὶ φιλίων καὶ πολεμίων. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατιῶται ἐθαύμασάν 13
τε ὅ,τι εἴη καὶ λέγειν ἐκέλευον. ἐκ τούτου ἄρχεται πάλιν· Ἐπίστασθέ που ὅτι χωρία ἦν ἐν τοῖς ὄρεσι βαρβαρικά, φίλια τοῖς Κερασουντίοις, ὅθεν κατιόντες τινὲς καὶ ἱερεῖα ἐπώλουν ἡμῖν καὶ ἄλλα ὧν εἶχον, δοκεῖν δ' ἐμοὶ καὶ ὑμῶν τινες εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόντες ἀγοράσαντές τι πάλιν ἀπῆλθον. τοῦτο καταμαθὼν Κλεάρετος ὁ λοχαγὸς ὅτι καὶ μι- 14
κρὸν εἴη καὶ ἀφύλακτον διὰ τὸ φίλιον νομίζειν εἶναι, ἔρχεται ἐπ' αὐτοὺς τῆς νυκτὸς ὡς πορθήσων, οὐδενὶ ἡμῶν εἰπών. διενενόητο δέ, εἰ λάβοι τὸ χωρίον, εἰς 15
μὲν τὸ στράτευμα μηκέτι ἐλθεῖν, ἐμβὰς δ' εἰς πλοῖον ἐν ᾧ ἐτύγχανον οἱ σύσκηνοι αὐτοῦ παραπλέοντες, καὶ ἐνθέμενος εἴ τι λάβοι, ἀποπλέων οἴχεσθαι ἔξω τοῦ Πόντου. καὶ ταῦτα συνωμολόγησαν αὐτῷ οἱ ἐκ τοῦ πλοίου σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν αἰσθάνομαι. παρακαλέ- 16
σας οὖν ὁπόσους ἔπειθεν ἦγεν ἐπὶ τὸ χωρίον. πορευόμενον δ' αὐτὸν φθάνει ἡμέρα γενομένη, καὶ συστάντες οἱ ἄνθρωποι ἀπ' ἰσχυρῶν τόπων βάλλοντες καὶ παίοντες τόν τε Κλεάρετον ἀποκτείνουσι καὶ τῶν ἄλλων συχνούς, οἱ δέ τινες καὶ εἰς Κερασοῦντα αὐτῶν ἀποχωροῦσι. ταῦτα δ' ἦν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἡμεῖς δεῦρ' 17

ἐξωρμῶμεν πεζῇ· τῶν δὲ πλεόντων ἔτι τινὲς ἦσαν ἐν Κερασοῦντι, οὔπω ἀνηγμένοι. μετὰ τοῦτο, ὡς οἱ Κερασούντιοι λέγουσιν, ἀφικνοῦνται τῶν ἐκ τοῦ χωρίου τρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων πρὸς τὸ κοινὸν τὸ ἡμέ-
18 τερον χρήζοντες ἐλθεῖν. ἐπεὶ δ' ἡμᾶς οὐ κατέλαβον, πρὸς τοὺς Κερασουντίους ἔλεγον ὅτι θαυμάζοιεν τί ἡμῖν δόξειεν ἐλθεῖν ἐπ' αὐτούς. ἐπεὶ μέντοι σφᾶς λέγειν, ὅτι οὐκ ἀπὸ κοινοῦ γένοιτο τὸ πρᾶγμα, ᾔδεσθαί τε αὐτοὺς καὶ μέλλειν ἐνθάδε πλεῖν, ὡς ἡμῖν λέξαι τὰ γενόμενα καὶ τοὺς νεκροὺς κελεύειν θάπτειν λα-
19 βόντας τοὺς τούτου δεομένους. τῶν δ' ἀποφυγόντων τινὰς Ἑλλήνων τυχεῖν ἔτι ὄντας ἐν Κερασοῦντι· αἰσθόμενοι δὲ τοὺς βαρβάρους ὅποι ἴοιεν αὐτοί τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι τρεῖς ὄντες κατα-
20 λευσθέντες. ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἐγένετο, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασούντιοι καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα· καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ἠχθόμεθά τε τοῖς γεγενημένοις καὶ ἐβουλευόμεθα σὺν τοῖς Κερασουντίοις ὅπως
21 ἂν ταφείησαν οἱ τῶν Ἑλλήνων νεκροί. συγκαθήμενοι δ' ἔξωθεν τῶν ὅπλων ἐξαίφνης ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ Παῖε παῖε, βάλλε βάλλε, καὶ τάχα δὴ ὁρῶμεν πολλοὺς προσθέοντας λίθους ἔχοντας ἐν ταῖς
22 χερσί, τοὺς δὲ καὶ ἀναιρουμένους. καὶ οἱ μὲν Κερασούντιοι, ὡς ἂν καὶ ἑορακότες τὸ παρ' ἑαυτοῖς πρᾶγμα, δείσαντες ἀποχωροῦσι πρὸς τὰ πλοῖα. ἦσαν δὲ

νὴ Δία καὶ ἡμῶν οἳ ἔδεισαν. ἐγώ γε μὴν ἦλθον πρὸς 23
αὐτοὺς καὶ ἠρώτων ὅ,τι ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. τῶν δὲ ἧσαν
μὲν οἳ οὐδὲν ᾔδεσαν, ὅμως δὲ λίθους εἶχον ἐν ταῖς
χερσίν. ἐπεὶ δὲ εἰδότι τινὶ ἐνέτυχον, λέγει μοι ὅτι οἱ
ἀγορανόμοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ στράτευμα. ἐν τού- 24
τῳ τις ὁρᾷ τὸν ἀγορανόμον Ζήλαρχον πρὸς τὴν θά-
λατταν ἀποχωροῦντα, καὶ ἀνέκραγεν· οἱ δ' ὡς ἤκου-
σαν, ὥσπερ ἢ συὸς ἀγρίου ἢ ἐλάφου φανέντος ἵενται
ἐπ' αὐτόν. οἱ δ' αὖ Κερασούντιοι ὡς εἶδον ὁρμῶν- 25
τας καθ' αὑτούς, σαφῶς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς ἵεσθαι,
φεύγουσι δρόμῳ καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν.
συνεισέπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες, καὶ ἐπνίγετο
ὅστις νεῖν μὴ ἐτύγχανεν ἐπιστάμενος. καὶ τούτους 26
τί δοκεῖτε; ἠδίκουν μὲν οὐδέν, ἐδέδισαν δὲ μὴ λύττα
τις ὥσπερ κυσὶν ἡμῖν ἐμπεπτώκοι. εἰ οὖν ταῦτα τοι-
αῦτα ἔσται, θεάσασθε οἵα ἡ κατάστασις ἡμῖν ἔσται
τῆς στρατιᾶς. ὑμεῖς μὲν οἱ πάντες οὐκ ἔσεσθε κύριοι 27
οὔτ' ἀνελέσθαι πόλεμον ᾧ ἂν βούλησθε οὔτε καταλῦ-
σαι, ἰδίᾳ δ' ὁ βουλόμενος ἄξει στράτευμα ἐφ' ὅ,τι ἂν
ἐθέλῃ. κἂν τινες πρὸς ὑμᾶς ἴωσι πρέσβεις ἢ εἰρήνης
δεόμενοι ἢ ἄλλου τινός, κατακανόντες τούτους οἱ βου-
λόμενοι ποιήσουσιν ὑμᾶς τῶν λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν
πρὸς ὑμᾶς ἰόντων. ἔπειτα δὲ οὓς μὲν ἂν ὑμεῖς ἅπαν- 28
τες ἕλησθε ἄρχοντας, ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ ἔσονται, ὅσ-
τις δ' ἂν ἑαυτὸν ἕληται στρατηγὸν καὶ ἐθέλῃ λέγειν
Βάλλε βάλλε, οὗτος ἔσται ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα

κατακκανεῖν καὶ ἰδιώτην ὃν ἂν ὑμῶν ἐθέλῃ ἄκριτον, ἣν
29 ὦσιν οἱ πεισόμενοι αὐτῷ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐγένετο. οἷα
δ' ὑμῖν καὶ διαπεπράχασιν οἱ αὐθαίρετοι οὗτοι στρα-
τηγοὶ σκέψασθε. Ζήλαρχος μὲν ὁ ἀγορανόμος εἰ μὲν
ἀδικεῖ, οἴχεται ἀποπλέων οὐ δοὺς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ
μὴ ἀδικεῖ, φεύγει ἐκ τοῦ στρατεύματος δείσας μὴ
30 ἄκριτος ἀποθάνῃ. οἱ δὲ καταλεύσαντες τοὺς πρέσβεις
διεπράξαντο ἡμῖν μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερα-
σοῦντα μὴ ἀσφαλὲς εἶναι μὴ σὺν ἰσχύι ἀφικνεῖσθαι,
τοὺς δὲ νεκροὺς οὓς πρόσθεν αὐτοὶ οἱ κατακανόντες
ἐκέλευον θάπτειν, τούτους μηδὲ σὺν κηρυκείῳ ἔτι
ἀσφαλὲς εἶναι ἀνελέσθαι. τίς γὰρ ἐθελήσει κήρυξ ἰέναι
κήρυκας ἀπεκτονώς; ἀλλ' ἡμεῖς Κερασουντίων θάψαι
31 αὐτοὺς ἐδεήθημεν. εἰ μὲν οὖν ταῦτα καλῶς ἔχει, δοξά-
τω ὑμῖν, ἵνα ὡς τοιούτων ἐσομένων καὶ φυλακὴν ἰδίᾳ
32 ποιῆταί τις καὶ τὰ ὑπερδέξια πειρᾶται ἔχων σκηνοῦν. εἰ
μέντοι ὑμῖν δοκεῖ θηρίων ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων εἶναι τὰ
τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τινα αὐτῶν· εἰ δὲ
μή, πρὸς Διός, πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἡδέως ποιοῦντες
ἔργα ἀσεβῆ, ἢ τοῖς πολεμίοις μαχούμεθα, ἢν ἀλλή-
33 λους κατακαίνωμεν; πόλις δὲ φιλία τίς ἡμᾶς δέξε-
ται, ἥτις ἂν ὁρᾷ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; ἀγορὰν
δὲ τίς παρέξει θαρρῶν, ἢν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα
ἐξαμαρτάνοντες φαινώμεθα; οὗ δὲ δὴ παρὰ πάντων
οἰόμεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἂν ἡμᾶς τοιούτους
ὄντας ἐπαινέσειεν; ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ' ὅτι πονη-

ροὺς ἂν φαίημεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας.

Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον τοὺς μὲν 34
τούτων ἄρξαντας δεῖν δοῦναι δίκην, τοῦ δὲ λοιποῦ μη-
κέτι ἐξεῖναι ἀνομίας ἄρξαι· ἐὰν δέ τις ἄρξῃ, ἄγε-
σθαι αὐτοὺς τὴν ἐπὶ θανάτῳ· τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰς
δίκας πάντας καταστῆσαι· εἶναι δὲ δίκας καὶ εἴ τι
ἄλλο τις ἠδίκητο ἐξ οὗ Κῦρος ἀπέθανε· δικαστὰς δὲ
τοὺς λοχαγοὺς ἐποιήσαντο. παραινοῦντος δὲ Ξενοφῶν- 35
τος καὶ τῶν μάντεων συμβουλευόντων ἔδοξε καθῆραι
τὸ στράτευμα. καὶ ἐγένετο καθαρμός.

Ἔδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγοὺς δίκην ὑποσχεῖν VIII.
τοῦ παρεληλυθότος χρόνου. καὶ διδόντων Φιλήσιος μὲν
ὦφλε καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν γαυλιτικῶν
χρημάτων τὸ μείωμα εἴκοσι μνᾶς, Σοφαίνετος δέ,
ὅτι ἄρχων αἱρεθεὶς κατημέλει, δέκα μνᾶς. Ξενοφῶν-
τος δὲ κατηγόρησάν τινες φάσκοντες παίεσθαι ὑπ' 2
αὐτοῦ καὶ ὡς ὑβρίζοντος τὴν κατηγορίαν ἐποιοῦντο.
καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀναστὰς ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν πρῶτον
λέξαντα ποῦ καὶ ἐπλήγη. ὁ δ' ἀποκρίνεται· Ὅπου τῷ
ῥίγει ἀπωλλύμεθα καὶ χιὼν πλείστη ἦν. ὁ δ' εἶπεν· 3
Ἀλλὰ μὴν χειμῶνός γε ὄντος οἴου λέγεις, σίτου δὲ
ἐπιλελοιπότος, οἴνου δὲ μηδ' ὀσφραίνεσθαι παρόν, ὑπὸ
δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων, πολεμίων δ' ἑπο-
μένων, εἰ ἐν τοιούτῳ καιρῷ ὕβριζον, ὁμολογῶ καὶ
τῶν ὄνων ὑβριστότερος εἶναι. ὅμως δὲ καὶ λέξον, 4
ἔφη, ἐκ τίνος ἐπλήγης. πότερον ᾔτουν τί σε καὶ ἐπεί

μοι οὐκ ἐδίδους ἔπαιον; ἀλλ' ἀπῄτουν; ἀλλὰ περὶ
5 ὃ παιδικῶν μαχόμενος; ἀλλὰ μεθύων ἐπαρῴνησα; ἐπεὶ
δὲ τούτων οὐδὲν ἔφησεν, ἐπήρετο αὐτὸν εἰ ὁπλιτεύοι.
οὐκ ἔφη. πάλιν εἰ πελτάζοι. οὐδὲ τοῦτ' ἔφη, ἀλλ'
ἡμίονον ἤλαυνον ταχθεὶς ὑπὸ τῶν συσκήνων ἐλεύθερος
6 ὤν. ἐνταῦθα δὴ ἀναγιγνώσκει αὐτὸν καὶ ἤρετο· Ἦ σὺ
εἶ ὁ τὸν κάμνοντα ἀγαγών; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· σὺ
γὰρ ἠνάγκαζες· τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκήνων σκεύη
7 διέρριψας. Ἀλλ' ἡ μὲν διάρριψις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν,
τοιαύτη τις ἐγένετο. διέδωκα ἄλλα ἄλλοις ἄγειν καὶ
ἐκέλευσα πρὸς ἐμὲ ἀπάγειν, καὶ ἀπολαβὼν ἅπαντα
σᾶ ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν
ἄνδρα. οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο ἀκούσατε, ἔφη·
8 καὶ γὰρ ἄξιον. ἀνὴρ κατελείπετο διὰ τὸ μηκέτι δύ-
νασθαι πορεύεσθαι. καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον
ἐγίγνωσκον ὅτι εἷς ἡμῶν εἴη· ἠνάγκασα δὲ σὲ τοῦ-
τον ἄγειν, ὡς μὴ ἀπόλοιτο· καὶ γάρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι,
πολέμιοι ἡμῖν ἐφείποντο. συνέφη τοῦτο ὁ ἄνθρωπος.
9 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ προὔπεμψά σε, κατα-
λαμβάνω αὖθις σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι προσιὼν βόθρον
ὀρύττοντα ὡς κατορύξοντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐπιστὰς
10 ἐπῄνουν σε. ἐπεὶ δὲ παρεστηκότων ἡμῶν συνέκαμψε
τὸ σκέλος ἀνήρ, ἀνέκραγον οἱ παρόντες ὅτι ζῇ ἀνήρ,
σὺ δ' εἶπας Ὁπόσα γε βούλεται, ὡς ἔγωγε αὐτὸν
οὐκ ἄξω. ἐνταῦθα ἔπαισά σε· ἀληθῆ λέγεις· ἔδοξας
11 γάρ μοι εἰδότι ἐοικέναι ὅτι ἔζη. Τί οὖν; ἔφη, ἧττόν

τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγώ σοι ἀπέδειξα αὐτόν; Καὶ γὰρ
ἡμεῖς, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀποθανούμεθα· τού-
του οὖν ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυχθῆναι; τοῦτον 12
μὲν ἀνέκραγον ὡς ὀλίγας παίσειεν· ἄλλους δ' ἐκέλευε
λέγειν διὰ τί ἕκαστος ἐπλήγη. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀνίσταν-
το, αὐτὸς ἔλεγεν· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ παῖσαι 13
δὴ ἄνδρας ἕνεκεν ἀταξίας ὅσοις σώζεσθαι μὲν ἤρκει
δι' ἡμᾶς, ἐν τάξει τε ἰόντων καὶ μαχομένων ὅπου
δέοι, αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις προθέοντες ἁρπά-
ζειν ἤθελον καὶ ἡμῶν πλεονεκτεῖν. εἰ δὲ τοῦτο πάντες
ἐποιοῦμεν, πάντες ἂν ἀπωλόμεθα. ἤδη δὲ καὶ μα- 14
λακιζόμενόν τινα καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίστασθαι ἀλλὰ
προϊέμενον αὐτὸν τοῖς πολεμίοις καὶ ἔπαισα καὶ ἐβια-
σάμην πορεύεσθαι. ἐν γὰρ τῷ ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ
αὐτός ποτε ἀναμένων τινὰς συσκευαζομένους καθεζό-
μενος συχνὸν χρόνον κατέμαθον ἀναστὰς μόλις καὶ
τὰ σκέλη μόλις ἐκτείνας. ἐν ἐμαυτῷ οὖν πεῖραν λα- 15
βὼν ἐκ τούτου καὶ ἄλλον, ὁπότε ἴδοιμι καθήμενον καὶ
βλακεύοντα, ἤλαυνον, τὸ γὰρ κινεῖσθαι καὶ ἀνδρίζε-
σθαι παρεῖχε θερμασίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα, τὸ δὲ
καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν ἑώρων ὑπουργὸν ὂν τῷ τε
πήγνυσθαι τὸ αἷμα καὶ τῷ ἀποσήπεσθαι τοὺς τῶν
ποδῶν δακτύλους, ἅπερ πολλοὺς καὶ ὑμεῖς ἴστε πα-
θόντας. ἄλλον δέ γε ἴσως ἀπολειπόμενόν ποὐ διὰ 16
ῥαστώνην καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τοὺς πρόσθεν καὶ
ἡμᾶς τοὺς ὄπισθεν πορεύεσθαι ἔπαισα πύξ, ὅπως

17 μὴ λόγχῃ ὑπὸ τῶν πολεμίων παίοιτο. καὶ γὰρ οὖν
νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον
παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πο-
λεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον ὅτου
18 δίκην ἂν ἠξίουν λαμβάνειν; ἁπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ
λόγος· εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ ὑπέ-
χειν δίκην οἵαν καὶ γονῆς υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι
παισί· καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ κάουσι καὶ τέμνουσιν ἐπ'
19 ἀγαθῷ· εἰ δὲ ὕβρει νομίζετέ με ταῦτα πράττειν,
ἐνθυμήθητε ὅτι νῦν ἐγὼ θαρρῶ σὺν τοῖς θεοῖς μᾶλλον
ἢ τότε καὶ θρασύτερός εἰμι νῦν ἢ τότε καὶ οἶνον
πλείω πίνω, ἀλλ' ὅμως οὐδένα παίω· ἐν εὐδίᾳ γὰρ
20 ὁρῶ ὑμᾶς. ὅταν δὲ χειμὼν ᾖ καὶ θάλατταν μεγάλη
ἐπιφέρηται, οὐχ ὁρᾶτε ὅτι καὶ νεύματος μόνου ἕνεκα
χαλεπαίνει μὲν πρῳρεὺς τοῖς ἐν πρῴρᾳ, χαλεπαίνει
δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμνῃ; ἱκανὰ γὰρ ἐν τῷ
τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἁμαρτηθέντα πάντα συνεπιτρῖψαι.
21 ὅτι δὲ δικαίως ἔπαιον αὐτοὺς καὶ ὑμεῖς κατεδικάσατε·
ἔχοντες γὰρ ξίφη, οὐ ψήφους, παρέστατε, καὶ ἐξῆν
ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία
οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν ἀτακτοῦν-
22 τα ἐπαίετε. τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κα-
κοῖς αὐτῶν ὑβρίζειν. οἶμαι γάρ, εἰ ἐθέλετε σκοπεῖν,
τοὺς αὐτοὺς εὑρήσετε καὶ τότε κακίστους καὶ νῦν
23 ὑβριστοτάτους. Βοῖσκος γοῦν ὁ πύκτης ὁ Θετταλὸς
τότε μὲν διεμάχετο ὡς κάμνων ἀσπίδα μὴ φέρειν,

νῦν δ', ὡς ἀκούω, Κοτυωριτῶν πολλοὺς ἤδη ἀποδέ-
δυκεν. ἢν οὖν σωφρονῆτε, τοῦτον τἀναντία ποιήσετε 24
ἢ τοὺς κύνας ποιοῦσι· τοὺς μὲν γὰρ κύνας τοὺς χα-
λεποὺς τὰς μὲν ἡμέρας διδέασι, τὰς δὲ νύκτας ἀφι-
ᾶσι, τοῦτον δέ, ἢν σωφρονῆτε, τὴν νύκτα μὲν δή-
σετε, τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε. ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, θαυ- 25
μάζω ὅτι εἰ μέν τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέμνησθε καὶ
οὐ σιωπᾶτε, εἰ δέ τῳ ἢ πρὸς χειμῶνα ἐπεκούρησα ἢ
πολέμιον ἀπήρυξα ἢ ἀσθενοῦντι ἢ ἀποροῦντι συνεξε-
πόρισά τι, τούτων δὲ οὐδεὶς μέμνηται, οὐδ' εἴ τινα
καλῶς τι ποιοῦντα ἐπῄνεσα οὐδ' εἴ τιν' ἄνδρα ἀγαθὸν
ὄντα ἐτίμησα ὡς ἐδυνάμην, οὐδὲ τούτων μέμνησθε.
ἀλλὰ μὴν καλόν γε καὶ δίκαιον καὶ ὅσιον καὶ ἥδιον 26
τῶν ἀγαθῶν μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν μεμνῆσθαι.

Ἐκ τούτου μὲν δὴ ἀνίσταντο καὶ ἀνεμίμνησκον.
καὶ περιεγένετο ὥστε καλῶς ἔχειν.

Ἐκ τούτου δ' ἐν τῇ διατριβῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγο- LIB.
ρᾶς ἔζων, οἱ δὲ καὶ λῃζόμενοι ἐκ τῆς Παφλαγονίας. VI.
ἐκλώπευον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα τοὺς ἀπο-
σκεδαννυμένους, καὶ τῆς νυκτὸς τοὺς πρόσω σκη-
νοῦντας ἐπειρῶντο κακουργεῖν· καὶ πολεμικώτατα πρὸς
ἀλλήλους εἶχον ἐκ τούτων. ὁ δὲ Κορύλας, ὃς ἐτύγ- 2
χανε τότε Παφλαγονίας ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς
Ἕλληνας πρέσβεις ἔχοντας ἵππους καὶ στολὰς κα-
λάς, λέγοντας ὅτι Κορύλας ἕτοιμος εἴη τοὺς Ἕλλη-
νας μήτ' ἀδικεῖν μήτ' ἀδικεῖσθαι. οἱ δὲ στρατηγοὶ 3

ἀπεκρίναντο ὅτι περὶ μὲν τούτων σὺν τῇ στρατιᾷ βουλεύσοιντο, ἐπὶ ξένια δ' ἐδέχοντο αὐτούς· παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν οὓς ἐδόκουν δικαιο-
4 τάτους εἶναι. θύσαντες δὲ βοῦς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἄλλα ἱερεῖα εὐωχίαν μὲν ἀρκοῦσαν παρεῖχον, κατακείμενοι δ' ἐν ϛιβάσιν ἐδείπνουν, καὶ ἔπινον ἐκ κερατί-
5 νων ποτηρίων, οἷς ἐνετύγχανον ἐν τῇ χώρᾳ. ἐπεὶ δὲ σπονδαί τ' ἐγένοντο καὶ ἐπαιάνισαν, ἀνέστησαν πρῶτον μὲν Θρᾷκες καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχοῦντο ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ ἥλλοντο ὑψηλά τε καὶ κοῦφα καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο· τέλος δ' ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον
6 παίει, ὡς πᾶσιν ἐδόκει· ὁ δ' ἔπεσε τεχνικῶς πως. καὶ ἀνέκραγον οἱ Παφλαγόνες. καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα τοῦ ἑτέρου ἐξῄει ᾄδων τὸν Σιτάλκαν· ἄλλοι δὲ τῶν Θρᾳκῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὡς τεθνηκότα·
7 ἦν δ' οὐδὲν πεπονθώς. μετὰ τοῦτο Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνητες ἀνέστησαν, οἳ ὠρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλου-
8 μένην ἐν τοῖς ὅπλοις. ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως ἦν ὅδε, ὁ μὲν παραθέμενος τὰ ὅπλα σπείρει καὶ ζευγηλατεῖ πυκνὰ μεταστρεφόμενος ὡς φοβούμενος, λῃστὴς δὲ προσέρχεται· ὁ δ' ἐπειδὰν προΐδηται, ἁπαντᾷ ἁρπάσας τὰ ὅπλα καὶ μάχεται πρὸ τοῦ ζεύγους ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλόν· καὶ τέλος ὁ λῃστὴς δήσας τὸν ἄνδρα τὸ ζεῦγος ἀπάγει· ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν λῃστήν· εἶτα παρὰ τοὺς βοῦς ζεύξας
9 ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένον ἐλαύνει. μετὰ τοῦτο Μυ-

σὸς εἰσῆλθεν ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων πέλτην, καὶ τοτὲ μὲν ὡς δύο ἀντιταττομένων μιμούμενος ὠρχεῖτο, τοτὲ δὲ ὡς πρὸς ἕνα ἐχρῆτο ταῖς πέλταις, τοτὲ δ' ἐδινεῖτο καὶ ἐξεκυβίστα ἔχων τὰς πέλτας, ὥστε ὄψιν καλὴν φαίνεσθαι. τέλος δὲ τὸ περσικὸν ὠρχεῖτο καὶ 10
κρούων τὰς πέλτας ὤκλαζε καὶ ἐξανίστατο· καὶ ταῦτα πάντα ἐν ῥυθμῷ ἐποίει πρὸς τὸν αὐλόν. ἐπὶ 11
δὲ τούτῳ οἱ Μαντινῆς καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρκάδων ἀναστάντες ἐξοπλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστα ᾖσάν τε ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλούμενοι καὶ ἐπαιάνισαν καὶ ὠρχήσαντο ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσόδοις. ὁρῶντες δ' οἱ Παφλαγόνες δεινὰ ἐποι-
οῦντο πάσας τὰς ὀρχήσεις ἐν ὅπλοις εἶναι. ἐπὶ τού- 12
τοις ὁρῶν ὁ Μυσὸς ἐκπεπληγμένους αὐτούς, πείσας τῶν Ἀρκάδων τινὰ πεπαμένον ὀρχηστρίδα εἰσάγει ἐν-σκευάσας ὡς ἐδύνατο κάλλιστα καὶ ἀσπίδα δοὺς κού-φην αὐτῇ. ἡ δ' ὠρχήσατο πυρρίχην ἐλαφρῶς. ἐνταῦθα 13
κρότος ἦν πολύς, καὶ οἱ Παφλαγόνες ἤροντο εἰ καὶ γυναῖκες συνεμάχοντο αὐτοῖς. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι αὗται καὶ αἱ τρεψάμεναι εἶεν βασιλέα ἐκ τοῦ στρατοπέδου. τῇ μὲν οὖν νυκτὶ ταύτῃ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στράτευ- 14
μα· καὶ ἔδοξε τοῖς στρατιώταις μήτ' ἀδικεῖν Παφλα-γόνας μήτ' ἀδικεῖσθαι. μετὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις ᾤχοντο· οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει παρεῖναι, ἐμβάντες ἔπλεον ἡμέραν καὶ νύκτα πνεύ-

15 ματι καλῷ ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν. τῇ δ' ἄλλῃ ἀφικνοῦνται εἰς Σινώπην καὶ ὡρμίσαντο εἰς Ἁρμήνην τῆς Σινώπης. Σινωπῆς δὲ οἰκοῦσι μὲν ἐν τῇ Παφλαγονικῇ, Μιλησίων δ' ἄποικοί εἰσιν. οὗτοι δὲ ξένια πέμπουσι τοῖς Ἕλλησιν ἀλφίτων μὲν μεδίμνους τρισχιλίους, οἴνου δὲ κεράμια χίλια καὶ πεν-
16 τακόσια. καὶ Χειρίσοφος ἐνταῦθα ἦλθε τριήρη ἔχων. καὶ οἱ μὲν στρατιῶται προσεδόκων ἄγοντά τι σφίσιν ἥκειν· ὁ δ' ἦγε μὲν οὐδέν, ἀπήγγελλε δὲ ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀναξίβιος ὁ ναύαρχος καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιος, εἰ ἀφικνοῖντο ἔξω τοῦ
17 Πόντου, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι. καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἁρμήνῃ ἔμειναν οἱ στρατιῶται ἡμέρας πέντε. ὡς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς γίγνεσθαι, ἤδη μᾶλλον εἰσήει αὐτοὺς ὅπως ἂν καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφί-
18 κοιντο. ἡγήσαντο οὖν, εἰ ἕνα ἕλοιντο ἄρχοντα, μᾶλλον ἂν ἢ πολυαρχίας οὔσης δύνασθαι τὸν ἕνα χρῆσθαι τῷ στρατεύματι καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ εἴ τι δέοι λανθάνειν, μᾶλλον ἂν κρύπτεσθαι, καὶ εἴ τι αὖ δέοι φθάνειν, ἧττον ἂν ὑστερίζειν· οὐ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ δόξαν τῷ ἑνὶ περαίνεσθαι ἄν· τὸν δὲ πρόσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης
19 ἔπραττον πάντα οἱ στρατηγοί. ὡς δὲ ταῦτα διενοοῦντο, ἐτράποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα· καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον προσιόντες αὐτῷ ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω γιγνώσκοι, καὶ εὔνοιαν ἐνδεικνύμενος ἕκαστος ἔπειθον αὐτὸν ὑπο-

στῆναι τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ Ξενοφῶν πῇ μὲν ἐβούλετο 20
ταῦτα, νομίζων καὶ τὴν τιμὴν μείζω οὕτως ἑαυτῷ
γίγνεσθαι πρὸς τοὺς φίλους καὶ εἰς τὴν πόλιν τοὔ-
νομα μεῖζον ἀφίξεσθαι αὐτοῦ, τυχὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ
τινος ἂν αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι. τὰ μὲν δὴ τοιαῦ- 21
τα ἐνθυμήματα ἐπῄρεν αὐτὸν ἐπιθυμεῖν αὐτοκράτορα
γενέσθαι ἄρχοντα. ὁπότε δ' αὖ ἐνθυμοῖτο ὅτι ἄδηλον
μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ ὅπῃ τὸ μέλλον ἕξει, διὰ τοῦτο
δὲ καὶ κίνδυνος εἴη καὶ τὴν προειργασμένην δόξαν
ἀποβαλεῖν, ἠπορεῖτο. ἀπορουμένῳ δ' αὐτῷ διακρῖναι 22
ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοῖς θεοῖς ἀνακοινῶσαι· καὶ πα-
ραστησάμενος δύο ἱερεῖα ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ,
ὅσπερ αὐτῷ μαντευτὸς ἦν ἐκ Δελφῶν· καὶ τὸ ὄναρ
δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ ἐνόμιζεν ἑωρακέναι ὃ εἶδεν ὅτε
ἤρχετο ἐπὶ τὸ συνεπιμελεῖσθαι τῆς στρατιᾶς καθί-
στασθαι. καὶ ὅτε ἐξ Ἐφέσου ὡρμᾶτο Κύρῳ συσταθη- 23
σόμενος, ἀετὸν ἀνεμιμνήσκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγό-
μενον, καθήμενον μέντοι, ὅνπερ ὁ μάντις ὁ προπέμ-
πων αὐτὸν ἔλεγεν ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη καὶ οὐκ
ἰδιωτικὸς καὶ ἔνδοξος, ἐπίπονος μέντοι· τὰ γὰρ ὄρνεα
μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ ἀετῷ καθημένῳ· οὐ μέντοι
χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ ἀετὸν περι-
πετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τἀπιτήδεια. οὕτω δὴ 24
θυομένῳ αὐτῷ διαφανῶς ὁ θεὸς σημαίνει μήτε προσ-
δεῖσθαι τῆς ἀρχῆς μήτε εἰ αἱροῖντο δέχεσθαι. τοῦτο
μὲν δὴ οὕτως ἐγένετο. ἡ δὲ στρατιὰ συνῆλθε, καὶ 25

πάντες ἔλεγον ἕνα αἱρεῖσθαι· καὶ ἐπεὶ τοῦτ' ἔδοξε, προὐβάλλοντο αὐτόν. ἐπεὶ δ' ἐδόκει δῆλον εἶναι ὅτι αἱρήσονται αὐτόν, εἴ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη καὶ ἔλεξε τάδε.

26 Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ἥδομαι μὲν ὑφ' ὑμῶν τιμώμενος, εἴπερ ἄνθρωπός εἰμι, καὶ χάριν ἔχω καὶ εὔχομαι δοῦναί μοι τοὺς θεοὺς αἴτιόν τινος ὑμῖν ἀγαθοῦ γενέσθαι· τὸ μέντοι ἐμὲ προκριθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἄρχοντα Λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος οὔτε ὑμῖν μοι δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἧττον ἂν διὰ τοῦτο τυγχάνειν, εἴ τι δέοισθε παρ' αὐτῶν· ἐμοί τε αὖ οὐ πάνυ τι νο-
27 μίζω ἀσφαλὲς εἶναι τοῦτο. ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ τῇ πατρίδι μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες πρὶν ἐποίησαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν
28 ἡγεμόνας εἶναι. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὡμολόγησαν, εὐθὺς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες καὶ οὐκέτι πέρα ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. εἰ οὖν ταῦτα ὁρῶν ἐγὼ δοκοίην ὅπου δυναίμην ἐνταῦθ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα,
29 ἐκεῖνο ἐννοῶ μὴ λίαν ἂν ταχὺ σωφρονισθείην. ὃ δ' ὑμεῖς ἐννοεῖτε ὅτι ἧττον ἂν στάσις εἴη ἑνὸς ἄρχοντος ἢ πολλῶν, εὖ ἴστε ὅτι ἄλλον μὲν ἑλόμενοι οὐχ εὑρήσετε ἐμὲ στασιάζοντα· νομίζω γὰρ ὅστις ἐν πολέμῳ ὢν στασιάζει πρὸς ἄρχοντα, τοῦτον πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν στασιάζειν· ἐὰν δ' ἐμὲ ἕλησθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι εἴ τινα εὕροιτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε, πολὺ πλείονες ἀνίσαντο λέ- 30
γοντες ὡς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ Στυμφά-
λιος εἶπεν ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ οὕτως ἔχοι, εἰ ὀργιοῦν-
ται Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐὰν σύνδειπνοι συνελθόντες μὴ
Λακεδαιμόνιον συμποσίαρχον αἱρῶνται. ἐπεὶ εἰ οὕτω
γε τοῦτ' ἔχει, ἔφη, οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὡς
ἔοικεν, ὅτι Ἀρκάδες ἐσμέν. ἐνταῦθα δὴ ὡς εὖ εἰπόν-
τος τοῦ Ἀγασίου ἀνεθορύβησαν. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐπεὶ 31
ἐώρα πλείονος ἐνδέον, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλ', ὦ ἄν-
δρες, ἔφη, ὡς πάνυ εἰδῆτε, ὄμνυμι ὑμῖν θεοὺς πάντας
καὶ πάσας ἦ μὴν ἐγὼ ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην
ᾐσθανόμην, ἐθυόμην εἰ βέλτιον εἴη ὑμῖν τε ἐμοὶ ἐπι-
τρέψαι ταύτην τὴν ἀρχὴν καὶ ἐμοὶ ὑποστῆναι· καί
μοι οἱ θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν ὥστε καὶ
ἰδιώτην ἂν γνῶναι ὅτι τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαί με
δεῖ. οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἱροῦνται. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ 32
ᾑρέθη, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλ', ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν
ἴστε ὅτι οὐδ' ἂν ἔγωγε ἐστασίαζον, εἰ ἄλλον εἵλεσθε·
Ξενοφῶντα μέντοι, ἔφη, ὠνήσατε οὐχ ἑλόμενοι· ὡς
καὶ νῦν Δέξιππος ἤδη διέβαλλεν αὐτὸν πρὸς Ἀναξίβιον
ὅ,τι ἐδύνατο καὶ μάλα ἐμοῦ αὐτὸν σιγάζοντος. ὁ δ'
ἔφη νομίζειν αὐτὸν Τιμασίωνι μᾶλλον ἂν συνάρχειν
ἐθελῆσαι Δαρδανεῖ ὄντι τοῦ Κλεάρχου στρατεύματος
ἢ ἑαυτῷ Λάκωνι ὄντι. ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἵλεσθε, ἔφη, 33
καὶ ἐγὼ πειράσομαι ὅ,τι ἂν δύνωμαι ὑμᾶς ἀγαθὸν
ποιεῖν. καὶ ὑμεῖς οὕτω παρασκευάζεσθε ὡς αὔριον, ἐὰν

πλοῦς ᾗ, ἀναξόμενοι· ὁ δὲ πλοῦς ἔσται εἰς Ἡράκλειαν· ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθαι κατασχεῖν· τὰ δ' ἄλλα, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἔλθωμεν, βουλευσόμεθα.

II. Ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγαγόμενοι πνεύματι καλῷ ἔπλεον ἡμέρας δύο παρὰ γῆν. καὶ παραπλέοντες ἐθεώρουν τήν τε Ἰασονίαν ἀκτήν, ἔνθα ἡ Ἀργὼ λέγεται ὁρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα, πρῶτον μὲν τοῦ Θερμώδοντος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἴριος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἅλυος, μετὰ δὲ τοῦτον τοῦ Παρθενίου· τοῦτον δὲ παραπλεύσαντες ἀφίκοντο εἰς Ἡράκλειαν πόλιν Ἑλληνίδα Μεγαρέων ἄποικον, οὖσαν δ' ἐν τῇ
2 Μαριανδυνῶν χώρᾳ. καὶ ὡρμίσαντο παρὰ τῇ Ἀχερουσιάδι Χερρονήσῳ, ἔνθα λέγεται ὁ Ἡρακλῆς ἐπὶ τὸν κύνα καταβῆναι, ᾗ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύασι τῆς κα-
3 ταβάσεως τὸ βάθος πλέον ἢ ἐπὶ δύο στάδια. ἐνταῦθα τοῖς Ἕλλησιν οἱ Ἡρακλεῶται ξένια πέμπουσιν ἀλφίτων μεδίμνους τρισχιλίους καὶ οἴνου κεράμια δισχίλια καὶ βοῦς εἴκοσι καὶ οἷς ἑκατόν. ἐνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ῥεῖ ποταμὸς Λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων.

4 Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγέντες ἐβουλεύοντο τὴν λοιπὴν πορείαν πότερον κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν χρὴ πορευθῆναι ἐκ τοῦ Πόντου. ἀναστὰς δὲ Λύκων Ἀχαιὸς εἶπε· Θαυμάζω μέν, ὦ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν ὅτι οὐ πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον· τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γένηται τῇ στρατιᾷ τριῶν ἡμε-

ρῶν σιτία· ὁπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι πορευσόμεθα οὐκ
ἔστιν, ἔφη. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ αἰτεῖν τοὺς Ἡρακλεώτας
μὴ ἔλαττον ἢ τρισχιλίους κυζικηνούς· ἄλλος δ' εἶπε 5
μὴ ἔλαττον ἢ μυρίους· καὶ ἑλομένους πρέσβεις αὐτίκα
μάλα ἡμῶν καθημένων πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ
εἰδέναι ὅ,τι ἂν ἀπαγγέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα βου-
λεύεσθαι. ἐντεῦθεν προὐβάλλοντο πρέσβεις πρῶτον 6
μὲν Χειρίσοφον, ὅτι ἄρχων ἤρητο· ἔστι δ' οἳ καὶ Ξε-
νοφῶντα. οἱ δ' ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο. ἀμφοῖν γὰρ
ταὐτὰ ἐδόκει μὴ ἀναγκάζειν πόλιν Ἑλληνίδα καὶ
φιλίαν ὅ,τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοῖεν. ἐπεὶ δ' οὗτοι 7
ἐδόκουν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Ἀχαιὸν
καὶ Καλλίμαχον Παρράσιον καὶ Ἀγασίαν Στυμφά-
λιον. οὗτοι οὖν ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα· τὸν δὲ
Λύκωνα ἔφασαν καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσοιεν ταῦ-
τα. ἀκούσαντες δ' οἱ Ἡρακλεῶται βουλεύσεσθαι ἔφα- 8
σαν· καὶ εὐθὺς τά τε χρήματα ἐκ τῶν ἀγρῶν συν-
ῆγον καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκεύασαν, καὶ αἱ πύλαι
ἐκέκληντο, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὅπλα ἐφαίνετο.

Ἐκ τούτου οἱ ταράξαντες ταῦτα τοὺς στρατηγοὺς 9
ἠτιῶντο διαφθείρειν τὴν πρᾶξιν· καὶ συνίσταντο οἱ
Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀχαιοί· προειστήκει δὲ μάλιστα αὐ-
τῶν Καλλίμαχός τε ὁ Παρράσιος καὶ Λύκων ὁ Ἀχαιός.
οἱ δὲ λόγοι ἦσαν αὐτοῖς ὡς αἰσχρὸν εἴη ἄρχειν Ἀθη- 10
ναῖον Πελοποννησίων καὶ Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν
δύναμιν παρεχόμενον εἰς τὴν στρατιάν, καὶ τοὺς μὲν

πόνους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων· εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιούς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα οὐδὲν εἶναι. καὶ ἦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπὲρ
11 ἥμισυ τοῦ στρατεύματος Ἀρκάδες καὶ Ἀχαιοί. εἰ οὖν σωφρονοῖεν, αὐτοὶ συσάντες καὶ στρατηγοὺς ἑλόμενοι ἑαυτῶν καθ' ἑαυτοὺς ἂν τὴν πορείαν ποιοῖντο καὶ
12 πειρῷντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν. ταῦτ' ἔδοξε· καὶ ἀπολιπόντες Χειρίσοφον εἴ τινες ἦσαν παρ' αὐτῷ Ἀρκάδες ἢ Ἀχαιοὶ καὶ Ξενοφῶντα συνέστησαν καὶ στρατηγοὺς αἱροῦνται ἑαυτῶν δέκα· τούτους δ' ἐψηφίσαντο ἐκ τῆς νικώσης ὅ,τι δοκοίη τοῦτο ποιεῖν. ἡ μὲν οὖν τοῦ παντὸς ἀρχὴ Χειρισόφῳ ἐνταῦθα κατελύθη ἡμέρᾳ ἕκτῃ ἢ ἑβδόμῃ ἀφ' ἧς ἠρέθη.
13 Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτῶν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, νομίζων οὕτως ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ἰδίᾳ ἕκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἔπειθεν αὐτὸν καθ' αὑτὸν πορεύεσθαι, ἀκούσας τοῦ Χειρισόφου ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἁρμοστὴς Φαίη τριήρεις
14 ἔχων ἥξειν εἰς Κάλπης λιμένα· ὅπως οὖν μηδεὶς μετάσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκπλεύσειαν ἐπὶ τῶν τριήρων, διὰ ταῦτα συνεβούλευε. καὶ Χειρίσοφος, ἅμα μὲν ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις, ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου τὸ στράτευμα, ἐπιτρέπει
15 αὐτῷ ποιεῖν ὅ,τι βούλεται. Ξενοφῶν δ' ἐπεθύμει μὲν ἀπαλλαγεὶς τῆς στρατιᾶς ἐκπλεῦσαι, θυομένῳ δ' αὐ-

τῷ τῷ ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ πότερα λῷον καὶ ἄμεινον εἴη συστρατεύεσθαι ἔχοντι τοὺς παραμείναντας τῶν στρατιωτῶν ἢ ἀπαλλάττεσθαι ἐσήμηνεν ὁ θεὸς τοῖς ἱεροῖς συστρατεύεσθαι. οὕτω γίγνεται τὸ στράτευμα τρίχα, 16
Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ πλείους ἢ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, ὁπλῖται πάντες, Χειρισόφῳ δ' ὁπλῖται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δ' εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θρᾷκες, Ξενοφῶντι δὲ ὁπλῖται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δ' εἰς τριακοσίους· ἱππικὸν δὲ μόνος οὗτος εἶχεν, ἀμφὶ τετταράκοντα ἱππέας.

Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ 17
τῶν Ἡρακλεωτῶν πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες τοῖς Βιθυνοῖς λάβοιεν ὅτι πλεῖστα· καὶ ἀποβαίνουσιν εἰς Κάλπης λιμένα κατὰ μέσον πως τῆς Θρᾴκης. Χειρίσοφος δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν 18
Ἡρακλεωτῶν ἀρξάμενος πεζῇ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας· ἐπεὶ δ' εἰς τὴν Θρᾴκην ἐνέβαλε, παρὰ τὴν θάλατταν ᾔει· καὶ γὰρ ἤδη ἠσθένει. Ξενοφῶν δὲ πλοῖα 19
λαβὼν ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ ὅρια τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Ἡρακλεώτιδος καὶ διὰ μεσογείας ἐπορεύετο.

Ἔπραξαν δ' αὐτῶν ἕκαστοι τάδε. οἱ μὲν Ἀρκάδες III.
ὡς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς πρώτας κώμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης ὡς τριάκοντα. ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἦγεν ἕκαστος ὁ στρα- 2
τηγὸς τὸν ἑαυτοῦ λόχον ἐπὶ κώμην· ὁποία δὲ μείζων

3 ἐδόκει εἶναι, σύνδυο λόχους ἦγον οἱ στρατηγοί. συνε-
βάλοντο δὲ καὶ λόφον εἰς ὃν δέοι πάντας ἁλίζεσθαι·
καὶ ἅτε ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες ἀνδράποδά τε πολλὰ
4 ἔλαβον καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβάλοντο. οἱ δὲ Θρᾷ-
κες ἠθροίζοντο οἱ διαφυγόντες· πολλοὶ δὲ διέφυγον
πελτασταὶ ὄντες ὁπλίτας ἐξ αὐτῶν τῶν χειρῶν. ἐπεὶ
δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ Σμίκρητος λόχῳ ἑνὸς
τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκεί-
5 μενον καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι ἐπιτίθενται. καὶ
τέως μὲν ἐμάχοντο ἅμα πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ
δὲ διαβάσει χαράδρας τρέπονται αὐτούς, καὶ αὐτόν
τε τὸν Σμίκρητα ἀποκτιννύασι καὶ τοὺς ἄλλους πάν-
τας· ἄλλου δὲ λόχου τῶν δέκα στρατηγῶν τοῦ Ἡγη-
σάνδρου ὀκτὼ μόνους ἔλιπον· καὶ αὐτὸς Ἡγήσανδρος
6 ἐσώθη. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ λοχαγοὶ συνῆλθον οἱ μὲν σὺν
πράγμασιν οἱ δ' ἄνευ πραγμάτων· οἱ δὲ Θρᾷκες ἐπεὶ
ηὐτύχησαν τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλή-
λους καὶ συνελέγοντο ἐρρωμένως τῆς νυκτός. καὶ ἅμα
ἡμέρᾳ κύκλῳ περὶ τὸν λόφον ἔνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρα-
τοπέδευντο ἐτάττοντο καὶ ἱππῆς πολλοὶ καὶ πελτα-
7 σταί, καὶ ἀεὶ πλείονες συνέρρεον· καὶ προσέβαλλον
πρὸς τοὺς ὁπλίτας ἀσφαλῶς· οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες
οὔτε τοξότην εἶχον οὔτε ἀκοντιστὴν οὔτε ἱππέα· οἱ
δὲ προσθέοντες καὶ προσελαύνοντες ἠκόντιζον. ὁπότε δ'
αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥᾳδίως ἀπέφευγον· ἄλλοι δ' ἄλλῃ ἐπε-
8 τίθεντο. καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ

οὐδείς· ὥστε κινηθῆναι οὐκ ἐδύναντο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶργον αὐτοὺς οἱ Θρᾷκες. ἐπεὶ δ' ἀπορία πολλὴ ἦν, διελέγοντο περὶ 9
σπονδῶν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὡμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δ' οὐκ ἐδίδοσαν οἱ Θρᾷκες· αἰτούντων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐν τούτῳ ἴσχετο. τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων οὕτως εἶχε.

Χειρίσοφος δ' ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ θάλατ- 10
ταν ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς μεσογείας πορευομένῳ οἱ ἱππῆς προκαταθέοντες ἐντυγχάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι. καὶ ἐπεὶ ἤχθησαν παρὰ Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτοὺς εἴ που ᾖσθηνται ἄλλου στρατεύματος ὄντος Ἑλληνικοῦ. οἱ δ' 11
ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκοῦνται ἐπὶ λόφου, οἱ δὲ Θρᾷκες πάντες περικεκυκλωμένοι εἶεν αὐτούς. ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύλαττεν ἰσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν ὅποι δέοι· σκοποὺς δὲ καταστήσας συνέλεξε τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξεν· Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν Ἀρκάδων οἱ 12
μὲν τεθνᾶσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφου τινὸς πολιορκοῦνται. νομίζω δ' ἔγωγε, εἰ ἐκεῖνοι ἀπολοῦνται, οὐδ' ἡμῖν εἶναι οὐδεμίαν σωτηρίαν, οὕτω μὲν πολλῶν ὄντων τῶν πολεμίων, οὕτω δὲ τεθαρρηκότων. κράτιστον 13
οὖν ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως εἰ ἔτι εἰσὶ σῷ, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα καὶ μὴ μόνοι λειφθέντες μόνοι καὶ κινδυνεύωμεν. νῦν μὲν οὖν στρατο- 14

πεδευσώμεθα προελθόντες ὅσον ἂν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς τὸ δειπνοποιεῖσθαι· ἕως δ' ἂν πορευώμεθα, Τιμασίων ἔχων τοὺς ἱππέας προελαυνέτω ἐφορῶν ἡμᾶς, καὶ
15 σκοπείτω τἄμπροσθεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς λάθῃ. παρέπεμψε δὲ καὶ τῶν γυμνήτων ἀνθρώπους εὐζώνους εἰς τὰ πλάγια καὶ εἰς τὰ ἄκρα, ὅπως εἴ τί που καθορῷεν, σημαίνοιεν· ἐκέλευε δὲ κάειν ἅπαντα ὅτῳ ἐντυγχά-
16 νοιεν καυσίμῳ· ἡμεῖς γὰρ ἀποδραίημεν ἂν οὐδαμοῖ ἐνθένδε· πολλὴ μὲν γὰρ, ἔφη, εἰς Ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι, πολλὴ δὲ εἰς Χρυσόπολιν διελθεῖν· οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον· εἰς Κάλπης δὲ λιμένα, ἔνθα Χειρίσοφον εἰκάζομεν εἶναι, εἰ σέσωσται, ἐλαχίστη ὁδός. ἀλλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν οὔτε πλοῖά ἐστιν οἷς ἀποπλευσόμεθα, μένουσί τε αὐτοῦ οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας ἔστι τἀπιτήδεια.
17 τῶν δὲ πολιορκουμένων ἀπολομένων σὺν τοῖς Χειρισόφου μόνοις κάκιόν ἐστι διακινδυνεύειν ἢ τῶνδε σωθέντων πάντας εἰς ταὐτὸν ἐλθόντας κοινῇ τῆς σωτηρίας ἔχεσθαι. ἀλλὰ χρὴ παρεσκευασμένους τὴν γνώμην πορεύεσθαι ὡς νῦν ἢ εὐκλεῶς τελευτῆσαι ἔστιν ἢ κάλλιστον ἔργον ἐργάσασθαι Ἕλληνας τοσούτους σώ-
18 σαντας. καὶ ὁ θεὸς ἴσως ἄγει οὕτως, ὃς τοὺς μὲν μεγαληγορήσαντας ὥς τι πλέον φρονοῦντας ταπεινῶσαι βούλεται, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν θεῶν ἀρχομένους ἐντιμοτέρους ἐκείνων καταστῆσαι. ἀλλ' ἕπεσθαι χρὴ καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τὸ παραγγελλόμενον δύνησθε ποιεῖν.

Ταῦτ' εἰπὼν ἡγεῖτο. οἱ δ' ἱππῆς διασπειρόμενοι ἐφ' 19
ὅσον καλῶς εἶχεν ἔκαον, καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπιπαρ-
ιόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἔκαον πάντα ὅσα καύσιμα
ἐώρων, καὶ ἡ στρατιὰ δέ, εἴ τινι παραλειπομένῳ ἐν-
τυγχάνοιεν· ὥστε πᾶσα ἡ χώρα αἴθεσθαι ἐδόκει καὶ
τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. ἐπεὶ δ' ὥρα ἦν, κατεστρα- 20
τοπεδεύσαντο ἐπὶ λόφον ἐκβάντες, καὶ τά τε τῶν
πολεμίων πυρὰ ἐώρων, ἀπεῖχον δ' ὡς τετταράκοντα
σταδίους, καὶ αὐτοὶ ὡς ἐδύναντο πλεῖστα πυρὰ ἔκαον.
ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν τάχιστα, παρηγγέλθη τὰ πυρὰ 21
κατασβεννύναι πάντα. καὶ τὴν μὲν νύκτα φυλακὰς
ποιησάμενοι ἐκάθευδον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ προσευξά-
μενοι τοῖς θεοῖς, συνταξάμενοι ὡς εἰς μάχην ἐπορεύον-
το ᾗ ἐδύναντο τάχιστα. Τιμασίων δὲ καὶ οἱ ἱππῆς 22
ἔχοντες τοὺς ἡγεμόνας καὶ προελαύνοντες ἔλαθον
αὐτοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι ἔνθα ἐπολιορκοῦντο οἱ
Ἕλληνες. καὶ οὐχ ὁρῶσιν οὔτε τὸ φίλιον στράτευμα
οὔτε τὸ πολέμιον, γράδια δὲ καὶ γερόντια καὶ πρό-
βατα ὀλίγα καὶ βοῦς καταλελειμμένους, καὶ ταῦτα
ἀπαγγέλλουσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸ στράτευ-
μα. καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν τί εἴη τὸ γεγε- 23
νημένον, ἔπειτα δὲ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο
ὅτι οἱ μὲν Θρᾷκες ἀφ' ἑσπέρας ᾤχοντο ἀπιόντες, ἕω-
θεν δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅποι δ'
οὐκ εἰδέναι.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἠρί- 24

στησαν, συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βουλόμενοι ὡς τάχιστα συμμῖξαι τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. καὶ πορευόμενοι ἑώρων τὸν στίβον τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς ταὐτόν, ἄσμενοί τε εἶδον ἀλλήλους καὶ ἠσπάζοντο
25 ὥσπερ ἀδελφούς. καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Ἀρκάδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν· ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφασαν, ᾠόμεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ οὐχ ἑωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἥξειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ οἱ πολέμιοι δέ, ὥς γ' ἡμῖν ἐδόκουν, τοῦτο δείσαντες ἀπῆλθον· σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τοῦτον τὸν
26 χρόνον ἀπῆσαν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀφικνεῖσθε, ὁ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ᾠόμεθα ὑμᾶς πυθομένους τὰ παρ' ἡμῖν φοβηθέντας οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν μὴ ἀπολείπεσθαι ὑμῶν. οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

IV. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ηὐλίζοντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς τῷ λιμένι. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο ὃ καλεῖται Κάλπης λιμὴν ἔστι μὲν ἐν τῇ Θρᾴκῃ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀρξαμένη δ' ἡ Θρᾴκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρι Ἡρακλείας ἐπὶ δεξιὰ εἰς
2 τὸν Πόντον εἰσπλέοντι. καὶ τριήρει μέν ἐστιν εἰς Ἡράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μάλα μακρᾶς πλοῦς· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνίς, ἀλλὰ Θρᾷκες Βιθυνοί· καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐκπίπτοντας ἢ ἄλλως πως

δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται. ὁ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ 3
μὲν κεῖται ἑκατέρωθεν πλεόντων ἐξ Ἡρακλείας καὶ
Βυζαντίου, ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον,
τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν καθῆκον αὐτοῦ πέτρα ἀπορ-
ρώξ, ὕψος ὅπῃ ἐλάχιστον οὐ μεῖον εἴκοσιν ὀργυιῶν,
ὁ δ' αὐχὴν ὁ εἰς τὴν γῆν ἀνήκων τοῦ χωρίου μάλιστα
τεττάρων πλέθρων τὸ εὖρος· τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος
χωρίον ἱκανὸν μυρίοις ἀνθρώποις ἐνοικῆσαι. λιμὴν δ' 4
ὑπ' αὐτῇ τῇ πέτρᾳ τὸ πρὸς ἑσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων.
κρήνη δὲ ἡδέος ὕδατος καὶ ἄφθονος ῥέουσα ἐπ' αὐτῇ
τῇ θαλάττῃ ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου. ξύλα δὲ
πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυπηγή-
σιμα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ. τὸ δ' ὄρος εἰς μεσόγειαν 5
μὲν ἀνήκει ὅσον ἐπ' εἴκοσι σταδίους, καὶ τοῦτο γεῶ-
δες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ παρὰ θάλατταν πλέον ἢ ἐπ'
εἴκοσι σταδίους δασὺ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς καὶ
μεγάλοις ξύλοις. ἡ δ' ἄλλη χώρα πολλὴ καὶ καλή, 6
καὶ κῶμαι ἐν αὐτῇ εἰσι πολλαὶ καὶ εὖ οἰκούμεναι·
φέρει γὰρ ἡ γῆ καὶ κριθὰς καὶ πυροὺς καὶ ὄσπρια
πάντα καὶ μελίνας καὶ σήσαμα καὶ σῦκα ἀρκοῦντα
καὶ ἀμπέλους πολλὰς καὶ ἡδυοίνους καὶ τἆλλα πάντα
πλὴν ἐλαῶν. ἡ μὲν χώρα ἦν τοιαύτη. ἐσκήνουν δ' ἐν 7
τῷ αἰγιαλῷ πρὸς τῇ θαλάττῃ· εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν
γενόμενον οὐκ ἐβούλοντο στρατοπεδεύεσθαι, ἀλλ' ἐδό-
κει καὶ τὸ ἐλθεῖν ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβουλῆς εἶναι, βουλο-
μένων τινῶν κατοικίσαι πόλιν, τῶν γὰρ στρατιωτῶν οἱ 8

πλεῖστοι ἦσαν οὐ σπάνει βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφοράν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ προανηλωκότες χρήματα, καὶ τούτων ἕτεροι ἀποδεδρακότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες ὡς χρήματ' αὐτοῖς κτησάμενοι ἥξοντες πάλιν, ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρῳ πολλὰ κἀγαθὰ πράττειν. τοιοῦτοι οὖν ὄντες ἐπόθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σώζεσθαι.

9 Ἐπειδὴ δὲ δευτέρα ἡμέρα ἐγένετο τῆς εἰς ταὐτὸν συνόδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τἀπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν. ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἵποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοὺς μὲν νεκροὺς τοὺς πλείστους ἔνθαπερ ἔπεσεν ἕκαστος ἔθαψαν· ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι καὶ οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν· ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες ἔθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν.
10 ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες· συνῆγον δ' αὐτοὺς μάλιστα Ἀγασίας τε Στυμφάλιος λοχαγὸς καὶ Ἱερώνυμος Ἠλεῖος λοχαγὸς καὶ ἄλλοι οἱ πρεσβύ-
11 τατοι τῶν Ἀρκάδων. καὶ δόγμα ἐποιήσαντο, ἐάν τις τοῦ λοιποῦ μνησθῇ δίχα τὸ στράτευμα ποιεῖν, θανά-

τῷ αὐτὸν ζημιοῦσθαι, καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι ἧπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στράτευμα καὶ ἄρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. καὶ Χειρίσοφος μὲν ἤδη ἐτετελευτήκει φάρμακον πιὼν πυρέττων· τὰ δ' ἐκείνου Νέων Ἀσιναῖος παρέλαβε.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναστὰς εἶπε Ξενοφῶν· Ὦ ἄνδρες 12
στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, πεζῇ ποιητέον· οὐ γὰρ ἔστι πλοῖα· ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἤδη· οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τἀπιτήδεια. ἡμεῖς μὲν οὖν, ἔφη, θυσόμεθα, ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι ὡς μαχουμένους εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαρρήκασιν. ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ στρατηγοί, μάντις δὲ 13
παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς· ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀπεδεδράκει πλοῖον μισθωσάμενος ἐξ Ἡρακλείας. θυομένοις δ' ἐπ' ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. καί τινες ἐτόλ- 14
μων λέγειν ὡς ὁ Ξενοφῶν βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν ὡς τὰ ἱερὰ οὐ γίγνεται ἐπ' ἀφόδῳ. ἐντεῦθεν κηρύξας τῇ αὔριον παρεῖναι 15
ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον, καὶ μάντις εἴ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι ὡς συνθεασόμενον τὰ ἱερά, ἔθυε· καὶ ἐνταῦθα παρῆσαν πολλοί. θυομένῳ δὲ πάλιν 16
εἰς τρὶς ἐπ' ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τἀπιτήδεια ἐπέλιπεν ἃ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ οὐδεμία παρῆν.

Ἐκ τούτου συνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· Ὦ 17

ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁρᾶτε, τὰ ἱερὰ οὔπω γίγνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὁρῶ ὑμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ εἶναι θύεσθαι περὶ αὐτοῦ τού-
18 του. ἀναστὰς δέ τις εἶπε· Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν οὐ γίγνεται τὰ ἱερά· ὡς γὰρ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθὲς ἥκοντος πλοίου ἤκουσά τινος, Κλέανδρος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστὴς μέλλει ἥξειν πλοῖα καὶ τριήρεις
19 ἔχων. ἐκ τούτου δ' ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει· ἐπὶ δὲ τἀπιτήδεια ἀνάγκη ἦν ἐξιέναι. καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρίς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ ἤδη ἐπὶ σκηνὴν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος ἔλεγον ὅτι οὐκ ἔχοιεν τἀπιτήδεια. ὁ δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

20 Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο, καὶ σχεδόν τι πᾶσα ἡ στρατιὰ διὰ τὸ μέλειν ἅπασιν ἐκυκλοῦντο περὶ τὰ ἱερά· τὰ δὲ θύματα ἐπελελοίπει. οἱ δὲ στρατηγοὶ
21 ἐξῆγον μὲν οὔ, συνεκάλεσαν δέ. εἶπεν οὖν Ξενοφῶν· Ἴσως οἱ πολέμιοι συνειλεγμένοι εἰσὶ καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι· εἰ οὖν καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐρυμνῷ χωρίῳ ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως
22 ἂν τὰ ἱερὰ προχωροίη ἡμῖν. ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον ὡς οὐδὲν δέοι εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύεσθαι ὡς τάχιστα. καὶ πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦς δ' ὑφ' ἁμάξης πριάμενοι ἐθύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη τοῦ Ἀρκάδος προθυμεῖσθαι εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐγένετο.

Νέων δ' ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου 23
μέρος, ἐπεὶ δ' ἑώρα τοὺς ἀνθρώπους ὡς εἶχον δεινῶς
τῇ ἐνδείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίζεσθαι, εὑρών τινα
ἄνθρωπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι
ὅθεν εἴη λαβεῖν τἀπιτήδεια, ἐκήρυξε τὸν βουλόμενον
ἰέναι ἐπὶ τἀπιτήδεια, ὡς ἡγεμόνος ἑσομένου. ἐξέρ-
χονται δὴ σὺν δορατίοις καὶ ἀσκοῖς καὶ θυλάκοις καὶ
ἄλλοις ἀγγείοις εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. ἐπειδὴ δ' 24
ἦσαν ἐν ταῖς κώμαις καὶ διεσπείροντο ὡς ἐπὶ τὸ λαμ-
βάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἱππῆς
πρῶτοι· βεβοηθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθυνοῖς, βου-
λόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀποκωλῦσαι
τοὺς Ἕλληνας μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν· οὗτοι οἱ
ἱππῆς ἀποκτείνουσι τῶν ἀνδρῶν οὐ μεῖον ἢ πεντακο-
σίους· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέφυγον. ἐκ τούτου 25
ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποφυγόντων εἰς τὸ στρα-
τόπεδον. καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ οὐκ ἐγεγένητο τὰ ἱερὰ
ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑφ' ἁμάξης, οὐ γὰρ
ἦν ἄλλα ἱερεῖα, σφαγιασάμενος ἐβοήθει καὶ οἱ ἄλλοι
οἱ μέχρι τριάκοντα ἐτῶν ἅπαντες καὶ ἀναλαβόντες 26
τοὺς λοιποὺς ἄνδρας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται.
καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἡλίου δυσμὰς ἦν καὶ οἱ Ἕλληνες
μάλ' ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ ἐξαπίνης
διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιθέμενοι τοῖς
προφύλαξι τοὺς μὲν κατέκανον τοὺς δ' ἐδίωξαν μέχρι
εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ κραυγῆς γενομένης εἰς τὸ

ὅπλα πάντες ἔδραμον οἱ Ἕλληνες· καὶ διώκειν μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι· δασέα γὰρ ἦν τὰ χωρία· ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ἐνυκτέρευον φυλαττόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι.

V. Τὴν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ ἐρυμνὸν χωρίον ἡγοῦντο· οἱ δ' εἵποντο ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη. πρὶν δ' ἀρίστου ὥραν εἶναι ἀπετάφρευσαν ᾗ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπεσταύρωσαν ἅπαν, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. καὶ πλοῖον ἐξ Ἡρακλείας ἧκεν ἄλφιτα
2 ἄγον καὶ ἱερεῖα καὶ οἶνον. πρῷ δ' ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπ' ἐξόδῳ, καὶ γίγνεται τὰ ἱερὰ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. καὶ ἤδη τέλος ἐχόντων τῶν ἱερῶν ὁρᾷ ἀετὸν αἴσιον ὁ μάντις Ἀρηξίων Παρράσιος, καὶ ἡγεῖ-
3 σθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα. καὶ διαβάντες τὴν τάφρον τὰ ὅπλα τίθενται, καὶ ἐκήρυξαν ἀριστήσαντας ἐξιέναι τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν δ' ὄχλον
4 καὶ τἀνδράποδα αὐτοῦ καταλείπειν. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἐξῇσαν, Νέων δ' οὔ· ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι τοῦτον φύλακα καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ στρατοπέδου. ἐπεὶ δ' οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον αὐτούς, αἰσχυνόμενοι μὴ ἐφέπεσθαι τῶν ἄλλων ἐξιόντων, κατέλιπον αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τετταράκοντα ἔτη. καὶ οὗτοι μὲν ἔμενον, οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο.
5 πρὶν δὲ πεντεκαίδεκα στάδια διεληλυθέναι ἐνέτυχον ἤδη νεκροῖς· καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ κέρατος ποιησάμενοι

κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκροὺς ἔθαπτον πάντας ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. ἐπεὶ δὲ τοὺς πρώτους 6
ἔθαψαν, προαγαγόντες καὶ τὴν οὐρὰν αὖθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀτάφων ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον ὁπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. ἐπεὶ δ' εἰς τὴν ὁδὸν ἧκον τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἔνθα ἔκειντο ἀθρόοι, συνενεγκόντες αὐτοὺς ἔθαψαν.

Ἤδη δὲ πέρα μεσούσης τῆς ἡμέρας προαγαγόντες 7
τὸ στράτευμα ἔξω τῶν κωμῶν ἐλάμβανον τἀπιτήδεια ὅ,τι τις ὁρῴη ἐντὸς τῆς φάλαγγος, καὶ ἐξαίφνης ὁρῶσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος ἱππέας τε πολλοὺς καὶ πεζούς· καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ῥαθίνης ἧκον παρὰ Φαρναβάζου ἔχοντες τὴν δύναμιν. ἐπεὶ 8
δὲ κατεῖδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον πεντεκαίδεκα σταδίους. ἐκ τούτου εὐθὺς ὁ Ἀρηξίων σφαγιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. ἔνθα δὴ Ξενοφῶν λέγει· Δο- 9
κεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας ἵν' ἄν που δέῃ, ὧσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους καὶ ἀκεραίους. συνεδόκει ταῦτα πᾶσιν. Ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, προη- 10
γεῖσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὡς μὴ ἐστήκωμεν, ἐπεὶ ὤφθημεν καὶ εἴδομεν τοὺς πολεμίους· ἐγὼ δ' ἥξω τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας ἥπερ ὑμῖν

11 δοκεῖ. ἐκ τούτου οἱ μὲν ἥσυχοι προῆγον, ὁ δὲ τρεῖς ἀφελὼν τὰς τελευταίας τάξεις ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας τὴν μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν ἐφέπεσθαι ἀπολιπόντας ὡς πλέθρον· Σαμόλας Ἀχαιὸς ταύτης ἦρχε τῆς τάξεως· τὴν δ' ἐπὶ τῷ μέσῳ ἐχώρισεν ἕπεσθαι· Πυρρίας Ἀρκὰς ταύτης ἦρχε· τὴν δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐω-
12 νύμῳ· Φρασίας Ἀθηναῖος ταύτῃ ἐφειστήκει. προϊόντες δέ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔστησαν ἀγνοοῦντες εἰ διαβατέον εἴη τὸ νάπος. καὶ παρεγγυῶσι στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς παρ-
13 ιέναι ἐπὶ τὸ ἡγούμενον. καὶ ὁ Ξενοφῶν θαυμάσας ὅ,τι τὸ ἴσχον εἴη τὴν πορείαν καὶ ταχὺ ἀκούων τὴν παρεγγύην, ἐλαύνει ᾗ τάχιστα. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει Σοφαίνετος πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν ὅτι βου-
14 λῆς ἄξιον εἴη εἰ διαβατέον ἐστὶ τοιοῦτον νάπος. καὶ ὁ Ξενοφῶν σπουδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν· Ἀλλ' ἴστε μέν με, ὦ ἄνδρες, οὐδένα πω κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῖν ἐθελούσιον· οὐ γὰρ δόξης ὁρῶ δεομένους ὑμᾶς
15 εἰς ἀνδρειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας. νῦν δ' οὕτως ἔχει· ἀμαχεὶ μὲν ἐνθένδε οὐκ ἔστιν ἀπελθεῖν· ἢν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὗτοι ἡμῖν ὁπόταν
16 ἀπίωμεν ἕψονται καὶ ἐπιπεσοῦνται. ὁρᾶτε δὴ πότερον κρεῖττον ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας προβαλομένους τὰ ὅπλα ἢ μεταβαλομένους ὄπισθεν ἡμῶν ἐπιόντας
17 τοὺς πολεμίους θεᾶσθαι. ἴστε μέντοι ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῷ ἔοικε, τὸ δ' ἐφέπε-

σθαι καὶ τοῖς κακίοσι θάρρος ἐμποιεῖ. ἐγὼ γοῦν ἥδιον
ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἐπιοίην ἢ σὺν διπλασίοις ἀποχωροίην.
καὶ τούτους οἶδ' ὅτι ἐπιόντων μὲν ἡμῶν οὐδ' ὑμεῖς
ἐλπίζετε δέξεσθαι ἡμᾶς, ἀπιόντων δὲ πάντες ἐπιστά-
μεθα ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι. τὸ δὲ διαβάντας 18
ὄπισθεν νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι μέλλοντας μάχε-
σθαι ἆρ' οὐχὶ καὶ ἁρπάσαι ἄξιον; τοῖς μὲν γὰρ πο-
λεμίοις ἐγὼ βουλοίμην ἂν εὔπορα πάντα φαίνεσθαι
ὥστε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ χωρίου δεῖ δι-
δάσκεσθαι ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία. θαυμάζω 19
δ' ἔγωγε καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἴ τις μᾶλλον φοβερὸν
νομίζει εἶναι τῶν ἄλλων ὧν διαπεπορεύμεθα χωρίων.
πῶς γὰρ διαβατὸν τὸ πεδίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς
ἱππέας; πῶς δ' ἃ διεληλύθαμεν ὄρη, ἢν πελτασταὶ
τοσοίδε ἐφέπωνται; ἢν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατ- 20
ταν, πόσον τι νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα οὔτε πλοῖα ἔστι
τὰ ἀπάξοντα οὔτε σῖτος ᾧ θρεψόμεθα μένοντες, δεή-
σει δέ, ἢν θᾶττον ἐκεῖ γενώμεθα, θᾶττον πάλιν
ἐξιέναι ἐπὶ τἀπιτήδεια. οὐκοῦν νῦν κρεῖττον ἡριστη- 21
κότας μάχεσθαι ἢ αὔριον ἀναρίστους. ἄνδρες, τά τε
ἱερὰ ἡμῖν καλὰ οἵ τε οἰωνοὶ αἴσιοι τά τε σφάγια
κάλλιστα· ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. οὐ δεῖ ἔτι τού-
τους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντως εἶδον, ἡδέως δειπνῆσαι οὐδ'
ὅπου ἂν ἐθέλωσι σκηνῆσαι.

Ἐντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, καὶ οὐ- 22
δεὶς ἀντέλεγε. καὶ ὃς ἡγεῖτο, παραγγείλας διαβαίνειν

πλεῖστοι ἦσαν οὐ σπάνει βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφοράν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ προανηλωκότες χρήματα, καὶ τούτων ἕτεροι ἀποδεδρακότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες ὡς χρήματ' αὐτοῖς κτησάμενοι ἥξοντες πάλιν, ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρῳ πολλὰ κἀγαθὰ πράττειν. τοιοῦτοι οὖν ὄντες ἐπόθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σώζεσθαι.

9 Ἐπειδὴ δὲ δευτέρα ἡμέρα ἐγένετο τῆς εἰς ταὐτὸν συνόδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τἀπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν. ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἵποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοὺς μὲν νεκροὺς τοὺς πλείστους ἔνθαπερ ἔπεσεν ἕκαστος ἔθαψαν· ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι καὶ οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν· ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες ἔθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν.

10 ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες· συνῆγον δ' αὐτοὺς μάλιστα Ἀγασίας τε Στυμφάλιος λοχαγὸς καὶ Ἱερώνυμος Ἠλεῖος λοχαγὸς καὶ ἄλλοι οἱ πρεσβύ-

11 τατοι τῶν Ἀρκάδων. καὶ δόγμα ἐποιήσαντο, ἐάν τις τοῦ λοιποῦ μνησθῇ δίχα τὸ στράτευμα ποιεῖν, θανά-

τῳ αὐτὸν ζημιοῦσθαι, καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι ἧπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στράτευμα καὶ ἄρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. καὶ Χειρίσοφος μὲν ἤδη ἐτετελευτήκει φάρμακον πιὼν πυρέττων· τὰ δ' ἐκείνου Νέων Ἀσιναῖος παρέλαβε.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναστὰς εἶπε Ξενοφῶν· Ὦ ἄνδρες 12
στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, πεζῇ ποιητέον· οὐ γὰρ ἔστι πλοῖα· ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἤδη· οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τἀπιτήδεια. ἡμεῖς μὲν οὖν, ἔφη, θυσόμεθα, ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι ὡς μαχουμένους εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαρρήκασιν. ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ στρατηγοί, μάντις δὲ 13
παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς· ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀπεδεδράκει πλοῖον μισθωσάμενος ἐξ Ἡρακλείας. θυομένοις δ' ἐπ' ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. καί τινες ἐτόλ- 14
μων λέγειν ὡς ὁ Ξενοφῶν βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν ὡς τὰ ἱερὰ οὐ γίγνεται ἐπ' ἀφόδῳ. ἐντεῦθεν κηρύξας τῇ αὔριον παρεῖναι 15
ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον, καὶ μάντις εἴ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι ὡς συνθεασόμενον τὰ ἱερά, ἔθυε· καὶ ἐνταῦθα παρῆσαν πολλοί. θυομένῳ δὲ πάλιν 16
εἰς τρὶς ἐπ' ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τἀπιτήδεια ἐπέλιπεν ἃ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ οὐδεμία παρῆν.

Ἐκ τούτου συνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· Ὦ 17

ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁρᾶτε, τὰ ἱερὰ οὔπω γίγνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὁρῶ ὑμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ εἶναι θύεσθαι περὶ αὐτοῦ τού-
18 του. ἀναστὰς δέ τις εἶπε· Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν οὐ γίγνεται τὰ ἱερά· ὡς γὰρ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθὲς ἥκοντος πλοίου ἤκουσά τινος, Κλέανδρος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστὴς μέλλει ἥξειν πλοῖα καὶ τριήρεις
19 ἔχων. ἐκ τούτου δ' ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει· ἐπὶ δὲ τἀπιτήδεια ἀνάγκη ἦν ἐξιέναι. καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρίς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ ἤδη ἐπὶ σκηνὴν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος ἔλεγον ὅτι οὐκ ἔχοιεν τἀπιτήδεια. ὁ δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

20 Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο, καὶ σχεδόν τι πᾶσα ἡ στρατιὰ διὰ τὸ μέλειν ἅπασιν ἐκυκλοῦντο περὶ τὰ ἱερά· τὰ δὲ θύματα ἐπελελοίπει. οἱ δὲ στρατηγοὶ
21 ἐξῆγον μὲν οὔ, συνεκάλεσαν δέ. εἶπεν οὖν Ξενοφῶν· Ἴσως οἱ πολέμιοι συνειλεγμένοι εἰσὶ καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι· εἰ οὖν καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐρυμνῷ χωρίῳ ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως
22 ἂν τὰ ἱερὰ προχωροίη ἡμῖν. ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον ὡς οὐδὲν δέοι εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύεσθαι ὡς τάχιστα. καὶ πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦς δ' ὑφ' ἁμάξης πριάμενοι ἐθύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη τοῦ Ἀρκάδος προθυμεῖσθαι εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐγένετο.

Νέων δ' ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου 23
μέρος, ἐπεὶ δ' ἑώρα τοὺς ἀνθρώπους ὡς εἶχον δεινῶς
τῇ ἐνδείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίζεσθαι, εὑρών τινα
ἄνθρωπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι
ὅθεν εἴη λαβεῖν τἀπιτήδεια, ἐκήρυξε τὸν βουλόμενον
ἰέναι ἐπὶ τἀπιτήδεια, ὡς ἡγεμόνος ἐσομένου. ἐξέρ-
χονται δὴ σὺν δορατίοις καὶ ἀσκοῖς καὶ θυλάκοις καὶ
ἄλλοις ἀγγείοις εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. ἐπειδὴ δ' 24
ἦσαν ἐν ταῖς κώμαις καὶ διεσπείροντο ὡς ἐπὶ τὸ λαμ-
βάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἱππῆς
πρῶτοι· βεβοηθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθυνοῖς, βου-
λόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀποκωλῦσαι
τοὺς Ἕλληνας μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν· οὗτοι οἱ
ἱππῆς ἀποκτείνουσι τῶν ἀνδρῶν οὐ μεῖον ἢ πεντακο-
σίους· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέφυγον. ἐκ τούτου 25
ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποφυγόντων εἰς τὸ στρα-
τόπεδον. καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ οὐκ ἐγεγένητο τὰ ἱερὰ
ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑφ' ἁμάξης, οὐ γὰρ
ἦν ἄλλα ἱερεῖα, σφαγιασάμενος ἐβοήθει καὶ οἱ ἄλλοι
οἱ μέχρι τριάκοντα ἐτῶν ἅπαντες καὶ ἀναλαβόντες 26
τοὺς λοιποὺς ἄνδρας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται.
καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἡλίου δυσμὰς ἦν καὶ οἱ Ἕλληνες
μάλ' ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ ἐξαπίνης
διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιθέμενοι τοῖς
προφύλαξι τοὺς μὲν κατέκανον τοὺς δ' ἐδίωξαν μέχρι
εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ κραυγῆς γενομένης εἰς τὰ 27

ὅπλα πάντες ἔδραμον οἱ Ἕλληνες· καὶ διώκειν μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι· δασέα γὰρ ἦν τὰ χωρία· ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ἐνυκτέρευον φυλαττόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι.

V. Τὴν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ ἐρυμνὸν χωρίον ἡγοῦντο· οἱ δ' εἵποντο ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη. πρὶν δ' ἀρίστου ὥραν εἶναι ἀπετάφρευσαν ᾗ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπεσταύρωσαν ἅπαν, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. καὶ πλοῖον ἐξ Ἡρακλείας ἧκεν ἄλφιτα
2 ἄγον καὶ ἱερεῖα καὶ οἶνον. πρῷ δ' ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπ' ἐξόδῳ, καὶ γίγνεται τὰ ἱερὰ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. καὶ ἤδη τέλος ἐχόντων τῶν ἱερῶν δρᾷ ἀετὸν αἴσιον ὁ μάντις Ἀρηξίων Παρράσιος, καὶ ἡγεῖ-
3 σθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα. καὶ διαβάντες τὴν τάφρον τὰ ὅπλα τίθενται, καὶ ἐκήρυξαν ἀριστήσαντας ἐξιέναι τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν δ' ὄχλον
4 καὶ τἀνδράποδα αὐτοῦ καταλείπειν. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἐξῇσαν, Νέων δ' οὔ· ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι τοῦτον φύλακα καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ στρατοπέδου. ἐπεὶ δ' οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον αὐτούς, αἰσχυνόμενοι μὴ ἐφέπεσθαι τῶν ἄλλων ἐξιόντων, κατέλιπον αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τετταράκοντα ἔτη. καὶ οὗτοι μὲν ἔμενον, οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο.
5 πρὶν δὲ πεντεκαίδεκα στάδια διεληλυθέναι ἐνέτυχον ἤδη νεκροῖς· καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ κέρατος ποιησάμενοι

κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκροὺς ἔθαπτον πάντας ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. ἐπεὶ δὲ τοὺς πρώτους 6
ἔθαψαν, προαγαγόντες καὶ τὴν οὐρὰν αὖθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀτάφων ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον ὁπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. ἐπεὶ δ' εἰς τὴν ὁδὸν ἧκον τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἔνθα ἔκειντο ἀθρόοι, συνενεγκόντες αὐτοὺς ἔθαψαν.

Ἤδη δὲ πέρα μεσούσης τῆς ἡμέρας προαγαγόντες 7
τὸ στράτευμα ἔξω τῶν κωμῶν ἐλάμβανον τἀπιτήδεια ὅ,τι τις ὁρῴη ἐντὸς τῆς φάλαγγος, καὶ ἐξαίφνης ὁρῶσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος ἱππέας τε πολλοὺς καὶ πεζούς· καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ῥαθίνης ἧκον παρὰ Φαρναβάζου ἔχοντες τὴν δύναμιν. ἐπεὶ 8
δὲ κατεῖδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον πεντεκαίδεκα σταδίους. ἐκ τούτου εὐθὺς ὁ Ἀρηξίων σφαγιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. ἔνθα δὴ Ξενοφῶν λέγει· Δο- 9
κεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας ἵν' ἄν που δέῃ, ὥσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους καὶ ἀκεραίους. συνεδόκει ταῦτα πᾶσιν. Ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, προη- 10
γεῖσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὡς μὴ ἑστήκωμεν, ἐπεὶ ἄφθημεν καὶ εἴδομεν τοὺς πολεμίους· ἐγὼ δ' ἥξω τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας ἥπερ ὑμῖν

11 δοκεῖ. ἐκ τούτου οἱ μὲν ἥσυχοι προῆγον, ὁ δὲ τρεῖς ἀφελὼν τὰς τελευταίας τάξεις ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας τὴν μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν ἐφέπεσθαι ἀπολιπόντας ὡς πλέθρον· Σαμόλας Ἀχαιὸς ταύτης ἦρχε τῆς τάξεως· τὴν δ' ἐπὶ τῷ μέσῳ ἐχώρισεν ἕπεσθαι· Πυρρίας Ἀρκὰς ταύτης ἦρχε· τὴν δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐω-
12 νύμῳ· Φρασίας Ἀθηναῖος ταύτῃ ἐφειστήκει. προϊόντες δέ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔστησαν ἀγνοοῦντες εἰ διαβατέον εἴη τὸ νάπος. καὶ παρεγγυῶσι στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς παρ-
13 ιέναι ἐπὶ τὸ ἡγούμενον. καὶ ὁ Ξενοφῶν θαυμάσας ὅ,τι τὸ ἴσχον εἴη τὴν πορείαν καὶ ταχὺ ἀκούων τὴν παρεγγύην, ἐλαύνει ᾗ τάχιστα. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει Σοφαίνετος πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν ὅτι βου-
14 λῆς ἄξιον εἴη εἰ διαβατέον ἐστὶ τοιοῦτον νάπος. καὶ ὁ Ξενοφῶν σπουδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν· Ἀλλ' ἴστε μέν με, ὦ ἄνδρες, οὐδένα πω κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῖν ἐθελούσιον· οὐ γὰρ δόξης ὁρῶ δεομένους ὑμᾶς
15 εἰς ἀνδρειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας. νῦν δ' οὕτως ἔχει· ἀμαχεὶ μὲν ἐνθένδε οὐκ ἔστιν ἀπελθεῖν· ἢν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὗτοι ἡμῖν ὁπόταν
16 ἀπίωμεν ἕψονται καὶ ἐπιπεσοῦνται. ὁρᾶτε δὴ πότερον κρεῖττον ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας προβαλομένους τὰ ὅπλα ἢ μεταβαλομένους ὄπισθεν ἡμῶν ἐπιόντας
17 τοὺς πολεμίους θεᾶσθαι. ἴστε μέντοι ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῷ ἔοικε, τὸ δ' ἐφέπε-

σθαι καὶ τοῖς κακίοσι θάρρος ἐμποιεῖ. ἐγὼ γοῦν ἥδιον ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἐπιοίην ἢ σὺν διπλασίοις ἀποχωροίην. καὶ τούτους οἶδ' ὅτι ἐπιόντων μὲν ἡμῶν οὐδ' ὑμεῖς ἐλπίζετε δέξεσθαι ἡμᾶς, ἀπιόντων δὲ πάντες ἐπιστάμεθα ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι. τὸ δὲ διαβάντας 18
ὄπισθεν νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι μέλλοντας μάχεσθαι ἄρ' οὐχὶ καὶ ἁρπάσαι ἄξιον; τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἐγὼ βουλοίμην ἂν εὔπορα πάντα φαίνεσθαι ὥστε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ χωρίου δεῖ διδάσκεσθαι ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία. θαυμάζω 19
δ' ἔγωγε καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἴ τις μᾶλλον φοβερὸν νομίζει εἶναι τῶν ἄλλων ὧν διαπεπορεύμεθα χωρίων. πῶς γὰρ διαβατὸν τὸ πεδίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἱππέας; πῶς δ' ἃ διεληλύθαμεν ὄρη, ἢν πελτασταὶ τοσοίδε ἐφέπωνται; ἢν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατ- 20
ταν, πόσον τι νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα οὔτε πλοῖα ἔστι τὰ ἀπάξοντα οὔτε σῖτος ᾧ θρεψόμεθα μένοντες, δεήσει δέ, ἢν θᾶττον ἐκεῖ γενώμεθα, θᾶττον πάλιν ἐξιέναι ἐπὶ τἀπιτήδεια. οὐκοῦν νῦν κρεῖττον ἠριστη- 21
κότας μάχεσθαι ἢ αὔριον ἀναρίστους. ἄνδρες, τά τε ἱερὰ ἡμῖν καλὰ οἵ τε οἰωνοὶ αἴσιοι τά τε σφάγια κάλλιστα· ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. οὐ δεῖ ἔτι τούτους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντως εἶδον, ἡδέως δειπνῆσαι οὐδ' ὅπου ἂν ἐθέλωσι σκηνῆσαι.

Ἐντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, καὶ οὐ- 22
δεὶς ἀντέλεγε. καὶ ὃς ἡγεῖτο, παραγγείλας διαβαίνειν

ᾗ ἕκαστος ἐτύγχανε τοῦ νάπους ὤν· θᾶττον γὰρ ἀθρόον ἐδόκει ἂν οὕτω πέραν γενέσθαι τὸ στράτευμα ἢ εἰ κατὰ τὴν γέφυραν ἢ ἐπὶ τῷ νάπει ἦν ἐξεμηρύοντο.
23 ἐπεὶ δὲ διέβησαν, παριὼν παρὰ τὴν φάλαγγα ἔλεγεν· Ἄνδρες, ἀναμιμνήσκεσθε ὅσας δὴ μάχας σὺν τοῖς θεοῖς ὀμόσε ἰόντες νενικήκατε καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες, καὶ τοῦτο δ' ἐννοήσατε ὅτι ἐπὶ
24 ταῖς θύραις τῆς Ἑλλάδος ἐσμέν. ἀλλ' ἕπεσθε ἡγεμόνι τῷ Ἡρακλεῖ καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε ὀνομαστί. ἡδύ τοι ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα
25 μνήμην οἷς τις ἐθέλει παρέχειν ἑαυτοῦ. ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο ἐπὶ φάλαγγος, καὶ τοὺς πελταστὰς ἑκατέρωθεν ποιησάμενοι ἐπορεύοντο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. παρήγγελτο δὲ τὰ μὲν δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὦμον ἔχειν, ἕως σημαίνοι τῇ σάλπιγγι· ἔπειτα δ' εἰς προβολὴν καθέντας ἕπεσθαι βάδην καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. ἐκ τούτου σύνθημα παρῆν Ζεὺς σωτήρ, Ἡρακλῆς ἡγεμών. οἱ δὲ πολέμιοι
26 ὑπέμενον, νομίζοντες καλὸν ἔχειν τὸ χωρίον. ἐπεὶ δ' ἐπλησίαζον, ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελτασταὶ ἔθεον ἐπὶ τοὺς πολεμίους πρίν τινα κελεύειν· οἱ δὲ πολέμιοι ἀντίοι ὥρμησαν, οἵ θ' ἱππῆς καὶ τὸ στῖφος τῶν Βιθυ-
27 νῶν· καὶ τρέπονται τοὺς πελταστάς. ἀλλ' ἐπεὶ ὑπηντίαζεν ἡ φάλαγξ τῶν ὁπλιτῶν ταχὺ πορευομένη καὶ ἅμα ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο καὶ ἐπαιάνιζον καὶ μετὰ ταῦτα ἠλάλαζον καὶ ἅμα τὰ δόρατα καθίεσαν, ἐν-

ταῦθα οὐκέτι ἐδέξαντο οἱ πολέμιοι, ἀλλ' ἔφυγον. καὶ 28
Τιμασίων μὲν ἔχων τοὺς ἱππέας ἐφείπετο, καὶ ἀπε-
κτίννυσαν ὅσουσπερ ἐδύναντο ὡς ὀλίγοι ὄντες. τῶν δὲ
πολεμίων τὸ μὲν εὐώνυμον εὐθὺς διεσπάρη, καθ' ὃ οἱ
Ἕλληνες ἱππῆς ἦσαν, τὸ δὲ δεξιὸν ἅτε οὐ σφόδρα
διωκόμενον ἐπὶ λόφον συνέστη. ἐπεὶ δ' εἶδον οἱ Ἕλ- 29
ληνες ὑπομένοντας αὐτούς, ἐδόκει ῥᾷστόν τε καὶ ἀκιν-
δυνότατον εἶναι ἰέναι ἤδη ἐπ' αὐτούς. παιανίσαντες
οὖν εὐθὺς ἐπέκειντο· οἱ δ' οὐχ ὑπέμειναν. καὶ ἐνταῦθα
οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον μέχρι τὸ δεξιὸν αὖ διεσπάρη·
ἀπέθανον δ' ὀλίγοι· τὸ γὰρ ἱππικὸν φόβον παρεῖχε 30
τὸ τῶν πολεμίων πολὺ ὄν. ἐπεὶ δ' εἶδον οἱ Ἕλληνες
τό τε Φαρναβάζου ἱππικὸν ἔτι συνεστηκὸς καὶ τοὺς
Βιθυνοὺς ἱππέας πρὸς τοῦτο συναθροιζομένους καὶ ἀπὸ
λόφου τινὸς καταθεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκε-
σαν μέν, ὅμως δ' ἐδόκει καὶ ἐπὶ τούτους ἰτέον εἶναι
οὕτως ὅπως δύναιντο, ὡς μὴ τεθαρρηκότες ἀναπαύ-
σαιντο. συνταξάμενοι δὴ πορεύονται. ἐντεῦθεν οἱ πολέ- 31
μιοι ἱππῆς φεύγουσι κατὰ τοῦ πρανοῦς ὁμοίως ὥσπερ
ὑφ' ἱππέων διωκόμενοι· νάπος γὰρ αὐτοὺς ὑπεδέχετο,
ὃ οὐκ ᾔδεσαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ προαπετράποντο διώ-
κοντες· ὀψὲ γὰρ ἦν. ἐπανελθόντες δ' ἔνθα ἡ πρώτη 32
συμβολὴ ἐγένετο, στησάμενοι τρόπαιον ἀπῇσαν ἐπὶ
θάλατταν περὶ ἡλίου δυσμάς· στάδιοι δ' ἦσαν ὡς ἑξήκο-
ντα ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑαυτῶν VI.

καὶ ἀπήγοντο καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα ὅποι ἐδύναντο προσωτάτω· οἱ δ' Ἕλληνες προσέμενον μὲν Κλέανδρον καὶ τὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα ὡς ἥξοντα, ἐξιόντες δ' ἑκάστης ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις ἐφέροντο ἀδεῶς πυροὺς καὶ κριθάς, οἶνον, ὄσπρια, μελίνας, σῦκα· ἅπαντα γὰρ ἀγαθὰ
2 εἶχεν ἡ χώρα πλὴν ἐλαίου. καὶ ὁπότε μὲν καταμένοι τὸ στράτευμα ἀναπαυόμενον, ἐξῆν ἐπὶ λείαν ἰέναι, καὶ ἐλάμβανον οἱ ἐξιόντες· ὁπότε δ' ἐξίοι πᾶν τὸ στράτευμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι, δημόσιον
3 ἔδοξεν εἶναι. ἤδη δ' ἦν πολλὴ πάντων ἀφθονία· καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων καὶ οἱ παραπλέοντες ἄσμενοι κατήγοντο, ἀκού-
4 οντες ὡς οἰκίζοιτο πόλις καὶ λιμὴν εἴη. ἔπεμπον δὲ καὶ οἱ πολέμιοι ἤδη οἳ πλησίον ᾤκουν πρὸς Ξενοφῶντα, ἀκούοντες ὅτι οὗτος πολίζει τὸ χωρίον, ἐρωτῶντες ὅ,τι δέοι ποιοῦντας φίλους εἶναι. ὁ δ' ἐπεδείκνυεν αὐτοὺς
5 τοῖς στρατιώταις. καὶ ἐν τούτῳ Κλέανδρος ἀφικνεῖται δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ' οὐδέν. ἐτύγχανε δὲ τὸ στράτευμα ἔξω ὂν ὅτε ἀφίκετο καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι ἄλλοι ἄλλῃ εἰς τὸ ὄρος εἰλήφεσαν πρόβατα πολλά· ὀκνοῦντες δὲ μὴ ἀφαιρεθεῖεν τῷ Δεξίππῳ λέγουσιν, ὃς ἀπέδρα τὴν πεντηκόντορον ἔχων ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ κελεύουσι διασώσαντα αὐτοῖς τὰ πρόβατα τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν ἀποδοῦναι.
6 εὐθὺς δ' ἐκεῖνος ἀπελαύνει τοὺς περιεστῶτας τῶν

στρατιωτῶν καὶ λέγοντας ὅτι δημόσια εἴη, καὶ τῷ Κλεάνδρῳ λέγει ἐλθὼν ὅτι ἁρπάζειν ἐπιχειροῦσιν. ὁ δὲ κελεύει τὸν ἁρπάζοντα ἄγειν πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ 7 μὲν λαβὼν ἤγέ τινα· περιτυχὼν δ' Ἀγασίας ἀφαιρεῖται· καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. οἱ δ' ἄλλοι οἱ παρόντες τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦσι βάλλειν τὸν Δέξιππον, ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην. ἐδέδισαν δὲ καὶ τῶν τριηριτῶν. πολλοὶ καὶ ἔφευγον εἰς τὴν θάλατταν, καὶ Κλέανδρος δ' ἔφευγε. Ξενοφῶν δὲ καὶ 8 οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκώλυόν τε καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἔλεγον ὅτι οὐδὲν εἴη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δόγμα αἴτιον εἴη τὸ τοῦ στρατεύματος ταῦτα γενέσθαι. ὁ δὲ Κλέ- 9 ανδρος ὑπὸ τοῦ Δεξίππου τε ἀνερεθιζόμενος καὶ αὐτὸς ἀχθεσθεὶς ὅτι ἐφοβήθη, ἀποπλεύσεσθαι ἔφη καὶ κηρύξειν μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι αὐτούς, ὡς πολεμίους. ἐνταῦθα πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἐδόκει εἶναι τοῖς 10 Ἕλλησι, καὶ ἐδέοντο μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ' οὐκ ἂν ἄλλως ἔφη γενέσθαι, εἰ μή τις ἐκδώσει τὸν ἄρξαντα τοῦ βάλλειν καὶ τὸν ἀφελόμενον. ἦν δὲ ὃν ἐξήτει 11 Ἀγασίας διὰ τέλους φίλος τῷ Ξενοφῶντι· ἐξ οὗ καὶ διέβαλεν αὐτὸν ὁ Δέξιππος. καὶ ἐντεῦθεν ἐπειδὴ ἀπορία ἦν, συνήγαγον τὸ στράτευμα οἱ ἄρχοντες· καὶ ἔνιοι μὲν αὐτῶν παρ' ὀλίγον ἐποιοῦντο τὸν Κλέανδρον, τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ ἐδόκει φαῦλον εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναστὰς ἔλεξεν· Ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἐμοὶ δὲ 12 οὐ φαῦλον δοκεῖ εἶναι τὸ πρᾶγμα, εἰ ἡμῖν οὕτως

ἔχων τὴν γνώμην Κλέανδρος ἄπεισιν ὥσπερ λέγει. εἰσὶ μὲν γὰρ ἐγγὺς αἱ Ἑλληνίδες πόλεις· τῆς δ' Ἑλλάδος Λακεδαιμόνιοι προεστήκασιν· ἱκανοὶ δέ εἰσι καὶ εἷς ἕκαστος Λακεδαιμονίων ἐν ταῖς πόλεσιν ὅ,τι
13 βούλονται διαπράττεσθαι. εἰ οὖν οὗτος πρῶτον μὲν ἡμᾶς Βυζαντίου ἀποκλήσει, ἔπειτα δὲ τοῖς ἄλλοις ἁρμοσταῖς παραγγελεῖ εἰς τὰς πόλεις μὴ δέχεσθαι ὡς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίοις καὶ ἀνόμους ὄντας, ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον οὗτος ὁ λόγος περὶ ἡμῶν ἥξει, χαλεπὸν ἔσται καὶ μένειν καὶ ἀποπλεῖν· καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐν τῇ
14 θαλάττῃ τὸν νῦν χρόνον. οὔκουν δεῖ οὔτε ἑνὸς ἀνδρὸς ἕνεκα οὔτε δυοῖν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους τῆς Ἑλλάδος ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ πειστέον ὅ,τι ἂν κελεύωσι· καὶ γὰρ αἱ
15 πόλεις ὅθεν ἐσμὲν πείθονται αὐτοῖς. ἐγὼ μὲν οὖν, καὶ γὰρ ἀκούω Δέξιππον λέγειν πρὸς Κλέανδρον ὡς οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγασίας ταῦτα, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐκέλευσα, ἐγὼ μὲν οὖν ἀπολύω καὶ ὑμᾶς τῆς αἰτίας καὶ Ἀγασίαν, ἂν αὐτὸς Ἀγασίας φῇ ἐμέ τι τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ καταδικάζω ἐμαυτοῦ, εἰ ἐγὼ πετροβολίας ἢ ἄλλου τινὸς βιαίου ἐξάρχω, τῆς ἐσχάτης
16 δίκης ἄξιος εἶναι, καὶ ὑφέξω τὴν δίκην. φημὶ δὲ καὶ εἴ τινα ἄλλον αἰτιᾶται, χρῆναι ἑαυτὸν παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρῖναι· οὕτω γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀπολελυμένοι τῆς αἰτίας εἴητε. ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπὸν εἰ οἰόμενοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι

ἀντὶ τούτων οὐδ' ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ' εἰρξόμεθα ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς εἶπεν Ἀγασίας· Ἐγώ, ὦ 17
ἄνδρες, ὄμνυμι θεοὺς καὶ θεὰς ἦ μὴν μήτε με Ξενοφῶντα κελεῦσαι ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα μήτε ἄλλον ὑμῶν μηδένα· ἰδόντι δέ μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἐμῶν λοχιτῶν ὑπὸ Δεξίππου, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμᾶς προδόντα, δεινὸν ἔδοξεν εἶναι· καὶ ἀφειλόμην,
ὁμολογῶ. καὶ ὑμεῖς μὲν μὴ ἐκδῶτέ με· ἐγὼ δ' ἐμαυ- 18
τόν, ὥσπερ Ξενοφῶν λέγει, παρασχήσω κρίναντι Κλεάνδρῳ ὅ,τι ἂν βούληται ποιῆσαι· τούτου οὖν ἕνεκα μήτε πολεμεῖτε Λακεδαιμονίοις σώζοισθέ τε ἀσφαλῶς ὅποι ἐθέλει ἕκαστος. συμπέμψατε μέντοι μοι ὑμῶν αὐτῶν ἑλόμενοι πρὸς Κλέανδρον οἵτινες, ἄν τι ἐγὼ παραλίπω, καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πράξουσιν. ἐκ 19
τούτου ἔδωκεν ἡ στρατιὰ οὕστινας βούλοιτο προελόμενον ἰέναι. ὁ δὲ προείλετο τοὺς στρατηγούς. μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλέανδρον Ἀγασίας καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπ' Ἀγασίου. καὶ ἔλε- 20
γον οἱ στρατηγοί· Ἔπεμψεν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρὸς σέ, ὦ Κλέανδρε, καὶ κελεύουσί σε, εἴτε πάντας αἰτιᾷ, κρίναντα σὲ αὐτὸν χρῆσθαι ὅ,τι ἂν βούλῃ, εἴτε ἕνα τινὰ ἢ δύο ἢ καὶ πλείους αἰτιᾷ, τούτους ἀξιοῦσι παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν. εἴτε οὖν ἡμῶν τινα αἰτιᾷ, πάρεσμέν σοι ἡμεῖς· εἴτε καὶ ἄλλον τινά, φράσον· οὐδεὶς γὰρ ἀπέσται ὅστις ἂν ἡμῖν ἐθέλῃ πεί-

21 θεσθαι. μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγώ
εἰμι, ὦ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος Δεξίππου ἄγοντος
22 τοῦτον τὸν ἄνδρα καὶ παίειν κελεύσας Δέξιππον. τοῦ-
τον μὲν γὰρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα, Δέξιππον δὲ
αἱρεθέντα ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἄρχειν τῆς πεντηκοντόρου
ἧς ᾐτησάμεθα παρὰ Τραπεζουντίων ἐφ' ᾧ τε πλοῖα
συλλέγειν ὡς σωζοίμεθα, καὶ ἀποδράντα καὶ προδόντα
23 τοὺς στρατιώτας μεθ' ὧν ἐσώθη. καὶ τούς τε Τραπε-
ζουντίους ἀπεστερήκαμεν τὴν πεντηκόντορον καὶ κακοὶ
δοκοῦμεν εἶναι διὰ τοῦτον, αὐτοί τε τὸ ἐπὶ τούτῳ
ἀπολώλαμεν. ἥκουε γάρ, ὥσπερ ἡμεῖς, ὡς ἄπορον εἴη
πεζῇ ἀπιόντας τοὺς ποταμούς τε διαβῆναι καὶ σωθῆ-
ναι εἰς τὴν Ἑλλάδα. τοῦτον οὖν τοιοῦτον ὄντα ἀφει-
24 λόμην. εἰ δὲ σὺ ἦγες ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σοῦ, εὖ
ἴσθ' ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων ἐποίησα. νόμιζε δ', ἐὰν ἐμὲ
νῦν ἀποκτείνῃς, δι' ἄνδρα δειλόν τε καὶ πονηρὸν ἄν-
δρα ἀγαθὸν ἀπεκτονὼς ἔσεσθαι.

25 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον
μὲν οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἴη· οὐ μέντοι
ἔφη νομίζειν οὐδ' εἰ παμπόνηρος ἦν Δέξιππος βίαια
χρῆναι πάσχειν αὐτόν, ἀλλὰ κριθέντα, ὥσπερ καὶ
26 ὑμεῖς νῦν ἀξιοῦτε, τῆς δίκης τυχεῖν. νῦν μὲν οὖν
ἄπιτε καταλιπόντες τόνδε τὸν ἄνδρα· ὅταν δ' ἐγὼ
κελεύσω, πάρεστε πρὸς τὴν κρίσιν. αἰτιῶμαι δ' οὔτε
τὴν στρατιὰν οὔτε ἄλλον οὐδένα ἔτι, ἐπεὶ οὗτος αὐ-
27 τὸς ὁμολογεῖ ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα. ὁ δ' ἀφαιρεθεὶς

εἶπεν· Ἐγώ, ὦ Κλέανδρε, εἰ καὶ οἴει με ἀδικοῦντά τι ἄγεσθαι, οὔτ' ἔπαιον οὐδένα οὔτ' ἔβαλλον, ἀλλ' εἶπον ὅτι δημόσια εἴη τὰ πρόβατα· ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τίς τι ὁπότε ἡ στρατιὰ ἐξίοι ἰδίᾳ λῄζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. ταῦτα εἶπον· 28
καὶ ἐκ τούτου με λαβὼν οὗτος ἦγεν, ἵνα μὴ φθέγγοιτο μηδείς, ἀλλ' αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος διασώσειε τοῖς λῃσταῖς παρὰ τὴν ῥήτραν τὰ χρήματα. πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν· Ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτος εἶ, κατάμενε, ἵνα καὶ περὶ σοῦ βουλευσώμεθα.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἠρίστων· τὴν 29
δὲ στρατιὰν συνήγαγε Ξενοφῶν καὶ συνεβούλευε πέμψαι ἄνδρας πρὸς Κλέανδρον παραιτησομένους περὶ τῶν ἀνδρῶν. ἐκ τούτου ἔδοξεν αὐτοῖς πέμψαντας στρα- 30
τηγοὺς καὶ λοχαγοὺς καὶ Δρακόντιον τὸν Σπαρτιάτην καὶ τῶν ἄλλων οἳ ἐδόκουν ἐπιτήδειοι εἶναι δεῖσθαι Κλεάνδρου κατὰ πάντα τρόπον ἀφεῖναι τὼ ἄνδρε. ἐλ- 31
θὼν οὖν ὁ Ξενοφῶν λέγει· Ἔχεις μέν, ὦ Κλέανδρε, τοὺς ἄνδρας, καὶ ἡ στρατιά σοι ὑφεῖτο ὅ,τι ἐβούλου ποιῆσαι καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ ἑαυτῶν ἁπάντων· νῦν δέ σε αἰτοῦνται καὶ δέονται διδόναι σφίσι τὼ ἄνδρε καὶ μὴ κατακαίνειν· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ περὶ τὴν στρατιὰν ἐμοχθησάτην. ταῦτα δέ σου 32
τυχόντες ὑπισχνοῦνταί σοι ἀντὶ τούτων, ἢν βούλῃ ἡγεῖσθαι αὐτῶν καὶ ἢν οἱ θεοὶ ἵλεῳ ὦσιν, ἐπιδείξειν σοι καὶ ὡς κόσμιοί εἰσι καὶ ὡς ἱκανοὶ τῷ ἄρχοντι πει-

θόμενοι τοὺς πολεμίους σὺν τοῖς θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι.
33 δέονται δέ σου καὶ τοῦτο παραγενόμενον καὶ ἄρξαντα
ἑαυτῶν πεῖραν λαβεῖν καὶ Δεξίππου καὶ σφῶν τῶν
ἄλλων οἷος ἕκαστός ἐστι, καὶ τὴν ἀξίαν ἑκάστοις
34 νεῖμαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος· Ἀλλὰ ναὶ τὼ
σιώ, ἔφη, ταχύ τοι ὑμῖν ἀποκρινοῦμαι. καὶ τώ τε
ἄνδρε ὑμῖν δίδωμι καὶ αὐτὸς παρέσομαι· καὶ ἢν οἱ
θεοὶ παραδιδῶσιν, ἐξηγήσομαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. καὶ
πολὺ οἱ λόγοι οὗτοι ἀντίοι εἰσὶν ἢ οὓς ἐγὼ περὶ ὑμῶν
ἐνίων ἤκουον ὡς τὸ στράτευμα ἀφιςαῖτε ἀπὸ Λακε-
δαιμονίων.
35 Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντες ἀπῆλθον, ἔχοντες
τὼ ἄνδρε, Κλέανδρος δ' ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ καὶ
συνῆν Ξενοφῶντι φιλικῶς καὶ ξενίαν συνεβάλοντο.
ἐπεὶ δὲ καὶ ἑώρα αὐτοὺς τὸ παραγγελλόμενον εὐ-
τάκτως ποιοῦντας, καὶ μᾶλλον ἔτι ἐπεθύμει ἡγεμὼν
36 γενέσθαι αὐτῶν. ἐπεὶ μέντοι θυομένῳ αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς
ἡμέρας οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά, συγκαλέσας τοὺς στρα-
τηγοὺς εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐθέλει γίγνεσθαι τὰ
ἱερὰ ἐξάγειν· ὑμεῖς μέντοι μὴ ἀθυμεῖτε τούτου ἕνεκα·
ὑμῖν γάρ, ὡς ἔοικε, δέδοται ἐκκομίσαι τοὺς ἄνδρας·
ἀλλὰ πορεύεσθε. ἡμεῖς δ' ὑμᾶς, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἥκητε,
δεξόμεθα ὡς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα.
37 Ἐκ τούτου ἔδοξε τοῖς στρατιώταις δοῦναι αὐτῷ τὰ
δημόσια πρόβατα· ὁ δὲ δεξάμενος πάλιν αὐτοῖς ἀπέ-
δωκε. καὶ οὗτος μὲν ἀπέπλει, οἱ δὲ στρατιῶται δια-

θέμενοι τὸν σῖτον ὃν ἦσαν συγκεκομισμένοι καὶ τἆλλα
ἃ εἰλήφεσαν ἐξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυνῶν. ἐπεὶ δ' 38
οὐδενὶ ἐνετύγχανον πορευόμενοι τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ὥστε
ἔχοντές τι εἰς τὴν Φιλίαν ἐλθεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς εἰς
τοὔμπαλιν ὑποστρέψαντας ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν καὶ
νύκτα. τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἔλαβον πολλὰ καὶ ἀνδρά-
ποδα καὶ πρόβατα· καὶ ἀφίκοντο ἑκταῖοι εἰς Χρυσό-
πολιν τῆς Καλχηδονίας, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ
λαφυροπωλοῦντες.

Ἐκ τούτου δὲ Φαρνάβαζος φοβούμενος τὸ στρά- Lib.
τευμα μὴ ἐπὶ τὴν αὑτοῦ ἀρχὴν στρατεύηται, πέμ- VII.
ψας πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον, ὁ δ' ἔτυχεν ἐν
Βυζαντίῳ ὤν, ἐδεῖτο διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς
Ἀσίας, καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα ποιήσειν αὐτῷ ὅσα
δέοι. καὶ ὁ Ἀναξίβιος μετεπέμψατο τοὺς στρατη- 2
γοὺς καὶ λοχαγοὺς εἰς Βυζάντιον, καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ
διαβαῖεν, μισθοφορὰν ἔσεσθαι τοῖς στρατιώταις. οἱ 3
μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγελεῖν, Ξε-
νοφῶν δ' εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἀπαλλαξείοι τε ἤδη τῆς
στρατιᾶς καὶ βούλοιτο ἀποπλεῖν. ὁ δ' Ἀναξίβιος ἐκέ-
λευσεν αὐτὸν συνδιαβάντα ἔπειθ' οὕτως ἀπαλλάττε-
σθαι. ἔφη οὖν ταῦτα ποιήσειν.

Σεύθης δ' ὁ Θρᾷξ πέμπει Μηδοσάδην καὶ κελεύει 4
Ξενοφῶντα συμπροθυμεῖσθαι ὅπως διαβῇ τὸ στράτευ-
μα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθέντι ὅτι οὐ
μεταμελήσει. ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλὰ τὸ μὲν στράτευμα 5

διαβήσεται· τούτου οὖν ἕνεκα μηδὲν τελείτω μήτ' ἐμοὶ μήτ' ἄλλῳ μηδενί· ἐπειδὰν δὲ διαβῇ, ἐγὼ μὲν ἀπαλλάξομαι, πρὸς δὲ τοὺς διαμένοντας καὶ ἐπικαιρίους ὄντας προσφερέσθω ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ.

6 Ἐκ τούτου διαβαίνουσι πάντες εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ στρατιῶται. καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδου ὁ Ἀναξίβιος, ἐκήρυξε δὲ λαβόντας τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη τοὺς στρατιώτας ἐξιέναι, ὡς ἀποπέμψων τε ἅμα καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. ἐνταῦθα οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνη-
7 ρῶς συνεσκευάζοντο. καὶ ὁ Ξενοφῶν Κλεάνδρῳ τῷ ἁρμοστῇ ξένος γεγενημένος προσελθὼν ἠσπάζετο αὐτὸν ὡς ἀποπλευσόμενος ἤδη. ὁ δ' αὐτῷ λέγει, Μὴ ποιήσῃς ταῦτα· εἰ δὲ μή, ἔφη, αἰτίαν ἕξεις, ἐπεὶ καὶ νῦν τινὲς ἤδη σὲ αἰτιῶνται ὅτι οὐ ταχὺ ἐξέρπει
8 τὸ στράτευμα. ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμὶ τούτου, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοὶ ἐπισιτισμοῦ
9 δεόμενοι διὰ τοῦτο ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη, ἐγώ σοι συμβουλεύω ἐξελθεῖν μὲν ὡς συμπορευσόμενον, ἐπειδὰν δ' ἔξω γένηται τὸ στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. Ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς Ἀναξίβιον διαπραξόμεθα. οὕτως
10 ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα. ὁ δ' ἐκέλευεν οὕτω ποιεῖν καὶ ἐξιέναι τὴν ταχίστην συσκευασαμένους, καὶ πρὸς ἀνειπεῖν, ὃς ἂν μὴ παρῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὸν ἀρι-
11 θμόν, ὅτι αὐτὸς αὐτὸν αἰτιάσεται. ἐντεῦθεν ἐξῇσαν

οἵ τε στρατηγοὶ πρῶτοι καὶ οἱ ἄλλοι. καὶ ἤδη πάντες πλὴν ὀλίγων ἔξω ἦσαν, καὶ Ἐτεόνικος εἱστήκει παρὰ τὰς πύλας ὡς ὁπότε ἔξω γένοιντο πάντες συγκλήσων καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβαλῶν. ὁ δ' Ἀναξίβιος συγκαλέ- 12
σας τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἔλεξε· Τὰ μὲν ἐπιτήδεια, ἔφη, λαμβάνετε ἐκ τῶν Θρᾳκίων κωμῶν· εἰσὶ δ' αὐτόθι πολλαὶ κριθαὶ καὶ πυροὶ καὶ τἆλλα ἐπιτήδεια· λαβόντες δὲ πορεύεσθε εἰς τὴν Χερρόνησον, ἐκεῖ δὲ Κυνίσκος ὑμῖν μισθοδοτήσει. ἐπακού-
σαντες δέ τινες τῶν στρατιωτῶν ταῦτα, ἢ καὶ τῶν 13
λοχαγῶν τις ἐξαγγέλλει εἰς τὸ στράτευμα. καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπυνθάνοντο περί τε τοῦ Σεύθου πότερα πολέμιος εἴη ἢ φίλος, καὶ πότερα διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους δέοι πορεύεσθαι ἢ κύκλῳ διὰ μέσης τῆς Θρᾴκης. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα διελέγοντο οἱ στρατιῶται 14
ἀναρπάσαντες τὰ ὅπλα θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας, ὡς πάλιν εἰς τὸ τεῖχος εἰσιόντες. ὁ δ' Ἐτεόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὡς εἶδον προσθέοντας τοὺς ὁπλίτας, συγκλήουσι τὰς πύλας καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. οἱ δὲ στρατιῶται ἔκοπτον τὰς πύλας καὶ 15
ἔλεγον ὅτι ἀδικώτατα πάσχοιεν ἐκβαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους· κατασχίσειν τε τὰς πύλας ἔφασαν, εἰ μὴ ἑκόντες ἀνοίξουσιν. ἄλλοι δ' ἔθεον ἐπὶ θάλατταν 16
καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβαίνουσιν εἰς τὴν πόλιν, ἄλλοι δ' οἳ ἐτύγχανον ἔνδον ὄντες τῶν στρατιωτῶν, ὡς ὁρῶσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα,

διακόψαντες ταῖς ἀξίναις τὰ κλῇθρα ἀναπεταννύασι τὰς πύλας, οἱ δ' εἰσπίπτουσιν.

17 Ὁ δὲ Ξενοφῶν ὡς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας μὴ ἐφ' ἁρπαγὴν τράποιτο τὸ στράτευμα καὶ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο τῇ πόλει καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει καὶ συνεισπίπτει εἴσω τῶν πυλῶν σὺν τῷ

18 ὄχλῳ. οἱ δὲ Βυζάντιοι ὡς εἶδον τὸ στράτευμα βίᾳ εἰσπῖπτον, φεύγουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δ' οἴκαδε, ὅσοι δ' ἔνδον ἐτύγχανον ὄντες ἔξω ἔθεον, οἱ δὲ καθεῖλκον τὰς τριήρεις, ὡς ἐν ταῖς τριήρεσι σώζοιντο, πάντες δ' ᾤοντο ἀπολωλέναι, ὡς

19 ἐαλωκυίας τῆς πόλεως. ὁ δ' Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύγει. ὁ δ' Ἀναξίβιος καταδραμὼν ἐπὶ θάλατταν ἐν ἁλιευτικῷ πλοίῳ περιέπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ εὐθὺς μεταπέμπεται ἐκ Καλχηδόνος Φρουρούς· οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐδόκουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἴσχειν

20 τοὺς ἄνδρας. οἱ δὲ στρατιῶται ὡς εἶδον τὸν Ξενοφῶντα, προσπίπτουσιν πολλοὶ αὐτῷ καὶ λέγουσι· Νῦν σοι ἔξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἀνδρὶ γενέσθαι. ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἄνδρας τοσούτους. νῦν ἄν, εἰ βούλοιο, σύ τε ἡμᾶς ὀνήσαις καὶ

21 ἡμεῖς σὲ μέγαν ποιήσαιμεν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Ἀλλ' εὖ τε λέγετε καὶ ποιήσω ταῦτα· εἰ δὲ τούτων ἐπιθυμεῖτε, θέσθε τὰ ὅπλα ἐν τάξει ὡς τάχιστα. καὶ αὐτός τε παρηγγύα ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευε

22 παρεγγυᾶν τίθεσθαι τὰ ὅπλα. οἱ δὲ αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν

ταττόμενοι οἵ τε ὁπλῖται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς ὀκτὼ
ἐγένοντο καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας ἑκάτερον παρ-
εδεδραμήκεσαν. τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐντάξα- 23
σθαί ἐστι τὸ Θρᾴκιον καλούμενον, ἔρημον οἰκιῶν καὶ
πεδινόν. ἐπεὶ δ' ἔκειτο τὰ ὅπλα, συγκαλεῖ ὁ Ξενο-
φῶν τὴν στρατιὰν καὶ λέγει τάδε· Ὅτι μὲν ὀργίζε- 24
σθε, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε δεινὰ πά-
σχειν ἐξαπατώμενοι οὐ θαυμάζω. ἢν δὲ τῷ θυμῷ χα-
ριζώμεθα καὶ Λακεδαιμονίους τε τοὺς παρόντας τῆς
ἐξαπάτης τιμωρησώμεθα καὶ τὴν πόλιν τὴν οὐδὲν αἰτίαν
διαρπάσωμεν, ἐνθυμήθητε ἃ ἔσται ἐντεῦθεν. πολέμιοι 25
μὲν ἐσόμεθα ἀποδεδειγμένοι Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς
συμμάχοις. οἷος δ' ὁ πόλεμος ἂν γένοιτο εἰκάζειν δὴ
πάρεστιν, ἑωρακότας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νυνδὴ γε-
γενημένα. ἡμεῖς γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἤλθομεν εἰς τὸν πό- 26
λεμον τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους
ἔχοντες τριήρεις τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ τὰς δ' ἐν τοῖς
νεωρίοις οὐκ ἐλάττους τριακοσίων, ὑπαρχόντων δὲ πολ-
λῶν χρημάτων ἐν πόλει καὶ προσόδου οὔσης κατ'
ἐνιαυτὸν ἀπό τε τῶν ἐνδήμων καὶ τῆς ὑπερορίας οὐ
μεῖον ἢ χιλίων ταλάντων, ἄρχοντες δὲ τῶν νήσων
ἁπασῶν καὶ ἔν τε τῇ Ἀσίᾳ πολλὰς ἔχοντες πόλεις
καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς καὶ αὐτὸ τοῦτο
τὸ Βυζάντιον ὅπου νῦν ἐσμεν, κατεπολεμήθημεν οὕ-
τως ὡς πάντες ὑμεῖς ἐπίστασθε. νῦν δὲ δὴ τί ἂν οἰό- 27
μεθα παθεῖν, Λακεδαιμονίοις μὲν καὶ τῶν ἀρχαίων

συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δὲ καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε ἦσαν σύμμαχοι πάντων προσγεγενημένων, Τισσαφέρνους δὲ καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ ἄλλων βαρβάρων πάντων πολεμίων ἡμῖν ὄντων, πολεμιωτάτου δ' αὐτοῦ τοῦ ἄνω βασιλέως, ὃν ἤλθομεν ἀφαιρησόμενοί τε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα; τούτων δὴ πάντων ὁμοῦ ὄντων ἔστι τις οὕτως ἄφρων
28 ὅστις οἴεται ἂν ἡμᾶς περιγενέσθαι; μὴ πρὸς θεῶν μαινώμεθα μηδ' αἰσχρῶς ἀπολώμεθα πολέμιοι ὄντες καὶ ταῖς πατρίσι καὶ τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. ἐν γὰρ ταῖς πόλεσίν εἰσι πάντες ταῖς ἐφ' ἡμᾶς στρατευσομέναις, καὶ δικαίως, εἰ βάρβαρον μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἠθελήσαμεν κατασχεῖν, καὶ ταῦτα κρατοῦντες, Ἑλληνίδα δὲ εἰς ἣν πρώτην ἤλθομεν, ταύ-
29 την ἐξαλαπάξομεν. ἐγὼ μὲν τοίνυν εὔχομαι πρὶν ταῦτα ἐπιδεῖν ὑφ' ὑμῶν γενόμενα μυρίας ἐμέ γε κατὰ γῆς ὀργυιὰς γενέσθαι, καὶ ὑμῖν δὲ συμβουλεύω Ἕλληνας ὄντας τοῖς τῶν Ἑλλήνων προεστηκόσι πειθομένους πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμένους τῆς γοῦν Ἑλλάδος μὴ
30 στέρεσθαι. καὶ νῦν μοι δοκεῖ πέμψαντας Ἀναξιβίῳ εἰπεῖν ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν βίαιον ποιήσοντες παρεληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἢν μὲν δυνώμεθα παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὑρίσκεσθαι, εἰ δὲ μή, ἀλλὰ δηλώσοντες ὅτι οὐκ ἐξαπατώμενοι ἀλλὰ πειθόμενοι ἐξερχόμεθα.

31 Ταῦτα ἔδοξε, καὶ πέμπουσιν Ἱερώνυμόν τε Ἠλεῖον

ἐροῦντα ταῦτα καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα καὶ Φιλήσιον Ἀχαιόν. οἱ μὲν ταῦτα ᾤχοντο ἐροῦντες.

Ἔτι δὲ καθημένων τῶν στρατιωτῶν προσέρχεται 32
Κοιρατάδας Θηβαῖος, ὃς οὐ φεύγων τὴν Ἑλλάδα περιῄει ἀλλὰ στρατηγιῶν καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἴ τις ἢ πόλις ἢ ἔθνος στρατηγοῦ δέοιτο· καὶ τότε προσελθὼν ἔλεγεν ὅτι ἕτοιμος εἴη ἡγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον τῆς Θρᾴκης, ἔνθα πολλὰ κἀγαθὰ λήψοιντο· ἔστε δ' ἂν μόλωσιν, εἰς ἀφθονίαν παρέξειν
ἔφη καὶ σῖτα καὶ ποτά. ἀκούουσι ταῦτα τοῖς στρα- 33
τιώταις καὶ τὰ παρ' Ἀναξιβίου ἅμα ἀπαγγελλόμενα· ἀπεκρίνατο γὰρ ὅτι πειθομένοις αὐτοῖς οὐ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα ἀπαγγελεῖ καὶ αὐτὸς βουλεύσοιτο περὶ αὐτῶν ὅ,τι δύναιτο ἀγαθόν·
ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τόν τε Κοιρατάδαν δέχονται 34
στρατηγὸν καὶ ἔξω τοῦ τείχους ἀπῆλθον. ὁ δὲ Κοιρατάδας συντίθεται αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν παρέσεσθαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἔχων καὶ ἱερεῖα καὶ μάντιν καὶ
σῖτα καὶ ποτὰ τῇ στρατιᾷ. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθον, ὁ Ἀνα- 35
ξίβιος ἔκλῃσέ τε τὰς πύλας καὶ ἐκήρυξεν ὃς ἂν ἁλῷ ἔνδον ὢν τῶν στρατιωτῶν ὅτι πεπράσεται. τῇ δ' ὑστε- 36
ραίᾳ Κοιρατάδας μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα καὶ τὸν μάντιν ἧκε καὶ ἅλφιτα φέροντες εἵποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες καὶ οἶνον ἄλλοι εἴκοσι καὶ ἐλαῶν τρεῖς καὶ σκορόδων ἀνὴρ ὅσον ἐδύνατο μέγιστον Φορτίον καὶ ἄλλος κρομμύων. ταῦτα δὲ καταθέμενος ὡς ἐπὶ δᾴσμευσιν

37 ἐθύετο. Ξενοφῶν δὲ μεταπεμψάμενος Κλέανδρον ἐκέ-
λευε διαπρᾶξαι ὅπως εἰς τὸ τεῖχος εἰσέλθοι καὶ ἀπο-
38 πλεύσαι ἐκ Βυζαντίου. ἐλθὼν δ' ὁ Κλέανδρος μάλα
μόλις ἔφη διαπραξάμενος ἥκειν· λέγειν γὰρ Ἀναξίβιον
ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἴη τοὺς μὲν στρατιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τείχους, Ξενοφῶντα δ' ἔνδον· τοὺς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ πονηροὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους· ὅμως δ' εἰσιέναι, ἔφη, ἐκέλευεν, εἰ μέλ-
39 λοις σὺν αὐτῷ ἐκπλεῖν. ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν ἀσπασάμενος τοὺς στρατιώτας εἴσω τοῦ τείχους ἀπῄει σὺν Κλεάνδρῳ. ὁ δὲ Κοιρατάδας τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐκαλλιέρει οὐδὲ διεμέτρησεν οὐδὲν τοῖς στρατιώταις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰ μὲν ἱερεῖα εἱστήκει παρὰ τὸν βωμὸν καὶ Κοιρατάδας ἐστεφανωμένος ὡς θύσων· προσελθὼν δὲ Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς καὶ Νέων ὁ Ἀσιναῖος καὶ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος ἔλεγον Κοιρατάδᾳ μὴ θύειν, ὡς οὐχ ἡγησόμενον τῇ στρατιᾷ, εἰ μὴ
40 δώσει τἀπιτήδεια. ὁ δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ πολλῶν ἐνέδει αὐτῷ ὥστε ἡμέρας σῖτον ἑκάστῳ γενέσθαι τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπῄει τὴν στρατηγίαν ἀπειπών.

II. Νέων δ' ὁ Ἀσιναῖος καὶ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιὸς καὶ Φιλήσιος ὁ Ἀχαιὸς καὶ Ξανθικλῆς ὁ Ἀχαιὸς καὶ Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς ἐπέμενον ἐπὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ εἰς κώμας τῶν Θρᾳκῶν προελθόντες τὰς κατὰ Βυζάν-
2 τιον ἐστρατοπεδεύοντο. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστασίαζον,

Κλεάνωρ μὲν καὶ Φρυνίσκος πρὸς Σεύθην βουλόμενοι ἄγειν· ἔπειθε γὰρ αὐτοὺς καὶ ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα· Νέων δ' εἰς Χερρόνησον, οἰόμενος, εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γένοιντο, παντὸς ἂν προεστάναι τοῦ στρατεύματος· Τιμασίων δὲ προὐθυμεῖτο πέραν εἰς τὴν Ἀσίαν πάλιν διαβῆναι, οἰόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν. καὶ οἱ στρατιῶται ταὐτὰ ἐβούλοντο. διατριβομένου δὲ τοῦ χρόνου πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν τὰ ὅπλα ἀποδόμενοι κατὰ τοὺς χώρους ἀπέπλεον ὡς ἐδύναντο, οἱ δὲ καὶ εἰς τὰς πόλεις κατεμίγνυντο. 3

Ἀποπλέοντι δ' Ἀναξιβίῳ ἐκ Βυζαντίου συναντᾷ Ἀρίσταρχος ἐν Κυζίκῳ διάδοχος Κλεάνδρῳ Βυζαντίου ἁρμοστής· ἐλέγετο δ' ὅτι ναύαρχος διάδοχος Πῶλος ὅσον οὐ παρείη ἤδη εἰς Ἑλλήσποντον. καὶ Ἀναξίβιος τῷ μὲν Ἀριστάρχῳ ἐπιστέλλει ὁπόσους ἂν εὕρῃ ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένους ἀποδόσθαι· ὁ δὲ Κλέανδρος οὐδένα ἐπεπράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθεράπευεν οἰκτείρων καὶ ἀναγκάζων οἰκίᾳ δέχεσθαι· Ἀρίσταρχος δ' ἐπεὶ ἦλθε τάχιστα, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων ἀπέδοτο. Ἀναξίβιος δὲ παραπλεύσας εἰς Πάριον πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον κατὰ τὰ συγκείμενα. ὁ δ' ἐπεὶ ᾔσθετο Ἀρίσταρχόν τε ἥκοντα εἰς Βυζάντιον ἁρμοστὴν καὶ Ἀναξίβιον οὐκέτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξιβίου μὲν ἠμέλησε, πρὸς Ἀρίσταρχον δὲ διεπράττετο τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρείου στρατεύματος ἅπερ καὶ πρὸς Ἀναξίβιον. 4 5 6

7 Ἐκ τούτου ὁ Ἀναξίβιος καλέσας Ξενοφῶντα κελεύει πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ πλεῦσαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ὡς τάχιστα, καὶ συνέχειν τε αὐτὸ καὶ συναθροίζειν τῶν διεσπαρμένων ὡς ἂν πλείστους δύνηται, καὶ παραγαγόντα εἰς τὴν Περινθον διαβιβάζειν εἰς τὴν Ασίαν ὅτι τάχιστα· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολὴν καὶ ἄνδρα συμπέμπει κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ὡς τάχιστα Ξενοφῶντα προπέμψαι
8 τοῖς ἵπποις ἐπὶ τὸ στράτευμα. καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ στράτευμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἡδέως καὶ εὐθὺς εἵποντο ἄσμενοι ὡς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἀσίαν.

9 Ὁ δὲ Σεύθης ἀκούσας ἥκοντα πάλιν πέμψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μηδοσάδην ἐδεῖτο τὴν στρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτόν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ ὅ,τι ᾤετο λέγων πείσειν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδὲν οἷόν
10 τε εἴη τούτων γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ᾤχετο. οἱ δ' Ἕλληνες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Περινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας ἐστρατοπεδεύσατο χωρὶς ἔχων ὡς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους· τὸ δ' ἄλλο στράτευμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τὸ Περινθίων ἦν.

11 Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοίων, ὅπως ὅτι τάχιστα διαβαῖεν. ἐν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος Ἀρίσταρχος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστής, ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου τοῖς τε ναυκλήροις ἀπεῖπε μὴ διάγειν ἐλθών τε ἐπὶ τὸ στράτευμα

τοῖς στρατιώταις εἶπε μὴ περαιοῦσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν.
ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε καὶ ἐμὲ 12
πρὸς τοῦτο ἔπεμψεν ἐνθάδε. πάλιν δ' Ἀρίσταρχος
ἔλεξεν· Ἀναξίβιος μὲν τοίνυν οὐκέτι ναύαρχος, ἐγὼ
δὲ τῇδε ἁρμοστής· εἰ δέ τινα ὑμῶν λήψομαι ἐν τῇ
θαλάττῃ, καταδύσω. ταῦτ' εἰπὼν ᾤχετο εἰς τὸ τεῖχος.
τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεταπέμπεται τοὺς στρατηγοὺς καὶ 13
λοχαγοὺς τοῦ στρατεύματος. ἤδη δ' ὄντων πρὸς τῷ
τείχει ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι ὅτι εἰ εἴσεισι,
συλληφθήσεται καὶ ἢ αὐτοῦ τι πείσεται ἢ καὶ Φαρ-
ναβάζῳ παραδοθήσεται. ὁ δ' ἀκούσας ταῦτα τοὺς μὲν
προπέμπεται, αὐτὸς δ' εἶπεν ὅτι θῦσαί τι βούλοιτο.
καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο εἰ παρεῖεν αὐτῷ οἱ θεοὶ πειρᾶσθαι 14
πρὸς Σεύθην ἄγειν τὸ στράτευμα. ἑώρα γὰρ οὔτε δια-
βαίνειν ἀσφαλὲς ὂν τριήρεις ἔχοντος τοῦ κωλύσοντος,
οὔτ' ἐπὶ Χερρόνησον ἐλθὼν κατακλησθῆναι ἐβούλετο
καὶ τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει πάντων γενέ-
σθαι ἔνθα πείθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἁρμοστῇ,
τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐδὲν ἔμελλεν ἕξειν τὸ στράτευμα.

Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτ' εἶχεν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ 15
λοχαγοὶ ἥκοντες παρὰ τοῦ Ἀριστάρχου ἀπήγγελλον
ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, τῆς δείλης δὲ
ἥκειν· ἔνθα καὶ δήλη μᾶλλον ἐδόκει ἡ ἐπιβουλή. ὁ οὖν 16
Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι αὐτῷ καὶ
τῷ στρατεύματι ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἰέναι, παρα-
λαβὼν Πολυκράτην τὸν Ἀθηναῖον λοχαγὸν καὶ παρὰ

τῶν στρατηγῶν ἑκάστου ἄνδρα ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν
ᾤχετο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ Σεύθου στράτευμα ἑξήκοντα
17 στάδια. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει πυ-
ροῖς ἐρήμοις. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ᾤετο μετακεχωρηκέ-
ναι ποι τὸν Σεύθην· ἐπεὶ δὲ θορύβου τε ἤσθετο καὶ
σημαινόντων ἀλλήλοις τῶν περὶ Σεύθην, κατέμαθεν
ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ κεκαυμένα εἴη τῷ Σεύθῃ
πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ
ὁρῷντο ἐν τῷ σκότει ὄντες μήθ' ὁπόσοι μήθ' ὅπου
εἶεν, οἱ δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ
18 φῶς καταφανεῖς εἶεν· ἐπεὶ δ' ἤσθετο, προπέμπει τὸν
ἑρμηνέα ὃν ἐτύγχανεν ἔχων, καὶ εἰπεῖν κελεύει Σεύ-
θῃ ὅτι Ξενοφῶν πάρεστι βουλόμενος συγγενέσθαι αὐτῷ.
οἱ δ' ἤροντο εἰ ὁ Ἀθηναῖος ὁ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος.
19 ἐπειδὴ δ' ἔφη οὗτος εἶναι, ἀναπηδήσαντες ἐδίωκον·
καὶ ὀλίγον ὕστερον παρῆσαν πελτασταὶ ὅσον διακό-
σιοι, καὶ παραλαβόντες Ξενοφῶντα καὶ τοὺς σὺν
20 αὐτῷ ἦγον πρὸς Σεύθην. ὁ δ' ἦν ἐν τύρσει μάλα φυ-
λαττόμενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλι-
νωμένοι· διὰ γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλου
τοὺς ἵππους, τὰς δὲ νύκτας ἐγκεχαλινωμένοις ἐφυ-
21 λάττετο. ἐλέγετο γὰρ καὶ πρόσθεν Τήρης ὁ τούτου
πρόγονος ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ πολὺ ἔχων στράτευμα
ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλοὺς ἀπολέσαι καὶ τὰ
σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι· ἦσαν δ' οὗτοι Θυνοί, πάντων
λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς πολεμικώτατοι.

Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ξενο- 22
φῶντα ἔχοντα δύο οὓς βούλοιτο. ἐπειδὴ δ' ἔνδον ἦσαν,
ἠσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους καὶ κατὰ τὸν Θρᾴ-
κιον νόμον κέρατα οἴνου πρόσπινον· παρῆν δὲ καὶ Μη-
δοσάδης τῷ Σεύθῃ, ὅσπερ ἐπρέσβευεν αὐτῷ πάντοσε.
ἔπειτα δὲ Ξενοφῶν ἤρχετο λέγειν· Ἔπεμψας πρὸς 23
ἐμέ, ὦ Σεύθη, εἰς Καλχηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην
τουτονί, δεόμενός μου συμπροθυμηθῆναι διαβῆναι τὸ
στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνούμενός μοι,
εἰ ταῦτα πράξαιμι, εὖ ποιήσειν, ὡς ἔφη Μηδοσά-
δης οὑτοσί. ταῦτ' εἰπὼν ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην εἰ 24
ἀληθῆ ταῦτ' εἴη. ὁ δ' ἔφη. Αὖθις ἦλθε Μηδοσά-
δης οὑτοσὶ ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στράτευμα
ἐκ Παρίου, ὑπισχνούμενος, εἰ ἀγάγοιμι τὸ στρά-
τευμα πρὸς σέ, τἄλλά τέ σε φίλῳ μοι χρήσεσθαι
καὶ ἀδελφῷ καὶ τὰ παρὰ θαλάττῃ μοι χωρία ὧν σὺ
κρατεῖς ἔσεσθαι παρὰ σοῦ. ἐπὶ τούτοις πάλιν ἤρετο 25
τὸν Μηδοσάδην εἰ ἔλεγε ταῦτα. ὁ δὲ συνέφη καὶ
ταῦτα. Ἴθι νυν, ἔφη, ἀφήγησαι τούτῳ τί σοι ἀπε-
κρινάμην ἐν Καλχηδόνι πρῶτον. Ἀπεκρίνω ὅτι τὸ 26
στράτευμα διαβήσοιτο εἰς Βυζάντιον καὶ οὐδὲν τού-
του ἕνεκα δέοι τελεῖν οὔτε σοὶ οὔτε ἄλλῳ· αὐτὸς δ'
ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα· καὶ ἐγένετο οὕτως
ὥσπερ σὺ ἔλεγες. Τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ 27
Σηλυβρίαν ἀφίκου; Οὐκ ἔφησθα οἷόν τε εἶναι, ἀλλ'
εἰς Πέρινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν. Νῦν 28

τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγὼ καὶ οὗτοσὶ Φρυνίσκος εἷς τῶν στρατηγῶν καὶ Πολυκράτης οὗτοσὶ εἷς τῶν λοχαγῶν, καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ πιστότατος ἑκάστῳ πλὴν Νέωνος τοῦ Λακωνικοῦ.
29 εἰ οὖν βούλει πιστοτέραν εἶναι τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐκείνους κάλεσον. τὰ δ' ὅπλα σὺ ἐλθὼν εἰπέ, ὦ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἴσιθι.
30 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν ὅτι οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσειεν Ἀθηναίων· καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι καὶ φίλους εὔνους νομίζειν. μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰσῆλθον οὓς ἔδει, πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρετο Σεύ-
31 θην ὅ,τι δέοιτο χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ. ὁ δ' εἶπεν ὧδε· Μαισάδης ἦν μοι πατήρ, ἐκείνου δ' ἦν ἀρχὴ Μελανδῖται καὶ Θυνοὶ καὶ Τρανίψαι. ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὀδρυσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατὴρ αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ, ἐγὼ δ' ἐξετράφην ὀρφανὸς παρὰ Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ.
32 ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ζῆν εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέπων ὥσπερ κύων· καὶ ἐκαθεζόμην ἐνδίφριος αὐτῷ ἱκέτης δοῦναί μοι ὁπόσους δυνατὸς εἴη ἄνδρας, ὅπως καὶ τοὺς ἐκβαλόντας ἡμᾶς εἴ τι δυναίμην κακὸν ποιοίην καὶ ζῴην μὴ εἰς τὴν
33 ἐκείνου τράπεζαν ἀποβλέπων. ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους οὓς ὑμεῖς ὄψεσθε ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων,

λῃζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρῴαν χώραν. εἰ δέ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ῥᾳδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν. ταῦτ' ἐστὶν ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.

Τί ἂν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοι- 34
μεν, τῇ τε στρατιᾷ διδόναι καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ
τοῖς στρατηγοῖς; λέξον, ἵν' οὗτοι ἀπαγγέλλωσιν. ὁ δ' 35
ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ κυζικηνόν, τῷ δὲ λοχαγῷ
διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν, καὶ γῆν
ὁπόσην ἂν βούλωνται καὶ ζεύγη καὶ χωρίον ἐπὶ θα-
λάττῃ τετειχισμένον. Ἐὰν δέ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦ- 36
τα πειρώμενοι μὴ διαπράξωμεν, ἀλλά τις φόβος ἀπὸ
Λακεδαιμονίων ᾖ, δέξει εἰς τὴν σεαυτοῦ, ἐάν τις ἀπιέ-
ναι βούληται παρὰ σέ; ὁ δ' εἶπε· Καὶ ἀδελφούς γε 37
ποιήσομαι καὶ ἐνδιφρίους καὶ κοινωνοὺς ἁπάντων ὧν ἂν
δυνώμεθα κτᾶσθαι. σοὶ δέ, ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα
δώσω καὶ εἴ τις σοὶ ἔστι θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρᾳκίῳ
νόμῳ, καὶ Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλι-
στον χωρίον ἐστὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ.

Ἀκούσαντες ταῦτα καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες III.
ἀπήλαυνον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ τῷ στρατο-
πέδῳ καὶ ἀπήγγειλεν ἕκαστος τοῖς πέμψασιν. ἐπεὶ δ' 2
ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τοὺς
στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς· τοῖς δ' ἔδοξε τὴν μὲν πρὸς
Ἀρίσταρχον ὁδὸν ἐᾶσαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέ-
σαι. καὶ συνῆλθον πάντες πλὴν οἱ Νέωνος· οὗτοι δ'

3 ἀπεῖχον ὡς δέκα στάδια. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀναστὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε· Ἄνδρες, διαπλεῖν μὲν ἔνθα βουλόμεθα Ἀρίσταρχος τριήρεις ἔχων κωλύει· ὥστε εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλὲς ἐμβαίνειν· οὗτος δὲ αὐτὸς κελεύει εἰς Χερρόνησον βίᾳ διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους πορεύεσθαι· ἢν δὲ κρατήσαντες τούτου ἐκεῖσε ἔλθωμεν, οὔτε πωλήσειν ἔτι ὑμᾶς φησιν ὥσπερ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε περιόψεσθαι
4 ἔτι ὥσπερ νυνὶ δεομένους τῶν ἐπιτηδείων. οὗτος μὲν ταῦτα λέγει· Σεύθης δέ φησιν, ἂν πρὸς ἐκεῖνον ἴητε, εὖ ποιήσειν ὑμᾶς. νῦν οὖν σκέψασθε πότερον ἐνθάδε μένοντες περὶ τούτου βουλεύσεσθε ἢ εἰς τἀπιτήδεια
5 ἐπανελθόντες. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτ' ἀργύριον ἔχομεν ὥστε ἀγοράζειν οὔτ' ἄνευ ἀργυρίου ἐῶσι λαμβάνειν, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας ὅθεν οἱ ἵττους ἐῶσι λαμβάνειν, ἐκεῖ ἔχοντας τἀπιτήδεια ἀκούοντας ὅ,τι τις ὑμῶν δεῖται, αἱρεῖσθαι ὅ,τι ἂν ὑμῖν
6 δοκῇ κράτιστον εἶναι. καὶ ὅτῳ, ἔφη, ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἀπιόντες τοίνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε καὶ, ἐπειδὰν παραγγέλλῃ τις, ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ.

7 Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο. Νέων δὲ καὶ παρ' Ἀριστάρχου ἄλλοι ἔπειθον ἀποτρέπεσθαι· οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον. ἐπεὶ δ' ὅσον τριάκοντα σταδίους προηλθόν, ἅπαντᾷ Σεύθης. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἰδὼν αὐτὸν προσελάσαι ἐκέλευσεν, ὅπως ὅτι πλείστων ἀκουόντων εἴποι αὐτῷ ἃ ἐδόκει συμφέρειν.

ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, εἶπε Ξενοφῶν· Ἡμεῖς πορευόμεθα 8
ὅπου μέλλει τὸ στράτευμα ἕξειν τροφήν· ἐκεῖ δ' ἀκού-
οντες καὶ σοῦ καὶ τῶν παρὰ τοῦ Λακωνικοῦ αἱρησό-
μεθα ἃ ἂν κράτιστα δοκῇ εἶναι. ἢν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ
ὅπου πλεῖστά ἐστιν ἐπιτήδεια, ὑπὸ σοῦ νομιοῦμεν ξε-
νίζεσθαι. καὶ ὁ Σεύθης ἔφη· Ἀλλ' οἶδα κώμας πολ- 9
λὰς ἀθρόας καὶ πάντα ἐχούσας τἀπιτήδεια ἀπεχού-
σας ἡμῶν ὅσον διελθόντες ἂν ἡδέως ἀριστῴητε. Ἡγοῦ
τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς 10
τῆς δείλης, συνῆλθον οἱ στρατιῶται, καὶ εἶπε Σεύθης
τοιάδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι
σὺν ἐμοὶ καὶ ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τοῦ μηνὸς δώσειν
κυζικηνόν, λοχαγοῖς δὲ καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζό-
μενα· ἕξω δὲ τούτων τὸν ἄξιον τιμήσω. εἶτα δὲ καὶ
ποτὰ ὥσπερ καὶ νῦν ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἕξετε·
ὁπόσα δ' ἂν ἁλίσκηται ἀξιῶ αὐτὸς ἔχειν, ἵνα ταῦτα
διατιθέμενος ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. καὶ τὰ μὲν 11
φεύγοντα καὶ ἀποδιδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα
διώκειν καὶ μαστεύειν· ἂν δέ τις ἀνθιστῆται, σὺν
ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦσθαι. ἐπήρετο ὁ Ξενοφῶν· Πό- 12
σον δ' ἀπὸ θαλάττης ἀξιώσεις συνέπεσθαί σοι τὸ στρά-
τευμα; ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Οὐδαμῇ πλεῖον ἑπτὰ ἡμε-
ρῶν, μεῖον δὲ πολλαχῇ.

Μετὰ ταῦτα ἐδίδοτο λέγειν τῷ βουλομένῳ· καὶ 13
ἔλεγον πολλοὶ κατὰ ταὐτὰ ὅτι παντὸς ἄξια λέγοι
Σεύθης· χειμὼν γὰρ εἴη καὶ οὔτε οἴκαδε ἀποπλεῖν

7 Ἐκ τούτου ὁ Ἀναξίβιος καλέσας Ξενοφῶντα κελεύει πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ πλεῦσαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ὡς τάχιστα, καὶ συνέχειν τε αὐτὸ καὶ συναθροίζειν τῶν διεσπαρμένων ὡς ἂν πλείστους δύνηται, καὶ παραγαγόντα εἰς τὴν Πέρινθον διαβιβάζειν εἰς τὴν Ασίαν ὅτι τάχιστα· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολὴν καὶ ἄνδρα συμπέμπει κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ὡς τάχιστα Ξενοφῶντα προπέμψαι
8 τοῖς ἵπποις ἐπὶ τὸ στράτευμα. καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ στράτευμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἡδέως καὶ εὐθὺς εἵποντο ἄσμενοι ὡς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἀσίαν.

9 Ὁ δὲ Σεύθης ἀκούσας ἥκοντα πάλιν πέμψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μηδοσάδην ἐδεῖτο τὴν στρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτόν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ ὅ,τι ᾤετο λέγων πείσειν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδὲν οἷόν
10 τε εἴη τούτων γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ᾤχετο. οἱ δ' Ἕλληνες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Πέρινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας ἐστρατοπεδεύσατο χωρὶς ἔχων ὡς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους· τὸ δ' ἄλλο στράτευμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τὸ Περινθίων ἦν.

11 Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοίων, ὅπως ὅτι τάχιστα διαβαῖεν. ἐν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος Ἀρίσταρχος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστής, ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου τοῖς τε ναυκλήροις ἀπεῖπε μὴ διάγειν ἐλθών τε ἐπὶ τὸ στράτευμα

τοῖς στρατιώταις εἶπε μὴ περαιοῦσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν.
ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε καὶ ἐμὲ 12
πρὸς τοῦτο ἔπεμψεν ἐνθάδε. πάλιν δ' Ἀρίσταρχος
ἔλεξεν· Ἀναξίβιος μὲν τοίνυν οὐκέτι ναύαρχος, ἐγὼ
δὲ τῇδε ἁρμοστής· εἰ δέ τινα ὑμῶν λήψομαι ἐν τῇ
θαλάττῃ, καταδύσω. ταῦτ' εἰπὼν ᾤχετο εἰς τὸ τεῖχος.
τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεταπέμπεται τοὺς στρατηγοὺς καὶ 13
λοχαγοὺς τοῦ στρατεύματος. ἤδη δ' ὄντων πρὸς τῷ
τείχει ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι ὅτι εἰ εἴσεισι,
συλληφθήσεται καὶ ἢ αὐτοῦ τι πείσεται ἢ καὶ Φαρ-
ναβάζῳ παραδοθήσεται. ὁ δ' ἀκούσας ταῦτα τοὺς μὲν
προπέμπεται, αὐτὸς δ' εἶπεν ὅτι θῦσαί τι βούλοιτο.
καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο εἰ παρεῖεν αὐτῷ οἱ θεοὶ πειρᾶσθαι 14
πρὸς Σεύθην ἄγειν τὸ στράτευμα. ἑώρα γὰρ οὔτε δια-
βαίνειν ἀσφαλὲς ὂν τριήρεις ἔχοντος τοῦ κωλύσοντος,
οὔτ' ἐπὶ Χερρόνησον ἐλθὼν κατακλησθῆναι ἐβούλετο
καὶ τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει πάντων γενέ-
σθαι ἔνθα πείθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἁρμοστῇ,
τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐδὲν ἔμελλεν ἕξειν τὸ στράτευμα.

Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτ' εἶχεν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ 15
λοχαγοὶ ἥκοντες παρὰ τοῦ Ἀριστάρχου ἀπήγγελλον
ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, τῆς δείλης δὲ
ἥκειν· ἔνθα καὶ δήλη μᾶλλον ἐδόκει ἡ ἐπιβουλή. ὁ οὖν 16
Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι αὐτῷ καὶ
τῷ στρατεύματι ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἰέναι, παρα-
λαβὼν Πολυκράτην τὸν Ἀθηναῖον λοχαγὸν καὶ παρὰ

τῶν στρατηγῶν ἑκάστου ἄνδρα ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν
ᾤχετο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ Σεύθου στράτευμα ἑξήκοντα
17 στάδια. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει πυ-
ροῖς ἐρήμοις. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ᾤετο μετακεχωρηκέ-
ναι ποι τὸν Σεύθην· ἐπεὶ δὲ θορύβου τε ᾔσθετο καὶ
σημαινόντων ἀλλήλοις τῶν περὶ Σεύθην, κατέμαθεν
ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ κεκαυμένα εἴη τῷ Σεύθῃ
πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ
ὁρῷντο ἐν τῷ σκότει ὄντες μήθ' ὁπόσοι μήθ' ὅπου
εἶεν, οἱ δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ
18 φῶς καταφανεῖς εἶεν· ἐπεὶ δ' ᾔσθετο, προπέμπει τὸν
ἑρμηνέα ὃν ἐτύγχανεν ἔχων, καὶ εἰπεῖν κελεύει Σεύ-
θῃ ὅτι Ξενοφῶν πάρεστι βουλόμενος συγγενέσθαι αὐτῷ.
οἱ δ' ἤροντο εἰ ὁ Ἀθηναῖος ὁ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος.
19 ἐπειδὴ δ' ἔφη οὗτος εἶναι, ἀναπηδήσαντες ἐδίωκον·
καὶ ὀλίγον ὕστερον παρῆσαν πελτασταὶ ὅσον διακό-
σιοι, καὶ παραλαβόντες Ξενοφῶντα καὶ τοὺς σὺν
20 αὐτῷ ἦγον πρὸς Σεύθην. ὁ δ' ἦν ἐν τύρσει μάλα φυ-
λαττόμενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλι-
νωμένοι· διὰ γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλου
τοὺς ἵππους, τὰς δὲ νύκτας ἐγκεχαλινωμένοις ἐφυ-
21 λάττετο. ἐλέγετο γὰρ καὶ πρόσθεν Τήρης ὁ τούτου
πρόγονος ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ πολὺ ἔχων στράτευμα
ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλοὺς ἀπολέσαι καὶ τὰ
σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι· ἦσαν δ' οὗτοι Θυνοί, πάντων
λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς πολεμικώτατοι.

Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ξενο- 22
φῶντα ἔχοντα δύο οὓς βούλοιτο. ἐπειδὴ δ' ἔνδον ἦσαν,
ἠσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους καὶ κατὰ τὸν Θρᾴ-
κιον νόμον κέρατα οἴνου προὔπινον· παρῆν δὲ καὶ Μη-
δοσάδης τῷ Σεύθῃ, ὅσπερ ἐπρέσβευεν αὐτῷ πάντοσε.
ἔπειτα δὲ Ξενοφῶν ἤρχετο λέγειν· Ἔπεμψας πρὸς 23
ἐμέ, ὦ Σεύθη, εἰς Καλχηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην
τουτονί, δεόμενός μου συμπροθυμηθῆναι διαβῆναι τὸ
στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνούμενός μοι,
εἰ ταῦτα πράξαιμι, εὖ ποιήσειν, ὡς ἔφη Μηδοσά-
δης οὑτοσί. ταῦτ' εἰπὼν ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην εἰ 24
ἀληθῆ ταῦτ' εἴη. ὁ δ' ἔφη. Αὖθις ἦλθε Μηδοσά-
δης οὑτοσὶ ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στράτευμα
ἐκ Παρίου, ὑπισχνούμενος, εἰ ἀγάγοιμι τὸ στρά-
τευμα πρὸς σέ, τἄλλά τέ σε φίλῳ μοι χρήσεσθαι
καὶ ἀδελφῷ καὶ τὰ παρὰ θαλάττῃ μοι χωρία ὧν σὺ
κρατεῖς ἔσεσθαι παρὰ σοῦ. ἐπὶ τούτοις πάλιν ἤρετο 25
τὸν Μηδοσάδην εἰ ἔλεγε ταῦτα. ὁ δὲ συνέφη καὶ
ταῦτα. Ἴθι νυν, ἔφη, ἀφήγησαι τούτῳ τί σοι ἀπε-
κρινάμην ἐν Καλχηδόνι πρῶτον. Ἀπεκρίνω ὅτι τὸ 26
στράτευμα διαβήσοιτο εἰς Βυζάντιον καὶ οὐδὲν τού-
του ἕνεκα δέοι τελεῖν οὔτε σοὶ οὔτε ἄλλῳ· αὐτὸς δ'
ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα· καὶ ἐγένετο οὕτως
ὥσπερ σὺ ἔλεγες. Τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ 27
Σηλυβρίαν ἀφίκου; Οὐκ ἔφησθα οἷόν τε εἶναι, ἀλλ'
εἰς Πέρινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν. Νῦν 28

τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγὼ καὶ οὗτοσὶ Φρυνίσκος εἷς τῶν στρατηγῶν καὶ Πολυκράτης οὗτοσὶ εἷς τῶν λοχαγῶν, καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ πιστότατος ἑκάστῳ πλὴν Νέωνος τοῦ Λακωνικοῦ.
29 εἰ οὖν βούλει πιστοτέραν εἶναι τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐκείνους κάλεσον. τὰ δ' ὅπλα σὺ ἐλθὼν εἰπέ, ὦ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἴσιθι.

30 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν ὅτι οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσειεν Ἀθηναίων· καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι καὶ φίλους εὔνους νομίζειν. μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰσῆλθον οὓς ἔδει, πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρετο Σεύ-
31 θην ὅ,τι δέοιτο χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ. ὁ δ' εἶπεν ὧδε· Μαισάδης ἦν μοι πατήρ, ἐκείνου δ' ἦν ἀρχὴ Μελανδῖται καὶ Θυνοὶ καὶ Τρανίψαι. ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὀδρυσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατὴρ αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ, ἐγὼ δ' ἐξετράφην ὀρφανὸς παρὰ Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ.
32 ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ζῆν εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέπων ὥσπερ κύων· καὶ ἐκαθεζόμην ἐνδίφριος αὐτῷ ἱκέτης δοῦναί μοι ὁπόσους δυνατὸς εἴη ἄνδρας, ὅπως καὶ τοὺς ἐκβαλόντας ἡμᾶς εἴ τι δυναίμην κακὸν ποιοίην καὶ ζῴην μὴ εἰς τὴν
33 ἐκείνου τράπεζαν ἀποβλέπων. ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους οὓς ὑμεῖς ὄψεσθε ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων,

λῃζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρῴαν χώραν. εἰ δέ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ῥᾳδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν. ταῦτ' ἐστὶν ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.

Τί ἂν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοι- 34
μεν, τῇ τε στρατιᾷ διδόναι καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ
τοῖς στρατηγοῖς; λέξον, ἵν' οὗτοι ἀπαγγέλλωσιν. ὁ δ' 35
ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ κυζικηνόν, τῷ δὲ λοχαγῷ
διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν, καὶ γῆν
ὁπόσην ἂν βούλωνται καὶ ζεύγη καὶ χωρίον ἐπὶ θα-
λάττῃ τετειχισμένον. Ἐὰν δέ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦ- 36
τα πειρώμενοι μὴ διαπράξωμεν, ἀλλά τις φόβος ἀπὸ
Λακεδαιμονίων ᾖ, δέξει εἰς τὴν σεαυτοῦ, ἐάν τις ἀπιέ-
ναι βούληται παρὰ σέ; ὁ δ' εἶπε· Καὶ ἀδελφούς γε 37
ποιήσομαι καὶ ἐνδιφρίους καὶ κοινωνοὺς ἁπάντων ὧν ἂν
δυνώμεθα κτᾶσθαι. σοὶ δέ, ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα
δώσω καὶ εἴ τις σοὶ ἔστι θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρᾳκίῳ
νόμῳ, καὶ Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλι-
στον χωρίον ἐστὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ.

Ἀκούσαντες ταῦτα καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες III.
ἀπήλαυνον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ τῷ στρατο-
πέδῳ καὶ ἀπήγγειλεν ἕκαστος τοῖς πέμψασιν. ἐπεὶ δ' 2
ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τοὺς
στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς· τοῖς δ' ἔδοξε τὴν μὲν πρὸς
Ἀρίσταρχον ὁδὸν ἐᾶσαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέ-
σαι. καὶ συνῆλθον πάντες πλὴν οἱ Νέωνος· οὗτοι δ'

3 ἀπεῖχον ὡς δέκα στάδια. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀναστὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε· Ἄνδρες, διαπλεῖν μὲν ἔνθα βουλόμεθα Ἀρίσταρχος τριήρεις ἔχων κωλύει· ὥστε εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλὲς ἐμβαίνειν· οὗτος δὲ αὐτὸς κελεύει εἰς Χερρόνησον βίᾳ διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους πορεύεσθαι· ἢν δὲ κρατήσαντες τούτου ἐκεῖσε ἔλθωμεν, οὔτε πωλήσειν ἔτι ὑμᾶς φησιν ὥσπερ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε περιόψεσθαι
4 ἔτι ὥσπερ νυνὶ δεομένους τῶν ἐπιτηδείων. οὗτος μὲν ταῦτα λέγει· Σεύθης δέ φησιν, ἂν πρὸς ἐκεῖνον ἴητε, εὖ ποιήσειν ὑμᾶς. νῦν οὖν σκέψασθε πότερον ἐνθάδε μένοντες περὶ τούτου βουλεύσεσθε ἢ εἰς τἀπιτήδεια
5 ἐπανελθόντες. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτ' ἀργύριον ἔχομεν ὥστε ἀγοράζειν οὔτ' ἄνευ ἀργυρίου ἐῶσι λαμβάνειν, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας ὅθεν οἱ ἵππους ἐῶσι λαμβάνειν, ἐκεῖ ἔχοντας τἀπιτήδεια ἀκούοντας ὅ,τι τις ὑμῶν δεῖται, αἱρεῖσθαι ὅ,τι ἂν ὑμῖν
6 δοκῇ κράτιστον εἶναι. καὶ ὅτῳ, ἔφη, ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἀπιόντες τοίνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε καὶ, ἐπειδὰν παραγγέλλῃ τις, ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ.

7 Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο. Νέων δὲ καὶ παρ' Ἀριστάρχου ἄλλοι ἔπειθον ἀποτρέπεσθαι· οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον. ἐπεὶ δ' ὅσον τριάκοντα σταδίους προηλαύθεσαν, ἀπαντᾷ Σεύθης. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἰδὼν αὐτὸν προσελάσαι ἐκέλευσεν, ὅπως ὅτι πλεῖστων ἀκουόντων εἴποι αὐτῷ ἃ ἐδόκει συμφέρειν.

ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, εἶπε Ξενοφῶν· Ἡμεῖς πορευόμεθα 8
ὅπου μέλλει τὸ στράτευμα ἕξειν τροφήν· ἐκεῖ δ' ἀκού-
οντες καὶ σοῦ καὶ τῶν παρὰ τοῦ Λακωνικοῦ αἱρησό-
μεθα ἃ ἂν κράτιστα δοκῇ εἶναι. ἢν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ
ὅπου πλεῖστά ἐστιν ἐπιτήδεια, ὑπὸ σοῦ νομιοῦμεν ξε-
νίζεσθαι. καὶ ὁ Σεύθης ἔφη· Ἀλλ' οἶδα κώμας πολ- 9
λὰς ἀθρόας καὶ πάντα ἐχούσας τἀπιτήδεια ἀπεχού-
σας ἡμῶν ὅσον διελθόντες ἂν ἡδέως ἀριστῴητε. Ἡγοῦ
τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς 10
τῆς δείλης, συνῆλθον οἱ στρατιῶται, καὶ εἶπε Σεύθης
τοιάδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι
σὺν ἐμοὶ καὶ ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τοῦ μηνὸς δώσειν
κυζικηνόν, λοχαγοῖς δὲ καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζό-
μενα· ἔξω δὲ τούτων τὸν ἄξιον τιμήσω. εἶτα δὲ καὶ
ποτὰ ὥσπερ καὶ νῦν ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἕξετε·
ὁπόσα δ' ἂν ἁλίσκηται ἀξιῶ αὐτὸς ἔχειν, ἵνα ταῦτα
διατιθέμενος ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. καὶ τὰ μὲν 11
φεύγοντα καὶ ἀποδιδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα
διώκειν καὶ μαστεύειν· ἂν δέ τις ἀνθιστῆται, σὺν
ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦσθαι. ἐπήρετο ὁ Ξενοφῶν· Πό- 12
σον δ' ἀπὸ θαλάττης ἀξιώσεις συνέπεσθαί σοι τὸ στρά-
τευμα; ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Οὐδαμῇ πλεῖον ἑπτὰ ἡμε-
ρῶν, μεῖον δὲ πολλαχῇ.

Μετὰ ταῦτα ἐδίδοτο λέγειν τῷ βουλομένῳ· καὶ 13
ἔλεγον πολλοὶ κατὰ ταὐτὰ ὅτι παντὸς ἄξια λέγοι
Σεύθης· χειμὼν γὰρ εἴη καὶ οὔτε οἴκαδε ἀποπλεῖν

τῷ τοῦτο βουλομένῳ δυνατόν, διαγενέσθαι τε ἐν φι-
λίᾳ οὐχ οἷόν τε, εἰ δέοι ὠνουμένους ζῆν, ἐν δὲ τῇ
πολεμίᾳ διατρίβειν καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστερον μετὰ
Σεύθου ἢ μόνους. ὄντων δ' ἀγαθῶν τοσούτων εἰ μι-
14 σθὸν προσλήψοιντο, εὕρημα ἔδόκει εἶναι. ἐπὶ τούτοις
εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Εἴ τις ἀντιλέγει, λεγέτω· εἰ δὲ μή,
ἐπιψηφιῶ ἐγὼ ταῦτα. ἐπεὶ δ' οὐδεὶς ἀντέλεγεν, ἐπε-
ψήφισε, καὶ ἔδοξε ταῦτα. εὐθὺς δὲ Σεύθῃ εἶπεν, ὅτι
συστρατεύσοιντο αὐτῷ.
15 Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήνησαν,
στρατηγοὺς δὲ καὶ λοχαγοὺς ἐπὶ δεῖπνον Σεύθης ἐκά-
16 λεσε, πλησίον κώμην ἔχων. ἐπεὶ δ' ἐπὶ θύραις ἦσαν
ὡς ἐπὶ δεῖπνον παριόντες, ἤν τις Ἡρακλείδης Μαρω-
νείτης· οὗτος προσιὼν ἑνὶ ἑκάστῳ οὔστινας ᾤετο ἔχειν
τι δοῦναι Σεύθῃ, πρῶτον μὲν πρὸς Παριανούς τινας,
οἳ παρῆσαν φιλίαν διαπραξόμενοι πρὸς Μήδοκον τὸν
Ὀδρυσῶν βασιλέα καὶ δῶρα ἄγοντες αὐτῷ τε καὶ τῇ
γυναικί, ἔλεγεν ὅτι Μήδοκος μὲν ἄνω εἴη δώδεκα
ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν, Σεύθης δ' ἐπεὶ τὸ στρά-
τευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων ἔσοιτο τῶν ἐπὶ θαλάττῃ.
17 γείτων οὖν ὢν ἱκανώτατος ἔσται ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ
κακῶς ποιεῖν. ἢν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε ὅ,τι
ἂν ἄγητε· καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακείσεται ἢ ἐὰν Μη-
δόκῳ τῷ πρόσω οἰκοῦντι δῶτε. τούτους μὲν οὖν οὕτως
18 ἔπειθεν. αὖθις δὲ Τιμασίωνι τῷ Δαρδανεῖ προσελθών,
ἐπεὶ ἤκουσεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκπώματα καὶ τάπιδας

βαρβαρικάς, ἔλεγεν ὅτι νομίζοιτο ὁπότε ἐπὶ δεῖπνον καλέσαι Σεύθης δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς κληθέντας. οὗτος δ' ἦν μέγας ἐνθάδε γένηται, ἱκανὸς ἔσται σε καὶ οἴκαδε καταγαγεῖν καὶ ἐνθάδε πλούσιον ποιῆσαι. τοιαῦτα προὐμνᾶτο ἑκάστῳ προσιών. προσελθὼν δὲ 19
καὶ Ξενοφῶντι ἔλεγε· Σὺ καὶ πόλεως μεγίστης εἶ καὶ παρὰ Σεύθῃ τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι, καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἴσως ἀξιώσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέρων ἔλαβον, καὶ χώραν· ἄξιον οὖν σοι καὶ μεγαλοπρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθην. εὔνους δέ σοι ὢν παραινῶ· εὖ οἶδα γὰρ ὅτι 20
ὅσῳ ἂν μείζω τούτῳ δωρήσῃ, τοσούτῳ μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσει. ἀκούων ταῦτα Ξενοφῶν ἠπόρει· οὐ γὰρ διεβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου εἰ μὴ παῖδα καὶ ὅσον ἐφόδιον.

Ἐπεὶ δ' εἰσῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῶν τε Θρᾳκῶν 21
οἱ κράτιστοι τῶν παρόντων καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ἦν καθημένοις κύκλῳ· ἔπειτα δὲ τρίποδες εἰσηνέχθησαν πᾶσιν· οὗτοι δ' ἦσαν κρεῶν μεστοὶ νενεμημένων, καὶ ἄρτοι ζυμῖται μεγάλοι προσπεπερονημένοι ἦσαν πρὸς τοῖς κρέασι. μάλιστα δ' αἱ 22
τράπεζαι κατὰ τοὺς ξένους ἀεὶ ἐτίθεντο· νόμος γὰρ ἦν. καὶ πρῶτος τοῦτο ἐποίει Σεύθης· ἀνελόμενος τοὺς ἑαυτῷ παρακειμένους ἄρτους διέκλα κατὰ μικρὸν καὶ διερρίπτει οἷς αὐτῷ ἐδόκει, καὶ τὰ κρέα ὡσαύτως,

25 ὅσον μόνον γεύσασθαι ἑαυτῷ καταλιπών. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταὐτὰ ἐποίουν καθ' οὓς αἱ τράπεζαι ἔκειντο. Ἀρκὰς δέ τις Ἀρύστας ὄνομα, φαγεῖν δεινός, τὸ μὲν διαρριπτεῖν εἶα χαίρειν, λαβὼν δ' εἰς τὴν χεῖρα ὅσον τριχοίνικον ἄρτον καὶ κρέα θέμενος ἐπὶ τὰ γό-
24 ματα ἐδείπνει. κέρατα δ' οἴνου περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο· ὁ δ' Ἀρύστας, ἐπεὶ παρ' αὐτὸν ὁ φέρων τὸ κέρας ἧκεν, εἶπεν ἰδὼν τὸν Ξενοφῶντα οὐκέτι δειπνοῦντα· Ἐκείνῳ, ἔφη, δός· σχολάζει γὰρ ἤδη,
25 ἐγὼ δ' οὐδέπω. ἀκούσας Σεύθης τὴν φωνὴν ἠρώτα τὸν οἰνοχόον τί λέγοι. ὁ δ' εἶπεν· ἑλληνίζειν γὰρ ἠπίστατο. ἐνταῦθα μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

26 Ἐπεὶ δὲ προὐχώρει ὁ πότος, εἰσῆλθεν ἀνὴρ Θρᾷξ ἵππον ἔχων λευκόν, καὶ λαβὼν κέρας μεστὸν εἶπε· Προπίνω σοι, ὦ Σεύθη, τὸν ἵππον τουτονί, ἐφ' οὗ καὶ διώκων ὃν ἂν ἐθέλῃς αἱρήσεις καὶ ἀποχωρῶν οὐ
27 μὴ δείσῃς τὸν πολέμιον. ἄλλος παῖδα εἰσαγαγὼν οὕτως ἐδωρήσατο, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί, καὶ Τιμασίων φιάλην τε ἀργυρᾶν καὶ τάπιδα ἀξίαν δέκα
28 μνῶν. Γνήσιππος δέ τις Ἀθηναῖος ἀναστὰς εἶπεν ὅτι ἀρχαῖος εἴη νόμος κάλλιστος τοὺς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα, τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι διδόναι τὸν βασιλέα, ἵνα κἀγώ, ἔφη, ἔχω σοι δωρεῖσθαι
29 καὶ τιμᾶν. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἠπορεῖτο τί ποιήσει· καὶ γὰρ ἐτύγχανεν ὡς τιμώμενος ἐν τῷ πλησιαιτάτῳ δίφρῳ Σεύθῃ καθήμενος. ὁ δ' Ἡρακλείδης ἐκέλευεν αὐτῷ τὸ

κέρας ὀρέξαι τὸν οἰνοχόον. ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἤδη γὰρ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανεν, ἀνέστη θαρραλέως δεξάμενος τὸ κέρας καὶ εἶπεν· Ἐγὼ δέ σοι, ὦ Σεύθη, δίδωμι 30 ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἐμοὺς τούτους ἑταίρους φίλους εἶναι πιστούς, καὶ οὐδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἔτι ἐμοῦ σοι βουλομένους φίλους εἶναι. καὶ νῦν πάρ- 31 εισιν οὐδέν σε προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προϊέμενοι καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν ἐθέλοντες· μεθ' ὧν, ἂν οἱ θεοὶ θέλωσι, πολλὴν χώραν τὴν μὲν ἀπολήψει πατρῴαν οὖσαν, τὴν δὲ κτήσει, πολλοὺς δ' ἵππους, πολλοὺς δ' ἄνδρας καὶ γυναῖκας κατακτήσει, οὓς οὐ λῄζεσθαι δεήσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρὸς σὲ δῶρα. ἀναστὰς ὁ Σεύθης συνεξέ- 32 πιε καὶ κατεσκεδάσατο μετὰ τοῦτο τὸ κέρας. μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον κέρασί τε οἵοις σημαίνουσιν αὐλοῦντες καὶ σάλπιγξιν ὠμοβοείαις ῥυθμούς τε καὶ οἷον μαγάδι σαλπίζοντες. καὶ αὐτὸς Σεύθης ἀναστὰς ἀνέκραγε τὸ 33 πολεμικὸν καὶ ἐξῄλατο ὥσπερ βέλος φυλαττόμενος μάλα ἐλαφρῶς. εἰσῇσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.

Ὡς δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέστησαν οἱ Ἕλλη- 34 νες καὶ εἶπον ὅτι ὥρα εἴη νυκτοφύλακας καθιστάναι καὶ σύνθημα παραδιδόναι. καὶ Σεύθην ἐκέλευον παραγγεῖλαι ὅπως εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα μηδεὶς τῶν Θρᾳκῶν εἴσεισι νυκτός· οἵ τε γὰρ πολέμιοι Θρᾷκες καὶ ἡμεῖς οἱ φίλοι. ὡς δ' ἐξῇσαν, συνανέστη ὁ 35 Σεύθης οὐδέν τι μεθύοντι ἐοικώς. ἐξελθὼν δ' εἶπεν αὐ-

ταὺς τοὺς στρατηγοὺς ἀποκαλέσας· Ὦ ἄνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν οὐκ ἴσασί πω τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν· ἣν οὖν ἔλθωμεν ἐπ' αὐτοὺς πρὶν φυλάξασθαι ὥστε μὴ ληφθῆναι ἢ παρασκευάσασθαι ὥστε ἀμύνασθαι, μάλιστ' ἂν λάβοιμεν καὶ ἀνθρώπους καὶ χρή-
36 ματα. συνεπῄνουν ταῦτα οἱ στρατηγοὶ καὶ ἡγεῖσθαι ἐκάλευον. ὁ δ' εἶπε· Παρασκευασάμενοι ἀναμένετε· ἐγὼ δ' ὁπόταν καιρὸς ᾖ ἥξω πρὸς ὑμᾶς, καὶ τοὺς πελταστὰς καὶ ὑμᾶς ἀναλαβὼν ἡγήσομαι σὺν τοῖς
37 θεοῖς. καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Σκέψαι τοίνυν, εἴπερ νυκτὸς πορευσόμεθα, εἰ ὁ Ἑλληνικὸς νόμος κάλλιον ἔχει· μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς πορείαις ἡγεῖται τοῦ στρατεύματος ὁποῖον ἂν ἀεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφέρῃ, ἐάν τε ὁπλιτικὸν ἐάν τε πελταστικὸν ἐάν τε ἱππικόν· νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς Ἕλλησιν ἡγεῖσθαί ἐστι
38 τὸ βραδύτατον· οὕτω γὰρ ἥκιστα διασπᾶται τὰ στρατεύματα καὶ ἥκιστα λανθάνουσιν ἀποδιδράσκοντες ἀλλήλους· οἱ δὲ διασπασθέντες πολλάκις καὶ περιπίπτουσιν ἀλλήλοις καὶ ἀγνοοῦντες κακῶς ποιοῦσι καὶ
39 πάσχουσιν. εἶπεν οὖν Σεύθης· Ὀρθῶς λέγετε καὶ ἐγὼ τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ πείσομαι. καὶ ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω τῶν πρεσβυτάτων τοὺς ἐμπειροτάτους τῆς χώρας, αὐτὸς δ' ἐφέψομαι τελευταῖος τοὺς ἵππους ἔχων· ταχὺ γὰρ πρῶτος, ἂν δέῃ, παρέσομαι. σύνθημα δ' εἶπον Ἀθηναίαν κατὰ τὴν συγγένειαν. ταῦτ' εἰπόντες ἀνεπαύοντο.

Ἡνίκα δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης 40
ἔχων τοὺς ἱππέας τεθωρακισμένους καὶ τοὺς πελτα-
στὰς σὺν τοῖς ὅπλοις. καὶ ἐπεὶ παρέδωκε τοὺς ἡγε-
μόνας, οἱ μὲν ὁπλῖται ἡγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἵ-
ποντο, οἱ δ' ἱππῆς ὠπισθοφυλάκουν· ἐπεὶ δ' ἡμέρα 41
ἦν, ὁ Σεύθης παρήλαυνεν εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ἐπήνεσε
τὸν Ἑλληνικὸν νόμον. πολλάκις γὰρ ἔφη νύκτωρ αὐ-
τὸς καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος ἀποσπασθῆναι σὺν
τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν· νῦν δ' ὥσπερ δεῖ ἀθρόοι
πάντες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ φαινόμεθα. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πε-
ριμένετε αὐτοῦ καὶ ἀναπαύεσθε, ἐγὼ δὲ σκεψάμενός
τι ἥξω. ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὄρους ὁδόν τινα λα- 42
βών. ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλήν, ἐσκέψατο εἰ
εἴη ἴχνη ἀνθρώπων ἢ πρόσω ἡγούμενα ἢ ἐναντία. ἐπεὶ
δ' ἀτριβῆ ἑώρα τὴν ὁδόν, ἧκε ταχὺ πάλιν καὶ ἔλε- 43
γεν· Ἄνδρες, καλῶς ἔσται, ἢν θεὸς θέλῃ· τοὺς γὰρ
ἀνθρώπους λήσομεν ἐπιπεσόντες. ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγή-
σομαι τοῖς ἵπποις, ὅπως ἐάν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυ-
γὼν σημήνῃ τοῖς πολεμίοις· ὑμεῖς δ' ἕπεσθε· κἂν
λειφθῆτε, τῷ στίβῳ τῶν ἵππων ἕπεσθε. ὑπερβάντες
δὲ τὰ ὄρη ἥξομεν εἰς κώμας πολλάς τε καὶ εὐδαί-
μονας.

Ἡνίκα δ' ἦν μέσον ἡμέρας, ἤδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς 44
ἄκροις καὶ κατιδὼν τὰς κώμας ἧκεν ἐλαύνων πρὸς
τοὺς ὁπλίτας καὶ ἔλεγεν· Ἀφήσω ἤδη καταθεῖν τοὺς
μὲν ἱππέας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ

τὰς κώμας. ἀλλ' ἕπεσθε ὡς ἂν δύνησθε τάχιστα·
45 ὅπως ἐάν τις ὑφιστῆται, ἀλέξεσθε. ἀκούσας ταῦτα ὁ
Ξενοφῶν κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. καὶ ὃς ἤρετο· Τί
καταβαίνεις ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; Οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ
ἐμοῦ μόνου δέει· οἱ δ' ὁπλῖται θᾶττον δραμοῦνται καὶ
46 ἥδιον, ἐὰν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι. μετὰ ταῦτα ᾤχετο.
καὶ Τιμασίων μετ' αὐτοῦ ἔχων ἱππέας ὡς τετταράκοντα τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν δὲ παρηγγύησε τοὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παριέναι ἀπὸ τῶν λόχων εὐζώνους. καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαζε τούτους ἔχων, Κλεάνωρ δ'
47 ἡγεῖτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς κώμαις ἦσαν, Σεύθης ἔχων ὅσον τριάκοντα ἱππέας προσελάσας εἶπε· Τάδε δή, ὦ Ξενοφῶν, ἅ σοι ἔλεγον, ἔχονται οἱ ἄνθρωποι· ἀλλ' ἔρημοι οἱ ἱππῆς οἴχονταί μοι ἄλλος ἄλλῃ διώκων, καὶ δέδοικα μὴ συστάντες ἀθρόοι που κακόν τι ἐργάσωνται οἱ πολέμιοι. δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμαις καταμένειν τινὰς ἡμῶν· μεσταὶ γάρ
48 εἰσιν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω τὰ ἄκρα καταλήψομαι· σὺ δὲ Κλεάνορα κέλευε διὰ τοῦ πεδίου παρατεῖναι τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν ὡς χίλια, βόες δὲ δισχίλιοι, πρόβατα δ' ἄλλα μύρια.

IV. Τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ηὐλίσθησαν, τῇ δ' ὑστεραίᾳ κατακαύσας ὁ Σεύθης τὰς κώμας παντελῶς καὶ οἰκίαν οὐδεμίαν λιπών, ὅπως φόβον ἐνείη καὶ τοῖς

ἄλλοις οἷα πείσονται, ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῄει πάλιν. καὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέπεμψε διατίθεσθαι Ἡρα- 2
κλείδην εἰς Πέρινθον, ὅπως ἂν μισθὸς γένοιτο τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο ἀνὰ τὸ Θυνῶν πεδίον. οἱ δ' ἐκλιπόντες ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη. ἦν δὲ χιὼν πολλὴ καὶ ψῦχος οὕ- 3
τως ὥστε τὸ ὕδωρ ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον ἐπήγνυτο καὶ ὁ οἶνος ὁ ἐν τοῖς ἀγγείοις, καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλῶν καὶ ῥῖνες ἀπεκάοντο καὶ ὦτα. καὶ τότε δῆλον 4
ἐγένετο οὗ ἕνεκα οἱ Θρᾷκες τὰς ἀλωπεκᾶς ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσί, καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέρνοις ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς, καὶ ζειρὰς μέχρι τῶν ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύδας. ἀφιεὶς δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης 5
εἰς τὰ ὄρη ἔλεγεν ὅτι εἰ μὴ καταβήσονται οἰκήσοντες καὶ πείσονται, κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κώμας καὶ τὸν σῖτον, καὶ ἀπολοῦνται τῷ λιμῷ. ἐκ τούτου κατέβαινον καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ οἱ πρεσβύτεροι· οἱ δὲ νεώτεροι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄρος κώμαις ηὐλίζοντο. καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν ἐκέλευσε τὸν Ξε- 6
νοφῶντα τῶν ὁπλιτῶν τοὺς νεωτάτους λαβόντα συνεπισπέσθαι. καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν εἰς τὰς κώμας. καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐξέφυγον· πλησίον γὰρ ἦν τὸ ὄρος· ὅσους δε κατέλαβε κατηκόντισεν ἀφειδῶς Σεύθης.

Ἐπισθένης δ' ἦν τις Ὀλύνθιος παιδερασής, ὃς ἰδὼν 7

παῖδα καλὸν ἡβάσκοντα ἄρτι πέλτην ἔχοντα μέλλοντα ἀποθνήσκειν, προσδραμὼν Ξενοφῶντι ἱκέτευε
8 βοηθῆσαι παιδὶ καλῷ. καὶ ὃς προσελθὼν τῷ Σεύθῃ δεῖται μὴ ἀποκτεῖναι τὸν παῖδα, καὶ τοῦ Ἐπισθένους διηγεῖται τὸν τρόπον, καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο σκοπῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ εἴ τινες εἶεν καλοί,
9 καὶ μετὰ τούτων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός. ὁ δὲ Σεύθης ἤρετο· Ἦ καὶ ἐθέλοις ἄν, ὦ Ἐπίσθενες, ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν; ὁ δ' ὑπερανατείνας τὸν τράχηλον· Παῖε, ἔφη,
10 εἰ κελεύει ὁ παῖς καὶ μέλλει χάριν εἰδέναι. ἐπήρετο ὁ Σεύθης τὸν παῖδα εἰ παίσειεν αὐτὸν ἀντ' ἐκείνου. οὐκ εἴα ὁ παῖς, ἀλλ' ἱκέτευε μηδέτερον κατακαίνειν. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἐπισθένης περιλαβὼν τὸν παῖδα εἶπεν· Ὥρα σοι, ὦ Σεύθη, περὶ τοῦδέ μοι διαμάχεσθαι· οὐ
11 γὰρ μεθήσω τὸν παῖδα. ὁ δὲ Σεύθης γελῶν ταῦτα μὲν εἴα· ἔδοξε δ' αὐτῷ αὐτοῦ αὐλισθῆναι, ἵνα μηδ' ἐκ τούτων τῶν κωμῶν οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους τρέφοιντο καὶ αὐτὸς μὲν ἐν τῷ πεδίῳ ὑποκαταβὰς ἐσκήνου, ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔχων τοὺς ἐπιλέκτους ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄρος ἀνωτάτω κώμῃ, καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐν τοῖς ὀρείοις καλουμένοις Θρᾷξὶ πλησίον κατεσκήνησαν.

12 Ἐκ τούτου ἡμέραι τ' οὐ πολλαὶ διετρίβοντο καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Θρᾷκες καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθην περὶ σπονδῶν καὶ ὁμήρων διεπράττοντο. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἔλεγε τῷ Σεύθῃ ὅτι ἐν πονηροῖς τόποις σκηνοῖεν καὶ πλησίον εἶεν οἱ πολέμιοι· ἥδιόν τ' ἂν

ἔξω αὐλίζεσθαι ἔφη ἐν ἐχυροῖς χωρίοις μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς στεγνοῖς, ὥστ' ἀπολέσθαι. ὁ δὲ θαρρεῖν ἐκέλευε καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόντας αὐτῶν. ἐδέοντο δὲ καὶ 13
αὐτοῦ Ξενοφῶντος καταβαίνοντές τινες τῶν ἐκ τοῦ ὄρους συμπρᾶξαι σφίσι τὰς σπονδάς. ὁ δ' ὡμολόγει καὶ θαρρεῖν ἐκέλευε καὶ ἠγγυᾶτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ. οἱ δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατασκοπῆς ἕνεκα.

Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦ- 14
σαν νύκτα ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί. καὶ ἡγεμὼν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἑκάστης τῆς οἰκίας· χαλεπὸν γὰρ ἦν ἄλλως τὰς οἰκίας σκότους ὄντος ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς κώμαις· καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεσταύρωντο μεγάλοις σταυροῖς τῶν προβάτων ἕνεκα. ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ τὰς θύρας ἑκά- 15
στου τοῦ οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν ὡς ἀποκόψοντες τῶν δοράτων τὰς λόγχας, οἱ δ' ἐνεπίμπρασαν, καὶ Ξενοφῶντα ὀνομαστὶ καλοῦντες ἐξιόντα ἐκέλευον ἀπο-
θνήσκειν, ἢ αὐτοῦ κατακαυθήσεσθαι. καὶ ἤδη τε διὰ 16
τοῦ ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ, καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ περὶ τὸν Ξενοφῶντα ἔνδον ἦσαν ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες, καὶ Σιλανὸς Μακίστιος ἐτῶν ἤδη ὡς ὀκτωκαίδεκα σημαίνει τῇ σάλπιγγι· καὶ εὐθὺς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμένοι τὰ ξίφη καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων. οἱ δὲ Θρᾷκες φεύγουσιν, ὥσπερ 17

δὴ τρόπος ἦν αὐτοῖς, ὄπισθεν περιβαλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησάν τινες κρεμασθέντες ἐνισχομένων τῶν πελτῶν τοῖς σταυροῖς· οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον ἁμαρτόντες τῶν ἐξόδων· οἱ δ' Ἕλληνες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης.
18 τῶν δὲ Θυνῶν ὑποστραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει τοὺς παρατρέχοντας παρ' οἰκίαν καομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους· καὶ ἔτρωσαν Ἱερώνυμόν τε Εὐοδέα λοχαγὸν καὶ Θεογένην Λοκρὸν λοχαγόν· ἀπέθανε δ' οὐδείς· κατεκαύθη μέντοι καὶ ἐσθής τινων καὶ
19 σκεύη. Σεύθης δ' ἧκε βοηθῶν σὺν ἑπτὰ ἱππεῦσι τοῖς πρώτοις καὶ τὸν σαλπικτὴν ἔχων τὸν Θρᾴκιον. καὶ ἐπείπερ ᾔσθετο, ὅσονπερ χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥστε καὶ τοῦτο φόβον συμπαρέσχε τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ἐδεξιοῦτό τε καὶ ἔλεγεν ὅτι οἷοιτο τεθνεῶτας πολλοὺς εὑρήσειν.
20 Ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δεῖται τοὺς ὁμήρους τε αὐτῷ παραδοῦναι καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συστρα-
21 τεύεσθαι· εἰ δὲ μή, αὐτὸν ἐᾶσαι. τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τοὺς ὁμήρους, πρεσβυτέρους ἄνδρας ἤδη, τοὺς κρατίστους, ὡς ἔφασαν, τῶν ὀρείων, καὶ αὐτὸς ἔρχεται σὺν τῇ δυνάμει. ἤδη δ' εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης· ἐκ γὰρ τῶν Ὀδρυσῶν ἀκούοντες ἃ πράττοι ὁ Σεύθης πολλοὶ κατέβαινον συ-
22 στρατευσόμενοι. οἱ δὲ Θυνοὶ ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὁπλίτας, πολλοὺς δὲ πελταστάς, πολ-

λοὺς δὲ ἱππέας, καταβάντες ἱκέτευον σπείσασθαι, καὶ πάντα ὡμολόγουν ποιήσειν καὶ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. ὁ δὲ Σεύθης καλέσας τὸν Ξενοφῶντα ἐπε- 23
δείκνυεν ἃ λέγοιεν, καὶ οὐκ ἂν ἔφη σπείσασθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσασθαι αὐτοὺς τῆς ἐπιθέσεως. ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' ἔγωγε ἱκανὴν νομίζω καὶ νῦν δίκην 24
ἔχειν, εἰ οὗτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἐλευθέρων. συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ τὸ λοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι ἐᾶν. οἱ μὲν οὖν ταύτῃ πάντες δὴ προσωμολόγουν.

Ὑπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θρᾷκας εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον· αὕτη δ' ἦν οὐκέτι V.
ἀρχὴ Μαισάδου, ἀλλὰ Τήρους τοῦ Ὀδρύσου. καὶ ὁ Ἡρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας παρῆν. καὶ Σεύθης ἐξαγαγὼν ζεύγη ὀρικὰ τρία, οὐ γὰρ 2
ἦν πλείω, τὰ δ' ἄλλα βοεικά, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευσεν ἓν λαβεῖν, τὰ δ' ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς. Ξενοφῶν δ' εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοί- 3
νυν ἀρκεῖ καὶ αὖθις λαβεῖν· ταῦτα δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωροῦ οἳ σὺν ἐμοὶ ἠκολούθησαν καὶ λοχαγοῖς. καὶ τῶν 4
ζευγῶν λαμβάνει ἓν μὲν Τιμασίων ὁ Δαρδανεύς, ἓν δὲ Κλέανωρ ὁ Ὀρχομένιος, ἓν δὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιός· τὰ δὲ βοεικὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμερίσθη. τὸν δὲ μισθὸν ἀποδίδωσιν ἐξεληλυθότος ἤδη τοῦ μηνὸς εἴκοσι μόνον ἡμερῶν· ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν ὅτι οὐ

5 πλεῖον ἐμπολήσαι. ὁ οὖν Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἶπεν ἐπομόσας· Δοκεῖς μοι, ὦ Ἡρακλείδη, οὐχ ὡς δεῖ κήδεσθαι Σεύθου· εἰ γὰρ ἐκήδου, ἧκες ἂν φέρων πλήρη τὸν μισθὸν καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μὴ ἄλλως ἐδύνω, καὶ ἀποδόμενος τὰ σαυτοῦ ἱμάτια.

6 Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἠχθέσθη τε καὶ ἔδεισε μὴ ἐκ τῆς Σεύθου φιλίας ἐκβληθείη, καὶ ὅ,τι ἐδύνατο ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διέβαλλε πρὸς Σεύθην.

7 οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν ὅτι οὐκ εἶχον τὸν μισθόν· Σεύθης δ' ἤχθετο αὐτῷ ὅτι ἐντόνως

8 τοῖς στρατιώταις ἀπῄτει. καὶ τέως μὲν ἀεὶ ἐμέμνητο ὡς, ἐπειδὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθῃ, παραδώσοι αὐτῷ Βισάνθην καὶ Γάνος καὶ Νέον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου οὐδενὸς ἔτι τούτων ἐμέμνητο. ὁ γὰρ Ἡρακλείδης καὶ τοῦτο διεβεβλήκει ὡς οὐκ ἀσφαλὲς εἴη τείχη παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

9 Ἐκ τούτου ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβουλεύετο τί χρὴ ποιεῖν περὶ τοῦ ἔτι ἀνωτέρω στρατεύεσθαι· ὁ δ' Ἡρακλείδης εἰσαγαγὼν τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς πρὸς Σεύθην λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτοὺς ὅτι οὐδὲν ἂν ἧττον σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν στρατιὰν ἢ Ξενοφῶν, τόν τε μισθὸν ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἔκπλεων παρέσεσθαι δυοῖν μηνοῖν, καὶ συστρατεύεσθαι ἐκέλευε.

10 καὶ ὁ Τιμασίων εἶπεν· Ἐγὼ μὲν τοίνυν οὐδ' ἂν πέντε μηνῶν μισθὸς μέλλῃ εἶναι στρατευσαίμην ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος. καὶ ὁ Φρυνίσκος καὶ ὁ Κλεάνωρ συνω-

μολόγουν τῷ Τιμασίωνι. ἐντεῦθεν ὁ Σεύθης ἐλοιδόρει 11
τὸν Ἡρακλείδην ὅτι οὐ παρεκάλει καὶ Ξενοφῶντα. ἐκ
δὲ τούτου παρακαλοῦσιν αὐτὸν μόνον. ὁ δὲ γνοὺς τοῦ
Ἡρακλείδου τὴν πανουργίαν ὅτι βούλοιτο αὐτὸν δια-
βάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς, παρέρχεται
λαβὼν τούς τε στρατηγοὺς πάντας καὶ τοὺς λοχα-
γούς. καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπείσθησαν συστρατεύεσθαι, 12
ἀφικνοῦνται ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον διὰ τῶν Με-
λινοφάγων καλουμένων Θρᾳκῶν εἰς τὸν Σαλμυδησσόν.
ἔνθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νεῶν πολλαὶ ὀκέλ-
λουσι καὶ ἐκπίπτουσαι· τέναγος γάρ ἐστιν ἐπὶ πάμ-
πολυ τῆς θαλάττης. καὶ οἱ Θρᾷκες οἱ κατὰ ταῦτα 13
οἰκοῦντες στήλαις ὁρισάμενοι τὰ καθ' αὐτοὺς ἐκπί-
πτοντα ἕκαστοι λῄζονται· τέως δ' ἔλεγον ἁρπάζοντας
πολλοὺς ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνήσκειν. ἐνταῦθα εὑρίσκοντο 14
πολλαὶ μὲν κλῖναι, πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλαὶ δὲ
βίβλοι γεγραμμέναι, καὶ τἆλλα πολλὰ ὅσα ἐν ξυλί-
νοις τεύχεσι ναύκληροι ἄγουσιν. ἐντεῦθεν ταῦτα κα-
ταστρεψάμενοι ἀπῇσαν πάλιν. ἔνθα δὴ Σεύθης εἶχε 15
στράτευμα ἤδη πλέον τοῦ Ἑλληνικοῦ· ἔκ τε γὰρ
Ὀδρυσῶν πολὺ ἔτι πλείους κατεβεβήκεσαν καὶ οἱ ἀεὶ
πειθόμενοι συνεστρατεύοντο. κατηυλίσθησαν δ' ἐν τῷ
πεδίῳ τῷ ὑπὲρ Σηλυβρίας ὅσον τριάκοντα σταδίους
ἀπέχοντες τῆς θαλάττης. καὶ μισθὸς μὲν οὐδείς πω 16
ἐφαίνετο· πρὸς δὲ τὸν Ξενοφῶντα οἵ τε στρατιῶται
παγχαλέπως εἶχον ὅ τε Σεύθης οὐκέτι οἰκείως διέκει-

το, ἀλλ' ὁπότε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλαὶ ἤδη ἀσχολίαι ἐφαίνοντο.

VI. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄντων ἀφικνοῦνται Χαρμῖνός τε ὁ Λάκων καὶ Πολύνικος παρὰ Θίβρωνος, καὶ λέγουσιν ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρατεύεσθαι ἐπὶ Τισσαφέρνην, καὶ Θίβρων ἐκπέπλευκεν ὡς πολεμήσων, καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς καὶ λέγει ὅτι δαρεικὸς ἑκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνός, τοῖς δὲ λοχαγοῖς διμοιρία, τοῖς δὲ στρατη-
2 γοῖς τετραμοιρία. ἐπεὶ δ' ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθὺς ὁ Ἡρακλείδης πυθόμενος ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσι λέγει τῷ Σεύθῃ ὅτι κάλλιστόν τι γεγένηται· οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ στρατεύματος, σὺ δ' οὐκέτι δέει· ἀποδιδοὺς δὲ τὸ στράτευμα χαριεῖ αὐτοῖς, σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσουσι τὸν μισθόν, ἀλλ'
3 ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς χώρας. ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κελεύει παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶπον ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσιν, ἔλεγεν ὅτι τό τε στράτευμα ἀποδίδωσι, φίλος τε καὶ σύμμαχος εἶναι βούλεται, καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ ξένια· καὶ ἐξένιζε μεγαλοπρεπῶς. Ξενοφῶντα δ' οὐκ ἐκάλει, οὐδὲ τῶν ἄλλων στρατηγῶν
4 οὐδένα. ἐρωτώντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τίς ἀνὴρ εἴη Ξενοφῶν ἀπεκρίνατο ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἴη οὐ κακός, φιλοστρατιώτης δέ· καὶ διὰ τοῦτο χεῖρόν ἐστιν αὐτῷ. καὶ οἱ εἶπον· Ἀλλ' ἢ δημαγωγεῖ ὁ ἀνὴρ τοὺς ἄνδρας;
5 καὶ ὁ Ἡρακλείδης, Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν,

ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται τῆς ἀπαγωγῆς; Ἀλλ' ἢν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, συλλέξαντες αὐτοὺς ὑπόσχησθε τὸν μισθόν, ὀλίγον ἐκείνῳ προσχόντες ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν. Πῶς ἂν οὖν, ἔφασαν, ἡμῖν 6
συλλεγεῖεν; Αὔριον ὑμᾶς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, πρῷ ἄξομεν πρὸς αὐτούς· καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐπειδὰν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἄσμενοι συνδραμοῦνται.

Αὕτη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξε. τῇ δ' ὑστεραίᾳ 7
ἄγουσιν ἐπὶ τὸ στράτευμα τοὺς Λάκωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρακλείδης, καὶ συλλέγεται ἡ στρατιά. τῷ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει τῷ ὑμᾶς ἀδικήσαντι· ἢν οὖν ἴητε σὺν ἡμῖν, τόν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε καὶ δαρεικὸν ἕκαστος οἴσετε τοῦ μηνός, λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν. καὶ οἱ στρα- 8
τιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν καὶ εὐθὺς ἀνίσταταί τις τῶν Ἀρκάδων τοῦ Ξενοφῶντος κατηγορήσων. παρῆν δὲ καὶ Σεύθης βουλόμενος εἰδέναι τί πραχθήσεται, καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἱστήκει ἔχων τὸν ἑρμηνέα· συνίει δὲ καὶ αὐτὸς ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα. ἔνθα δὴ λέ- 9
γει ὁ Ἀρκάς· Ἀλλ' ἡμεῖς μέν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ πάλαι ἂν ἤμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν ἡμᾶς δεῦρο πείσας ἀπήγαγεν, ἔνθα δὴ ἡμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν πεπαύμεθα, ὁ δὲ τοὺς ἡμετέρους πόνους ἔχει· καὶ Σεύθης ἐκεῖνον μὲν ἰδίᾳ πεπλούτικεν, ἡμᾶς δ' ἀπο-

10 στερεῖ τὸν μισθόν· ὥστε ὅ γε πρῶτος λέγων ἐγὼ εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλευσθέντα καὶ δόντα δίκην ὧν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν μισθὸν ἄν μοι δοκῶ ἔχειν καὶ οὐδὲν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις ἄχθεσθαι. μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη ὁμοίως καὶ ἄλλος. ἐκ δὲ τούτου Ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε.

11 Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄρα ἄνθρωπον ὄντα προσδοκᾶν δεῖ, ὁπότε γε καὶ ἐγὼ νῦν ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχω ἐν ᾧ πλείστην προθυμίαν ἐμαυτῷ γε δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παρεσχημένος. ἀπετραπόμην μέν γε ἤδη οἴκαδε ὡρμημένος, οὐ μὰ τὸν Δία οὔτοι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι,
12 ὡς ὠφελήσων εἴ τι δυναίμην. ἐπεὶ δ' ἦλθον, Σεύθου τουτουὶ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου μοι, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἦγον δ' ὅθεν ᾤμην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι καὶ ὑμᾶς ᾔδειν βουλομένους.
13 ἐπεὶ δ' Ἀρίσταρχος ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν ἐκώλυε διαπλεῖν, ἐκ τούτου, ὅπερ εἰκὸς δήπου ἦν, συνέλεξα
14 ὑμᾶς ὅπως βουλευσαίμεθα ὅ,τι χρὴ ποιεῖν. οὐκοῦν ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χερρόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἑαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν εἵλεσθε σὺν Σεύθῃ ἰέναι, πάντες δ' ἐψηφίσασθε ταῦτα. τί οὖν

ἐγὼ ἐνταῦθα ἠδίκησα ἀγαγὼν ὑμᾶς ἔνθα πᾶσιν ὑμῖν
ἐδόκει; ἐπεί γε μὴν ψεύδεσθαι ἤρξατο Σεύθης περὶ 15
τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαινῶ αὐτόν, δικαίως ἄν με καὶ
αἰτιῷσθε καὶ μισοῖτε· εἰ δὲ πρόσθεν αὐτῷ πάντων
μάλιστα φίλος ὢν νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι,
πῶς ἂν ἔτι δικαίως ὑμᾶς αἱρούμενος ἀντὶ Σεύθου ὑφ'
ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι περὶ ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι;
ἀλλ' εἴποιτ' ἂν ὅτι ἔξεστι καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα 16
παρὰ Σεύθου τεχνάζειν. οὐκοῦν δῆλον τοῦτό γε ὅτι,
εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ οὕτως ἐτέλει δήπου
ὡς ὧν τε ἐμοὶ δοίη στέροιτο καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτί-
σειεν, ἀλλ' οἶμαι, εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ δὴ ἐδίδου ὅπως
ἐμοὶ δοὺς μεῖον μὴ ἀποδοίη ὑμῖν τὸ πλεῖον. εἰ τοί- 17
νυν οὕτως ἔχειν οἴεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν αὐτίκα μάλα
ματαίαν ταύτην τὴν πρᾶξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆ-
σαι, ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα. δῆλον γὰρ
ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τι παρ' αὐτοῦ, ἀπαιτήσει με, καὶ
ἀπαιτήσει μέντοι δικαίως, ἐὰν μὴ βεβαιῶ τὴν πρᾶξιν
αὐτῷ ἐφ' ᾗ ἐδωροδόκουν. ἀλλὰ πολλοῦ δέω τὰ ὑμέ- 18
τερα ἔχειν· ὄμνυμι γὰρ ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πά-
σας μηδ' ἃ ἐμοὶ ἰδίᾳ ὑπέσχετο Σεύθης ἔχειν· πάρ-
εστι δὲ αὐτὸς καὶ ἀκούων σύνοιδέ μοι εἰ ἐπιορκῶ.
ἵνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, συνεπόμνυμι μηδ' ἃ οἱ 19
ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον εἰληφέναι, μὴ τοίνυν μηδ'
ὅσα τῶν λοχαγῶν ἔνιοι. καὶ τί δὴ ταῦτ' ἐποίουν; 20
ὤμην, ἄνδρες, ὅσῳ μᾶλλον συμφέροιμι τούτῳ τὴν

τότε πενίαν, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον μοι ἔσεσθαι, ὁπότε δυνασθείη. ἐγὼ δὲ ἅμα τε αὐτὸν ὁρῶ εὖ πράττοντα καὶ γιγνώσκω δὴ αὐτοῦ τὴν γνώμην.
21 εἴποι δή τις ἄν· οὔκουν αἰσχύνει οὕτω μώρως ἐξαπατώμενος; ναὶ μὰ Δία ἠσχυνόμην μέντἄν, εἰ ὑπὸ πολεμίου γε ὄντος ἐξηπατήθην· φίλῳ δὲ ὄντι ἐξαπα-
22 τᾶν αἴσχιόν μοι δοκεῖ εἶναι ἢ ἐξαπατᾶσθαι. ἐπεὶ ἥγε πρὸς φίλους ἐστὶ φυλακή, πᾶσαν οἶδα ἡμᾶς φυλαξαμένους μὴ παρασχεῖν τούτῳ πρόφασιν δικαίαν μὴ ἀποδιδόναι ἡμῖν ἃ ὑπέσχετο· οὔτε γὰρ ἠδικήσαμεν τοῦτον οὐδὲν οὔτε κατεβλακεύσαμεν τὰ τούτου οὐδὲ μὴν κατεδειλιάσαμεν οὐδὲν ἐφ' ὅ,τι ἡμᾶς οὗτος παρεκάλε-
23 σεν. ἀλλά, φαίη τις ἄν, ἔδει τἀνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἐξαπατᾶν. πρὸς ταῦτα δὴ ἀκούσατε ἃ ἐγὼ οὐκ ἄν ποτε εἶπον τούτου ἐναντίον, εἰ μή μοι παντάπασιν ἀγνώμονες ἐδοκεῖτε εἶναι ἢ
24 λίαν εἰς ἐμὲ ἀχάριστοι. ἀναμνήσθητε γὰρ ἐν ποίοις τισὶ πράγμασιν ὄντες ἐτυγχάνετε, ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. οὐκ εἰς μὲν Πέρινθον Ἀρίσταρχος ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἴα εἰσιέναι ἀποκλήσας τὰς πύλας, ὑπαίθριοι δ' ἔξω ἐστρατοπεδεύετε, μέσος δὲ χειμὼν ἦν, ἀγορᾷ δ' ἐχρῆσθε σπάνια μὲν ὁρῶντες τὰ ὤνια, σπάνιοι δ' ἔχοντες ὅτου ὠνήσεσθε,
25 ἀνάγκη δ' ἦν μένειν ἐπὶ Θρᾴκης· τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώλυον διαπλεῖν· εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ εἶναι, ἔνθα πολλοὶ μὲν ἱππῆς ἦσαν ἐναντίοι,

πολλοὶ δὲ πελτασταί, ἡμῖν δὲ ὁπλιτικὸν μὲν ἦν ᾧ 26
ἀθρόοι μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας ἴσως ἂν ἐδυνάμεθα
σῖτον λαμβάνειν οὐδέν τι ἄφθονον, ὅτῳ δὲ διώκοντες
ἂν ἢ ἀνδράποδα ἢ πρόβατα κατελαμβάνομεν οὐκ ἦν
ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἱππικὸν οὔτε πελταστικὸν ἔτι ἐγὼ
συνεστηκὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν. εἰ οὖν ἐν τοιαύτῃ 27
ἀνάγκῃ ὄντων ὑμῶν μηδ' ὁντινοῦν μισθὸν προσαιτή-
σας Σεύθην σύμμαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα καὶ
ἱππέας καὶ πελταστὰς ὧν ὑμεῖς προσεδεῖσθε, ἢ κα-
κῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλεῦσθαι πρὸ ὑμῶν; τούτων 28
γὰρ δήπου κοινωνήσαντες καὶ σῖτον ἀφθονώτερον ἐν
ταῖς κώμαις εὑρίσκετε διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς Θρᾷ-
κας κατὰ σπουδὴν μᾶλλον φεύγειν, καὶ προβάτων καὶ
ἀνδραπόδων μᾶλλον μετέσχετε. καὶ πολέμιον οὐκέτι 29
οὐδένα ἑωρῶμεν ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν ἡμῖν προσεγένετο·
τέως δὲ θαρραλέως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμιοι καὶ
ἱππικῷ καὶ πελταστικῷ κωλύοντες μηδαμῇ κατ' ὀλί-
γους ἀποσκεδαννυμένους τἀπιτήδεια ἀφθονώτερα ἡμᾶς
πορίζεσθαι. εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην τὴν 30
ἀσφάλειαν μὴ πάμπολυν μισθὸν πρὸς ἐτέλει, τοῦτο
δὴ τὸ σχέτλιον πάθημα καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῇ οἴεσθε
χρῆναι ζῶντα ἐμὲ ἀφεῖναι; νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε; 31
οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς ἐπιτηδείοις,
περιττὸν δ' ἔχοντες τοῦτο εἴ τι ἐλάβετε παρὰ Σεύ-
θου; τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐδαπανᾶτε. καὶ ταῦτα
πράττοντες οὔτ' ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν αὐτῶν ἀποθα-

δὴ τρόπος ἦν αὐτοῖς, ὄπισθεν περιβαλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησάν τινες κρεμασθέντες ἐνισχομένων τῶν πελτῶν τοῖς σταυροῖς· οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον ἁμαρτόντες τῶν ἐξόδων· οἱ δ' Ἕλληνες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης.
18 τῶν δὲ Θυνῶν ὑποστραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει τοὺς παρατρέχοντας παρ' οἰκίαν καομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους· καὶ ἔτρωσαν Ἱερώνυμόν τε Εὐοδέα λοχαγὸν καὶ Θεογένην Λοκρὸν λοχαγόν· ἀπέθανε δ' οὐδείς· κατεκαύθη μέντοι καὶ ἐσθής τινων καὶ
19 σκεύη. Σεύθης δ' ἧκε βοηθῶν σὺν ἑπτὰ ἱππεῦσι τοῖς πρώτοις καὶ τὸν σαλπικτὴν ἔχων τὸν Θρᾴκιον. καὶ ἐπείπερ ᾔσθετο, ὅσονπερ χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥστε καὶ τοῦτο φόβον συμπαρέσχε τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ἐδεξιοῦτό τε καὶ ἔλεγεν ὅτι οἷοιτο τεθνεῶτας πολλοὺς εὑρήσειν.
20 Ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δεῖται τοὺς ὁμήρους τε αὐτῷ παραδοῦναι καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συστρα-
21 τεύεσθαι· εἰ δὲ μή, αὐτὸν ἐᾶσαι. τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τοὺς ὁμήρους, πρεσβυτέρους ἄνδρας ἤδη, τοὺς κρατίστους, ὡς ἔφασαν, τῶν ὀρείων, καὶ αὐτὸς ἔρχεται σὺν τῇ δυνάμει. ἤδη δ' εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης· ἐκ γὰρ τῶν Ὀδρυσῶν ἀκούοντες ἃ πράττοι ὁ Σεύθης πολλοὶ κατέβαινον συ-
22 στρατευσόμενοι. οἱ δὲ Θυνοὶ ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὁπλίτας, πολλοὺς δὲ πελταστάς, πολ-

λοὺς δὲ ἱππέας, καταβάντες ἱκέτευον σπείσασθαι, καὶ πάντα ὡμολόγουν ποιήσειν καὶ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. ὁ δὲ Σεύθης καλέσας τὸν Ξενοφῶντα ἐπε- 23
δείκνυεν ἃ λέγοιεν, καὶ οὐκ ἂν ἔφη σπείσασθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσασθαι αὐτοὺς τῆς ἐπιθέσεως. ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' ἔγωγε ἱκανὴν νομίζω καὶ νῦν δίκην 24
ἔχειν, εἰ οὗτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἐλευθέρων. συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ τὸ λοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι ἐᾶν. οἱ μὲν οὖν ταύτῃ πάντες δὴ προσωμολόγουν.

Ὑπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θρᾷκας εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον· αὕτη δ' ἦν οὐκέτι V.
ἀρχὴ Μαισάδου, ἀλλὰ Τήρους τοῦ Ὀδρύσου. καὶ ὁ Ἡρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας παρῆν. καὶ Σεύθης ἐξαγαγὼν ζεύγη ὁρικὰ τρία, οὐ γὰρ 2
ἦν πλείω, τὰ δ' ἄλλα βοεικά, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευσεν ἓν λαβεῖν, τὰ δ' ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς. Ξενοφῶν δ' εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοί- 3
νυν ἀρκεῖ καὶ αὖθις λαβεῖν· ταῦτα δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωροῦ οἳ σὺν ἐμοὶ ἠκολούθησαν καὶ λοχαγοῖς. καὶ τῶν 4
ζευγῶν λαμβάνει ἓν μὲν Τιμασίων ὁ Δαρδανεύς, ἓν δὲ Κλέανωρ ὁ Ὀρχομένιος, ἓν δὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιός· τὰ δὲ βοεικὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμερίσθη. τὸν δὲ μισθὸν ἀποδίδωσιν ἐξεληλυθότος ἤδη τοῦ μηνὸς εἴκοσι μόνον ἡμερῶν· ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν ὅτι οὐ

5 πλεῖον ἐμπολήσαι. ὁ οὖν Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἶπεν ἐπομόσας· Δοκεῖς μοι, ὦ Ἡρακλείδη, οὐχ ὡς δεῖ κήδεσθαι Σεύθου· εἰ γὰρ ἐκήδου, ἥκες ἂν φέρων πλήρη τὸν μισθὸν καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μὴ ἄλλως ἐδύνω, καὶ ἀποδόμενος τὰ σαυτοῦ ἱμάτια.

6 Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἠχθέσθη τε καὶ ἔδεισε μὴ ἐκ τῆς Σεύθου φιλίας ἐκβληθείη, καὶ ὅ,τι ἐδύνατο ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διέβαλλε πρὸς Σεύθην.

7 οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν ὅτι οὐκ εἶχον τὸν μισθόν· Σεύθης δ' ἤχθετο αὐτῷ ὅτι ἐντόνως

8 τοῖς στρατιώταις ἀπῄτει. καὶ τέως μὲν ἀεὶ ἐμέμνητο ὡς, ἐπειδὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθῃ, παραδώσοι αὐτῷ Βισάνθην καὶ Γάνος καὶ Νέον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου οὐδενὸς ἔτι τούτων ἐμέμνητο. ὁ γὰρ Ἡρακλείδης καὶ τοῦτο διεβεβλήκει ὡς οὐκ ἀσφαλὲς εἴη τείχη παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

9 Ἐκ τούτου ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβουλεύετο τί χρὴ ποιεῖν περὶ τοῦ ἔτι ἀνωτέρω στρατεύεσθαι· ὁ δ' Ἡρακλείδης εἰσαγαγὼν τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς πρὸς Σεύθην λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτοὺς ὅτι οὐδὲν ἂν ἧττον σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν στρατιὰν ἢ Ξενοφῶν, τόν τε μισθὸν ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἔκπλεων παρέσεσθαι δυοῖν μηνοῖν, καὶ συστρατεύεσθαι ἐκέλευε.

10 καὶ ὁ Τιμασίων εἶπεν· Ἐγὼ μὲν τοίνυν οὐδ' ἂν πέντε μηνῶν μισθὸς μέλλῃ εἶναι στρατευσαίμην ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος. καὶ ὁ Φρυνίσκος καὶ ὁ Κλεάνωρ συνω-

μολόγουν τῷ Τιμασίωνι. ἐντεῦθεν ὁ Σεύθης ἐλοιδόρει 11
τὸν Ἡρακλείδην ὅτι οὐ παρεκάλει καὶ Ξενοφῶντα. ἐκ
δὲ τούτου παρακαλοῦσιν αὐτὸν μόνον. ὁ δὲ γνοὺς τοῦ
Ἡρακλείδου τὴν πανουργίαν ὅτι βούλοιτο αὐτὸν δια-
βάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς, παρέρχεται
λαβὼν τούς τε στρατηγοὺς πάντας καὶ τοὺς λοχα-
γούς. καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπείσθησαν συστρατεύεσθαι, 12
ἀφικνοῦνται ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον διὰ τῶν Με-
λινοφάγων καλουμένων Θρᾳκῶν εἰς τὸν Σαλμυδησσόν.
ἔνθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νεῶν πολλαὶ ὀκέλ-
λουσι καὶ ἐκπίπτουσαι· τέναγος γάρ ἐστιν ἐπὶ πάμ-
πολυ τῆς θαλάττης. καὶ οἱ Θρᾷκες οἱ κατὰ ταῦτα 13
οἰκοῦντες στήλαις ὁρισάμενοι τὰ καθ' αὐτοὺς ἐκπί-
πτοντα ἕκαστοι λῄζονται· τέως δ' ἔλεγον ἁρπάζοντας
πολλοὺς ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνήσκειν. ἐνταῦθα εὑρίσκοντο 14
πολλαὶ μὲν κλῖναι, πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλαὶ δὲ
βίβλοι γεγραμμέναι, καὶ τἆλλα πολλὰ ὅσα ἐν ξυλί-
νοις τεύχεσι ναύκληροι ἄγουσιν. ἐντεῦθεν ταῦτα κα-
ταστρεψάμενοι ἀπῇσαν πάλιν. ἔνθα δὴ Σεύθης εἶχε 15
στράτευμα ἤδη πλέον τοῦ Ἑλληνικοῦ· ἔκ τε γὰρ
Ὀδρυσῶν πολὺ ἔτι πλείους κατεβεβήκεσαν καὶ οἱ ἀεὶ
πειθόμενοι συνεστρατεύοντο. κατηυλίσθησαν δ' ἐν τῷ
πεδίῳ τῷ ὑπὲρ Σηλυβρίας ὅσον τριάκοντα σταδίους
ἀπέχοντες τῆς θαλάττης. καὶ μισθὸς μὲν οὐδείς πω 16
ἐφαίνετο· πρὸς δὲ τὸν Ξενοφῶντα οἵ τε στρατιῶται
παγχαλέπως εἶχον ὅ τε Σεύθης οὐκέτι οἰκείως διέκει-

το, ἀλλ' ὁπότε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλαὶ ἤδη ἀσχολίαι ἐφαίνοντο.

VI. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄντων ἀφικνοῦνται Χαρμῖνός τε ὁ Λάκων καὶ Πολύνικος παρὰ Θίβρωνος, καὶ λέγουσιν ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρατεύεσθαι ἐπὶ Τισσαφέρνην, καὶ Θίβρων ἐκπέπλευκεν ὡς πολεμήσων, καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς καὶ λέγει ὅτι δαρεικὸς ἑκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνός, τοῖς δὲ λοχαγοῖς διμοιρία, τοῖς δὲ στρατη-
2 γοῖς τετραμοιρία. ἐπεὶ δ' ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθὺς ὁ Ἡρακλείδης πυθόμενος ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσι λέγει τῷ Σεύθῃ ὅτι κάλλιστόν τι γεγένηται· οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ στρατεύματος, σὺ δ' οὐκέτι δέει· ἀποδιδοὺς δὲ τὸ στράτευμα χαριεῖ αὐτοῖς, σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσουσι τὸν μισθόν, ἀλλ'
3 ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς χώρας. ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κελεύει παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶπον ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσιν, ἔλεγεν ὅτι τό τε στράτευμα ἀποδίδωσι, φίλος τε καὶ σύμμαχος εἶναι βούλεται, καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ ξένια· καὶ ἐξένιζε μεγαλοπρεπῶς. Ξενοφῶντα δ' οὐκ ἐκάλει, οὐδὲ τῶν ἄλλων στρατηγῶν
4 οὐδένα. ἐρωτώντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τίς ἀνὴρ εἴη Ξενοφῶν ἀπεκρίνατο ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἴη οὐ κακός, φιλοστρατιώτης δέ· καὶ διὰ τοῦτο χεῖρόν ἐστιν αὐτῷ. καὶ οἱ εἶπον· Ἀλλ' ἦ δημαγωγεῖ ὁ ἀνὴρ τοὺς ἄνδρας;
5 καὶ ὁ Ἡρακλείδης, Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν,

ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται τῆς ἀπαγωγῆς; Ἀλλ' ἢν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, συλλέξαντες αὐτοὺς ὑπόσχησθε τὸν μισθόν, ὀλίγον ἐκείνῳ προσχόντες ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν. Πῶς ἂν οὖν, ἔφασαν, ἡμῖν 6
συλλεγεῖεν; Αὔριον ὑμᾶς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, πρῷ ἄξομεν πρὸς αὐτούς· καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐπειδὰν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἄσμενοι συνδραμοῦνται.

Αὕτη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξε. τῇ δ' ὑστεραίᾳ 7
ἄγουσιν ἐπὶ τὸ στράτευμα τοὺς Λάκωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρακλείδης, καὶ συλλέγεται ἡ στρατιά. τῷ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει τῷ ὑμᾶς ἀδικήσαντι· ἢν οὖν ἴητε σὺν ἡμῖν, τόν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε καὶ δαρεικὸν ἕκαστος οἴσετε τοῦ μηνός, λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν. καὶ οἱ στρα- 8
τιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν καὶ εὐθὺς ἀνίσταταί τις τῶν Ἀρκάδων τοῦ Ξενοφῶντος κατηγορήσων. παρῆν δὲ καὶ Σεύθης βουλόμενος εἰδέναι τί πραχθήσεται, καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἱστήκει ἔχων τὸν ἑρμηνέα· συνίει δὲ καὶ αὐτὸς ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα. ἔνθα δὴ λέ- 9
γει ὁ Ἀρκάς· Ἀλλ' ἡμεῖς μέν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ πάλαι ἂν ἦμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν ἡμᾶς δεῦρο πείσας ἀπήγαγεν, ἔνθα δὴ ἡμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν πεπαύμεθα, ὁ δὲ τοὺς ἡμετέρους πόνους ἔχει· καὶ Σεύθης ἐκεῖνον μὲν ἰδίᾳ πεπλούτικεν, ἡμᾶς δ' ἀπο-

10 στερεῖ τὸν μισθόν· ὥστε ὅ γε πρῶτος λέγων ἐγὼ εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλευσθέντα καὶ δόντα δίκην ὧν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν μισθὸν ἄν μοι δοκῶ ἔχειν καὶ οὐδὲν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις ἄχθεσθαι. μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη ὁμοίως καὶ ἄλλος. ἐκ δὲ τούτου Ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε.

11 Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄρα ἄνθρωπον ὄντα προσδοκᾶν δεῖ, ὁπότε γε καὶ ἐγὼ νῦν ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχω ἐν ᾧ πλείστην προθυμίαν ἐμαυτῷ γε δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παρεσχημένος. ἀπετραπόμην μέν γε ἤδη οἴκαδε ὡρμημένος, οὐ μὰ τὸν Δία οὔτοι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι,

12 ὡς ὠφελήσων εἴ τι δυναίμην. ἐπεὶ δ' ἦλθον, Σεύθου τουτοὶ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου μοι, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἦγον δ' ὅθεν ᾤμην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι καὶ ὑμᾶς ᾔδειν βουλομένους.

13 ἐπεὶ δ' Ἀρίσταρχος ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν ἐκώλυε διαπλεῖν, ἐκ τούτου, ὅπερ εἰκὸς δήπου ἦν, συνέλεξα

14 ὑμᾶς ὅπως βουλευσαίμεθα ὅ,τι χρὴ ποιεῖν. οὐκοῦν ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χερρόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἑαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν εἵλεσθε σὺν Σεύθῃ ἰέναι, πάντες δ' ἐψηφίσασθε ταῦτα. τί οὖν

ἐγὼ ἐνταῦθα ἠδίκησα ἀγαγὼν ὑμᾶς ἔνθα πᾶσιν ὑμῖν
ἐδόκει; ἐπεί γε μὴν ψεύδεσθαι ἤρξατο Σεύθης περὶ 15
τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαινῶ αὐτόν, δικαίως ἄν με καὶ
αἰτιῷσθε καὶ μισοῖτε· εἰ δὲ πρόσθεν αὐτῷ πάντων
μάλιστα φίλος ὢν νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι,
πῶς ἂν ἔτι δικαίως ὑμᾶς αἱρούμενος ἀντὶ Σεύθου ὑφ'
ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι περὶ ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι;
ἀλλ' εἴποιτ' ἂν ὅτι ἔξεστι καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα 16
παρὰ Σεύθου τεχνάζειν. οὐκοῦν δῆλον τοῦτό γε ὅτι,
εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ οὕτως ἐτέλει δήπου
ὡς ὧν τε ἐμοὶ δοίη στέροιτο καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτί-
σειεν, ἀλλ' οἶμαι, εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ δὴ ἐδίδου ὅπως
ἐμοὶ δοὺς μεῖον μὴ ἀποδοίη ὑμῖν τὸ πλεῖον. εἰ τοί- 17
νυν οὕτως ἔχειν οἴεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν αὐτίκα μάλα
ματαίαν ταύτην τὴν πρᾶξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆ-
σαι, ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα. δῆλον γὰρ
ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τι παρ' αὐτοῦ, ἀπαιτήσει με, καὶ
ἀπαιτήσει μέντοι δικαίως, ἐὰν μὴ βεβαιῶ τὴν πρᾶξιν
αὐτῷ ἐφ' ᾗ ἐδωροδόκουν. ἀλλὰ πολλοῦ δέω τὰ ὑμέ- 18
τερα ἔχειν· ὄμνυμι γὰρ ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πά-
σας μηδ' ἃ ἐμοὶ ἰδίᾳ ὑπέσχετο Σεύθης ἔχειν· πάρ-
εστι δὲ αὐτὸς καὶ ἀκούων σύνοιδέ μοι εἰ ἐπιορκῶ.
ἵνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, συνεπόμνυμι μηδ' ἃ οἱ 19
ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον εἰληφέναι, μὴ τοίνυν μηδ'
ὅσα τῶν λοχαγῶν ἔνιοι. καὶ τί δὴ ταῦτ' ἐποίουν; 20
ὤμην, ἄνδρες, ὅσῳ μᾶλλον συμφέροιμι τούτῳ τὴν

τότε πενίαν, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον μοι ἔσεσθαι, ὁπότε δυνασθείη. ἐγὼ δὲ ἅμα τε αὐτὸν ὁρῶ εὖ πράττοντα καὶ γιγνώσκω δὴ αὐτοῦ τὴν γνώμην.
21 εἴποι δή τις ἄν· οὔκουν αἰσχύνει οὕτω μώρως ἐξαπατώμενος; ναὶ μὰ Δία ἠσχυνόμην μέντἄν, εἰ ὑπὸ πολεμίου γε ὄντος ἐξηπατήθην· φίλῳ δὲ ὄντι ἐξαπα-
22 τᾶν αἴσχιόν μοι δοκεῖ εἶναι ἢ ἐξαπατᾶσθαι. ἐπεὶ ἥγε πρὸς φίλους ἐστὶ φυλακή, πᾶσαν οἶδα ἡμᾶς φυλαξαμένους μὴ παρασχεῖν τούτῳ πρόφασιν δικαίαν μὴ ἀποδιδόναι ἡμῖν ἃ ὑπέσχετο· οὔτε γὰρ ἠδικήσαμεν τοῦτον οὐδὲν οὔτε κατεβλακεύσαμεν τὰ τούτου οὐδὲ μὴν κατεδειλιάσαμεν οὐδὲν ἐφ' ὅ,τι ἡμᾶς οὗτος παρεκάλε-
23 σεν. ἀλλά, φαίη τις ἄν, ἔδει τἀνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἐξαπατᾶν. πρὸς ταῦτα δὴ ἀκούσατε ἃ ἐγὼ οὐκ ἄν ποτε εἶπον τούτου ἐναντίον, εἰ μή μοι παντάπασιν ἀγνώμονες ἐδοκεῖτε εἶναι ἢ
24 λίαν εἰς ἐμὲ ἀχάριστοι. ἀναμνήσθητε γὰρ ἐν ποίοις τισὶ πράγμασιν ὄντες ἐτυγχάνετε, ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. οὐκ εἰς μὲν Πέρινθον Ἀρίσταρχος ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἴα εἰσιέναι ἀποκλήσας τὰς πύλας, ὑπαίθριοι δ' ἔξω ἐστρατοπεδεύετε, μέσος δὲ χειμὼν ἦν, ἀγορᾷ δ' ἐχρῆσθε σπάνια μὲν ὁρῶντες τὰ ὤνια, σπάνιοι δ' ἔχοντες ὅτου ὠνήσεσθε,
25 ἀνάγκη δ' ἦν μένειν ἐπὶ Θρᾴκης· τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώλυον διαπλεῖν· εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ εἶναι, ἔνθα πολλοὶ μὲν ἱππῆς ἦσαν ἐναντίοι,

πολλοὶ δὲ πελτασταί, ἡμῖν δὲ ὁπλιτικὸν μὲν ἦν ᾧ 26
ἀθρόοι μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας ἴσως ἂν ἐδυνάμεθα
σῖτον λαμβάνειν οὐδέν τι ἄφθονον, ὅτῳ δὲ διώκοντες
ἂν ἢ ἀνδράποδα ἢ πρόβατα κατελαμβάνομεν οὐκ ἦν
ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἱππικὸν οὔτε πελταστικὸν ἔτι ἐγὼ
συνεστηκὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν. εἰ οὖν ἐν τοιαύτῃ 27
ἀνάγκῃ ὄντων ὑμῶν μηδ' ὁντινοῦν μισθὸν προσαιτή-
σας Σεύθην σύμμαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα καὶ
ἱππέας καὶ πελταστὰς ὧν ὑμεῖς προσεδεῖσθε, ἢ κα-
κῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλεῦσθαι πρὸ ὑμῶν; τούτων 28
γὰρ δήπου κοινωνήσαντες καὶ σῖτον ἀφθονώτερον ἐν
ταῖς κώμαις εὑρίσκετε διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς Θρᾷ-
κας κατὰ σπουδὴν μᾶλλον φεύγειν, καὶ προβάτων καὶ
ἀνδραπόδων μᾶλλον μετέσχετε. καὶ πολέμιον οὐκέτι 29
οὐδένα ἑωρῶμεν ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν ἡμῖν προσεγένετο·
τέως δὲ θαρραλέως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμιοι καὶ
ἱππικῷ καὶ πελταστικῷ κωλύοντες μηδαμῇ κατ' ὀλί-
γους ἀποσκεδαννυμένους τἀπιτήδεια ἀφθονώτερα ἡμᾶς
πορίζεσθαι. εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην τὴν 30
ἀσφάλειαν μὴ πάμπολυν μισθὸν πρὸς ἐτέλει, τοῦτο
δὴ τὸ σχέτλιον πάθημα καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῇ οἴεσθε
χρῆναι ζῶντα ἐμὲ ἀφεῖναι; νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε; 31
οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς ἐπιτηδείοις,
περιττὸν δ' ἔχοντες τοῦτο εἴ τι ἐλάβετε παρὰ Σεύ-
θου; τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐδαπανᾶτε. καὶ ταῦτα
πράττοντες οὔτ' ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν αὐτῶν ἀποθα-

32 νόντας οὔτε ζῶντας ἀπεβάλετε. εἰ δέ τι καλὸν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, οὐ κἀκεῖνο σῶν ἔχετε καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλην εὔκλειαν προσειλήφατε καὶ τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Θρᾷκας ἐφ' οὓς ἐστρατεύσασθε κρατήσαντες; ἐγὼ μὲν ὑμᾶς φημι δικαίως ἂν ὧν ἐμοὶ χαλεπαίνετε τούτων τοῖς θεοῖς
33 χάριν εἰδέναι ὡς ἀγαθῶν. καὶ τὰ μὲν δὴ ὑμέτερα τοιαῦτα. ἄγετε δὴ πρὸς θεῶν καὶ τὰ ἐμὰ σκέψασθε ὡς ἔχει. ἐγὼ γὰρ ὅτε μὲν πρότερον ἀπῇα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολὺν πρὸς ὑμῶν ἀπεπορευόμην, ἔχων δὲ δι' ὑμᾶς καὶ πρὸς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὔκλειαν, ἐπιστευόμην δ' ὑπὸ Λακεδαιμονίων· οὐ γὰρ
34 ἂν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς. νῦν δ' ἀπέρχομαι πρὸς μὲν Λακεδαιμονίους ὑφ' ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθῃ δ' ἀπηχθημένος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἤλπιζον εὖ ποιήσας μεθ' ὑμῶν ἀποστροφὴν καὶ ἐμοὶ καλὴν καὶ
35 παισίν, εἰ γένοιντο, καταθήσεσθαι. ὑμεῖς δ', ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀπήχθημαί τε πλεῖστα καὶ ταῦτα πολὺ κρείττοσιν ἐμαυτοῦ, πραγματευόμενός τε οὐδὲ νῦν πω πέπαυμαι ὅ,τι δύναμαι ἀγαθόν, τοιαύτην ἔχετε γνώμην
36 περὶ ἐμοῦ. ἀλλ' ἔχετε μέν με οὔτε φεύγοντα λαβόντες οὔτε ἀποδιδράσκοντα· ἢν δὲ ποιήσητε ἃ λέγετε, ἴστε ὅτι ἄνδρα κατακεκονότες ἔσεσθε πολλὰ μὲν δὴ πρὸ ὑμῶν ἀγρυπνήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα καὶ κινδυνεύσαντα καὶ ἐν τῷ μέρει καὶ παρὰ τὸ μέρος, θεῶν δ' ἵλεων ὄντων καὶ τρόπαια βαρβά-

ρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στησάμενον, ὅπως δέ γε μη-
δενὶ τῶν Ἑλλήνων πολέμιοι γένοισθε, πᾶν ὅσαν ἐγὼ
ἐδυνάμην πρὸς ὑμᾶς διατεινάμενον. καὶ γὰρ οὖν νῦν 37
ὑμῖν ἔξεστιν ἀνεπιλήπτως πορεύεσθαι ὅποι ἂν ἐθέλητε
καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὑμεῖς δέ, ὅτε
πολλὴ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται, καὶ πλεῖτε ἔνθα δὴ
ἐπιθυμεῖτε πάλαι, δέονταί τε ὑμῶν οἱ μέγιστον δυνά-
μενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγεμόνες δὲ ἥκουσιν οἱ
κράτιστοι νομιζόμενοι εἶναι, νῦν δὴ καιρὸς ὑμῖν δοκεῖ
εἶναι ὡς τάχιστα ἐμὲ κατακανεῖν; οὐ μὴν ὅτε γε ἐν 38
τοῖς ἀπόροις ἦμεν, ὦ πάντων μνημονικώτατοι, ἀλλὰ
καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε καὶ ἀεὶ ὡς εὐεργέτου με-
μνήσεσθαι ὑπισχνεῖσθε. οὐ μέντοι ἀγνώμονες οὐδ' οὗ-
τοί εἰσιν οἱ νῦν ἥκοντες ἐφ' ὑμᾶς· ὥστε, ὡς ἐγὼ οἶ-
μαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίονες εἶναι τοιοῦτοι ὄν-
τες περὶ ἐμέ. ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύσατο.

Χαρμῖνος δ' ὁ Λακεδαιμόνιος ἀναστὰς εἶπεν· Οὐ 39
τὼ σιώ, ἀλλ' ἐμοὶ μέντοι οὐ δικαίως δοκεῖτε τῷ ἀν-
δρὶ τούτῳ χαλεπαίνειν· ἔχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ
μαρτυρῆσαι. Σεύθης γὰρ ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ Πολυ-
νίκου περὶ Ξενοφῶντος τίς ἀνὴρ εἴη ἄλλο μὲν οὐδὲν
εἶχε μέμψασθαι, ἄγαν δὲ φιλοστρατιώτην ἔφη αὐ-
τὸν εἶναι· διὸ καὶ χεῖρον αὐτῷ εἶναι πρὸς ἡμῶν τε
τῶν Λακεδαιμονίων καὶ πρὸς αὐτοῦ. ἀναστὰς ἐπὶ 40
τούτῳ Εὐρύλοχος Λουσιάτης εἶπε· Καὶ δοκεῖ γέ μοι,
ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν στρα-

τηγῆσαι, παρὰ Σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν ἀναπρᾶξαι
ἢ ἑκόντος ἢ ἄκοντος, καὶ μὴ πρότερον ἡμᾶς ἀπαγα-
41 γεῖν. Πολυκράτης δ' Ἀθηναῖος εἶπεν ἐνετὸς ὑπὸ Ξε-
νοφῶντος· Ὁρῶ γε μήν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, καὶ Ἡρα-
κλείδην ἐνταῦθα παρόντα, ὃς παραλαβὼν τὰ χρή-
ματα ἃ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀποδόμενος οὔτε
Σεύθῃ ἀπέδωκεν οὔτε ἡμῖν τὰ γιγνόμενα, ἀλλ' αὐτὸς
κλέψας πέπαται. ἢν οὖν σωφρονῶμεν, ἐξόμεθα αὐ-
τοῦ· οὐ γὰρ δὴ οὗτός γε, ἔφη, Θρᾷξ ἐστιν, ἀλλ'
Ἕλλην ὢν Ἕλληνας ἀδικεῖ.
42 Ταῦτ' ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης μάλα ἐξεπλάγη·
καὶ προσελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς, ἢν σωφρονῶ-
μεν, ἄπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας· καὶ
ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ᾤχοντο ἀπελαύνοντες εἰς
43 τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει
Ἀβροζέλμην τὸν ἑαυτοῦ ἑρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα καὶ
κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ' ἑαυτῷ ἔχοντα χιλίους
ὁπλίτας, καὶ ὑπισχνεῖται αὐτῷ ἀποδώσειν τά τε χω-
ρία τὰ ἐπὶ θαλάττῃ καὶ τἄλλα ἃ ὑπέσχετο. καὶ ἐν
ἀπορρήτῳ ποιησάμενος λέγει ὅτι ἀκήκοε Πολυνίκου ὡς
εἰ ὑποχείριος ἔσται Λακεδαιμονίοις, σαφῶς ἀποθα-
44 νοῖτο ὑπὸ Θίβρωνος. ἐπέστελλον δὲ ταῦτα καὶ ἄλλοι
πολλοὶ τῷ Ξενοφῶντι ὡς διαβεβλημένος εἴη καὶ φυ-
λάττεσθαι δέοι. ὁ δ' ἀκούων ταῦτα δύο ἱερεῖα λαβὼν
ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ πότερά οἱ λῷον καὶ ἄμεινον
εἴη μένειν παρὰ Σεύθῃ ἐφ' οἷς Σεύθης λέγει ἢ

ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. ἀναιρεῖ δ' αὐτῷ ἀπιέναι.

Ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο προ- VII.
σωτέρω· οἱ δ' Ἕλληνες ἐσκήνησαν εἰς κώμας ὅθεν
ἔμελλον πλεῖστα ἐπισιτισάμενοι ἐπὶ θάλατταν ἥξειν.
αἱ δὲ κῶμαι αὗται ἦσαν δεδομέναι ὑπὸ Σεύθου Μη-
δοσάδῃ. ὁρῶν οὖν ὁ Μηδοσάδης δαπανώμενα τὰ ἑαυ- 2
τοῦ ἐν ταῖς κώμαις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χαλεπῶς
ἔφερε· καὶ λαβὼν ἄνδρα Ὀδρύσην δυνατώτατον τῶν
ἄνωθεν καταβεβηκότων καὶ ἱππέας ὅσον τριάκοντα
ἔρχεται καὶ προκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ στρατεύματος, καὶ ὃς λαβών τινας τῶν λοχαγῶν
καὶ ἄλλους τῶν ἐπιτηδείων προσέρχεται. ἔνθα δὴ λέ- 3
γει Μηδοσάδης· Ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, τὰς ἡμετέρας
κώμας πορθοῦντες. προλέγομεν οὖν ὑμῖν, ἐγώ τε ὑπὲρ
Σεύθου καὶ ὅδε ἀνὴρ παρὰ Μηδόκου ἥκων τοῦ ἄνω
βασιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐπι-
τρέψομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν
χώραν, ὡς πολεμίους ἀλεξόμεθα.

Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ σοὶ μὲν 4
τοιαῦτα λέγοντι καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπόν· τούτου
δ' ἕνεκα τοῦ νεανίσκου λέξω, ἵν' εἰδῇ οἷοί τε ὑμεῖς ἐστε
καὶ οἷοι ἡμεῖς. ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, πρὶν ὑμῖν φίλοι 5
γενέσθαι ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης τῆς χώρας ὅποι
ἐβουλόμεθα, ἣν μὲν ἐθέλοιμεν πορθοῦντες, ἣν δ' ἐθέ-
λοιμεν κάοντες, καὶ σὺ ὁπότε πρὸς ἡμᾶς ἔλθοις πρεσ- 6
βεύων, ηὐλίζου παρ' ἡμῖν οὐδένα φοβούμενος τῶν πο-

λεμίων· ὑμεῖς δ' οὐκ ἦτε εἰς τήνδε τὴν χώραν, ἢ εἴ
ποτε ἔλθοιτε, ὡς ἐν κρειττόνων χώρᾳ ηὐλίζεσθε ἐγκε-
7 χαλινωμένοις τοῖς ἵπποις. ἐπεὶ δ' ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε
καὶ δι' ἡμᾶς σὺν θεοῖς ἔχετε τήνδε τὴν χώραν, νῦν
δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας ἣν παρ'
ἡμῶν ἐλόντων κατὰ κράτος παρελάβετε· ὡς γὰρ αὐ-
τὸς οἶσθα, οἱ πολέμιοι οὐχ ἱκανοὶ ἦσαν ἡμᾶς ἐξε-
8 λαύνειν. καὶ οὐχ ὅπως δῶρα δοὺς καὶ εὖ ποιήσας
ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθες ἀξιοῖς ἡμᾶς ἀποπέμψασθαι, ἀλλ'
ἀποπορευομένους ἡμᾶς οὐδ' ἐναυλισθῆναι ὅσον δύνα-
9 σαι ἐπιτρέπεις. καὶ ταῦτα λέγων οὔτε θεοὺς αἰσχύνει
οὔτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν μέν σε ὁρᾷ πλου-
τοῦντα, πρὶν δ' ἡμῖν φίλον γενέσθαι ἀπὸ λῃστείας
10 τὸν βίον ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἔφησθα. ἀτὰρ τί καὶ πρὸς
ἐμὲ λέγεις ταῦτα; ἔφη· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι ἄρχω,
ἀλλὰ Λακεδαιμόνιοι, οἷς ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στρά-
τευμα ἀπαγαγεῖν οὐδὲν ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὦ θαυ-
μασιώτατοι, ὅπως ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς ὅτε πρὸς
ὑμᾶς ἦγον, οὕτω καὶ ἐχαρισάμην νῦν ἀποδιδούς.
11 Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· Ἐγὼ
μέν, ὦ Μηδόσαδες, κατὰ γῆς καταδύομαι ὑπὸ τῆς
αἰσχύνης ἀκούων ταῦτα. καὶ εἰ μὲν πρόσθεν ἠπιστά-
μην, οὐδ' ἂν συνηκολούθησά σοι· καὶ νῦν ἄπειμι.
οὐδὲ γὰρ ἂν Μήδοκός με ὁ βασιλεὺς ἐπαινοίη, εἰ ἐξε-
12 λαύνοιμι τοὺς εὐεργέτας. ταῦτ' εἰπὼν ἀναβὰς ἐπὶ
τὸν ἵππον ἀπήλαυνε καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἱππῆς

πλὴν τεττάρων ἢ πέντε. ὁ δὲ Μηδοσάδης, ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ χώρα πορθουμένη, ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τὼ Λακεδαιμονίω. καὶ ὃς λαβὼν τοὺς ἐπιτη- 13
δειοτάτους προσῆλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ Πολυνίκῳ καὶ ἔλεξεν ὅτι καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης προερῶν ἅπερ αὐτῷ, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. οἶμαι ἂν οὖν, ἔφη, ὑμᾶς 14
ἀπολαβεῖν τῇ στρατιᾷ τὸν ὀφειλόμενον μισθόν, εἰ εἴποιτε ὅτι δεδέηται ὑμῶν ἡ στρατιὰ συναναπρᾶξαι τὸν μισθὸν ἢ παρ' ἑκόντος ἢ παρ' ἄκοντος Σεύθου· καὶ ὅτι τούτων τυχόντες προθύμως ἂν συνέπεσθαι ὑμῖν φασι· καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι λέγειν· καὶ ὅτι ὑπέσχεσθε αὐτοῖς τότε ἀπιέναι ὅταν τὰ δίκαια
ἔχωσιν οἱ στρατιῶται. ἀκούσαντες οἱ Λάκωνες ταῦτα 15
ἔφασαν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ὁποῖ' ἂν δύνωνται κράτιστα· καὶ εὐθὺς ἐπορεύοντο ἔχοντες πάντας τοὺς ἐπικαιρίους. ἐλθὼν δ' ἔλεξε Χαρμῖνος· Εἰ μὲν σύ τι ἔχεις, ὦ Μηδόσαδες, πρὸς ἡμᾶς λέγειν, εἰ δὲ μή, ἡμεῖς πρὸς σὲ ἔχομεν. ὁ δὲ Μηδοσάδης μάλα δὴ ὑφειμένως· Ἀλλ' 16
ἐγὼ μὲν λέγω, ἔφη, καὶ Σεύθης ταὐτά, ὅτι ἀξιοῦμεν τοὺς φίλους ἡμῖν γεγενημένους μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ' ὑμῶν. ὅ,τι γὰρ ἂν τούτους κακῶς ποιῆτε ἡμᾶς ἤδη ποιεῖτε· ἡμέτεροι γάρ εἰσιν. Ἡμεῖς τοίνυν, ἔφα- 17
σαν οἱ Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἂν ὁπότε τὸν μισθὸν ἔχοιεν οἱ ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μή, ἐρχόμεθα μὲν καὶ νῦν βοηθήσοντες τούτοις καὶ τιμωρησόμενοι ἄνδρας οἳ τούτους παρὰ τοὺς ὅρκους ἠδίκησαν. ἦν δὲ

δὴ καὶ ὑμεῖς τοιοῦτοι ἦτε, ἐνθένδε ἀρξόμεθα τὰ δίκαια
18 λαμβάνειν. ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐθέλοιτε δ' ἂν τούτοις, ὦ Μηδόσαδες, ἐπιτρέψαι, ἐπειδὴ φίλους φατὲ εἶναι ὑμῖν, ἐν ὧν τῇ χώρᾳ ἐσμέν, ὁπότερ' ἂν ψηφίσωνται, εἴθ' ὑμᾶς προσήκει ἐκ τῆς χώρας ἀπιέναι
19 εἴθ' ἡμᾶς; ὁ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη· ἐκέλευε δὲ μάλιστα μὲν αὐτὼ τὼ Λάκωνε ἐλθεῖν παρὰ Σεύθην περὶ τοῦ μισθοῦ, καὶ οἴεσθαι ἂν Σεύθην πεῖσαι· εἰ δὲ μή, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ συμπράξειν ὑπισχνεῖτο. ἐδεῖτο δὲ τὰς κώμας μὴ κάειν.

20 Ἐντεῦθεν πέμπουσι Ξενοφῶντα καὶ σὺν αὐτῷ οἳ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι. ὁ δ' ἐλθὼν λέγει πρὸς Σεύθην· Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὦ Σεύθη, πάρειμι, ἀλλὰ
21 διδάξων, ἢν δύνωμαι, ὡς οὐ δικαίως μοι ἠχθέσθης ὅτι ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπῄτουν σε προθύμως ἃ ὑπέσχου αὐτοῖς· σοὶ γὰρ ἔγωγε οὐχ ἧττον ἐνόμιζον
22 σύμφορον εἶναι ἀποδοῦναι ἢ ἐκείνοις ἀπολαβεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ οἶδα μετὰ τοὺς θεοὺς εἰς τὸ φανερόν σε τούτους καταστήσαντας, ἐπεί γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων, ὥστε οὐχ οἷόν τέ σοι λανθάνειν οὔτ' ἤν τι καλὸν οὔτ' ἤν τι
23 αἰσχρὸν ποιήσῃς. τοιούτῳ δὲ ὄντι ἀνδρὶ μέγα μέν μοι ἔδόκει εἶναι μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως ἀποπέμψασθαι ἄνδρας εὐεργέτας, μέγα δ' εὖ ἀκούειν ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων, τὸ δὲ μέγιστον μηδαμῶς ἄπιστον
24 σαυτὸν καταστῆσαι ὅ,τι λέγοις. ὁρῶ γὰρ τῶν μὲν

ἀπίστων ματαίους καὶ ἀδυνάτους καὶ ἀτίμους τοὺς λόγους πλανωμένους· οἳ δ' ἂν φανεροὶ ὦσιν ἀληθειαν ἀσκοῦντες, τούτων οἱ λόγοι, ἤν τι δέωνται, οὐδὲν μεῖον δύνανται ἀνύτεσθαι ἢ ἄλλων ἡ βία· ἤν τέ τινας σωφρονίζειν βούλωνται, γιγνώσκω τὰς τούτων ἀπειλὰς οὐχ ἧττον σωφρονιζούσας ἢ ἄλλων τὸ ἤδη κολάζειν· ἤν τέ τῷ τι ὑπισχνῶνται οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, οὐδὲν μεῖον διαπράττονται ἢ ἄλλοι παραχρῆμα διδόντες. ἀναμνήσθητι δὲ καὶ σὺ τί προτελέσας ἡμῖν συμ- 25
μάχους ἡμᾶς ἔλαβες. οἶσθ' ὅτι οὐδέν· ἀλλὰ πιστευθεὶς ἀληθεύσειν ἃ ἔλεγες ἐπῆρας τοσούτους ἀνθρώπους συστρατεύσασθαί τε καὶ κατεργάσασθαί σοι ἀρχὴν οὐ τριάκοντα μόνον ἀξίαν ταλάντων, ὅσα οἴονται δεῖν οὗτοι νῦν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ πολλαπλασίων. οὐκοῦν 26
τοῦτο μὲν πρῶτον τὸ πιστεύεσθαί σε τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοι κατειργασμένον τούτων τῶν χρημάτων πιπράσκεται. ἴθι δὴ ἀναμνήσθητι πῶς μέγα ἡγοῦ τότε 27
καταπρᾶξαι ἃ νῦν καταστρεψάμενος ἔχεις. ἐγὼ μὲν εὖ οἶδ' ὅτι ηὔξω ἂν τὰ νῦν πεπραγμένα μᾶλλόν σοι καταπραχθῆναι ἢ πολλαπλάσια τούτων τῶν χρημάτων γενέσθαι. ἐμοὶ τοίνυν μεῖζον βλάβος καὶ αἴσχιον 28
δοκεῖ εἶναι τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσῳπερ χαλεπώτερον ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι ἢ ἀρχὴν μὴ πλουτῆσαι, καὶ ὅσῳ λυπηρότερον ἐκ βασιλέως ἰδιώτην φανῆναι ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. οὐκοῦν ἐπίστασαι μὲν ὅτι οἱ νῦν σοι ὑπήκοοι 29

γενόμενοι οὐ φιλίᾳ τῇ σῇ ἐπείσθησαν ὑπὸ σοῦ ἄρχεσθαι ἀλλ' ἀνάγκῃ, καὶ ὅτι ἐπιχειροῖεν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίγνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι.
30 ποτέρως οὖν οἴει μᾶλλον ἂν φοβεῖσθαί τε αὐτοὺς καὶ σωφρονεῖν τὰ πρὸς σέ, εἰ ὁρῷέν σοι τοὺς στρατιώτας οὕτω διακειμένους ὡς νῦν τε μένοντας ἄν, εἰ σὺ κελεύοις, αὖθίς τ' ἂν ταχὺ ἐλθόντας, εἰ δέοι, ἄλλους τε τούτων περὶ σοῦ ἀκούοντας πολλὰ ἀγαθὰ ταχὺ ἄν σοι ὁπότε βούλοιο παραγενέσθαι, ἢ εἰ καταδοξάσειαν μήτ' ἂν ἄλλους σοι ἐλθεῖν δι' ἀπιστίαν ἐκ τῶν νῦν γεγενημένων τούτους τε αὐτοῖς εὐνουστέρους εἶναι ἢ
31 σοί; ἀλλὰ μὴν οὐδὲν πλήθει γε ἡμῶν λειφθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ προστατῶν ἀπορίᾳ. οὐκοῦν νῦν καὶ τοῦτο κίνδυνος μὴ λάβωσι προστάτας αὐτῶν τινας τούτων οἳ νομίζουσιν ὑπὸ σοῦ ἀδικεῖσθαι, ἢ καὶ τούτων κρείττονας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐὰν οἱ μὲν στρατιῶται ὑπισχνῶνται προθυμότερον αὐτοῖς συστρατεύσεσθαι, ἂν τὰ παρὰ σοῦ νῦν ἀναπράξωσιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὸ δεῖσθαι τῆς στρατιᾶς συναινέσωσιν
32 αὐτοῖς ταῦτα. ὅτι γε μὴν οἱ νῦν σοὶ Θρᾷκες γενόμενοι πολὺ ἂν προθυμότερον ἴοιεν ἐπὶ σὲ ἢ σὺν σοὶ οὐκ ἄδηλον· σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος δουλεία ὑπάρχει
33 αὐτοῖς, κρατουμένου δέ σου ἐλευθερία. εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἤδη τι δεῖ ὡς σῆς οὔσης, ποτέρως ἂν οἴει ἀπαθῆ κακῶν μᾶλλον αὐτὴν εἶναι, εἰ οὗτοι οἱ στρατιῶται ἀπολαβόντες ἃ ἐγκαλοῦσιν εἰρήνην κατα-

λιπόντες οἴχοιντο, ἢ εἰ οὗτοί τε μένοιεν ὡς ἐν πολε-
μίᾳ σύ τε ἄλλους πειρῷο πλείονας τούτων ἔχων ἀντι-
στρατοπεδεύεσθαι δεομένους τῶν ἐπιτηδείων; ἀργύριον 34
δὲ ποτέρως ἂν πλέον ἀναλωθείη, εἰ τούτοις τὸ ὀφει-
λόμενον ἀποδοθείη, ἢ εἰ ταῦτά τε ὀφείλοιτο ἄλλους
τε κρείττονας τούτων δέοι σε μισθοῦσθαι; ἀλλὰ γὰρ 35
Ἡρακλείδῃ, ὡς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμπολυ δοκεῖ τοῦ-
το τὸ ἀργύριον εἶναι. ἦ μὴν πολύ γέ ἐστιν ἔλαττον
νῦν σοι καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀποδοῦναι ἢ πρὶν ἡμᾶς
ἐλθεῖν πρὸς σὲ τὸ δέκατον τούτου μέρος. οὐ γὰρ ἀριθ- 36
μός ἐστιν ὁ ὁρίζων τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύ-
ναμις τοῦ τε ἀποδιδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος. σοὶ
δὲ νῦν ἡ κατ' ἐνιαυτὸν πρόσοδος πλείων ἔσται ἢ πρό-
σθεν τὰ παρόντα πάντα. ἐγὼ μέν, ὦ Σεύθη, ταῦτα 37
ὡς φίλου ὄντος σου προὐνοούμην, ὅπως σύ τε ἄξιος
δοκοίης εἶναι ὧν οἱ θεοί σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν ἐγώ τε μὴ
διαφθαρείην ἐν τῇ στρατιᾷ. εὖ γὰρ ἴσθ' ὅτι νῦν ἐγὼ 38
οὔτ' ἂν ἐχθρὸν βουλόμενος κακῶς ποιῆσαι δυνηθείην
σὺν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ οὔτ' ἂν εἴ σοι πάλιν βουλοί-
μην βοηθῆσαι, ἱκανὸς ἂν γενοίμην. οὕτω γὰρ πρός
με ἡ στρατιὰ διάκειται. καίτοι αὐτόν σε μάρτυρα 39
σὺν θεοῖς εἰδόσι ποιοῦμαι ὅτι οὔτ' ἔχω παρὰ σοῦ ἐπὶ
τοῖς στρατιώταις οὐδὲν οὔτ' ᾔτησα πώποτε εἰς τὸ
ἴδιον τὰ ἐκείνων οὔθ' ἃ ὑπέσχου μοι ἀπῄτησα· ὄμνυ- 40
μι δέ σοι μηδ' ἀποδιδόντος δέξασθαι ἄν, εἰ μὴ καὶ
οἱ στρατιῶται ἔμελλον τὰ ἑαυτῶν συναπολαμβάνειν.

αἰσχρὸν γὰρ ἦν τὰ μὲν ἐμὰ διαπεπρᾶχθαι, τὰ δ'
ἐκείνων περιιδεῖν ἐμὲ κακῶς ἔχοντα ἄλλως τε καὶ
41 τιμώμενον ὑπ' ἐκείνων. καίτοι Ἡρακλείδῃ γε λῆρος
πάντα δοκεῖ εἶναι πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς
τρόπου· ἐγὼ δέ, ὦ Σεύθη, οὐδὲν νομίζω ἀνδρὶ ἄλλως
τε καὶ ἄρχοντι κάλλιον εἶναι κτῆμα οὐδὲ λαμπρότε-
42 ρον ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης καὶ γενναιότητος. ὁ γὰρ
ταῦτ' ἔχων πλουτεῖ μὲν ὄντων φίλων πολλῶν, πλου-
τεῖ δὲ καὶ ἄλλων βουλομένων γενέσθαι, καὶ εὖ μὲν
πράττων ἔχει τοὺς συνησθησομένους, ἐὰν δέ τι σφαλῇ,
43 οὐ σπανίζει τῶν βοηθησόντων. ἀλλὰ γὰρ εἰ μήτ' ἐκ
τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθες ὅτι σοι ἐκ τῆς ψυχῆς
φίλος ἦν, μήτ' ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων δύνασαι τοῦτο
γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν στρατιωτῶν λόγους πάντως
κατανόησον· παρῆσθα γὰρ καὶ ἤκουες ἃ ἔλεγον οἱ ψέ-
44 γειν ἐμὲ βουλόμενοι. κατηγόρουν μὲν γάρ μου πρὸς
Λακεδαιμονίους ὡς σὲ περὶ πλείονος ποιοίμην ἢ Λακε-
δαιμονίους, αὐτοὶ δ' ἐνεκάλουν ἐμοὶ ὡς μᾶλλον μέλοι
μοι ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν. ἔφα-
45 σαν δέ με καὶ δῶρα ἔχειν παρὰ σοῦ. καίτοι τὰ δῶρα
ταῦτα πότερον οἴει αὐτοὺς κακόνοιάν τινα ἐνιδόντας
μοι πρὸς σὲ αἰτιᾶσθαί με ἔχειν παρὰ σοῦ ἢ προθυμίαν
46 πολλὴν περὶ σὲ κατανοήσαντας; ἐγὼ μὲν οἶμαι πάν-
τας ἀνθρώπους νομίζειν εὔνοιαν δεῖν ἀποκεῖσθαι τούτῳ
παρ' οὗ ἂν δῶρά τις λαμβάνῃ. σὺ δὲ πρὶν μὲν ὑπη-
ρετῆσαί τί σοι ἐμὲ ἐδέξω ἡδέως καὶ ὄμμασι καὶ φωνῇ

καὶ ξενίοις καὶ ὅσα ἔσοιτο ὑπισχνούμενος οὐκ ἐνεπίμπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέπραξας ἃ ἐβούλου καὶ γεγένησαι ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην μέγιστος, νῦν οὕτω με ἄτιμον ὄντα ἐν τοῖς στρατιώταις τολμᾷς περιορᾶν; ἀλλὰ μὴν ὅτι 47
σοι δόξει ἀποδοῦναι πιστεύω καὶ τὸν χρόνον διδάξειν σε καὶ αὐτόν γέ σε οὐχὶ ἀνέξεσθαι τούς σοι προεμένους εὐεργεσίαν ὁρῶντά σοι ἐγκαλοῦντας. δέομαι οὖν σου, ὅταν ἀποδιδῷς, προθυμεῖσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοιοῦτον ποιῆσαι οἷόνπερ καὶ παρέλαβες.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ 48
τοῦ μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν· καὶ πάντες Ἡρακλείδην τοῦτον ὑπώπτευσαν εἶναι· ἐγὼ γάρ, ἔφη, οὔτε διενοήθην πώποτε ἀποστερῆσαι ἀποδώσω τε. ἐν- 49
τεῦθεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἐπεὶ τοίνυν διανοεῖ ἀποδιδόναι, νῦν ἐγώ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδοῦναι, καὶ μὴ περιιδεῖν με διὰ σὲ ἀνομοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε καὶ ὅτε πρὸς σὲ ἀφικόμεθα. ὁ δ' εἶ- 50
πεν· Ἀλλ' οὔτ' ἐν τοῖς στρατιώταις ἔσει δι' ἐμὲ ἀτιμότερος ἄν τε μένῃς παρ' ἐμοὶ χιλίους μόνους ὁπλίτας ἔχων, ἐγώ σοι τά τε χωρία ἀποδώσω καὶ τἆλλα ἃ ὑπεσχόμην. ὁ δὲ πάλιν εἶπε· Ταῦτα μὲν ἔχειν 51
οὕτως οὐχ οἷόν τε· ἀπόπεμπε δ' ἡμᾶς. Καὶ μήν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερόν γέ σοι οἶδα ὂν παρ' ἐμοὶ μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· Ἀλλὰ τὴν 52
μὲν σὴν πρόνοιαν ἐπαινῶ· ἐμοὶ δὲ μένειν οὐχ οἷόν τε· ὅπου δ' ἂν ἐγὼ ἐντιμότερος ὦ, νόμιζε καὶ σοὶ τοῦτο

53 ἀγαθὸν ἔσεσθαι. ἐντεῦθεν λέγει Σεύθης· Ἀργύριον μὲν οὐκ ἔχω ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τοῦτό σοι δίδωμι, τάλαντον· βοῦς δ' ἑξακοσίους καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχίλια καὶ ἀνδράποδα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ταῦτα λαβὼν καὶ τοὺς τῶν ἀδικησάντων σε ὁμήρους προσλα-
54 βὼν ἄπιθι. γελάσας ὁ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἢν οὖν μὴ ἐξικνῆται ταῦτ' εἰς τὸν μισθόν, τίνος τάλαντον φήσω ἔχειν; ἆρ' οὐκ, ἐπειδὴ καὶ ἐπικίνδυνόν μοί ἐστιν, ἀπιόντα γε ἄμεινον φυλάττεσθαι πέτρους; ἤκουες δὲ τὰς ἀπειλάς.

55 Τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἔμεινε. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέδωκέ τε αὐτοῖς ἃ ὑπέσχετο καὶ τοὺς ἑλῶντας συνέπεμψεν. οἱ δὲ στρατιῶται τέως μὲν ἔλεγον ὡς ὁ Ξενοφῶν οἴχοιτο ὡς Σεύθην οἰκήσων καὶ ἃ ὑπέσχετο αὐτῷ ληψόμενος· ἐπεὶ δ' εἶδον, ἥσθησαν καὶ προσέ-
56 θεον. Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ εἶδε Χαρμῖνόν τε καὶ Πολύνικον, Ταῦτα, ἔφη, σέσωσται δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν· ὑμεῖς δὲ διαθέμενοι διάδοτε τῇ στρατιᾷ. οἱ μὲν οὖν παραλαβόντες καὶ λαφυροπώλας καταστήσαντες ἐπώλουν, καὶ πολλὴν εἶ-
57 χον αἰτίαν. Ξενοφῶν δ' οὐ προσῄει, ἀλλὰ φανερὸς ἦν οἴκαδε παρασκευαζόμενος· οὐ γάρ πω ψῆφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθήνησι περὶ φυγῆς. προσελθόντες δ' αὐτῷ οἱ ἐπιτήδειοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν πρὶν ἀπαγάγοι τὸ στράτευμα καὶ Θίβρωνι παραδοίη.

Ἐντεῦθεν διέπλευσαν εἰς Λάμψακον, καὶ ἀπαντᾷ VIII.
τῷ Ξενοφῶντι Εὐκλείδης μάντις Φλιάσιος ὁ Κλεαγό-
ρου υἱὸς τοῦ τὰ ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ γεγραφότος. οὗ-
τος συνήδετο τῷ Ξενοφῶντι ὅτι ἐσέσωστο, καὶ ἠρώτα
αὐτὸν πόσον χρυσίον ἔχοι. ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας εἶπεν 2
ἢ μὴν ἔσεσθαι μηδ' ἐφόδιον ἱκανὸν οἴκαδε ἀπιόντι,
εἰ μὴ ἀπόδοιτο τὸν ἵππον καὶ ἃ ἀμφ' αὐτὸν εἶχεν. ὁ
δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν. ἐπεὶ δ' ἔπεμψαν Λαμψακηνοὶ 3
ξένια τῷ Ξενοφῶντι καὶ ἔθυε τῷ Ἀπόλλωνι, παρεστή-
σατο τὸν Εὐκλείδην· ἰδὼν δὲ τὰ ἱερὰ ὁ Εὐκλείδης
εἶπεν ὅτι πείθοιτο αὐτῷ μὴ ἔχειν χρήματα. Ἀλλ'
οἶδα, ἔφη, ὅτι κἂν μέλλῃ ποτὲ ἔσεσθαι, φαίνεταί τι
ἐμπόδιον, ἂν μηδὲν ἄλλο, σὺ σαυτῷ. συνωμολόγει
ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. ὁ δ' εἶπεν· Ἐμπόδιος γάρ σοι ὁ 4
Ζεὺς ὁ μειλίχιός ἐστι, καὶ ἐπήρετο εἰ ἤδη θύσειεν,
ὥσπερ οἴκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὁλο-
καυτεῖν. ὁ δ' οὐκ ἔφη ἐξ ὅτου ἀπεδήμησε τεθυκέναι
τούτῳ τῷ θεῷ. συνεβούλευσεν οὖν αὐτῷ θύεσθαι καθὰ
εἰώθει, καὶ ἔφη συνοίσειν ἐπὶ τὸ βέλτιον. τῇ δ' ὑστε- 5
ραίᾳ ὁ Ξενοφῶν προελθὼν εἰς Ὀφρύνιον ἐθύετο καὶ
ὡλοκαύτει χοίρους τῷ πατρίῳ νόμῳ, καὶ ἐκαλλιέρει.
καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνοῦνται Βίων καὶ Ναυσι- 6
κλείδης χρήματα δώσοντες τῷ στρατεύματι, καὶ ξε-
νοῦνται τῷ Ξενοφῶντι καὶ ἵππον ὃν ἐν Λαμψάκῳ
ἀπέδοτο πεντήκοντα δαρεικῶν, ὑποπτεύοντες αὐτὸν δι'
ἔνδειαν πεπρακέναι, ὅτι ἤκουον αὐτὸν ᾤδεσθαι τῷ ἵππῳ,

λυσάμενοι ἀπέδοσαν καὶ τὴν τιμὴν οὐκ ἤθελον ἀπολαβεῖν.

7 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς Τρῳάδος, καὶ ὑπερβάντες τὴν Ἴδην εἰς Ἄνανδρον ἀφικνοῦνται πρῶτον, εἶτα παρὰ θάλατταν πορευόμενοι τῆς Μυσίας εἰς Θή-
8 βης πεδίον. ἐντεῦθεν δι' Ἀτραμυτείου καὶ Κυτωνίου ὁδεύσαντες παρ' Ἀταρνέα εἰς Καΐκου πεδίον ἐλθόντες Πέργαμον καταλαμβάνουσι τῆς Μυσίας.

Ἐνταῦθα δὴ ξενοῦται Ξενοφῶν παρ' Ἑλλάδι τῇ Γογγύλου τοῦ Ἐρετριῶς γυναικὶ καὶ Γοργίωνος καὶ
9 Γογγύλου μητρί. αὕτη δ' αὐτῷ φράζει ὅτι Ἀσιδάτης ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ ἀνὴρ Πέρσης· τοῦτον ἔφη αὐτόν, εἰ ἔλθοι τῆς νυκτὸς σὺν τριακοσίοις ἀνδράσι, λαβεῖν ἂν καὶ αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ τὰ χρήματα· εἶναι δὲ πολλά. ταῦτα δὲ καθηγησομένους ἔπεμψε τόν τε αὐτῆς ἀνεψιὸν καὶ Δαφναγόραν, ὃν
10 περὶ πλείστου ἐποιεῖτο. ἔχων οὖν ὁ Ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῷ ἐθύετο. καὶ Βασίας ὁ Ἠλεῖος μάντις παρὼν εἶπεν ὅτι κάλλιστα εἴη τὰ ἱερὰ αὐτῷ καὶ ὁ ἀνὴρ
11 ἁλώσιμος εἴη. δειπνήσας οὖν ἐπορεύετο τούς τε λοχαγοὺς τοὺς μάλιστα φίλους λαβὼν καὶ πιστοὺς γεγενημένους διὰ παντός, ὅπως εὖ ποιήσαι αὐτούς. συνεξέρχονται δ' αὐτῷ καὶ ἄλλοι βιασάμενοι εἰς ἑξακοσίους· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπήλαυνον, ἵνα μὴ μεταδοῖεν τὸ μέρος ὡς ἑτοίμων δὴ χρημάτων.

12 Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο περὶ μέσας νύκτας, τὰ μὲν πέ-

ριξ ὄντα ἀνδράποδα τῆς τύρσιος καὶ χρήματα τὰ πλεῖστα ἀπέδρα αὐτοὺς παραμελοῦντας, ὡς τὸν Ἀσιδάτην αὐτὸν λάβοιεν καὶ τὰ ἐκείνου. πυργομαχοῦντες 13
δ' ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὴν τύρσιν, ὑψηλὴ γὰρ ἦν καὶ μεγάλη καὶ προμαχεῶνας καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ μαχίμους ἔχουσα, διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. ὁ δὲ τοῖχος ἦν ἐπ' ὀκτὼ πλίνθων γηίνων τὸ 14
εὖρος, ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διωρώρυκτο· καὶ ὡς τὸ πρῶτον διεφάνη, ἐπάταξεν ἔνδοθεν βουπόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερὲς τὸν μηρὸν τοῦ ἐγγυτάτω· τὸ δὲ λοιπὸν ἐκτοξεύοντες ἐποίουν μηδὲ παριέναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι.
κεκραγότων δ' αὐτῶν καὶ πυρσευόντων ἐκβοηθοῦσιν 15
Ἰταμένης μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐκ Κομανίας δ' ὁπλῖται Ἀσσύριοι καὶ Ὑρκάνιοι ἱππῆς καὶ οὗτοι βασιλέως μισθοφόροι ὡς ὀγδοήκοντα, καὶ ἄλλοι πελτασταὶ εἰς ὀκτακοσίους, ἄλλοι δ' ἐκ Παρθενίου, ἄλλοι δ' ἐξ Ἀπολλωνίας καὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων καὶ ἱππῆς.

Ἐνταῦθα δὴ ὥρα ἦν σκοπεῖν πῶς ἔσται ἡ ἄφοδος· 16
καὶ λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόες καὶ πρόβατα ἤλαυνον καὶ ἀνδράποδα ἐντὸς πλαισίου ποιησάμενοι, οὐ τοῖς χρήμασιν ἔτι προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ φυγὴ εἴη ἡ ἄφοδος, εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα ἀπίοιεν καὶ οἵ τε πολέμιοι θρασύτεροι εἶεν καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροι· νῦν δ' ἀπῆσαν ὡς περὶ τῶν χρημάτων μαχούμενοι. ἐπεὶ δ' ἑώρα Γογχύλος ὀλίγους μὲν τοὺς 17

Ἕλληνας, πολλοὺς δὲ τοὺς ἐπικειμένους, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς βίᾳ τῆς μητρὸς ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, βουλόμενος μετασχεῖν τοῦ ἔργου· συνεβοήθει δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ Ἀλισάρνης καὶ Τευθρανίας ὁ ἀπὸ Δαμα-
18 ράτου. οἱ δὲ περὶ Ξενοφῶντα ἐπεὶ πάνυ ἤδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, πορευόμενοι κύκλῳ, ὅπως τὰ ὅπλα ἔχοιεν πρὸς τῶν τοξευμάτων, μόλις διαβαίνουσι τὸν Κάρκασον ποταμόν,
19 τετρωμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις. ἐνταῦθα δ' Ἀγασίας Στυμφάλιος λοχαγὸς τιτρώσκεται, τὸν πάντα χρόνον μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ διασώζονται ἀνδράποδα ὡς διακόσια ἔχοντες καὶ πρόβατα ὅσον θύματα.

20 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ θυσάμενος ὁ Ξενοφῶν ἐξάγει νύκτωρ πᾶν τὸ στράτευμα, ὅπως ὅτι μακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, εἰς τὸ μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι φοβεῖσθαι,
21 ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. ὁ δ' Ἀσιδάτης ἀκούσας ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἴη ὁ Ξενοφῶν καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι ἥξοι, ἐξαυλίζεται εἰς κώμας ὑπὸ τὸ Παρ-
22 θένιον πόλισμα ἐχούσας. ἐνταῦθα οἱ περὶ Ξενοφῶντα συντυγχάνουσιν αὐτῷ καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ τοὺς ἵππους καὶ πάντα τὰ
23 ὄντα· καὶ οὕτω τὰ πρότερα ἱερὰ ἀπέβη. ἔπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς Πέργαμον. ἐνταῦθα τὸν θεὸν οὐκ ᾐτιάσατο Ξενοφῶν· συνέπραττον γὰρ καὶ οἱ Λάκωνες καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ καὶ οἱ στρα-

τιῶται ὥστ' ἐξαίρετα λαβεῖν καὶ ἵππους καὶ ζεύγη καὶ τἄλλα· ὥστε ἱκανὸν εἶναι καὶ ἄλλον εὖ ποιεῖν.

Ἐν τούτῳ Θίβρων παραγενόμενος παρέλαβε τὸ 24
στράτευμα καὶ συμμίξας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς Τισσαφέρνην καὶ Φαρνάβαζον.

INDEX NOMINUM.

Abrocomas hostis Cyri ad Euphratem I. 3. 20.: ab eo Graeci mercenarii deficiunt ad Cyrum I. 4. 3.: nec Ciliciae portas nec Phoenicen defendit I. 4. 5.: comburit naves, ne Cyrus Euphratem traiiciat I. 4. 18. quinto die post pugnam ad Cunaxa advenit cum suis I. 7. 12.

Abrozelmes Thrax VII. 6. 43.

Abydus I. 1. 9.

Achaei multi in exercitu VI. 2. 10.

Acherusia Chersonesus. Ibi Hercules descendit ad Cerberum educendum VI. 2. 2.

Aeetae nepos rex Phasianorum V. 6. 37.

Aegyptii hostes Persarum II. 5. 13.

Aeneas Stymphalius lochagus perit IV. 7. 13.

Aenianes sunt in copiis Menonis Thessali I. 2. 6. Eorum saltatio VI. 1. 7.

Aeolis V. 6. 24.

Aeschines Acarnan praeest cohorti peltastarum Arcadum IV. 3. 22., 8. 18.

Agasias Stymphalius lochagus gravis armaturae IV. 1. 27., indicat servilem statum Apollonidis III. 1. 31., rem strenue gerit IV. 7. 11., V. 2. 15., ridet Lacedaemoniorum regnandi aviditatem VI. 1. 30., legatus mittitur ad Heracleotas VI. 2. 7., suadet ne exercitus separetur VI. 4. 10., eripit Dexippo militem VI. 6. 7., ultro se sistit Cleandro ad iudicium VI. 6. 17., vulneratur *dum* fortiter pugnat VII. 8. 19.

Agesilaus redit ex Asia adversus Boeotios V. 3. 6.

Agias Arcas dux cum caeteris ducibus dolo capitur a Tissapherne II. 5. 31., obtruncatur II. 6. 1., laudatur II. 6. extr.

Amazonum securis IV. 4. 16.

Amphicrates Atheniensis IV. 2. 13., 17.

Anaxibius Spartanae classi praefectus Byzantii a Pharnabazo corruptus spe stipendii facta pellicit Graecos ex Asia Byzantium V. 1. 4., VI. 1. 16., VII. 1. 3.: sed fidem fallit et Graecos Byzantio fraudulenter emittit VII. 1. 11., quorum metu fugit in arcem 20., decedit Byzantio VII. 2. 5., mittit Xenophontem ad exercitum 8.

Antandrus VII. 8. 7.

Antileon Thurius pertaesus itineris terrestris mavult navigare V. 1. 2.

Apollo cutim detrahit Marsyae

I. 2. 8.: ei duces consecrant decimas praedae V. 3. 4.: sacra facit Xenophon VII. 8. 3.

Apollonia VII. 8. 15.

Apollonides Lydus auribus pertusis ob ignaviam abigitur ab exercitu III. 1. 26. 31.

Arabia I. 5. 1., VII. 8. 25.

Araxes fluvius I. 4. 19.

Arbaces dux in exercitu Artaxerxis I. 7. 12. Mediae satrapa VII. 8. 25.

Arcades multi in exercitu VI. 2. 10., eorum saltatio 1. 11.: cum Achaeis se separant a caeteris VI. 2. 12., sed mox suae temeritatis dant poenas VI. 3. 1—9. Arcas quidam temere accusat Xenophontem VII. 6. 8.

Archagoras Argivus exsul, lochagus IV. 2. 13., 17.

Arexio Arcas Parrhasius, haruspex VI. 4. 13., 5. 2., 8.

Argo VI. 2. 1.

Ariaeus Cyri amicus praeest cornu sinistro I. 8. 5., 9. 31., fugit interfecto Cyro I. 9. 31., imperium Persarum oblatum non accipit II. 2. 1., rationem itineris proponit II. 2. 11. impetrata venia a rege minus curat Graecos II. 4. 2.

Aristarchus harmosta Lacedaemonius Byzantii vendit ad quadringentos Graecos VII. 2. 5., 6.: corruptus a Pharnabazo prohibet Graecos a traiectu in Asiam VII. 2. 12., 6. 13., 24.: insidiatur ipsi Xenophonti VII. 2. 14.

Aristeas Chius, centurio levis armaturae, vir fortis IV. 1. 28., 6. 20.

Aristippus Thessalus a Cyro hospite accipit pecuniam et quatuor millia militum contra seditiosos cives I. 1. 10. his praeficit Menonem II. 6. 28.

Aristo Atheniensis legatus mittitur ad Sinopenses V. 6. 14.

Aristonymus Methydriensis lochagus praeest gravi armaturae IV. 1. 27., 6. 20.: rem strenue gerit IV. 7. 9. Eum pro Chirisopho nominant quidam libri IV. 6. 21.

Armenia. eius satrapa Orontas III. 5. 17.: eam Centrites amnis distinguit a Carduchorum regione IV. 3. 1., eius montes IV. 3. 20., eam peragrant Graeci IV. 4. 1., Armeniae occidentalis satrapa Tiribazus IV. 4. 4., 5.

Armeniorum pueri vicem pincernarum sustinent IV. 5. 33. eorum equi describuntur IV. 5. 36.

Artacamas Phrygiae satrapa VII 8. 25.

Artagerses praeest sex millibus equitum in Artaxerxis exercitu I. 7. 11., occiditur ab ipso Cyro in pugna I. 8. 24.

Artaozus Cyri amicus II. 4. 16., 5. 35.

Artapatas eunuchus Cyri fidelissimus I. 6. 11., immoritur Cyro I. 8. 28.

Artaxerxes filius Darii et Parysatidis, frater Cyri maior I. 1. 1. succedit patri 3., Cyrum non necat exoratus a matre 3., eius frater spurius II, 4. 25., vulneratur a Cyro in acie I. 8. 26., occisi Cyri castra diripit I. 10. 1., metuit Graecos victores 6., II.

2. 18., 3. 1., poscit a Graecis arma II. 1. 8., inducias facit cum Graecis II. 3. 25., necat Graecorum duces II. 6. 1.
Artimas Lydiae satrapa VII. 8. 25.
Artuchas. eius mercenarii IV. 3. 4.
Arystas Arcas, homo vorax VII. 8. 23.
Asidates nobilis et opulentus Persa oppugnatur a Xenophonte frustra VII. 8 9., 15., tandem capitur cum suis 22.
[Aspasia] Phocais, Cyri concubina capitur ab Artaxerxe, pulchra et prudens mulier I. 10. 2.
Aspendii I. 2. 12.
Assyrii VII. 8. 15.
Atarneus VII. 8. 8.
Atheniense furantur pecunias publicas IV. 6. 16. eorum opes magnae franguntur a Lacedaemoniis VII. 1. 27., fidem laudat Seuthes VII. 2. 31. et suos cognatos vocat
Atramytium VII. 8. 8.

Babylon quantum distet a loco ubi pugnatum est II. 2. 6., quantum distet a Cotyoris Ponti V. 5. 4. ad eam pugna inter Cyrum et Artaxerxem accidisse dicitur ibid.
Babylonia regio I. 7. 4., II. 2. 13.
Basias Arcas occiditur a Carduchis IV. 1. 18.
Basias Eleus haruspex VII. 8. 10.
Belesys Syriae et Assyriae satrapa I. 4. 10. VII. 8. 25.
Bio affert pecunias exercitui VII. 8. 6.
Bisanthe VII. 2. 38., 5. 8.
Bithyni VI. 2. 17. horum satrapa erat Pharnabazus VII. 8. 25.
Boiscus Thessalus pugil, homo ignavus et improbus V. 8. 23.
Byzantium. in eam urbem vi irrumpunt Graeci VII. 1. 16., ante bellum Peloponnesiacum fuit Atheniensium VII. 1. 27.

Caenae urbs magna Mesopotamiae ad Tigrim II. 4. 28.
Caïci Campus VII. 8. 8.
Calchedon VII. 1. 20., 2. 24., 26.
Calchedonia VI. 6. 38.
Callimachus Parrhasius, lochagus gravis armaturae IV. 1. 27., 7. 8., rem strenue gerit 7. 10., legatus mittitur ad Sinopenses V. 6. 14., ad Heracleotas VI. 2. 7.: arrogat sibi imperium Arcadum et Achaeorum VI. 2. 9., 10.
Calpes portus VI. 2. 13., 17., VI. 3. 2., describitur VI. 4. 1., 2.
Cappadocia I. 2. 20., VII. 8. 25.
Carcasus fl. VII. 8. 18.
Carduchi liberi, bellicosi, montani III. 5. 16., V. 5. 17., VII. 8. 25., horum montes petunt Graeci III. 5. 17., frustra eos sibi conciliare student IV. 1. 8., 9., urgent agmen extremum Graecorum IV. 1. 16., 3. 7.
Carsus amnis Ciliciae I. 4. 4.
Castoli Campus I. 1. 2., 9. 7.
Caystri Campus urbs 1. 2. 11.
Celaenae urbs magna Phrygiae I. 2. 7., ibi erat Cyri praetorium et horti quos perfluit Maeander, arcem eius exstruxit Xerxes 9.
Centrites amnis distinguit Ar-

meniam a Carduchorum regione IV. 3. 1. hunc traiiciunt Graeci 15.

Cephisodorus Cephisophontis Atheniensis lochagus IV. 2. 13. occiditur 17.

Ceramorum Forum urbs in finibus Mysiae I. 2. 10.

Cerasus urbs Graeca et maritima in Colchide, Sinopensium colonia V. 3. 2. quibus tributum pendebat V. 5. 10. Cerasuntii V. 7. 13.

Cerberus VI. 2. 2.

Chaldaei liberi, fortes, mercenarii; eorum arma IV. 3. 4., V. 5. 17., VII. 8. 25.

Chalus amnis Syriae piscosus I. 4. 9.

Chalybes liberi VII. 8. 25, finitimi Armeniae IV. 5. 34., qui stipendia merent apud Tiribazum IV. 4. 18., occurrunt Graecis IV. 6. 5., laudantur ob fortitudinem et eorum arma describuntur IV. 7. 15., Mossynoecorum imperio parentes V. 5. 1.

Charmanda urbs magna ad Euphratem I. 5. 10.

Charminus Laco legatus Thibronis VII. 6. 1., defendit Xenophontem VII. 6. 39.

Chersonesus e regione Abydi I. 1. 9., II. 6. 2., 24. regio amoena et fertilis V. 6. 25. VII. 1. 13.

Chirisophus Lacedaemonius adducit septingentos milites gravis armaturae. I. 4. 3., mittitur ad Ariaeum II. 1. 5., laudat Xenophontem III. 1. 45., hortatur duces III. 2. 2., cur semel a Xenophonte sit vituperatus IV. 6. 3. perstringit Athenienses 16., Trapezunte navigat ad naves adducendas V. 1. 4., sed redit cum una triremi VI. 1. 16., imperium totius exercitus in eum confertur 32., sed mox eo privatur VI. 2. 12., medicamento sumpto perit VI. 4. 11.

Chrysopolis propinqua Calchedoni VI. 6. 38.

Cilicia aditu difficilis I. 2. 21., eius situs et natura 22., portae eius I. 4. 4.

Cleaenetus perit cum aliis V. 1. 17.

Cleagorae pictura VII. 8. 1.

Cleander harmosta Byzantii VI. 4. 18., venit Calpen VI. 6. 5., hospitium init cum Xenophonte VI. 6. 35., VII. 1. 8., imperium exercitus oblatum non recipit religione impeditus VI. 6. 36.

Cleanor Arcas natu maximus dux secundum Clearchum II. 1. 10., invehitur in Ariaeum II. 5. 39., sufficitur in locum Agiae Arcadis III. 1. 47. hortatur duces ad perfidiam Persarum ulciscendam III. 2. 4., praeest Arcadibus gravis armaturae IV. 8. 18., Arcadem rogat Xenophon ut sacra diligenter inspiciat VI. 4. 22., Cleanor simpliciter nominatus cum Phrynisco contendit ire militatum apud Seuthen VII. 2. 2., honorifice sentit de Xenophonte VII. 5. 10.

Clearetus lochagus temere perit V. 7. 14.—16.

Clearchus exsul Lacedaemonius comparat copias pecunia quam a Cyro acceperat I. 1. 9., 3. 3. II.

6. 4., venit ad Cyrum Celaenas cum mille militibus gravis armaturae, octingentis peltastis Tracibus et ducentis Cretensibus sagittariis I. 2. 9., praeest cornu sinistro I. 2. 15., saxis petitur ab exercitu I. 3. 1., sedat milites I. 3. 3., 9.: a Menonis militibus saxis petitur I. 5. 12., praeest cornu dextro in pugna I. 8. 4., minus auscultat Cyro I. 8. 13., Cyro tesseram refert Graecorum I. 8. 16. eum maximi fecit Cyrus I. 1. 9., 6. 5., et consilium de bello regi inferendo cum eo solo communicavit III. 1. 10., laudatur ut bonus imperator II. 3. 11., 6. 8., colloquitur cum Tissapherne de metu insidiarum II. 5. 3—15.: dolo capitur a Tissapherne II. 5. 31., trucidatur II. 6. 1., eius vita et mores describuntur. ibid.

Cleonymus Laco, vir fortis, interficitur a Carduchis IV. 1. 18.

Coeratadas Thebanus artem imperatoriam profitetur et vult praeesse Graecis VII. 1. 33.

Coeti VII. 8. 25. Nomen corruptum ex *Τάοχοι*.

Colchi resistunt Graecis IV. 8. 9. sed fugantur 18., Graeci ibi vescuntur melle insaniam inferente 20., illorum legati lapidantur V. 7. 2. sunt liberi VII. 8. 25.

Colchis IV. 8. 23.

Colossae urbs opulenta et magna Phrygiae maioris I. 2. 6.

Comania VII. 8. 15.

Corsote, urbs deserta ad Mascam amnem I. 5. 4.

Corylas, satrapa Paphlagoniae VII. 8. 25., V. 5. 12., 22., 6. 11., foedus facit cum Graecis VI. 1. 2.

Cotyora, urbs Graeca, Sinopensium colonia, in regione Tibarenorum ad Pontum Euxinum V. 5. 3., 4.

Cretensium arcus III. 3. 7., 15. eorum opera multum prodest IV, 2. 29.

Ctesias medicus curat Artaxerxem vulneratum I. 8. 26. laudatur eius testimonium 27.

Cydnus amnis Tarsum mediam interfluens I. 2. 23.

Cyniscus VII. 1. 13.

Cyrus Artaxerxis frater constituitur a Dario patre satrapa I. 1. 2., mortuo patre ab Artaxerxe calumnia Tissaphernis coniicitur in vincula 3., sed mox precibus matris liberatus remittitur in satrapiam. Inde bellum parat clam 6., clemens erga Xeniam et Pasionem I. 4. 8., liberalis erga Silanum I. 7. 18., nudo capite proelium committit I. 8. 6. occidit Artagersem in acie 24., vulnerat Artaxerxem 26., interficitur 27., eius encomium I. 9.

Cyrus maior I. 9. 1.

Cytonium VII. 8. 8.

Cyzicus urbs Mysiae ad Propontidem VII. 2. 5.

Damaratus Lacedaemonius II. 1. 3., VII. 8. 17.

Dana, urbs maior Cappadociae I. 2. 20.

Daphnagoras VII. 8. 9.

Dardes amnis I. 4. 10.

Darius pater Artaxerxis et Cyri I. 1. 1.

Delphico in templo Apollinis habent thesaurum Athenienses V. 3. 5.
Delta Thraciae VII. 1. 33., 5. 1.
Democrates Temenites, homo diligens et certus IV. 4. 15.
Dercylidas bellum gerit cum Pharnabazo V. 6. 24.
Dernes satrapa Phoenices et Arabiae VII. 8. 25.
Dexippus Laconicus perioecus, nave a Trapezuntiis accepta fugit V. 1. 15., VI. 6. 5, calumniatur Xenophontem apud Anaxibium VI. 1. 32., accusat exercitum apud Cleandrum VI. 6. 9., et ipse accusatur ab Agasia 22., occiditur in Thracia a Nicandro Spartano V. 1. 15.
Dianae vovent Athenienses ante pugnam Marathoniam tot capras quot hostes interficerent III. 2. 12., Dianae partem manubiarum consecrant duces Graecorum V. 3. 4, ei fanum, lucum et sacra instituit Xenophon V. 3. 9.
Dolopes I. 2. 6.
Dracontius Spartiata exsul ob homicidium praeest certaminibus cursus IV. 8. 25., mittitur ad Cleandrum deprecandi gratia VI. 6. 30.
Drilae V. 2. 1.

Ecbatana II. 4. 25., III. 5. 15.
Enyalius V. 2. 14.
Ephesus II. 2. 6.
Episthenes Amphipolitanus praeest peltastis I. 10. 7., ei committit Xenophon puerum custodiendum IV. 6. 1., quem domum secum abducit 3.
Episthenes Olynthius, puerorum amator formosorum VII. 4. 7.
Epyaxa Syennesis regis Cilicum coniux I. 2. 12.
Eteonicus claudit portas Byzantii VII. 1. 12., fugit 20.
Euclides, Phliasius Cleagorae pictoris filius, haruspex VII. 8. 1.
Euphrates, eius latitudo I. 4. 11., Cyrus cum copiis transiit 17., 18., eundem Graeci non procul a fontibus traiiciunt IV. 5. 2.
Eurylochus Lusiates protegit Xenophontem clypeo IV. 2. 21., rem strenue gerit IV. 7. 11., 12., legatus mittitur ad Anaxibium VII. 1. 32., censet de stipendio Seuthae extorquendo idem quod Xenophon VII. 6. 40.
Eurymachus Dardanus V. 6. 21.

Ganos VII. 5. 8.
Gaulites exsul Samius Cyro fidelis I. 7. 5.
Glus filius Tami II. 1. 3., verbis Cyri promittit Graecis praemia I. 4. 16., iussu Cyri plaustra trahit e locis palustribus I. 5. 7., mortem Cyri nunciat Graecis II. 1. 3., observat Graecos II. 4. 24.
Gnesippus, lochagus Atheniensis, facete petit munus a Seuthe VII. 3. 28.
Gobryas, dux copiarum Artaxerxis I. 7. 12.
Gongylus Eretriensis VII. 8. 8. 17.
Gorgias Leontinus; eius Proxenus auditor fuit II. 6. 16.
Gorgio, frater Gongyli VII. 8. 8.
Graeci quot ascenderint cum Cyro I. 2. 9., 7. 10.: nolunt contra Artaxerxem ascendere I. 3. 1.,

4. 12., vincunt et fugant barbaros I. 8. 21., 10. 11., redeunt in castra sua I. 10. 17., mortem Cyri aegre ferunt II. 1. 4., redeunt ad Ariaeum II. 2. 8., non uno loco cum Ariaeo castra ponunt II. 4. 1., perveniunt ad Zapatam amnem, ubi eorum duces dolo Tissaphernis capti interficiuntur II. 5. 31., eorum animos excitat Xenophon III. 1. 15. iter faciunt pugnantes III. 3. 7., fugant Persas III. 4. 15., pellunt Persas de colle 25., 44., iter molestissimum faciunt per montes Carduchorum, quibuscum per septem dies continuo pugnare coguntur IV. 3. 2., vadunt per Armeniam IV. 4. 1., vexati nive et frigore IV. 5. 3., superant Chalybes, Taochos et Phasianos IV. 6. 24., pergunt per Scythinorum fines IV. 7. 18., cum Macronibus foedus faciunt IV. 8. 7., vincunt Colchos IV. 8. 19., perveniunt Trapezunta IV. 8. 22., aggrediuntur Drilas V. 2. 1., Mossynoecorum metropolin expugnant V. 4. 26., Cotyoris navigant Sinopen VI. 1. 14. inde Heracleam Ponti VI. 2. 2.; seditione orta exercitus trifariam dividitur VI. 2. 16., sed mox rursus se coniungunt VI. 4. 1., Bithynos acie vincunt VI. 5. 31., perveniunt Chrysopolin VI. extr., traiiciunt Byzantium VII. 1. 7., apud Seuthen stipendia merent et vincunt Thraces VII. 3. 14., tandem coniungunt se cum Thibronis exercitu VII. 8. 24.

Gymnias urbs magna in regione Scythinorum IV. 7. 19.

Halisarne VII. 8. 17.

Halys amnis Paphlagoniae V. 6. 9., VI. 2. 1.

Harmene VI. 1. 15.

Harpasus IV. 7. 18.

Hecatonymus, legatus Sinopensium V. 5. 7., 24. 6. 3.

Hegesander lochagus VI. 3. 5.

Hellas Gongyli Eretriensis uxor VII. 8. 8.

Heraclea, urbs Ponti Graeca, Megarensium colonia in Mariandynorum regione VI. 2. 1., quantum distet a Byzantio VI. 4. 2., multae ibi appellunt naves V. 6. 10.

Heracleotis VI. 2. 19.

Heraclides Maronites hortatur convivas ut Seuthae dent munera VII. 3. 15.: mittitur ut praedam vendat VII. 4. 2., 5. 5., calumniatur Xenophontem 6., VII. 6. 5., Graecus dicitur VII. 6. 41.

Herculi viae duci sacra fiunt IV. 8. 24., VI. 2. 15. ubi descenderit ad Cerberum educendum VI. 2. 2.

Hesperitae VII. 8. 25.

Hieronymus Eleus, Proxeni lochagorum natu maximus III. 1. 34., VI. 4. 10.: legatus mittitur ad Anaxibium VII. 1. 32.

Hieronymus Euodeus (n. gentile corruptum) vulneratur VII. 4. 18.

Hyrcanii VII. 8. 15.

Iasonium litus. ibi Argo appulit VI. 2. 1.

Iconium urbs Phrygiae extrema I. 2. 19.

Ida VII. 8. 7.

Ionicae urbes deficiunt a Tissapherne ad Cyrum I. 1. 6.
Iris V. 6. 9., VI. 2. 1.
Issi urbs Ciliciae maritima magna et opulenta I. 2. 24., 4. 1.
Isthmus II. 6. 3.
Itamenes opem fert Asidatae VII. 8. 15.
Iupiter, hospitalis III. 2. 4., servator III. 2. 9. IV. 8. 44., rex: huic sacra facit Xenophon de imperio oblato recipiendo VI. 1. 22., conf. VI. 6. extr. Milichius VII. 8. 4.

Lacedaemonii: horum homoei in pueritia furari discunt, sed in furto deprehensi virgis caeduntur IV. 6. 15., contendunt cum Atheniensibus de principatu VI. 1. 27., quem consecuti sunt VI. 6. 12., quae loca ipsorum imperio subiecta fuerint VII. 1. 28.
Lampsacus VII. 8. 1.; 6.
Larisa urbs magna, sed deserta ad Tigrim III. 4. 7.
Lotophagi III. 2. 25.
Lycaea ludi Arcadum I. 2. 10.
Lycaonia vastatur a Cyro I. 2. 19., satrapa eius est Mithridates VII. 8. 25., Lycaones non parent regi Persarum III. 2. 23.
Lyceum VII. 8. 1.
Lycius Polystrati filius Atheniensis praeest equitatui III. 3. 20., IV. 3. 22., 25., 7. 24.
Lycius Syracusanus eques speculatum mittitur a Clearcho I. 10. 14.
Lyco Achaeus adversatur Xenophonti V. 6. 27., refert ad exercitum ut pecuniam poscant Heracleotas VI. 2. 4., legatus hanc ob causam Heracleam mittitur 7. auctor seditionis 9.
Lycus VI. 2. 3.

Macrones IV. 8. 1., V. 5. 18., suis legibus utuntur VII. 8. 25.
Maeander I. 2. 5. 6.
Maesades pater Seuthae rex Thraciae VII. 2. 32., 5. 1.
Magnetes. eorum saltatio VI. 1. 7.
Mantinenses. eorum saltatio VI. 1. 11.
Mardi IV. 3. 4.
Mariandyni. horum in regione sita fuit Heraclea VI. 2. 1.
Marsyas amnis exiguus, oriens non procul Celaenis influit in Maeandrum: hic Apollo dicitur cutim detraxisse Marsyae I. 2. 8.
Mascas amnis Mesopotamiae influens in Euphratem I. 5. 4.
Media. per hanc redeunt Graeci II. 4. 27., III. 5. 15., Medorum feminae pulcrae et magnae laudantur III. 2. 25., eorum imperio vi potiuntur Persae III. 4. 8., 11.
Medea regis Medorum uxor III. 4. 11.
Mediae murus I. 7. 15., II. 4. 12.
Medocus rex Odrysarum VII. 2. 32., 3. 16., 7. 3., 11.
Medosades mittitur a Seuthe ad Xenophontem VII. 1. 5., 2. 10., 24., 7. 1., 11.
Megabyzus Dianae Ephesiae aedituus V. 3. 6.
Megaphernes φοινικιστής regius occiditur a Cyro I. 2. 20.

Melanditae gens Thraciae VII. 2. 32.
Melinophagi populus Thraciae VII. 5. 12.
Meno Thessalus ducit ad Cyrum mille pedites gravis armaturae et quingentos cetratos I. 2. 6., mittitur a Cyro in Ciliciam 20., primus cum suis transit Euphratem I. 4. 13., eius milites iniuria afficiunt Clearchum et huius milites I. 5. 11., cornu sinistro Graecorum praeest I. 7. 1., 8. 4., hospes Ariaei II. 1. 5., remanet apud Ariaeum II. 2. 1., suspectus est ob proditionem II. 5. 28., capitur a Tissapherne 31., misere trucidatur II. 6. 29. eius mores pessimi II. 6. 21.
Mespila urbs olim Medorum capta a Persis III. 4. 10—12.
Midas capit Satyrum I. 2. 13.
Milesia Cyri concubina fugit ad Graecos I. 10. 3.
Miletus obsidetur I. 1. 7., 4. 2., cur non defecerit ad Cyrum I. 9. 9.
Miltocythes Thrax cum suis transfugit ad regem II. 2. 7.
Mithridates Cyri amicus II. 5. 35., III. 3. 2., 4., adoritur Graecos abeuntes III. 3. 6., iterum adoritur III. 4. 2., 3., satrapa Lycaoniae et Cappadociae dicitur VII. 8. 25.
Mossynoeci V. 4. 2. V. 5. 1., non parent Persis VII. 8. 25.
Myriandus urbs et emporium a Phoenicibus habitatum ad mare mediterraneum I. 4. 6.
Mysia VII. 8. 8.; 20.
Mysi populantur Cyri satrapiam I. 6. 7. bellum gerit Cyrus cum iis I. 9. 14., non parent regi Persarum III. 2. 23., 24.
Mysus quidam saltat VI. 1. 9., 12., alius insidias simulat V. 2. 29.

Nausiclides VII. 8. 6.
Neo Asinaeus vicem absentis Chirisophi imperatoris gerebat V. 6. 36., calumniatur Xenophontem V. 7, 1., malitiose suadet eidem ut seorsum iter faciat VI. 2. 13., succedit in locum Chirisophi vita defuncti VI. 4. 11., temere educit nonnullos praedatum VI. 4. 23., affectat imperium totius exercitus VII. 2. 2., dissidet a ceteris VII. 2. 17., 29., 3. 2., 7.
Neon tichos VII. 5. 8.
Nicander Laco occidit Dexippum V. 1. 15.
Nicarchus Arcas lochagus vulneratus nunciat calamitatem ducum II. 5. 33., cum viginti hominibus transfugit ad Persas III. 3. 5.
Nicomachus Oetaeus praeest peltastis IV. 6. 20.

Odrysae VII. 2. 32., 3. 16., 4. 21., 5. 15.
Odryses antiquus, cuius filius Teres VII. 5. 1.
Olympia V. 3. 7., 11.
Olynthii I. 2. 6.
Ophrynium VII. 8. 5.
Opis urbs magna ad Physcum amnem II. 4. 25.
Orontas Persa generis regii, insidias struit Cyro I. 6. 1. capitis damnatur 10.
Orontas gener regis II. 4. 8. III.

4. 13., comitatur Graecos redeuntes II. 4. 9., 5. 40., satrapa Armeniae III. 5. 17., IV. 3. 4.

Paphlagonia describitur V. 6. 6. sqq. Corylas est eius satrapa VII. 8. 25. Paphlagonicae galeae V. 2. 22., 4. 13.

Parium VII. 2. 7., 25., 3. 20. Pariani VII. 3. 16.

Parthenium VII. 8. 15., 21.

Parthenius V. 6. 9., VI. 2. 1.

Parysatis, uxor Darii, mater Artaxerxis et Cyri I. 1. 1., Cyrum magis amat quam Artaxerxem I. 1. 4. eius praedia in Syria I. 4. 9., in Media II. 4. 27.

Pasio Megarensis praeest septingentis I. 2. 3., a quibus desertus fugit domum I. 4. 7.

Pategyas Persa Cyri amicus I. 8. 1.

Peltae I. 2. 10.

Pergamus VII. 8. 8., 23.

Perinthus II. 6. 2., VII. 2. 8., 11., 28., 4. 2.

Persae. horum feminae laudantur ob formam III. 2. 25., arcus magni III. 4. 17., IV. 4. 16. equitatus nocte est inutilis III. 4. 35., saltatio VI. 1. 10.

Phalinus Tissapherni carus II. 1. 7., artem certandi armis et tacticen profitebatur ibid.: negat Graecos invito rege salvos redire posse II. 1. 18.

Pharnabazus Bithyniae satrapa VII. 8. 25., Phrygiae VI. 4. 24., 5. 30., eius equites clade afficiunt Graecos palantes VI. 4. 24., praemiis et pollicitationibus sollicitat Anaxibium ut Cyrianis liberet Asiam VII. 1. 2. similiter postea Aristarchum VII. 2. 7.

Phasis fluvius IV. 6. 4.

Phasiani IV. 6. 5., V. 6. 36. referuntur ad satrapiam Tiribazi VII. 8. 25.

Philesius Achaeus sufficitur in locum Menonis III. 1. 47., idem et Sophaenetus dicuntur natu maximi duces V. 3. 1., adversatur Xenophonti V. 6. 27. damnatur repetundarum V. 8. 1., legatus mittitur ad Anaxibium VII. 1. 32. V. Phryniscus.

Philoxenus Pellenensis rem fortiter gerit V. 2. 15.

Phocais Cyri concubina capitur in castris I. 10. 2.

Phoenice VII. 8. 25.

Pholoë V. 3. 10.

Phrasias Atheniensis VI. 5. 11.

Phrygia regio Asiae minoris V. 6. 24., VII. 8. 25.

Phryniscus Achaeus VII. 2. 1., strategus VII. 2. 29., 5. 4. (ubi al. Philesius), negat se sine Xenophonte militaturum esse VII. 5. 10.

Physcus amnis Assyriae qui in Tigrim influit II. 4. 25.

Pigres Car Cyri interpres I. 2. 17., 5. 7., 8. 12.

Pisidae. hos bello se petere simulabat Cyrus I. 2. 1., cum iis olim bellum gesserat I. 9. 14., hostes erant regi Persarum II. 5. 13., III. 2. 23.

Polus nauarchus succedit Anaxibio VII. 2. 5.

Polybotes Atheniensis IV. 5. 24.

Polycrates Atheniensis lochagus occupat pagum IV. 5. 24., mittitur

ad naves conquirendas V. 1. 16., cum Xenophonte it ad Seuthen VII. 2. 17., 29. subornatus ab Xenophonte in Heraclidem invehitur VII. 6. 41.

Polynicus legatus Thibronis VII. 6. 1., 39., 43., VII. 7. 13., 56.

Pontus V. 6. 15., 16. Euxinus IV. 8. 22.

Procles a Damarato Lacedaemonio ortus, Teuthraniae praefectus II. 1. 3., 2. 1., VII. 8. 17.

Proxenus Thebanus amicus Cyri, cuius consilio milites conscribit adversus Pisidas I. 1. 11., ducit ad Cyrum mille quingentos gravis et quingentos levis armaturae I. 2. 3. studet Clearchi et Menonis rixas componere I. 5. 14., invitat Xenophontem et commendat Cyro III. 1. 4., 8., respondet legatis regis de armis tradendis II. 1. 10., captus dolo a Tissapherne II. 5. 31., trucidatur II. 6. 1., eius mores describuntur II. 6. 16., V. 3. 5.

Psarus fluvius Ciliciae I. 4. 1.

Pylae Ciliciae et Syriae I. 4. 4.

Pylae Babyloniae ad Euphratem I. 5. 5.

Pyramus amnis Ciliciae I. 4. 1.

Pyrrhias Arcas VI. 5. 11.

Pythagoras Lacedaemonius, praefectus classi quam Lacedaemonii Cyro miserunt auxilio I. 4. 2.

Rhathines missus a Pharnabazo cum copiis contra Graecos VI. 5. 7.

Rhodii laudantur ut boni funditores III. 3. 16., 4. 15.; Rhodius quidam promittit pontem ex utribus inflatis III. 5. 8.

Rhoparas satrapa Babyloniae VII. 8. 25.

Salmydessus VII. 5. 12.

Samolas Achaeus mittitur legatus ad Sinopenses de navibus V. 6. 14., praeest ducentis subsidiariis VI. 5. 11.

Sardibus proficiscitur Cyrus contra fratrem I. 2. 2. seq. huc venit Xenophon arcessitus a Proxeno III. 1. 8.

Satyrus capitur a Mida I. 2. 13.

Scillus prope Olympiam. Hanc Lacedaemonii exstructam Xenophonti exsuli dederunt V. 3. 7.

Scythae sagittarii III. 4. 15.

Scytheni IV. 7. 18.

Selinus amnis templum Dianae Ephesiae praeterfluens: it. amnis Peloponnesi prope Olympiam, ad quem Xenophon exstruit templum et lucum Dianae V. 3. 8. seq.

Selybria VII. 2. 28., 5. 15.

Seuthes Thraciae rex invitat Graecos ad stipendia facienda VII. 1. 5.; 2. 10., sortem patris narrat VII. 2. 32., Athenienses vocat cognatos suos 31., Graecorum duces vocat ad coenam VII. 3. 15., incendit pagos hostium VII. 4. 1., captivos iaculo configit 6., conatur corrumpere duces VII. 5. 2., 9., fit alienus a Xenophonte VII. 5. 7., 16., agit cum Lacedaemoniorum legatis de remittendis Graecis VII. 6. 3., Xenophontem tantum ob studium erga milites accusare potest VII. 6. 4., 39., tandem oratione Xenophontis

commovetur ut reliquum stipendium solvat militibus VII. 7. 55., promissa Xenophonti non praestat VII. 5. 8., 6. 18., 7. 39., conatur retinere Xenophontem VII. 6. 43., 7. 50.

Silanus Ambraciota haruspex accipit decem talenta a Cyro I. 7. 18., V. 6. 18., divulgat arcanum Xenophontis V. 6. 17., 29., minitantur milites ei, si solus domum abire audeat 34., sed Heraclea nave conducta clam domum aufugit VI. 4. 13.

Silanus Macistius signum dat tuba VII. 4. 16.

Sinope urbs Graeca maritima Ponti Euxini in Paphlagonia, Milesiorum colonia VI. 1, 15., legatus huius civitatis superbe loquitur cum Graecis V. 5. 12.

Sitalcas VI. 1. 6.

Sittace, urbs Babyloniae magna ad Tigrim II. 4. 13.

Smicres dux cohortis Arcadum perit cum suis VI. 3. 4., 5.

Socrates Achaeus Cyri hospes conscribit milites I. 1. 11., ducit ad Cyrum quingentos milites gravis armaturae I. 2. 3., dolo captus a Tissapherne II. 5. 31., trucidatur II. 6. 1., laudatur II. 6. 30.

Socrates Atheniensis interrogatus a Xenophonte de itinere ad Cyrum quid responderit III. 1. 5., 6.

Sol deus, cui equos nutriunt et immolant Armenii IV. 5. 35.

Soli urbs maritima Ciliciae I. 2. 24.

Sophaenetus Arcas ducit ad Cyrum Celaenas mille pedites gravis armaturae I. 2. 9.

Sophaenetus Stymphalius hospes Cyri I. 1. 11., cum mille peditibus gravis armaturae venit ad Cyrum I. 2. 3., foras prodit ad Ariaeum II. 5. 37., relinquitur ad castra tutanda IV. 4. 19., natu maximus ducum V. 3. 1. VI. 5. 13., sed ibi sine cognomine patriae. damnatur officii neglecti V. 8. 1.

Sosis Syracusanus venit ad Cyrum cum mille peditibus gravis armaturae I. 2. 9.

Soteridas Sicyonius homo ineptus et iniquus erga Xenophontem III. 4. 47.

Spithridates a Pharnabazo mittitur adversus Graecos VI. 5. 7.

Stratocles Cretensis praeest sagittariis Cretensibus IV. 2. 29.

Susa II. 4. 25. eorum situs III. 5. 15.

Syennesis Cilicum rex I. 2. 12., custodit aditum Ciliciae I. 4. 4., 2. 21., se tradit Cyro permotus ab uxore I. 1. 26., adiuvat Cyrum pecunia et donatur ab eo I. 2. 27.

Syria I. 4. 6. Syriae portae I. 4. 4., 5. Syri colunt pisces ut deos I. 4. 9.

Tamos Aegyptius praeest navibus Spartanorum et Cyri I. 2. 21., cum classe Cyri obsidet Miletum I. 4. 2.

Taochi stipendia merent apud Tiribazum IV. 4. 18. resistunt Graecis IV. 6. 5. horum castellum expugnant Graeci IV. 7. 2., non parent regi Persarum V. 5.17.

Tarsus urbs Ciliciae magna et

opulenta, per quam fluit Cydnus amnis I. 2. 23., diripitur a Menonis militibus I. 2. 26.

Teleboas amnis exiguus Armeniae occidentalis IV. 4. 3.

Teres, unus e maioribus Seuthae VII. 2. 22., Odrysae filius 5. 1.

Teuthrania II. 1. 3., VII. 8. 17.

Thapsacus urbs Syriae ad Euphratem. Hic transit Cyrus Euphratem I. 4. 11.

Tharypas amasius Menonis II. 6. 28.

Thebes campus VII. 8. 7.

Theches mons, unde Graeci Pontum Euxin. despexerunt IV. 7. 21.

Theogenes Locrensis lochagus vulneratur VII. 4. 18.

Theopompus Atheniensis II. 1. 12.

Thermodon fluvius Paphlagoniae in Pontum Euxinum influens V. 6. 9., VI. 2. 1.

Thibro arcessit Cyrianos contra Tissaphernem VII. 6. 1., 7., tradito exercitu bellum gerit contra Tissaphernem et Pharnabazum VII. 8. 24.

Thorax Boeotius adversatur Xenophonti V. 6. 19., 21., 25.

Thracia Asiatica describitur VI. 4. 1. Thraces Asiatici obsident Arcades VI. 3. 4.

Thracia VII. 1. 15., Thracum saltatio VI. 1. 5., convivium VII. 3. 16. vestitus adversus frigus VII. 4. 4. ὄρειοι Θρᾶκες VII. 4. 11., modus fugiendi VII. 4. 17.

Thracium locus Byzantii VII. 1. 24.

Thymbrium urbs Phrygiae I. 2. 13. Hic est fons Midae.

Thyni populus Thraciae in Europa nocte bellicosissimus VII. 2. 22. VII. 4. 1., 14., 18.

Tibareni populus Asiae liber ad Pontum Euxinum, finitimi Chalybibus V. 5. 2., VII. 8. 25.

Tigris. ex hoc fluvio canales ducti sunt in Euphratem I. 7. 15., II. 4. 13., per pontem traiiciunt eum Graeci II. 4. 24., fontes eius praetereunt Graeci IV. 4. 3.

Timasio Dardanensis in locum Clearchi sufficitur III. 1. 47., V. 1. 32. exsul Troadis V. 6. 23., cum Clearcho et Dercylida antea militaverat in Asia 24., cum Xenophonte est natu minimus ducum III. 2. 37., impedit ne Xenophon urbem condat in Ponto V. 6. 19., 21., praeest equitibus Xenophontis VI. 3. 12., 5. 28., VII. 3. 46., habet multa pocula et tapetes Persicos II. 3. 18., negat se sine Xenophonte esse militaturum VII. 5. 10.

Timesitheus Trapezuntius V. 4. 2., 4.

Tiribazus satrapa Armeniae occidentalis IV. 4. 4. Phasianorum et Hesperitarum VII. 8. 25., regi carus IV. 4. 4., inducias facit cum Graecis 5, 6, vult adoriri Graecos IV. 4. 18. eius tentorium capitur IV. 4. 21.

Tissaphernes cum Cyro ascendit ad Darium I. 1. 2., calumniatur Cyrum apud fratrem 3. Milesiorum alios occidit, alios expellit 7., aperit regi consilium Cyri I. 2. 4., II. 3. 19., unus ex

quatuor Artaxerxis ducibus I. 7. 12., ab eo deficiunt omnes civitates ad Cyrum I. 9. 9., homo impius et subdolus II. 5. 39., iactat suam erga Graecos benevolentiam II. 3. 18., facit foedus cum Graecis II. 3. 26., amoliri a se studet suspicionem insidiarum II. 5. 16., dolo capit duces Graecorum II. 5. 32. adoritur Graecos III. 4. 13., decernunt Lacedaemonii bellum contra eum VII. 6. 1., 7., 8. 24.

Tolmides Eleus, praeco optimus II. 2. 20., III. 1. 46.

Tralles I. 4. 8.

Tranipsae VII. 2. 32.

Trapezus urbs Graeca ad Pontum Euxinum, Sinopensium colonia, in Colchorum regione IV. 8. 22., pendebat tributum Sinopensibus V. 5. 10.

Troas V. 6. 24., VII. 8. 7.

Tyriaeum urbs Phrygiae I. 2. 14.

Ulixes dormiens rediit in patriam V. 1. 2.

Xanthicles Achaeus sufficitur loco Socratis Achaei III. I. 47. repetundarum damnatur V. 8. 1.

Xenias Parrhasius Arcas ascenderat antea cum Cyro ad patrem I. 1. 2., nunc cum quatuor millibus gravis armaturae venit ad Cyrum I. 2. 3., celebrat Lycaea 10., desertus a militibus clam aufugit domum I. 4. 7.

Xenophon Atheniensis invitatus a Proxeno hospite ut Cyrum sequeretur, impellitur a Socrate ut Apollinem de hoc itinere consulat III. 1. 4., venit ad Cyrum Sardes 8., respondet Ariaeo II. 5. 41. valde solicitus vidit somnium III. 1. 11., surgit et convocat lochagos Proxeni 15. a quibus dux creatur loco Proxeni 26., 47., abigit Apollonidem 30., ostendit ducibus quid fieri debeat III. 1. 35., hortatur milites III. 2. 7., rationem itineris proponit 34. praeest agmini extremo 37. persequitur hostes frustra III. 3. 8. instituit igitur funditores et equites 20. celeritate occupat montem III. 4. 44., lenis erga militem iniquum 47., fallit hostes strategemate IV. 2. 2., magna cum arte ducit copias per montes Carduchorum IV. 2. 9. seq.: deseritur ab armigero 21., iterum valde sollicitus somnio spem bonam accipit IV. 3. 8., strategema eius IV. 3. 20., transigit noctem sine igne et cibo sub dio IV. 5. 21., humaniter tractat vici praefectum Armenium 28, de quo dimisso fit rixa inter Xenophontem et Chirisophum IV. 6. 3. eius consilium de hostibus aggrediendis 10., idem de oppugnando castello Taochorum IV. 7. 4., mutat prudenter aciem IV. 8. 10. suadet quomodo tempus recte transigat exercitus quamdiu sit Trapezunte V. 1. 5. oppugnat Drilarum castellum V. 2. 8. cum Agesilao ex Asia redit V. 3. 6., exsul habitat Scillunte 7., ex praeda ibi exstruit fanum Dianae 9., conatur urbem condere in Ponto V. 6. 15., defendit se a criminatione ducum V. 7. 5..

lustrat exercitum 35., defendit se a crimine insolentiae et petulantiae V. 8. 2., imperium exercitus oblatum repudiat VI. 1. 19., consulit Herculem, prositne ei apud exercitum manere VI. 2. 15., auxilio proficiscitur Arcadibus obsessis VI. 3. 19., adhortatur milites ad hostes aggrediendos VI. 5. 14., sedat tumultum militum VI. 6. 8., hortatur milites ut Cleandro gratificentur 12., iram militum in Byzantios sedat VII. 1. 22., valedicit exercitui et cum Cleandro discedit 40., sed iussu Anaxibii redit ad exercitum VII. 2. 8., ei insidiatur Aristarchus 14., 16., proficiscitur ad Seuthen 17., refert ad milites, velintne stipendia mereri apud Seuthen VII. 3. 3., in convivio Seuthae donat se et suos 30., defendit suam innocentiam et docet se non esse in culpa quod Seuthes stipendium promissum non solvat VII. 6. 11., fortiter respondet Medosadae VII. 7. 4., persuadet tandem Seuthae ut stipendium solvat 21. vendit equum, ut viaticum habeat VII. 8. 2. capit Asidatem cum multis opibus, hinc locupletatus discedit 23.

Xerxes victus terra marique a Graecis III. 2. 13., post cladem in Graecia acceptam aedificat Celaenarum arcem et regiam I. 2. 9.

Zapatas amnis II. 5. 1., III. 3. 6.
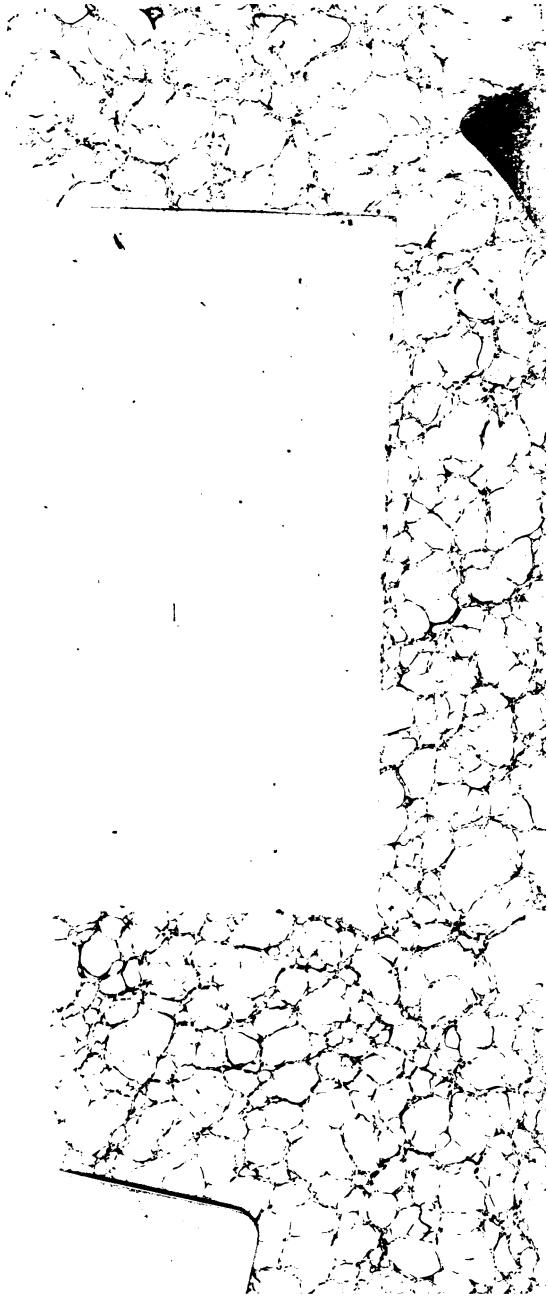
Zelarchus curator fori rerum promercalium V. 7. 24.